

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

İSTANBUL'DA BULUNAN ORDU İLİ SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN
İNCELENMESİ

İsmail ALANTEPE

2502180397

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Esra BİLGE SAVCI

İSTANBUL-2025

ÖZ

İSTANBUL'DA BULUNAN ORDU İLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN İNCELENMESİ

İSMAİL ALANTEPE

Birçok sebeple gerçekleşen iç göç hem göçü veren hem de göçü alan şehirler için toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan önemli değişiklikler ortaya çıkarmaktadır. Büyük kente göç eden insanların buradaki yaşamlarına uyum sağlama sürecinde birbirleriyle yardımlaşma içinde olmaları, onlara kolaylıklar sağlamaktadır. Göç edilen kentte, aynı memleketten gelen insanlar arasında kurulan dayanışma ilişkisini ifade eden hemşehrilik kavramı, bireylerin farklı bir şehirde ortak kimlik temelinde buluşmalarını sağlar. Bu bağlamda hemşehrilik, kent hayatının zorluklarına karşı birlikte mücadeleyi ve kültürel kimliğin korunmasını mümkün kılar.

Bu çalışmada, Ordu ilinden İstanbul'a göç eden insanların oluşturdukları STK'ların sosyo-kültürel işlevleri analiz edilmiştir. İstanbul'da faaliyet gösteren STK'lar, görüşme, gözlem, doküman analizi ve anket yöntemleriyle incelenerek yapıları, faaliyetleri ve hemşehriler üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Hemşehriler, kent yaşamına uyum sağlama süreçlerinde birbirlerine destek verirken, vakıf ve dernekler aracılığıyla bu dayanışmayı kurumsallaştırmışlardır. Çalışmada, Ordu ili STK'larının toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevleri detaylandırılmış; ayrıca STK'ların Ordulu hemşehrilerin aidiyet duygusunun oluşumundaki rolü değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda STK'ların bireysel ve toplumsal anlamda önemli potansiyel içerdikleri ancak bu potansiyele tam anlamıyla ulaşılabilmesi ve değerlendirilebilmesi için faaliyetlerin nitelik ve niceliklerinin iyileştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle kültürel etkinliklerin çeşitlendirilmesi, ekonomik destek ağlarının genişletilmesi ve dijital platformların etkin kullanımı, STK'ların etkisini artıracabilecek alanlar olarak öne çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşu, Vakıf, Dernek, İstanbul, Ordu

ABSTRACT

A SOCIO-CULTURAL ANALYSIS OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS FROM ORDU PROVINCE LOCATED IN ISTANBUL

İSMAİL ALANTEPE

Internal migration, which occurs for various reasons, brings about significant social, economic, and cultural changes for both the sending and receiving cities. The mutual support among individuals who migrate to large cities facilitates their adaptation to urban life. The concept of hometown-based solidarity (hemşehrilik), which refers to the bonds formed among people from the same hometown, enables individuals to come together on the basis of a shared identity in a different city. In this context, hometown-based solidarity makes it possible to face the challenges of urban life collectively and to preserve cultural identity.

This study analyzes the socio-cultural functions of civil society organizations (CSOs) established by people who migrated from Ordu province to Istanbul. The CSOs operating in Istanbul were examined through interviews, observations, document analysis, and surveys in order to identify their structures, activities, and their effects on fellow townspeople (hemşehri). While fellow townspeople support each other during the process of adapting to urban life, they have institutionalized this solidarity through foundations and associations. The study elaborates on the social, cultural, and economic functions of Ordu-based CSOs and evaluates the role of these organizations in fostering a sense of belonging among Ordu-origin fellow townspeople.

The study concludes that while CSOs hold significant potential both individually and socially, in order to fully realize and benefit from this potential, the quality and scope of their activities must be improved. Particularly, the diversification of cultural events, expansion of economic support networks, and effective use of digital platforms have emerged as key areas that can enhance the impact of CSOs.

Keywords: Non-Governmental Organization, Foundation, Association, Istanbul, Ordu.

ÖN SÖZ

Türkiye'nin farklı şehirlerinden birçok insanın çeşitli sebeplerle göç edip yaşamını sürdürdüğü İstanbul, bu özelliği ile farklı kültürleri bir araya toplayan ve hem onları etkileyip hem de onlardan etkilenen bir yapıya sahiptir. Bu şehre göç veren illerden biri de Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ve fındık üretimiyle öne çıkan Ordu'dur. Ordu'dan İstanbul'a gerçekleşen göçlerde genellikle iş ve eğitim sebepleri ön plandadır. Bu süreç sonucunda İstanbul'un çeşitli ilçelerinde yoğun bir Ordulu nüfusu oluşmuştur. Ordulular, İstanbul'a yerleştikleri ilk dönemde, yakın çevrelerinden aldıkları destekle şehre uyum sağlamaya çalışmış; zamanla sayıca artıp ekonomik olarak güçlendikçe dernek ve vakıflar kurarak örgütlü bir yapı geliştirmişlerdir. Kurulan bu sivil toplum örgütleri, hemşehriler arasında iletişim ve dayanışmayı güçlendirmiş; aynı zamanda kültürel belleğin korunmasına ve sürdürülmesine katkı sunmuştur.

Bu çalışmada, Ordu iline mensup STK'lar; toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak İstanbul'daki Ordu STK'larının tespiti amaçlanmıştır. Ancak STK kavramının kapsamına dair literatürdeki belirsizlik nedeniyle, çalışmada yalnızca kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar değerlendirmeye alınmıştır. Bu çerçevede Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nden Ordu iline ait derneklerin bilgisinin temin edilmesi amaçlanmıştır. Ancak isim benzerlikleri nedeniyle elde edilen bu veriler arasında Ordu ili ile doğrudan ilişkili olmayan dernekler de yer aldığından bilgiler sınırlı kalmıştır. Daha açık ve net bilgiye ulaşmak için ilgili federasyonlarla görüşülmüş; buna rağmen bazı federasyonların kapsamlı kayıt tutmaması ve kendilerine bağlı olmayan derneklerin varlığı nedeniyle istatistiki bir bilgi oluşturulamamıştır.

Tezin alan araştırması kısmında federasyon ve dernek yöneticileri ile görüşülmüş, onların yönlendirmeleri ile üyelerle görüşmeler sağlanmıştır. Bunun yanı sıra piknik şöleni, toplantı, festival, tanıtım günleri, kahvaltı, kutlama günleri gibi birçok faaliyete katılım sağlanmış; buralarda hem katılımcılarla görüşme gerçekleştirilmiş hem de katılımlı gözlem ile faaliyetler ve insanlar gözlemlenmiştir. Bu sayede hemşehrilik bağlamı etrafında buluşan insanlar doğal bir şekilde gözlemlenebilmiştir.

Diğer taraftan STK'ların sosyal medya ve internet siteleri taranmış, bu kanallar aracılığıyla faaliyetleri ve işlevsellikleri hakkında daha geniş bilgilere ulaşılabilmektedir. Birçok

STK sosyal medya kanallarına önem verdiği ve bütün faaliyetlerini bu kanallarda paylaşarak görünürlüklerini artırmayı amaçladıkları için bu mecralardaki bilgilerin çalışmaya önemli bir katkısı olmuştur.

Alan araştırması sürecinin COVID-19 salgınıyla aynı döneme denk gelmesi nedeniyle çeşitli zorluklarla karşılaşılmıştır. Pandemi süreci, STK faaliyetlerini büyük ölçüde azaltmış; aynı zamanda yüz yüze görüşmeleri ve etkinlik katılımlarını sınırlamıştır. Bu durum, planlanan birçok görüşmenin yapılamamasına neden olmuştur. Ayrıca bazı katılımcılar görüşme taleplerine mesafeli yaklaşmış, kimileri ise zaman ayırmak istememiştir. Bunun dışında İstanbul'un geniş yüzölçümü ve Ordu STK'larının dağınık yapısı nedeniyle saha çalışmaları hem zaman hem de maddi kaynaklar açısından ekstra çaba gerektirmiştir. Bu gerekçelerle çalışmanın bulguları, belirli bir örneklem üzerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramları kuramsal bir çerçevede ele alınmıştır. Ardından Ordu ili STK'larına dair genel bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde Ordu ilinin tarihi, coğrafi, ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Ordu ili STK'larının toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevleri detaylı biçimde analiz edilmiştir. Bu çalışma, İstanbul'da sayıca geniş bir nüfusa sahip olan Ordululara ait STK'ları bütüncül bir yaklaşımla ele alması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca literatürde İstanbul'daki Ordu STK'larını doğrudan konu edinen özgün akademik çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, bu çalışmanın özgünlük açısından katkı sunması hedeflenmiştir.

Çalışmamın başından sonuna kadarki süreçte bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Esra Bilge SAVCI hocama yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Aynı zamanda maddi ve manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim eşim Mevlüde ALANTEPE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İsmail ALANTEPE

İstanbul- 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GÖRSELLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: KAVRAM VE YAPI

1.1. Sivil Toplum.....	4
1.1.1. Tarihsel Süreçte Sivil Toplum	4
1.1.2. Günümüzde Sivil Toplum	11
1.1.3. Türkiye’de Sivil Toplum	15
1.2. Sivil Toplum Kuruluşları	17
1.2.1. Sivil Toplum Kuruluşları Kavramı ve Tanımı.....	18
1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri.....	21
1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri.....	23
1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelir Kaynakları.....	25
1.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi	27
1.2.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Çeşitleri ve Sınıflandırması.....	28
1.2.6.1. Dernekler	32
1.2.6.2. Vakıflar	38
1.3. İstanbul’da Kurulan Ordu İli STK’larının Genel Görünümü.....	41
1.3.1. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Dernekleri	42
1.3.1.1. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Federasyonları.....	43
1.3.1.2. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Konfederasyonları.....	44
1.3.1.3. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Platformları	45
1.3.2. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Vakıfları	45
1.4. Ordu’da Kurulan STK’ların Genel Görünümü	46
1.4.1. Ordu’da Kurulan Dernekler.....	46
1.4.2. Ordu’da Kurulan Vakıflar.....	47

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ, COĞRAFİ, KÜLTÜREL VE SOSYAL YAPISIYLA ORDU İLİ

2.1.	Ordu İlinin Tarihi	49
2.2.	Ordu Adının Kökeni.....	51
2.3.	Ordu İlinin Coğrafi Özellikleri ve İklimi	52
2.4.	Ordu İlinin Nüfus Yapısı.....	53
2.5.	Ordu İlinin Ekonomik ve Ticari Hayatı	54
2.6.	Ordu İlinin Kültürel Yapısı.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DA KURULMUŞ OLAN ORDU İLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

3.1.	Sivil Toplum Kuruluşları'nın Tarihçesi ve Yönetimi	61
3.2.	Sivil Toplum Kuruluşlarının Üyeleri	69
3.3.	Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri ve İşlevleri.....	76
3.3.1.	Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal İşlevleri.....	84
3.3.1.1.	STK'ların Siyaset ile Kurduğu Köprü.....	88
3.3.1.2.	STK'ların Protesto İşlevi.....	91
3.3.1.3.	STK'ların Hemşehrilik Bağlarına Etkisi	93
3.3.1.4.	STK'ların Toplumsal Yardımlaşmadaki Rolü	99
3.3.1.5.	STK'larda Mekânın Toplumsal İşlevi	105
3.3.1.6.	STK'ların Hemşehrilerin İş Bulma Sürecine Katkısı.....	108
3.3.1.7.	STK'ların Cenaze Hizmetlerindeki Katkısı	110
3.3.1.8.	STK'ların Şehre Alışma ve Uyum Sağlamadaki Katkısı	112
3.3.1.9.	Gençlerin STK'lar İçindeki Konumu ve Gençlik Kolları	115
3.3.1.10.	Kadınların STK içindeki Konumu ve Kadın Kolları	120
3.3.1.11.	STK'larda İletişim ve Haberleşme	123
3.3.1.12.	STK'ların Özel Günlerde Gerçekleştirdiği Faaliyetler	127
3.3.2.	Sivil Toplum Kuruluşlarının Kültürel İşlevleri	131
3.3.2.1.	Kültür Kavramı	132
3.3.2.1.1.	Kültür Tanımları	134
3.3.2.1.2.	Kültürün Özellikleri.....	137
3.3.2.1.3.	Kültürel Süreçler.....	138
3.3.2.1.4.	Kültür Türleri.....	140
3.3.2.1.5.	Kültürel Bellek.....	141
3.3.2.1.6.	Kültür ve Kimlik.....	144
3.3.2.2.	Kültürü Koruma ve Sürdürme.....	146
3.3.2.2.1.	Etkinlikler	148
3.3.2.2.1.1.	Etkinlik İsimlerinin Anlamsal ve Kullanımsal Dönüşümü	152

3.3.2.2.1.2. Piknik Şölenleri	161
3.3.2.2.1.3. Ordu Günleri	180
3.3.2.2.1.4. Hamsi Festivali.....	190
3.3.2.2.1.5. Fındık Festivali.....	192
3.3.2.2.1.6. Mayıs Yedisi	194
3.3.2.2.1.7. Hıdrellez	199
3.3.2.2.1.8. Keşkek Günü	204
3.3.2.2.1.9. Çayır Festivali	206
3.3.2.2.1.10. Yayla Şenlikleri.....	209
3.3.2.2.1.11. Diğer Etkinlikler.....	216
3.3.2.2.1.12. Bascom'un 4 İşlevi Bağlamında Etkinlik Analizi	223
3.3.2.2.2. Yeme İçme.....	224
3.3.2.2.3. Dini Bayramlar	236
3.3.2.2.4. Ramazan Ayı	239
3.3.2.2.5. Meslekler	241
3.3.2.2.6. Geçiş Dönemleri	243
3.3.2.2.7. Bir Köy Müzesi Örneği	252
3.3.2.2.8. Halk Edebiyatı Ürünleri.....	254
3.3.2.3. Aidiyet Duygusunun Tesisi	262
3.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik İşlevleri	271
SONUÇ.....	280
KAYNAKÇA.....	286
ÖZ GEÇMİŞ.....	318

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: STK'ların uluslararası sınıflandırılması	29
Tablo 1.2: Sivil Toplum Endeksi Raporu'na göre Türkiye'deki STK'ların Sınıflandırılması	30
Tablo 1.3: Vakıfların türlerine göre dağılımı ve sayıları	40
Tablo 1.4: Yeni vakıf çeşitleri ve sayıları	40
Tablo 1.5: İstanbul'daki Ordu ili derneklerinin ilçelere dağılımı	43
Tablo 1.6: İstanbul'da yer alan Ordu ili federasyonları	44
Tablo 1.7: İstanbul'daki Ordu ili vakıfları	45
Tablo 1.8: Faaliyet alanlarına göre Ordu'daki dernekler	47
Tablo 1.9: Ordu ilinde yer alan vakıfların ilçelere göre dağılımı	48
Tablo 2.1: Ordu ili ilçe nüfus bilgileri	54
Tablo 3.1: Temel ihtiyaçlar ve tepkiler	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Bölgelere göre faal dernek sayısı	34
Şekil 1.2: Hemşehri derneklerinin bölgelere göre dağılımı.	35
Şekil 1.3: Faaliyet alanlarına göre dernekler	36
Şekil 1.4: Yeni vakıfların coğrafi bölgelere göre dağılımı.	41
Şekil 3.1: Derneklerde cinsiyet oranı.	71
Şekil 3.2: Derneklerdeki yaş oranı.	73
Şekil 3.3: Derneklere üyelik sebepleri.	76
Şekil 3.4: STK'ların gerçekleştirdiği etkinliklerin türleri.	83
Şekil 3.5: İstanbul'daki Orduluların arkadaş çevreleriyle ilgili soruya yanıtları.	99
Şekil 3.6: Gurbetteki Orduluların hemşehrileriyle yakında oturmak isteyip istemediklerine yönelik cevapları.	263
Şekil 3.7: İstanbul'daki Orduluların Ordu ve İstanbul'a yönelik aidiyet duyguları. .	265
Şekil 3.8: STK'lar hemşehrilerine ekonomik açıdan destek olmalılar mı?	279

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 2.1: Kara lastik	56
Görsel 3.1: Ordu’da gerçekleştirilen bir etkinliğin davetiyesi	79
Görsel 3.2: Bir vakfın deprem dolayısıyla yaptığı paylaşım.	81
Görsel 3.3: Bir derneğin deprem sonrası sosyal medya paylaşımı.	82
Görsel 3.4: Bir derneğin sosyal medyasında paylaştığı HES karşıtı afiş	92
Görsel 3.5: Bir derneğin sosyal medyada paylaştığı futbol turnuvası afişi.	97
Görsel 3.6: Dernek katkısıyla restore edilen bir bina	104
Görsel 3.7: Bir derneğin köyüne yaptığı hizmeti sosyal medyada duyurma şekli	105
Görsel 3.8: Bir derneğin sosyal medyadaki grubunda paylaşılan iş ilanı	110
Görsel 3.9: Derneklerin cenaze ilanlarında kullandıkları bir görsel	112
Görsel 3.10: Bir dernek tarafından düzenlenen Boğaz Gezisi etkinliğinin afişi.	115
Görsel 3.11: Kadın kollarınca gerçekleştirilen bir etkinlik afişi.....	121
Görsel 3.12: STK’larda kadınlara yönelik gerçekleştirilen bir etkinlik.	122
Görsel 3.13: Yerel medyadaki bir programın afişi.....	126
Görsel 3.14: Kadınlar Günü’ne yönelik bir etkinlik afişi.....	128
Görsel 3.15: Anneler Günü etkinliği afişi.....	129
Görsel 3.16: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları.....	130
Görsel 3.17: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması.....	131
Görsel 3.18: Perşembe Yaylası’nda düzenlenen festivalin afişi	156
Görsel 3.19: Bir derneğin düzenlediği piknik şöleni afişi	162
Görsel 3.20: Piknik şöleninde hazırlanan keşkek.	165
Görsel 3.21: Piknik şöleninde yer alan yiyecekler.	166
Görsel 3.22: Ağalık yarışmasından sonra yeni ağanın omuzlarda taşınması	169
Görsel 3.23: Piknik şöleninde gerçekleştirilen çekiliş.....	170
Görsel 3.24: Piknik şöleninde düzenlenen güreş müsabakası	173
Görsel 3.25: Ordu Tanıtım Günleri afişi.....	182
Görsel 3.26: Ordu Günleri’ne davet etkinliği duyurusu	183
Görsel 3.27: Ordu Günleri afişi	184
Görsel 3.28: Yöresel kıyafetleri ile sahne alan sanatçılar.....	185
Görsel 3.29: Ordu tostı ve gazozu yeme ve içme yarışması afişi	185

Görsel 3.30: Ordu Günleri'nde kurulan ilçe standı	187
Görsel 3.31: Ordu Günleri'nde satılan yöresel ürünler	188
Görsel 3.32: Geleneksel Ordu evi temsili.....	190
Görsel 3.33: Hamsi Festivali afişi	192
Görsel 3.34: Zümrüt Fındık Festivali kapsamında düzenlenen fotoğraf yarışmasının birincisi seçilen fotoğraf: Yorgun İşçi.....	193
Görsel 3.35: Belediye tarafından organize edilen Mayıs Yedisi etkinliği.	195
Görsel 3.36: Mayıs Yedisinde inek yıkama ritüeli.....	196
Görsel 3.37: İstanbul'da düzenlenen Mayıs Yedisi afişi	198
Görsel 3.38: Gürgentepe geleneksel Hıdırellez Şenlikleri afişi.....	202
Görsel 3.39: İstanbul'da bir dernekçe düzenlenen Hıdırellez Şenliği etkinliği afişi	203
Görsel 3.40: Keşkek Günü'nde gerçekleştirilen geleneksel köy düğünü canlandırması	205
Görsel 3.41: Geleneksel Piknik ve Keşkek Günü Şöleni	206
Görsel 3.42: Beykoz Çayır Festivali programı	207
Görsel 3.43: Beykoz Çayır Festivali'nde gerçekleştirilen yemek yarışmasında Ordu temsilcisi.....	208
Görsel 3.44: Korgan ilçesinde düzenlenen 61. Orman Gülü Kültür ve Sanat Festivali	210
Görsel 3.45: En güzel buzağı yarışması	211
Görsel 3.46: Koyun kırkma	212
Görsel 3.47: Yayla şenliklerinde düzenlenen at yarışları.....	212
Görsel 3.48: Meydandüzü Şenliklerinde düzenlenen yöresel yemek yarışları duyurusu	214
Görsel 3.49: Apsut Yaylası Festivali afişi.....	215
Görsel 3.50: Dernek binası açılışında ikram edilen yöresel lahana çorbası	217
Görsel 3.51: Gurbetten Sılaya Bir Tutam Sevgi etkinliğinin afişi.....	218
Görsel 3.52: Etkinlikte sergilenen yöreye ait el sanatları örnekleri.....	218
Görsel 3.53: Yöresel ürünler kermesi afişi	220
Görsel 3.54: Mısır ekmeği ve turşu dingili.....	221
Görsel 3.55: Nazım Şarkı ve Şiirleri etkinliği afişi	222
Görsel 3.56: Sol üstten sırasıyla hoşkırın, lahana çorbası, burma, galdırık, fasulye kızartması, diken ucu.....	228
Görsel 3.57: Satıştaki yöresel ürünler.....	229

Görsel 3.58: Ümraniye’de bulunan Mesudiye Yöresel Ürünler mağazası	230
Görsel 3.59: Elde fındık kırma yarışması	234
Görsel 3.60: Bayramda İstanbul’dan ayrılanlar için sosyal medyadan verilen mesaj	237
Görsel 3.61: İstanbul’da hemşehrilerin bayramlaşması	239
Görsel 3.62: İftar etkinliği	240
Görsel 3.63: Yenikapı Ordu Günleri’nde geleneksel meslek tanıtımı	242
Görsel 3.64: Sünnet düğünü davetiyesi	248
Görsel 3.65: Dernek binasında gerçekleştirilen asker gecesi	250
Görsel 3.66: Konacık Köyü Müzesi’nde sergilenen bir eser	254
Görsel 3.67: Dernek binasının girişi	268
Görsel 3.68: Dernek binasında sergilenen yöresel ürünler	269
Görsel 3.69: Bazı yöresel ürünlerin fotoğrafları	269
Görsel 3.70: Ataşehir Ordulular Derneği binası	270
Görsel 3.71: Bir derneğin hazırlattığı takvim	274

KISALTMALAR LİSTESİ

Bs.:	Basım
Çev.:	Çeviren
Ed.:	Editör
Haz.:	Hazırlayan
ST:	Sivil Toplum
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK:	Türk Dil Kurumu
Vd.:	Ve Diğerleri

GİRİŞ

Kentlerde yaşayan bireyler günümüzün getirmiş olduğu çeşitli koşullar dolayısıyla giderek yalnızlaşmakta ve kendi kabuklarına çekilmektedir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler gibi süreçler bireylerin alışkanlıklarını ve dolayısıyla yaşam şekillerini değiştirmektedir. Bunun sonucunda kişiler arasındaki bağlar zayıflarken aynı zamanda kişilerin ve toplumların kimliğini şekillendiren kültürel bellekleri de kaybolmaktadır.

Bu noktada devlet ile birey arasında bir yerde konumlanan STK'lar, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma açısından önemli bir rol üstlenmektedir. STK'lar aracılığıyla bireyler arasında sosyal bağlar kurulmakta ve yakın ilişkiler gelişmektedir. Bunun yanı sıra STK'lar kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı noktasında da katkı sunabilmektedir. Gerçekleştirdikleri faaliyetlerle kültürel belleğin yaşatılmasına katkıda bulunurlar. Bu doğrultuda aidiyet hissinin oluşması ve güçlenmesinde ve bireylerin kimlik bilinçlerini korumalarında STK'ların faaliyetlerinin ve mevcudiyetlerinin önemi bulunmaktadır. Aynı zamanda, STK'ların günümüz toplumsal koşullarında değişen işlevleri de bu araştırmanın önemli bir yönünü oluşturmuştur.

Diğer taraftan STK'lar çevresine ve üyelerine ekonomik açıdan yarar sağlayacak faaliyetler içinde de bulunabilmektedir. Geniş sosyal ağları sayesinde üyelerinin iş bulma, kaynaklara erişim ve ekonomik dayanışma gibi alanlarda avantaj elde etmelerine imkân tanımaktadırlar. Üyelerini hemşehrilik çatısı altında bir araya getirip bir yakınlık oluşturmaları neticesinde, hemşehriler ekonomik açıdan birbirlerini destekleyici olabilmektedir. Bu sayede, STK'lar sadece sosyal ve kültürel değil, ekonomik bağlamda da üyelerinin ve dolayısıyla topluluklarının güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışma, merkezi İstanbul'da bulunan Ordu iline ait STK'ları kentleşme, hemşehrilik, dayanışma, kültürel bellek, kimlik ve aidiyet kavramlarını da içine alarak sosyo-kültürel açıdan incelemeyi hedef edinmiştir. Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmaktadır:

- İstanbul'da faaliyet gösteren Ordu ili STK'larının hemşehriler arasındaki dayanışma ve kent hayatına uyum sağlamadaki katkısı ne şekildedir?
- STK'lar kültürel bellek ve kimlik inşasında nasıl bir rol oynamaktadırlar?
- STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin hemşehriler üzerindeki etkisi nedir?

- STK'ların varlığı ve faaliyetleri hemşehrilerin aidiyet hissini nasıl etkilemektedir?
- STK'ların kültürel unsurların korunması ve sürdürülmesi noktasında sağladığı katkılar ve bu amaçla yaptığı faaliyetler nelerdir?
- STK'ların toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan hemşehrilerine faydaları nelerdir?
- Sosyal medya, internet ve diğer dijital platformlar, STK'ların kültür aktarımı ve toplumsal etkileşim süreçlerinde nasıl bir işlev görmektedirler?

STK'lar kâr amacı gütmeyen ve devletten bağımsız gönüllü örgütlenmelerdir. Amaçlarına göre birçok STK türü bulunabilmektedir. İstanbul'daki Ordu STK'ları incelendiğinde ise özellikle hemşehri derneklerinin oldukça yaygın ve etkin olduğu görülmektedir. Bu derneklerin üst çatısını federasyon ve konfederasyon oluşturmaktadır. Bunun dışında az sayıda vakıf ve platformlar da bulunmaktadır.

Köyden kente göç eden hemşehriler, şehirde tutunabilmek ve kültürlerini yaşatmak amacıyla birbirleriyle dayanışma içinde olmuşlardır. Hemşehri dernekleri, bu dayanışma ve kültürel süreklilik ihtiyacından doğmuştur. İnsanlar, kentte oluşturdukları bu örgütsel yapı sayesinde hem memleketlerini temsil eden bir fiziksel alan kurmuş, hem de bir aradalık ve dayanışma duygusunu sürdürmüşlerdir. Bu yapı, bireylerin kimliklerini korumalarına ve aidiyet hissi geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bu doğrultuda Assmann, hatırlamanın kendiliğinden meydana gelen bir süreç olmadığını, gerçeklemesi için bazı etkenlerin var olması gerektiğini ifade eder (Assmann, 2018: 47). Bu bağlamda, İstanbul'a taşınan bireyler için hemşehri dernekleri ve düzenlenen etkinlikler, geçmişle bağ kurmanın ve kültürel belleği canlı tutmanın araçları hâline gelmiştir. Dolayısıyla STK'lar hem bireysel hem de toplumsal kimliğin inşasında doğrudan bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmada merkezi İstanbul'da bulunan Ordu iline dair dernek, federasyon, konfederasyon ve vakıflar inceleme konusu edilmiştir. STK kapsamının içinde hangi türlerin bulunması gerektiğiyle ilgili farklı görüşler olsa da bu çalışmada temel ölçüt, STK tanımına uygunluk olmuştur. Salamon ve Anheier, sivil toplum sektörünü; devletten ve ticaret sektöründen bağımsız, kâr amacı gütmeyen, kendi kendini yöneten gönüllü kuruluşlar olarak tanımlar (Salamon ve Anheier, 1997: 12-15). Bu kriterlere uymayan örgütlenmeler kapsam dışında tutulmuştur.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun için STK'larda görevli ya da üye olan kişilerle görüşmeler yapılmış, yaklaşık 50 kişiyle iletişime geçilmiş ancak çalışmada değerlendirilecek nitelikte veri 24 kişiden toplanabilmektedir. Anket yöntemi için yaklaşık 150 kişiyle görüşülmüş, çalışmaya uygun veriler ise 55 katılımcıdan elde edilmiştir. Bunlar dışında katılımlı gözlem ile STK'ların çeşitli etkinliklerine ve toplantılarına katılım sağlanmıştır. Bunun yanı sıra dernek lokallerinde vakit geçirilmiş ve buradaki insanların tavır ve tutumları gözlemlenmiştir.

Alan araştırması sırasında çeşitli zorluklarla da karşılaşmıştır. İnsanların anketlere zaman ayırmak istememesi, çekingen davranışları ve randevu almakta yaşanan güçlükler veri toplama sürecini yavaşlatmıştır. Görüşme yapılması planlanan birçok kişi yoğunluk gerekçesiyle katılım göstermemiştir. Ayrıca COVID-19 salgını hem anket ve görüşme süreçlerini hem de STK faaliyetlerini olumsuz etkilemiş, gözlem yapılabilecek ortamların sayısını da azaltmıştır. İstanbul'un geniş coğrafi yapısı ve STK'ların bütün ilçelere yayılmış yapıları olması da saha araştırmasını ekonomik ve zamansal olarak zorlaştırmıştır.

Bu sebeplerin de etkisiyle doküman analizi yöntemine de başvurulmuştur. Bu kapsamda STK'ların internet sitelerinde ve sosyal medya mecralarında yaptıkları paylaşımlar; yazılar, görseller ve videolar çalışmada önemli veri kaynakları olarak kullanılmıştır. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, STK'lar bu mecraları tanıtım ve iletişim aracı olarak etkin biçimde kullanmaya başlamışlar; birbirinden uzakta yaşayan hemşehriler için sosyal medya, haberleşme ve etkileşim ortamı hâline gelmiştir. Dolayısıyla bu ortamların kapsama dahil edilmesi STK'ları bütüncül olarak ele alınmasında ve daha iyi anlaşılmasında bir gereklilik haline gelmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: KAVRAM VE YAPI

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), günümüzde sayılarının oldukça artması ve etki alanının genişlemesiyle araştırmacılarca tartışma konusu olmuş olan örgütlenmelerdir. STK'lar, yönetim ve demokrasi unsurlarıyla etkileşim içinde olmaları sebebiyle sosyal, ekonomik ve siyasal alanda önemli bir konumdadır. İsimlendirmeye alakalı hususlar, hangi örgütlenmelerin STK kapsamı içinde sayılabileceği hangilerinin bu tanımın dışında kalacağı durumu ve STK'ların amaçları doğrultusunda hareket edip edemediği veya buna uygun bir ortamın bulunup bulunmadığı gibi birçok konu sivil toplum kuruluşlarının etrafında yaşanan tartışmalardır. Bu tartışmaların içinden en iyi şekilde çıkıp STK'ları hem dünyada hem de Türkiye özelinde anlayabilmek için geçmişten günümüze kadar yapılan tanımlamalara ve tariflere bakarak kapsamını ve sınırlarını tespit edebilmek ve bunlar neticesinde bir sonuç çıkarabilmek en isabetli metot olacaktır. Ancak öncesinde tarihsel geçmişi ve kullanımı eskilere dayanan **sivil toplum** kavramını incelemek gerekmektedir.

1.1. Sivil Toplum

Sivil toplum kuruluşu ifadesinin içinde de geçen **sivil toplum** kavramının anlaşılması, çalışmamızın yapı taşını oluşturan unsurların idrak edilmesi bakımından önem taşımaktadır. Zira sivil toplum ifadesi de üzerinde çokça tartışmaların yaşandığı ve yaşanmaya da devam ettiği bir kavramdır. Sivil toplum ifadesinin günümüzde ne anlamda kullanıldığı, hangi yollardan geçerek günceldeki yaygın kullanımını kazandığı, toplumda nasıl bir misyon üstlendiği ve eksikliğinin nasıl sonuçlar doğuracağı gibi durumları anlayabilmek, STK'ların doğru şekilde kavranmasını ve öneminin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Sivil toplumun günümüzdeki karşılığı devlet ile insanlar arasındaki yapılar olarak bilinmektedir. İnsanların örgütlenerek bir güç oluşturup kendi çıkarlarını ve menfaatlerini savunma mekanizmasıdır. Sivil toplumun mevcudiyeti insanların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamakta, demokrasinin tesisi ve korunmasında anahtar bir rol oynamaktadır. Sivil toplum günümüzdeki karşılığını ve değerini bulana kadar tarihsel süreçte farklı anlamlarda kullanılmış ve çeşitli coğrafyalarda farklı önem derecesinde görülmüştür.

1.1.1. Tarihsel Süreçte Sivil Toplum

Sivil toplum kavramının tarihi çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Terim günümüzdeki anlamını kazanana kadar farklı anlamlarda kullanılmıştır. Dünyada meydana gelen, küresel çapta etkiye sahip olan ve yalnızca yaşandığı dönemi etkilemekle kalmayıp geleceği de etkileyen kimi önemli olaylar terimin değişik anlamlarda kullanılmasına yol açmıştır. Dünyayı sarsan akımların yarattığı değişim hareketlerinden etkilenen kavram çeşitli düşünürlerin fikirleriyle değişimini ve gelişimini sürdürerek günümüze kadar gelmiştir. Dolayısıyla sivil toplum, dünyada yaşanan küresel çaptaki olaylardan bağımsız düşünülemeyecek bir kavramdır ve bütün bileşenleriyle toplumun bütün alanlarında etkili olmaya devam edecektir.

Sivil toplum ifadesinin ne anlama geldiğini, geçmişten günümüze kadar hangi anlamsal değişimlere maruz kaldığını daha iyi anlayabilmek açısından öncelikle bu ifadenin yapısını ele almak gerekir. Toplum kelimesinin niteleyeni olan **sivil** kavramı genellikle askeri veya üniformalı olmayan şeklinde bir anlama sahiptir. Kavrama geçmişten günümüze farklı anlamlar yüklenmiş olmasına rağmen yüklendiği anlamlar dünya genelinde birbirinden çok da uzak değildir. Doğan'ın aktardığına göre Latince kökenli bir kelime olan **sivil**, Türkçeye Fransızcadan geçmiştir. Kelime, bugün çoğu Avrupa ülkesinde benzer şekilde kullanılmaktadır. Avrupa'da sivil terimi **site** kavramından gelmektedir. İlk başlarda bu kelime uygar, medeni, kentli gibi anlamlarda kullanılmıştır. Bu dönemde kentte beraber yaşayabilenler bunu başarabildikleri için medeni yani sivil olarak görülmüştür. Sivil sözcüğü kavramsal olarak düşünüldüğünde “askeri olmayan, üniforma giymemiş olan kimse”yi ifade etmektedir (Doğan, 2000: 20). Kelime sözlüklerde şu şekilde geçmektedir:

Şemseddin Sami'nin *Kâmûs-ı Tûrkî* adlı eserinde sivil kelimesinin anlamı “1.sıf. (fr: civil) askerinin gayrı, mülki. 2. Askerinin gayrı kıyâfet, başıbozuk kıyafeti, tebdil: sivil giymek, sivil gezmek. 3. Tebdil-i kıyafet etmiş polis memuru” (2017: 5187) şeklinde verilmiştir.

Ali Püsküllüoğlu'nun *Çağdaş Türkçe Sözlük* eserinde ise sivil kelimesinin karşısında “s. Fr. 1 asker olmayan 2 a. ve s. özel bir kılıkta olmayıp kent halkı gibi giyinmiş olan. 3 (argo) çırlıçıplak 4 özellikle üniformasız güvenlik görevlisi, sivil polis de denir.” (2013: 449-450) açıklaması yer alır.

Ahmet Topaloğlu'nun *Türkçe Sözlük* eserinde diğerlerinin aksine sivil kelimesine ek olarak sivil toplum kelimesinin de anlamı yer alır. Sözlükte terimlerin anlamı şu şekilde yer alır:

“Sivil: sf. Fr. 1. Askerlikle ilgisi olmayan, mülki: Sivil yönetim. 2. Asker sınıfından olmayan (kimse). 3. Bir sınıfa ait üniforma gibi hazırlanmış olmayan, halk tarafından giyilen (kıyafet). 4. Kendi sınıfına ait kıyafeti veya üniformayı giymemiş olan (kimse): Sivil polis. is. 5. Çıplak” (2014: 1129).

Şerif Mardin ise ilk olarak sivil toplum kavramının Türkiye’de genellikle **askeri** ifadesinin karşısı olarak kullanılmasının yanlışlığını vurguladıktan sonra sivil kelimesinin anlamının kent hayatının yanında getirdiği haklar ve yükümlülükler şeklinde görülmesi ve algılanması gerektiğini belirtir (2017: 9).

Yukarıdaki tanımlamalarda ve açıklamalarda görüldüğü üzere kavram Fransızcadan Türkçeye geçmiştir ve kelimenin sivil toplum kavramının niteleyeni olarak kullanımı ise çeşitli siyasal ve toplumsal olayların etkisiyle gerçekleşmiştir.

18. yüzyıla kadar Avrupalı düşünce insanların neredeyse hepsi sivil toplumu, üyelerini kendi hâkimiyeti altına alan ve bu şekilde barış içindeki düzeni ve yolunda giden idareyi koruyup zeminini sağlamlaştıran politik bir beraberlik tipi olarak kullanmışlardır. Bu ifade belirli yasalara bağlı şekilde yaşayıp özgür ve eşit olmayı vurgulamaktaydı. Sivil topluma üye olmak, devletin üyesi olmak anlamına gelirdi ve bu yüzden onun yasalarına aykırı olmayan bir biçimde davranmayı gerektirmekteydi (Keane, 1993: 47-50).

Sivil toplumu kavramsal olarak ilk kullanan Aristoteles olmuştur. Aristoteles insanların güven içinde yaşayabileceği, insan hayatının değerli görüleceği şehir devletlerini (polis) tanımlarken **politike koinonia** terimini kullanmıştır. Kavram Latinceye **civilis societas** olarak geçmiş ve daha sonraları İngilizceye **civil society** olarak çevrilmiştir. Türkçede ise **sivil toplum** olarak kullanılmaktadır. Sivil toplum, o zamanlarda devlet ile aynı anlamda kullanılan bir ifadeydi. Aristo sivil toplumu site devleti (polis) anlamında kullanmıştır. Bir sivil toplumun üyesi olmak demek devletin bir üyesi olmak ve dolayısıyla onun kurallarına uygun biçimde davranmakla yükümlü olmak demektir (Keane, 1993: 47-50).

Sivil toplum kavramının anlamı ve tesiri zamanla farklılaşarak ve yenilenerek günümüze kadar ulaşmıştır. Kavramın yaşadığı dönüşüm Thomas Hobbes, Jean Jack Rousseau, Jean Bodin, John Locke, Edmund Burke, Johann Gottlieb Fichte, George Wilhelm

Friedrich Hegel, Antonio Gramsci, Karl Marx gibi bazı düşünürlerin devlet ve sivil toplumla ilgili belirttikleri fikirlerin sonucunda ortaya çıkmıştır (Gözübüyük Tamer, 2010: 89-105).

18. yüzyılla birlikte devletten bağımsız bir sivil toplum anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde Avrupa’da gerçekleşen feodalitenin çöküşü ve liberalizmin öne çıkışı gibi olaylar sivil toplumun devletten ayrı bir konumda ön plana çıkmasına temel oluşturmuştur (Gözübüyük Tamer, 2010: 92). Bunun yanı sıra modern toplumun ortaya çıkışındaki tartışmalarda demokrasiyle beraber düşünülmeyen sivil toplum, bugün demokrasiden ayrı düşünülmemektedir. Bu dönemde ikisi de birbiri için gerekli düşünülmektedir (Cengiz vd.: 2005:223).

John Keane sivil toplumun geçirdiği dönüşüm sürecinin düzensiz ve karışık olduğunu belirtmektedir. Keane, terimin gelişip modern anlama ulaşmasını 4 aşamalı olarak ele almıştır. Bu 4 aşama terimin bugüne ulaşmasına katkıda bulunmuştur. İlk aşamada geleneksel anlayış değişip ileride kazanacağı anlamı almaya başlamıştır. Yani bu aşamada devlet ile sivil toplumun ayrılığının ilk ışıkları kendisini gösterir. Aynı zamanda devlet otoritesine karşı sivil toplumun içinde yer alan bağımsız toplumların gelişmesine yardımcı olmanın önemini vurgulanmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur. İkinci aşamada ise, sivil toplumun içinde yer alan bağımsız toplumlar devlete karşı gerçekleştirdikleri müdafanın yasal olduğuna dair iddialarını güçlendirmişlerdir. Üçüncü aşamada devlet sivil topluma karşı daha da güç kazanmış, sivil toplumun yarattığı ve sahip olduğu özgürlük alanının çatışma ürettiği vurgulanmış ve sivil topluma yönelik daha sert bir devlet düzenlemesinin gerekliliği düşünülmüştür. Dördüncü aşamada ise devletin katılığının sivil toplumu engelleyeceği korkusuyla çoğulcu, kendisini organize edebilme gücü bulunan, devletten bağımsız bir sivil toplumu oluşturma ve muhafaza etmenin önemi ve gerekliliği vurgulanmıştır (Keane, 1993: 50-53).

Aristo’da siyasal toplum ile aynı anlamda kullanılan sivil toplum ifadesi Thomas Hobbes (1588-1679), John Locke (1632-1704) ve Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) gibi düşünürler tarafından Aristo’dakine yakın bir şekilde ama siyasal otoriteyi ortaya çıkaran kamusal alan olarak kullanılmıştır. 17. yüzyılda Hobbes ve Locke sivil toplumu devleti oluşturan bir unsur olarak gördüler. Sivil toplum ve devlet ayrımına yönelik ilk düşünceleri ortaya koyanlardan Thomas Hobbes (1588-1679)’a göre sivil topluma geçmek için doğa halinden çıkmak gerekir. İnsanlar doğa halinde sürekli çatışma ve rekabet içerisindedir.

İnsanlar birbirlerine üstün gelebilmek için mücadele içinde olacaklardır ve bu da bir güvensizlik ortamı yaratacaktır. Bu kaotik durumdan çıkabilmenin yolu ise gücü bir kişiye veya meclise verip insanları kontrol altında tutmasını sağlamaktır. Bu şartlar altında insanlar haklarını yöneticiye verecekler ve ölüm korkusu ve huzursuzluktan kurtulup kültür ve medeniyet oluşturabileceklerdir. Bu haliyle otoritenin bir kişide toplanmasıyla devletin de özü oluşmuş olur. Hobbes’a göre oluşturulan bu yöneticinin gücü sınırsızdır ve gücünü yalnızca yönettiği kişileri korumak için kullanabilir (Biber, 2006: 11-12).

J. J. Rousseau’nun fikirlerinde doğa durumu ile politik-sivil farklılığı vurgusu yer alır. Rousseau’ya göre doğa durumunda insanların amacı temel gereksinimlerini gidermek ve bu ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabiliyorlardı. Bu sebeple topluca yaşamaya ihtiyaçları yoktu. Zaman içinde meydana gelen değişim ve gelişimlerle beraber insanların ihtiyaçları tek başlarına karşılanabilir olmaktan çıkıp daha karmaşık bir hâl aldı. Mülkiyetleşmenin neticesinde meydana gelen kaos halini ortadan kaldırmak için toplum yaşamını karmaşıklıktan çıkaracak ve mülkiyeti düzenleyecek bir anlaşma oluşturuldu. Rousseau’ya göre oluşturulan bu anlaşma doğa durumundan sivil-politik duruma geçmeyi sağlamıştır (Rousseau, 2015: 4-7).

Liberal düşüncenin en önemli isimlerinden John Locke ise 17. yüzyılda sivil toplumu, *“Bireylerin bir araya gelerek, kendi aralarında oluşturmuş oldukları ailenin dışındaki toplumun adı”* olarak tanımlamaktaydı (Çaha, 2017: 50). Locke medeni hukukun etkisi altında ortaya çıkan bu yapının siyasal ve sosyal ayaklarının olduğunu ve onları ayırmanın imkânsız olduğunu belirtir. Bu dönemde var olan sivil toplum yeni teşekkül aşamasında olan medeni topluma işaret ediyordu (Çaha, 2017: 50). Onbaşı’nın aktardığına göre John Locke, sınırsız güce sahip olan devletin yerine sınırlı güce sahip olan devlet yapısını ön plana almasıyla Hobbes’tan ayrılmaktadır. Doğal durumda ideal bir düzenin olduğunu ama herkesin bu düzende başkasının haklarına saygılı olacağının garantisinin bulunmadığını söyler. Bu durumda cezalandırma hakkının doğacağını ama düzensiz bir cezalandırma sisteminin kaosa yol açacağını bu sebeple de cezalandırma mekanizmasının tek bir elden gerçekleştirilmesinin gerekeceğini ifade eder. Bu düzenli cezalandırma sistemini sağlayacak olan otoritede ise devlettir ve devlet bu durumda sivil toplumu temsil etmektedir (Onbaşı, 2005: 21). Locke, devleti Hobbes’un gördüğü mutlak güç şekliyle değil toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulmuş bir mekanizma olarak görür.

19. yüzyıl düşünürlerinden Hegel (1770-1831), sivil toplum ile devlet ayrımı konusundaki fikirleriyle ön plana çıkmıştır. Şimdiye kadar Aristoteles ile başlayıp Hobbes ve Locke gibi Toplumsal Sözleşmeciler düşünürlerce de devam ettirilen siyasi toplumun sivil ve medeni toplum olarak görülmesi Hegel ile derin bir değişikliğe uğramıştır. Hegel'in sivil toplumu konumlandığı alan devlet ile ailenin arasında bir yerdir. Ona göre devlet ile aile arasındaki bu sahada toplumsal sınıflar, devletten bağımsız olan her türlü toplumsal kurum ve kuruluşlar ve bireyler bulunmaktadır. Bu alanda bulunan bütün bu unsurlar sivil toplumu oluşturur. Aile, sivil toplum ve devlet alanlarının kendilerine göre farklı değerleri bulunur. Ailede sevgi, saygı, birliktelik gibi değerler vardır ve bunlar ortak duygu ve düşünce etrafında oluşur. Sivil toplumun etik anlayışı aileninkinden daha farklıdır. Sivil toplumda çıkarlar ön plandadır ve bu sebeple bir mücadele söz konusudur. Devlet bu çatışmaların sentezi olarak ortaya çıkar (Çaha, 1994: 79-99).

Hegel'in düşünce yapısına göre sivil toplum, üyelerine kısmi özgürlük tanıyan bir alandır. Tam ve gerçek özgürlüğün gerçekleşebilmesi için daha üstün bir otorite olan devlete ihtiyaç duyar. Yani bireylerin sivil toplumun içinde oluşturmuş oldukları oluşumlar, onların ayrıcalığını tanıyacak daha üstün bir otoriteyi gerektirir (Gönenç, 2001: 22-25).

Hegel'in düşüncesinde sivil toplum kendi içinde çatışma barındırıyordu ve bu durum devlet mekanizmasını gerektiriyordu. Karl Marx (1818-1883) da Hegel'i izlemiş ama ona bazı eleştiriler de getirmiştir. Aslında vardığı sonuçlar aynı olmasına rağmen gidiş şekli olarak Hegel'den ayrılmaktadır. Devlet ve sivil toplum ifadeleri özelinde Hegel devleti ön plana çıkarıp onu kapsayıcı bir kurum olarak görmüştür. Ancak Marx'a geldiğimizde bu durum değişir. Marx, sivil toplumu devletin belirleyicisi olan bir alan olarak düşünür. Onun devlete bakışı Hegel'den farklıdır. Hegel, devleti sivil toplumdaki çatışmaları ve anlaşmazlıkları yatıştıran ve uzlaştıran bir kurum olarak görürken Marx sivil toplumun yansıması olarak görmektedir. Marx'a göre sivil toplum burjuvazinin gelişmesi ile gelişme göstermiştir. Karl Marx, toplumsal yapı olarak da tabir edilen altyapıya önem vermiştir. Altyapı, maddi üretim ilişkilerinin gerçekleştiği bir alandır. Ekonomide yani altyapıda gerçekleşen olaylar üstyapıyı yani hukuk sistemini, dini ve ahlakı biçimlendirir. Yani dinsel, politik, hukuksal kurumların ortaya çıkması ve şekillenmesi ekonomik üretimin gerçekleştiği sahadaki ilişkiler ağının bir yansımasıdır (Doğan, 2015: 196-197).

İtalyan düşünür Antonio Gramsci (1891-1937) ise Hegel ve Marx'ın görüşlerinin etrafında ve bazen dışına da çıkarak kendi düşüncelerini ortaya koymuştur. Hegel'den farklı olarak devletin yalnızca çıkarları savunan bir yapı olmadığını belirtmiş; onu üretimi, kültürel ve siyasal üstünlüğü ve hakimiyeti elinde bulunduran bir gücün çıkarlarını ve isteklerini savunan bir yapı olarak tarif etmiştir. Burjuva olarak gördüğü bu güç, hegemonyasının başlıca kaynağı olarak da sivil toplumu görmektedir. Yönetimin meşruluğunun onayı hegemonya ile gerçekleşir. Toplumda kabul görmenin gerçekleşmesi asker veya hapishaneler gibi güce dayalı yöntemlerle olduğu kadar dini kurumlar, hukuk, eğitim kurumları gibi gönüllü itaati sağlayan araçlarla da sağlanır. Bunlar sivil toplumda siyasal yönetime itaat etmeyi sağlama amacı güder (Doğan, 2015: 233).

Gramsci, Marx'ın tersine üstyapıdaki her şeyin alt yapı tarafından oluşturulup dönüştürüldüğü savını desteklemez. Marx'ta altyapı daha öndeyken, Gramsci'de üstyapı da önemlidir (Dural, 2007:67). Onun sivil topluma dair görüşleri Marksist gelenekten belirgin bir şekilde ayrılmaz. Ancak sivil toplumun ekonomik yapısı ve üstyapı arasında ileri sürdüğü görüşleri farklıdır.

“Şimdilik, iki büyük ‘kat’ kurulabilir üstyapılarda; ‘sivil toplum’, yani halk dilinde ‘özel’ denilen örgütler bütünlüğü katı olarak adlandırılabilir kat ile, ‘politik toplum’ ya da ‘devlet’ katı; egemen grubun tüm toplum üzerinde uyguladığı ‘hegemonya’ işleviyle, kendini devlette ya da ‘hukuksal’ hükümette dışavuran ‘doğrudan egemenlik’ ya da buyurma işlevine karşılık düşerler bu katlar. Örgütlenme ve bağlantı işlevlerinin ta kendileridir bu işlevler.” (Gramsci, 1986:318)

Ona göre üstyapının iki katmanı bulunmaktadır. Kendi tabiriyle *societa civile*, çoğunlukla özel diye tabir edilen organizmalardır ve sivil topluma aittir. Üstyapının ikinci bileşeni ise politik toplum veya diğer adıyla devlettir. Gramsci için toplumsal altyapı siyasal toplum tarafından yani devletçe toplumsal varoluş tarafından tesir edilebilir bir alandır. Gramsci'ye göre sivil toplum ile siyasal toplum birbirinden bağımsız düşünülemez çünkü birbirlerinin içine geçmiş bir vaziyettedirler. Ona göre devlet “*Sivil toplum ve ekonomik yapı arasında usa yatkın bir ilişki kurma olanağı veren bir alettir.*” (Gramsci, 1986: 175). Bu haliyle sivil toplumu devletin karşısında özerk bir toplumsal yapı olarak görmez. Gramsci sivil toplum ile özel bir üretim sistemini, bir hegemonya aracını ve ekonomik şartlara bağlı olan bir hayatı anlatmaktadır (Gramsci, 1986: 101-102). Ona göre devlet zorlayıcı bir güç haline gelmiş olan bir hegemonyadır ve düzenli toplum olarak nitelendirdiği sosyalist toplumsal aşamaya geçtikçe hegemonya giderek güçten düşecektir.

18. yy. da yaşamış olan Alexis de Tocqueville (1805-1859) Amerika’da insanların problemlerini çeşitli yapılar kurarak aşmaya çalıştıklarını görüp sivil toplum bilincinin bu derece gelişmiş olmasını, insanların eşit olduklarını fark edip birlikte olurlarsa güçleneceklerini anlamalarına ve bu şekilde devlete olan bağımlılıklarını azaltmış olmalarına bağlamaktadır. Yine Tocqueville, devletin sivil toplumun hareket alanını daralttığını ve bunun aslında tersi şekilde olması gerektiğini, yani devletin sivil toplum tarafından sınırlandırılması gerektiğini söyler (Tamer, 2010: 100-102).

Sivil toplum tarih boyunca farklı anlamları içermiş ve düşünürler tarafından değişik biçimlerde ele alınmış ve yorumlanmıştır. Aristoteles’ten Hobbes’a, Rousseau’dan Marx’a ve Gramsci’ye kadar pek çok isim sivil toplumun devlet ve birey arasındaki konumunu tartışmış ve sivil toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik işlevlerini birçok açıdan ele almıştır. Sivil toplum ilk başta devletle iç içe bir şekilde kullanılırken daha sonraları devletle daha farklı bir konumda ele alınmıştır. Bu konum oldukça değişken ve girift bir yapıdadır.

1.1.2. Günümüzde Sivil Toplum

Geçmişten günümüze değin geçen süreçte düşünürler sivil topluma farklı anlamlar yüklemişlerdir. Ancak bu anlamlar yaşanan çağın gerekliliklerinden doğan akıl yürütmelerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Locke’un veya Gramsci’nin sivil topluma dair düşünceleri günümüzün yaşanmışlıklarını içermemektedir (Çaha, 2017: 50). Sivil toplumun antik zamanlardan itibaren geçirdiği anlamsal değişim ve dönüşümleri o dönemlerin penceresinden ele alınmıştır. Kavramın günümüzdeki anlamına kavuşma sürecini ve günümüzdeki karşılığını anlayabilmek için şimdinin penceresinden bakmak ve onu bugünün şartlarıyla ele almak gerekir. Tabii ki bunu yaparken geçmişin bilgi ve deneyimi rehber olacaktır. Bu doğrultuda sivil topluma dair yakın zamanda yapılmış olan ve günümüzde de geçerliliğini sürdüren bazı tanımlamalara bakmakta fayda vardır.

Amerikalı bir profesör olan Larry Diamond’a göre sivil toplum, örgütlü toplumsal hayatın gönüllü, kendisine yetebilen, devletten özerk bir yapıda olup yasal bir düzen içinde veya ortak kurallarla birbirine bağlı olan alanıdır (Onbaşı, 2005: 45-46).

Gordon White’in düşüncesine göre ise, devlet ve aile arasında, devlet ile olan ilişkilerinde özerk olan ve toplumu oluşturan bireyler tarafından kendi çıkar veya değerlerini

korumak veya yaymak amacıyla gönüllü bir şekilde kurulan örgütlenmelerin meydana getirdiği ara bir birliktelik alanıdır (Beckmann, 1998: 6).

Kanadalı Profesör Charles Taylor sivil toplumu ekonomi ve kamusallığın devletten ayrı bir şekilde bir araya gelmesi şeklinde tanımlamaktadır (Doğan, 2015: 311).

Almanyalı düşünür Jürgen Habermas ise kavramı "*Yurttaşların bir araya gelip gruplar meydana getirmeleri, devletin etki alanı ve ekonomi alanı dışında gönüllü olarak bir araya gelip sosyal ilişkilerde ürettikleri yapılar ve oluşturdıkları iletişim yapıları*" olarak tanımlamaktadır (Doğan, 2002:267).

Şerif Mardin, kavramın Türkiye'deki kullanımı ile alakalı var olan yanlışlıklardan bahseder. Ona göre bu kavramın zıttı çoğu insanın sandığı gibi askeri toplum değildir, kavramın vurgusu şehir adabıdır, zıttı ise ancak gayrimedeni olabilir (Mardin, 2017: 9-10).

Yurdakul Fincancı ise 3 farklı sivil toplum kuramı olduğundan bahseder. Bu 3 kuramın ortak amacının merkezi devlet otoritesinin sosyal hayata yönelik olası siyasi ve yönetsel müdahalesini en az seviyeye indirmek olduğunu belirtir. En önemli farklılıkları ise hareket noktalarındadır. Bu kurumlardan ilki çoğulcu sivil toplumdur. Burada devlet ile sivil toplumun tamamen birbirinden ayrı olduğu anlayışı hâkimdir. İkinci kuram olan asgari devletçi sivil toplumda ise kendi kendini üreten veya kendiliğinden meydana gelen düzen ile yani toplum ile örgütlü düzen yani devlet birbirinden ayrı değildir. Ancak amaçsal, yapısal ve işlevsel bakımdan farklıdır. Üçüncü kuram olan katılımcı sivil toplumda ise devlet ile toplumun ayrılığı veya farklılığı değil iç içeliği söz konusudur. Fincancı'ya göre Türkiye'de sivil toplum denildiğinde anlaşılan kavram çoğulcu sivil toplumdur (Fincancı, 1991: 2).

Sivil toplum, devlet ile toplum arasında kalan alanı tanımlamak üzere kullanılmış bir kavramdır. Devlet kümesinin dışında yer alan ve birtakım toplumsal gruplar tarafından doldurulan sahalara ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak zamanla totaliter topluma karşı demokratik toplumu ifade etmek amacıyla daha geniş bir kapsamda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde demokratik toplumla çok yakın bir anlamda kullanılır duruma gelmiştir (Çaha, 2017: 58).

Modern toplumlarda sivil toplumun mevcudiyetinin ve gücünün anlaşılması ve ölçülmesi iktidara ve devlete karşı olan söylemlerle ve herhangi bir değer oluşturabilecek yeterlilikte ekonomik, fikri ve örgütsel gücü bulunan toplumsal grupların varlığı ile mümkün olur. Bu toplumlardaki sosyal gruplar, iktidardaki resmi otoritenin hareketlerini değiştirecek veya bir sınır koyacak güç anlamına gelmektedir. 1960 sonrası ortaya çıkan özellikle çevreciler ve feministler gibi sosyal gruplar sivil topluma temel oluşturmuşlardır. Ortaya koydukları eşitlik, farklılık, otonomi gibi kavramlarla sivil toplumun şekillenmesinde etkileri olmuştur (Bayhan, 2005: 154).

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte sivil toplum tekrar önem kazanmıştır. İki kutuplu dünyada var olan gerginliğin güvenlik kaygısını doğurmasından dolayı devlet kurumu bu soğuk savaş atmosferinde baskın bir güce sahip olmuştur. Devlet hayatın her alanına nüfuz etmişti. Avrupa’da devlet, savaşın tahribatının azaltılmasında en gerekli araç olarak görülüyordu. Birçok ülkede ekonomik üretimin sağlanması devlet aracılığıyla gerçekleştiriliyordu. Ancak soğuk savaşın bitmesiyle birlikte bu durum tersine dönmeye başladı. Güvenlik kaygısının azalmaya başlamasının neticesinde insanlar ihtiyaçlar hiyerarşisinin daha üst basamaklarına tırmanmaya başladılar ve özgürlük, siyasal katılım gibi politikalar oluşmaya başladı. Sivil toplumu dünya genelinde demokratikleşme hareketinin itici gücü olarak görme eğilimi ise sivil toplumun Doğu Avrupa’da Sosyalist rejimin yıkılışında oynadığı önemli rolü ile başlamıştır. Bu tarihten itibaren sivil toplum unsurlarının varlığı, etkileri, demokratikleşmeye katkıları bütün dünyada araştırma konusu olmaya başlamıştır. 1980’li yıllar ile birlikte Latin Amerika ve Doğu Avrupa ülkelerinin totaliter rejimlerden popüler rejimlere geçmesi sivil toplumun yeniden canlanmasını sağlamıştır (Çaha, 2017: 58-60). 1980’li yıllarda ortaya çıkan yeni sivil toplum akımında önceki görüşlerle çok da farklı olmayan bir biçimde sivil toplum kavramı toplumsal hak ve özgürlüklerle benzer şekilde düşünülmüyordu. Sivil toplumun yalnızca modern toplumlar için değil aynı zamanda demokratik toplumlar için de vazgeçilmez olduğu ve onların bir gerekliliği olduğu düşüncesi, ortaya çıkan yeni akımın sivil toplum tartışmasına yaptığı en büyük katkı oldu (Keyman, 2003: 7).

Kaynar’ın aktardığına göre Batı toplumlarında uzun bir tarihi olan sivil toplum kavramı 1980 sonrasında Batı’yı aşip küresel bir kimlik kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan soğuk savaş dönemi, devlet ile toplum arasında olumsuz bir rüzgâr estirmiştir. Oluşan bu olumsuz ilişkiye doğan tepkinin bir sonucu olarak ortaya çıkan modern ve yeni

sivil toplum kavramı, önceden Batı'nın diğerleri ile kendisini medeni ve medeni olmayan şeklinde ayırma aracı olarak kullandığı bir ölçüt olmanın dışına çıkarak daha küresel bir anlam kazanmıştır. Kavram yeni kazandığı küresel anlamıyla devlet ve toplum arasındaki ilişkiyi etkileyen ve bu konuda fikir sunup eleştiriler getiren bir ifade aracı haline gelmiş; demokratik olmayan baskıcı yönetimleri eleştirmede kullanılan bir söylem tarzına bürünmüştür (Kaynar, 2005: 355). Sivil toplumun küresel anlamda yayılması ile onun sağladığı ifade gücü de daha geniş coğrafyalarca kullanılır hâle gelmiştir. Teknoloji çağının iletişimi ve haberleşmeyi kolaylaştırmasının etkisiyle sivil toplumun baskıya karşı ses çıkarmadaki rolü farklı coğrafyalarda da bilinir hâle geldi. Bireyler ve gruplar içinde bulundukları durumlara karşı çıkış noktası olarak sivil toplumun gücüne başvurmayı denediler ve denemeye de devam etmekte. Bunu yaparken de referans noktaları dünyada yaşanan devrimsel denebilecek olaylar oldu. Sivil toplumun hak kazanımındaki etkisi onun domino taşı etkisiyle yayılmasının önünü açtı.

Çaha'ya göre günümüz dünyasında sivil toplumun üç eğilimi bulunur. İlki sivil toplumun giderek küreselleşmesidir. Küresel bir köye dönüşen dünyada iktisadi, politik ve kültürel değerlerin küreselleşmesi ve iletişim ve ulaşım gibi olanakların gelişmesine paralel olarak sivil toplum kuruluşları da sahip oldukları kimliklerine ilave olarak küresel bir boyut kazanmaktadırlar. Sivil toplumdaki ikinci eğilim ise devlete karşı eylemlerinde özgürlük ve özerkleşme anlamına gelen otonomileşme durumudur. Sivil toplumun devletten ayrışıp özerk bir hâle gelmesi demokrasiye olan katkısını artırıcı niteliktedir. Sivil toplumdaki üçüncü eğilim ise demokratikleşmeye sağladığı katkıda kendisini göstermektedir. Sivil toplum soğuk savaş sonrası dünyada demokratikleşme yolunda büyük çaba içerisinde olmuştur. Sivil toplum örgütlerinin mevcudiyetini devam ettirebilmeleri de demokratik bir ortamın var olabilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu durumda kendi varlıklarını da koruyabilmek için demokrasinin korunmasına önemli bir katkı sunmaktadırlar (Çaha, 2017: 63).

Sivil toplum, siyasetten ayrı bir alan olmasına rağmen siyasi alan ile etkileşim içinde bulunmaktadır. Anthony Giddens'e göre devlet ve toplum birbirlerini karşılıklı olarak kontrol ediyor olmalıdır. Sivil toplum, içinde her zaman çatışmayı barındıracaktır. Bu noktada devlet devreye girecek ve dengeleyici bir rol üstlenecektir (Giddens, 2000: 93). Öte yandan sivil toplum da devleti sınırlayan ve kontrol eden bir alandır. Herhangi bir yetki alanının sınırsız güce sahip olmaması ve o alanda bulunan insanların sahip oldukları yetkiyi sınırsızca ve

haksızca kullanmamaları hususunda sivil toplumun sorumluluğu vardır. Karşılıklı kontrolün sağlanması durumunda iki alandaki adalet sağlanmış olacaktır.

Küresel bir boyuta taşınan sivil toplum, Batı çıkışlı olması sebebiyle Batı'nın tarihselliğinin izlerini taşımaktadır. Bu sebeple kavramı incelerken Batı'nın iç dinamiklerine ve tarihine hâkim olmak gerekmektedir. Sivil toplumu Türkiye özelinde ele alırken Batı etkisini hesaba katmanın yanı sıra Türkiye'nin kendi tarihselliğinin ve iç dinamiğinin kavrama kattığı yeni ve farklı yorumları da ele almak gerekmektedir. Sonuç olarak her ne kadar dışarıdan gelen bir kavram olsa da ülke sınırları içinde yoğrulmuş bu kavram, karşılaştığı yeni kültür alanında farklı işlevlere ve anlamlara sahip olacaktır.

1.1.3. Türkiye’de Sivil Toplum

Sivil toplum kavramı Türkiye’de 1980’li yıllarda yoğun bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Batı kökenli olan kavramın Batı toplumlarındaki gelişim evreleri Türkiye’dekine göre oldukça farklıdır. Bu nedenle kavramın Türkiye’deki seyrini ele alırken yerel unsurların ve tarihsel arka planının kavramın gelişimine olan etkisine bakmak gerekmektedir. Ayrıca kavramın çıkış yeri olan Batı toplumlarındaki gelişimini bilmek ve karşılaştırmalı bir şekilde okumak da kavramın güncel anlamlarını ve kapsamını bilmek açısından faydalı olacaktır.

Türkiye’deki sivil toplumu incelemeye geçmeden önce kavramın Osmanlı Devleti’ndeki gelişiminden bahsetmek gerekmektedir. Batı’ya ait bir kavramın Osmanlı’daki varlık alanı oldukça tartışmalı bir konudur. Bazı araştırmacılara göre Batı çıkışlı bu düşünce farklı coğrafyalarda aranmamalıdır. Bu fikrin çıkış noktası her ne kadar doğru olsa da insan zihninin aynılığı ve coğrafyaların birbirleri ile var olan kaçınılmaz etkileşimleri dolayısıyla bir coğrafyadaki olgunun farklı bir yerde olamayacağını söylemek fazla iddialı bir düşüncedir. Sivil toplumun etkisi farklı coğrafyalarda farklı şekilde kendisini gösterebilmektedir. Kimi coğrafyaların kendi iç dinamiklerinin etkisiyle sivil toplumun gücü daha sınırlıyken kimi coğrafyalarda daha güçlü olmaktadır. Keskin’in aktardığına göre Osmanlıda merkezi devletin güçlü olması farklı güç merkezlerinin çıkmasına engel olmuştur. Bu durum sivil toplumun doğasına çok da uygun olmamaktadır. Osmanlı’da var olan sivil toplum örgütü benzeri unsurlar genellikle dini perspektifte kalmış, Batı’daki gibi devleti sınırlayıcı bir kimlik kazanmamıştır (Keskin, 2023:1260:1261). Özetle ifade etmek gerekirse Osmanlı’daki sivil

toplum anlayışı günümüzünkü ile benzeşmese de ana hatlarıyla sivil toplum örgütü özelliklerini gösteren çeşitli kuruluşların var olduğu söylenebilmektedir (Arslan, 2018: 61).

Çaha'ya göre Osmanlı tarihi sivil toplum açısından 3 döneme ayrılabilir. İlk dönem 16. yüzyıla kadar süren zaman dilimidir. Bu dönemde sosyal hayatın temel unsurları sivil toplum olarak nitelendirilebilecek yapılar tarafından belirlenmekteydi. Vakıflar, tarikatlar ve medreseler bu evredeki öne çıkan başlıca sivil toplum yapıları olarak ifade edilebilir. Medreselerin gelir kaynakları vakıflar tarafından sağlanmış, devlet eğitimin ve ekonomik hayatın içinde büyük oranda yer almamıştır. İkinci dönem ise 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar süren evredir. Bu evrede merkezîyetçilik artmış ve vakıf, lonca gibi örgütlenmeler devletin vesayeti altına girmiştir. Bunun sonucunda ise hoşgörü ortamı ve sosyal farklılıklar sönükleşmiştir. Üçüncü dönem ise Cumhuriyetin ilan edildiği tarih olan 1920'ye kadarki süreçtir. Bu dönemde Osmanlı'nın içinde bulunduğu modernleşme çabası, sivil toplumun yenilenerek tekrar canlanmasını sağlarken merkezîyetçi yapı da güçlenip sivil toplum üzerindeki baskısını ve ağırlığını artırmıştır. Bu dönemde hem geleneksel unsurlar hem de modern unsurlar iç içedir. Bu dönem içerdiği tüm karmaşıklığa rağmen sivil toplumun canlılık kazandığı bir dönem olmuştur (Çaha, 2007: 39-41).

Osmanlı'nın sona erdiği ve cumhuriyetin kurulduğu zamanda sivil toplumun durumu, ülkenin içinde bulunduğu savaş sonrası toparlanma süreçlerinin etkisi altındaydı. Türkiye'nin ilk yıllarında tek partili bir yönetim şekli vardı ve bu dönemde toplumu dönüştürmek ve Batılı bir duruma getirmek amacıyla sert bir politika izleniyordu ve katı bir yönetim anlayışı hâkimdi ve sivil toplumun mevcudiyet alanı oldukça daralmıştı (Alkan,1998:57). 1945 yılına kadar ne geleneksel ne de modern sivil toplum unsurları kendilerine bir alan bulabilmiştir. Ancak 1945 yılında çok partili hayatın başlamasıyla birlikte sivil toplum yeniden kendisine bir hareket alanı bulabilmiştir. Ancak sivil topluma geçiş çok hızlı olmamıştır. 1950'li yıllarda ekonomik yaşamda ve sosyal yaşamda devletin tahakkümü sürmektedir (Çaha, 2017: 42). Öte yandan, 1950'li yıllardan sonra oluşan sosyal farklılıklar ülkedeki sivil grupların sayısının artmasını sağlamıştır. Ancak bu örgütlerin ana amacı devlete yakın olmak olduğu için işlevsel olmamışlardır (Tuncel, 2005: 724). İmparatorluktan ulus devletine geçiş sürecinde yeni bir düzeni oluşturmak çok kolay olmamıştır. Batılı ve modern bir devlet oluşturma amacındayken sivil toplumun olmaması veya çeşitli sivil toplum unsurlarının olduğu zamanlarda da bunların devlet kontrolünde olması, yeni bir devlet düzenine geçerkenki sancılı durumların

atlatılmasında bir yöntem olarak tercih edilmiş olabilir. Bu nedenle Türkiye’de sivil toplumun tam olarak canlanması 1980’li yılları bulmuştur.

Türkiye’de 1980 yılının ikinci yarısı sivil toplumun gelişme yıllarıdır. Bu tarihten itibaren Sovyetler ve Doğu Avrupa’da meydana gelen olaylar, Batı ve Latin Avrupa’da askeri idareden demokrasiye geçişlerin yaşanmaya başlanması gibi demokrasi için olumlu birtakım gelişmeler sivil toplumun küresel bazda tekrar canlılık kazanmasına ve gelişmesine katkı sağladı (Tosun, 2015: 134). Türkiye’de ise 1980 askeri darbesi sonucunda devlet, toplumun neredeyse her alanını ve toplumdaki her kesimi baskıcı bir şekilde kontrol etmeye ve yönetmeye başlamıştı. 1983 yılında yapılan seçimlerle birlikte askeri yönetimin sona ermesinin ardından devletin topluma müdahalesinin azaltılmasının gerekliliği ve bu amaçla sivil toplumun oluşturulmasının lüzumu konuları tartışılmaya başlandı. Hem sağcı görüşteki hem de solcu görüşteki siyasi gruplar, baskıcı ve kontrolcü devlet anlayışının değiştirilmesi ve onun yerine demokratik bir anlayışın gelmesi ve devlet kontrolünün demokratik bir şekilde olması ve aynı zamanda devletin de demokratik şekilde denetlenmesi gerektiği yönünde fikir birliğine vardılar (Yıldız, 2007: 53). Bu dönemde demokrasinin yeniden tesisinin sivil toplumun mevcudiyetiyle paralel olduğu fikri savunuldu. Bu dönemde sivil kavramı askeri kavramının zıttı olarak kullanıldı. Böylece sivil toplum kavramı da askeri yönetimden ayrı olan toplum olarak algılanır hâle geldi. Kavram Türkiye’de askeri darbeden direkt olarak etkilenen her görüşten insanın sığındığı bir liman oldu. Kazandığı bu anlam ile Türkiye’de kendine ayrı hüviyete bürünmüştür (Sarıbay, 1994: 119-120). 1983 yılından itibaren demokratikleşme sürecine liberal ve sivil kültür takviyeleri yapılmaya başlandı. Bürokrasinin gücü sınırlandırılıp serbest piyasa ekonomisine geçilmeye başlandı. Ayrıca yapılan özelleştirmelerle devletin ekonomideki baskınlığı azaltıldı ve bu ortam içinde sivil toplum rahat bir nefes alabileceği alanı bulmuş oldu (Çaha, 2017: 42). Bununla birlikte sivil toplumun büyümesinde özel radyo ve televizyonlar üzerinde bulunan anayasal yasağın 1993 yılında kaldırılmış olması da etkili olmuştur. Yerel ve ulusal radyo ve televizyon istasyonlarının hızla artması sivil toplumun gelişimine katkıda bulunmuştur (Özbudun, 1998:114). Teknolojik gelişmelerin de hızla gelişme sürecinde olması medyanın gücünü artırmış ve sivil toplumun görünürlüğü ve etki alanı genişlemiştir.

1.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum, devlet ve piyasanın dışında olan, gönüllü kişi veya grupların oluşturduğu bağımsız alanı ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu alanda örgütlenmiş ve tüzel bir kimlik kazanmış olan yapılar ise sivil toplum kuruluşlarını oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşları (STK) modern dünyamızda sivil toplumun zayıf olmadığı coğrafyalarda toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda önemli rolü bulunan ve hatta kimi zaman çeşitli alanlarda rüzgârın seyrini belirleme gücüne sahip olan örgütlenmiş yapılardır. STK'lar devlet otoritesine karşı halkın geliştirdiği bir denge unsurudur. Ortak amaçları, geçmişleri veya değerleri olan bir grup tarafından oluşturulması ve içindekilerin bu gruba olan aidiyet duygusu nedeniyle çok sayıda kişinin ortak amaç ve hedef doğrultusunda hareket etmesine olanak veren STK'lar birliğin ve beraberliğin meydana getirdiği bir güçtür. Bu güç yukarıda bahsedilen toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda üyelerine katkı sunma imkânı bulmaktadır.

1.2.1. Sivil Toplum Kuruluşları Kavramı ve Tanımı

STK'larla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan tanımlamalar kavramı genel hatlarıyla ele alıp kapsamını açıklayıcı niteliktedir. Ancak STK kavramı ile ilgili terimsel bir karışıklık bulunmaktadır. STK kavramının karşılık geldiği anlam farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda birbirinden değişik ifadelerle kullanılmıştır. Hatta ülkelerin kendi içinde de kavramın farklı kullanımlarının olduğu görülmektedir. Bu sebeple kavramsal bir karışıklık ve fikir ayrılığı söz konusudur. Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar dernek, vakıf gibi yapılar olmasına rağmen STK gibi kapsayıcı bir kavram bulunmuyordu. Ancak sivil toplum kavramı kullanılıyordu. 1990'lı yıllarda özellikle Avrupa'da çıkan kitapların Türkçeye çevrilmeye başlanması, sivil toplum gibi bazı Batılı kavramların da Türkiye literatürüne girmesini sağladı. 1996'daki BM Zirvesi'nin gerçekleştirileceği yer olarak İstanbul'un belirlenmesi, zirvenin yaklaştığı yıllarda, Türkiye'de STK'lar açısından hareketliliğin artmasına yol açtı. Bu dönemde STK'lar açısından bir tanım bulunmuyordu. BM Zirvesi öncesinde İngilizcede **non-governmental organizations** (NGO) olarak ifade edilen gösterge için Türkçe bir karşılık bulunmaya çalışıldı. Bu anlama karşılık olarak **devlet dışı kuruluşlar** (DDK), **hükümet dışı kuruluşlar** (HKD) gibi birçok kavram ortaya atıldı. Nihayetinde bazı çevirilerde de bulunan sivil toplum kavramının sonuna **kuruluşu** kelimesi de eklenerek NGO kelimesinin karşılığı olarak **sivil toplum kuruluşları** kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar gibi birçok yapı da STK çatısının altına girmiş oldu (Gümüş, 2008: 12-14). Günümüzde uluslararası literatürde non-governmental organizations veya non-profit

organizations ifade edilen kullanımlar için Türkiye’de sivil toplum kuruluşu kavramı yaygın bir biçimde kullanılmakla beraber “3. sektör; hükümet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar” gibi farklı isimlendirmeler de kullanılmaktadır (Salmış, 2013:272).

STK’larla ilgili birçok tanım yapılmıştır. Farklı bakış açılarını yansıtmak için bu tanımlardan bazılarına bakmakta yarar vardır.

TDK’ya göre sivil toplum “*Toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik; sivil toplum örgütü*”dür (URL-1).

Ahmet Topaloğlu’nun hazırladığı sözlükte ise kavram şu şekilde geçmektedir: “*Toplumun sorunlarıyla ilgili bağımsız çalışmalar yapan, çözümler üreten, kamuoyunu bilgilendiren, bu konularda görevli olmayan kişilerden meydana gelen topluluk*” (2014: 1129-1130).

Ioanna Kuçuradi’nin tanımına göre “*Belirli bir mekân ve zamanda bilgiye dayanılarak teşhis edilen bir ihtiyacı veya ihtiyaçları karşılamayı amaçlayan, kâr amacı gütmeyip hizmet veren ve bu şekilde kamunun yönetimine katılan kuruluşlardır*” (2003).

Aslan ve Kaya’ya göre ise sivil toplum kuruluşlarını en genel şekliyle “*Toplum yararına çalışıp bu doğrultuda kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, sorun çözme noktasında katkılar sunarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik bir işleyişi olan, bürokratik donanımı olmayıp gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmelerdir*” (2004: 216) şeklinde tanımlamak mümkündür.

Yıldırım ise sivil toplum kuruluşlarını geniş ve dar kapsamlarla ifade etmiştir. Genel manada bir ifadeyle sivil toplum alanında faaliyetlerde bulunan ve iktidarın bir parçası durumunda olmayan her örgütlenmeyi ifade eder (2004: 51). Ancak bu tanımın neticesinde yönetimin parçası olmayan her grup bu kavramın içinde düşünülebilir olmaktadır. Bu sebeple kavramın daha sınırları belirlenmiş bir tanıma ihtiyacı bulunmaktadır. Dar anlamıyla sadece sosyo-ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak amacı taşıyan, gönüllülüğün esas olduğu,

özerk bir yapısı olan, kâr amacı gütmeyip kişisel çıkarlar doğrultusunda çalışmamayı ilke edinen kuruluşlardır (Yıldırım, 2004: 52).

Aydın Uğur ise STK kavramını en genel anlamıyla “*Yurttaşların ortak bakış, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep vb. temelinde gönüllü olarak bir araya gelerek; devletin hukuki, idari, üretici ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri; dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı, vb. lerinden oluşan yapılar ve etkinlikler*” olarak tanımlar (1997: 69).

Bir başka tanım denemesine göre ise “*STK’lar resmî kurumların dışında ve onlardan bağımsız olarak çalışan; politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmalarıyla, ikna ve eylemlerle çalışan, üye ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağış ve üyelik ödemeleriyle sağlayan yapılardır*” (Kurt, 2015:5).

STK’larla ilgili üstünde en fazla durulan husus onun devlet ile olan ilişkidir. Her ne kadar STK’ların devletten ayrı bir alanda olması gerektiği vurgulansa da uygulamada birçok farklılıklar söz konusudur. Murat Belge, STK’yı ele alırken bu ilişkinin dünyanın her yerinde aynı şekilde olmadığını vurgular. Ona göre, Batı’nın belli başlı STK’larını ele alarak varılacak bir sonuca göre eğer bir kurum kendisini sivil toplum örgütü olarak ele tarif ediyorsa devlet ile arasında bir sınır olmalıdır (1997: 31).

1945 yılına kadarki süreçte uluslararası ilişkilerde ana belirleyiciler devletti. II. Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’daki gelişmeler; eğitim seviyesinin ilerlemesi ve insanların bilinç seviyesinin artmasıyla beraber STK’lar hak arama noktasında kullanılan araçlar hâline geldiler (Uğur, 1997: 70).

STK’ların en temel amacı temsil ettikleri sosyal kesimlerin taleplerini hukuka uygun bir şekilde dile getirip demokratik sürece katkı sunmak olsa da bazı küresel güçlerin birtakım STK’ları kendi çıkar ve istekleri doğrultusunda kullanması durumu söz konusudur. Ulusal hükümetlerin politikalarına karşı çıkan, onları değiştirmeyi ya da desteklemeyi hedefleyen birçok STK’nın giderek daha fazla siyasi bir karakter kazandığı gözlemlenmektedir (Anbarlı, 2004:135). Bu durum ise STK’lara karşı bir güvensizlik algısının ortaya çıkmasına ve bir

genelleme yapılmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla STK'ların devletten ne kadar bağımsız olduğu ve şeffaflığı en önemli kriterlerindendir.

Farklı tanımlardan hareketle STK'ları kâr amacı olmayıp toplum yararına çalışması gereken, devletten ayrı bir alanda bulunan, içinde bulunanların ortak amaçları ve değerlerinin bulunduğu yardımlaşma ve dayanışma amacıyla faaliyetler yürüten gönüllü birliktelikler olarak tanımlayabiliriz.

1.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri

Üzerinde birçok tartışmalar yaşanmasına ve farklı isimlerle ifade edilmesine rağmen kavramsal düzlemde sivil toplum kuruluşu birçok insan tarafından kullanılmakta ve toplumda kendine karşılık bulmaktadır. Kavramsal çeşitliliğin de etkisiyle insanların kimi özelliklerini bilip birçoğundan bihaber olduğu veya hakkında yanlış bilgiye sahip olduğu sivil toplum kuruluşlarını anlayabilmek için taşıdıkları kimi özelliklere bakmak gerekmektedir. En temelde kendi çıkarı için değil toplum çıkarı için çalışmayı ilke edinen STK'ların ayırt edici ve kendilerine özgü çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara bakıldığında STK'ların birçok özelliklerinden bahsedilmekte ve çoğu noktada araştırmacılar ortak noktada buluşmaktadır. Bu araştırmacılardan Ozan Erözden, STK'ların en temel özelliklerinden bahsetmiştir. Ona göre sivil toplum kuruluşları her ne kadar devletten yardım alsalar veya devletin kimi kararlarını etkileme çabasında bulunsalar da devletten bağımsız bir konumdadır. Kâr amacı güden özel tüzel kişiliklerin aksine çıkar amaçlı değildirler. Sivil toplum kuruluşları gerek belli bir yasal sisteme uygun örgütler şeklinde, gerek bunun dışında örgütler olarak kurulabilir. STK'lar her görüşten insanın ortak ilkelere buluşabileceğini varsayar (Erözden, 1997: 14-15). Bu açıklamalara bakıldığında STK kapsamının içinde değerlendirilip değerlendirilmemesi hususunda tartışmalar olan kooperatifler gibi bazı yapıların kapsam dışı olmalarının olası olduğu görülmektedir. Özellikle ekonomik çıkarlarının olmaması, gönüllülük temelli olması ve devletten ayrı olması gibi STK'nın temelini oluşturan özelliklerin bu tip tartışmalı yapılarda olmadığı görülmektedir.

STK ile ilgili Daniel Corsino ise daha geniş perspektifte STK'ların şu özelliklerini saymaktadır:

“-Egemen toplumsal gerçekliğe muhalif bir karşılık olarak doğarlar, araştırma ve geliştirme yönünde teknolojik, metodolojik, pedagojik, kurumsal alternatifler sunarak, yoksulluğu doğuran yapıların değişmesine katkıda bulunurlar;

-Sivil dernekler, vakıflar, vb. gibi yasal olarak kurulmuş, özerk kurumlardır;

-Devlet aygıtına ait olmayan, özgül amaçları olan kendine özgü özel (kamu-dışı) kurumlardır;

-Kâr amacı (ya da ticari amaç) gütmeyen, yani kendileri ve üyelerinin kişisel zenginliği için ekonomik kâr elde etmeye çalışmayan kuruluşlardır;

-Programlarına katılanlar, uygulanan toplumsal politikaların olumsuz sonuçlarından mağdur olan kesim ve gruplardır;

-Faaliyet alanları çeşitlidir: Hizmet sunma (sağlık, eğitim, konut, vs.); üretici faaliyetlerin harekete geçirilmesi ya da desteklenmesi (tarım, zanaat, uygun teknolojiler, yönetim önerileri, vs.); tam teşekküllü eğitim, sorunlar ve çözüm imkânları konusunda bilinçlendirme süreci; toplumsal kesimlerin örgütlenmesine ve güçlenmesine destek, vs.;

-Toplumsal kesimlerle, örgütlenme, katılım, inisiyatif ve özyönetim ölçütleri temelinde çalışmalar sürdürür, kalkınma projeleri, programları ve politikaları aracılığıyla çalışmaları kanalize ederler;

-STÖ'ler, alt kesim ve grupların, kendi durumlarına daha iyi hâkim olmaları ve yönetim kapasitelerini artırmaları için örgütlenme sürecine eşlik etmenin yanı sıra, bilgi, teknoloji ve kaynak aktarımının da aracıdır;

-STÖ'lerin temel özelliği, düşünce üretme kapasiteleri, pratikten yola çıkarak sistem kurmaları ve farklı toplumsal kalkınma aktörleriyle diyalog sürecinde getirdikleri önerilerdir;

-Yoksulluğun en görünür tezahürlerini aşabilmek için inisiyatifler geliştirmeye ve bunları desteklemeye; toplumsal adalet, demokrasi ve dayanışma ölçütleri temelinde, nüfusun çoğunluğunu oluşturan kesimlerden yana alternatif yol arayışlarını meşrulaştırmaya katkıda bulunurlar” (Corsino, 1998: 56-57).

Sivil toplum örgütlerinin en önemli özelliği kâr amacı gütmemesidir. Buradaki vurgu aslında kişisel çıkar amacının olmamasının gerekliliğidir. STK'ların faaliyetleri için kaynak bulması tabii ki gereklidir ama kaynaklar onlar için amaç değil araçtır. Nihai amaçları ellerindeki maddi veya manevi imkânları kendileri için değil toplum için kullanmaktır. Bu bağlamda toplumun yararını düşünmek ve öncelemek STK'ların bir diğer özelliği ve amacıdır. STK'lar toplum için fayda sağlayacak faaliyetler organize ederler veya bu faaliyetlere destek sağlarlar. Toplum yararına düzenledikleri faaliyetler için bireysel ve kurumsal düzlemde destek alabilirler. Bireysel bağlamda etkinliğin olmadığı noktada örgütlenmiş olmanın getirdiği avantajı ve gücü kullanırlar ve devletten talepte bulunabilirler. Bu bağlamda STK'lar devlet ile bireyler arasında bir köprü kurarlar ve dengeyi sağlarlar.

Ancak devletten bağımsız bir yapıdadırlar. Özerk yapılarına rağmen devletin tüm kademeleri ile yakın bir temas halinde bulunabilirler.

STK'ların üye yapısı gönüllülük esasına bağlıdır. Temel hareket noktası sosyal yardım olduğundan dolayı bu kuruluşlarda yer alanların temel çıkış noktalarının da gönüllülük olması beklenmektedir. STK'ların genel özellikleri üzerinden ülkemizdeki STK'lara bakıldığında açık olmayan bir durum olduğu ortadadır. Özellikle hangi örgütlenmelerin STK içine alınacağı veya hangilerinin alınmayacağı konusunda karışık bir durum bulunmaktadır.

1.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

İnsanlar ihtiyaç ve isteklerini karşılamak için birlik olma eğilimindedirler. Bireysel olarak güç yetirilemeyen ve çözülemeyen kimi problemler birlik ve beraberliğin gücü sayesinde aşılabilmektedir. Bu doğrultuda insanların bir araya gelip kurdukları STK'lar toplumun istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasında rol üstlenmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri çağın şartlarına göre değişebilmektedir. Her çağın kendi iç dinamikleri bulunmaktadır ve meydana gelen her yenilik bu dinamikleri değiştirir. Bu sebeple toplumsal hayatın bileşenleri zamanın değiştirici ve dönüştürücü etkisini hissederler. Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri de değişen sosyal, siyasal ve ekonomik şartlardan dolayı değişmektedir ve bu değişim gelecekte de sürecektir. En genel ve kabul gören şekliyle STK'ların ihtiyaç sahiplerine yardım etmek gibi temel bir işlevinin olduğu düşünülmektedir. Yani STK'ların en temelinde yardımlaşma olgusu bulunur. Ancak STK'lar çok farklı alanlarda faaliyet gösterdikleri için işlevleri de oldukça geniş bir perspektiftedir. STK'lar belirli bir amaç ve misyonla kurulmuş olup bu doğrultuda hareket etmektedir. STK'lar toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanda hitap ettiği kitleye yarar sağlayıcı nitelikte faaliyetlerde bulunmaya çalışmaktadır.

Şenkal, STK'ları *“Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel işlevleri yerine getirerek insanı evrensel değerlere dayalı bir değişim içine sokmaya çalışmaktadırlar”* şeklinde ifade etmektedir (Şenkal, 2003: 101). Çaha, STK'ların iki temel işlevi olduğundan bahseder. Bunlar *“Toplumsal farklılaşmaya katkıda bulunmak ve bireyleri politik iradeye karşı korumaktır”* (Çaha, 2001: 44). Güneş ve Tekgöl'e göre ise *“Kamuoyu oluşturarak bireylerin taleplerinin dile getirilmesine yardımcı olmak, çoğulcu toplum yapısını oluşturup piyasada dengeleyici*

olmak, katılımcı ve çoğulcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimi de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamak ve çeşitli pilot projeler üretmek, bu projelere kaynak bulmak ya da bu projeleri uygulamaya geçirerek eğitim, sosyal refah ve istihdam konularında hükümet politikalarına paralel ya da alternatif sorumluluklar alabilmek STK'ların belli başlı işlevleridir” (Güneş ve Tekgöl, 2005: 326). Güder ise STK'ların girişimci örgütler olduğunu belirtmektedir. Bir problem karşısında çözüm üretmek, bir ihtiyacı karşılamak veya halihazırdaki koşulların iyileşmesi için mücadele ederler. Sivil toplum kuruluşlarının sorun çözme yeteneğinin iyi olması ve bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması ve mevcut bilgi birikiminin gelecekteki problemlerin çözümünde bir başvuru mercii olarak görülüp kullanılması toplumsal yarar sağlayıcılık bakımından önem taşımaktadır (Güder, 2005: 11). Bu sayede STK'lar aracılığıyla gerçekleştirilen ilerleme gelecek kuşaklara da devredilebilmekte ve yalnızca bugünün değil yarının da faydasına olmaktadır.

STK'lar toplum nezdinde devlete ulaşmada bir araç olarak görülmektedir. Bu noktada bir köprü vazifesindedirler. Özellikle bireysel bağlamda herhangi bir gücü bulunmayan vatandaşlar, taleplerini rahat bir şekilde iletebilecekleri alan olarak STK'ları görmektedirler. Devletin yetersiz kaldığı noktalarda sivil toplum kuruluşları devreye girerek eksik olan boşluğu kapatmaktadır. Aynı zamanda protesto işlevine sahip olan STK'lar iktidar veya farklı bir güç ile toplum arasındaki kimi anlaşmazlıklar karşısında, organize bir şekilde tepki ortaya koyarak taleplerinin karşılanmasını sağlayabilmektedir. Özbudun, sivil toplum kuruluşları ile siyasal toplumun birbirinden farklı hedefleri ve örgütsel zihniyetleri olduğunu belirtir. STK'ların siyasetin daraldığı zamanlarda yeni seçenekler ortaya koymaya, iktidarı denetleyebilecek nitelikte olan bir sivil toplum alanına geçişi sağlamaya, eskiye dönüşlere karşı güçlü bir tavır ve irade koymaya ve demokrasiyi koruma ve güçlendirme konusunda birliği ve beraberliği sağlamaya katkı sağlayabileceklerini ifade eder (Özbudun, 1999: 113). Yani STK'ların devletin kararlarına karşı bir denge unsuru olup demokrasinin korunmasını sağlama işlevi bulunmaktadır. Ayrıca otoriter toplumlardaki demokrasiye geçişlerde STK'ların katkısı ve etkisi geçmişte çokça görülmüştür. Zira STK'ların tekrar canlanmasını ve hızlıca yayılmasını sağlayan en önemli husus da onun demokratik bir ortamın oluşmasında oynadığı roldür.

STK'ların kültürel işlevleri onların diğer bir önemli noktasıdır. Özellikle kültürel unsurların korunması ve kültürün kuşaklar arasında aktarımı noktasında, uyguladıkları faaliyetlerle ve yayınlar ile rol üstlenmektedirler. Ayrıca kültürel farklılıkların en aza

indirilmesi ve toplumsal uyumun sağlanması hususunda da yarar sağlarlar. Özellikle hemşehri dernekleri, farklı bir kültür çevresinde bulunan üyelerin kendi kültürlerini korumaları, yeni kültüre uyum sağlamaları ve aidiyet duygularının tesisi noktasında etkilidir. Köylerden, kasabalardan veya küçük şehirlerden büyük metropollere gelen insanların karşılaştıkları sorunlarla mücadele edebilmek için bir araya gelerek oluşturdukları hemşehri dernekleri hem bir yardımlaşma organı hem de kültürel devamlılığı sağlayan bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Derneklerde bir araya gelen insanlar, kendi memleketlerinden insanlarla kültürlerini yansıtan konular hakkında sohbet etmekte ve bu sayede memleketleri ile olan bağlarını korumaktadırlar. STK'lar kültürel vurguların olduğu faaliyetlerle insanların yanlarında getirdikleri kültürel değerlerini unutmamalarını, bazıları için ise hatırlamalarını ve yaşayarak geleceğe aktarmalarını sağlar. Ayrıca Sivil Toplum Kuruluşları sayesinde bireyler sosyalleşebilecekleri bir alan bularak psikolojik bir rahatlama hissederler. Bununla ilgili Yücekök, modern dünyanın etkisiyle birçok insanda ortaya çıkan toplumdan soyutlanma ve monotonlaşma sorunlarının dernek gibi sivil toplum kuruluşları sayesinde aşılabildiğini belirtmektedir (Yücekök, 1998: 5). Özellikle şehrin kargaşası içinde yalnızlık çeken ve şehre uyum sağlamada zorlanan insanlar için memleketlerinin temsili olan STK'lar bir sosyalleşme ve zaman geçirme mekânı olarak öne çıkmaktadır.

STK'ların belki de toplum nezdinde en fazla bilinen tarafı sosyal yardım konusundaki çalışmalarıdır. İhtiyaç sahiplerine yardım sağlanması noktasında kendi imkânlarıyla veya farklı kamu kuruluşları ile koordineli şekilde çalışıp yardımların ulaştırılması noktasında faaliyet gösteren birçok STK bulunmaktadır. Ayrıca kriz dönemlerinde birçok STK sahada faaliyet göstermektedir. Türkiye'de 2023 yılında yaşanan Kahramanmaraş depremi STK'ların sosyal yardım sağlayıcılığı konusundaki rolünün bir göstergesidir. Çalışma kapsamında görüşülen STK'ların büyük çoğunluğu kendi üyeleri ve hemşehrilerine olan yardımlarının dışında afet döneminde bu yerlere yaptıkları yardımların olduğundan da bahsetmişlerdir (KK 5, KK 8, KK 21, KK 22). Bu dönemde yaşanan afetin çok geniş bir sahada olması, STK'ların önemini artırmıştır. Hem afet bölgelerinde hem de ülkenin ve dünyanın farklı bölgelerinde birçok STK kendi imkânları ölçüsünde yardım faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

1.2.4. Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelir Kaynakları

STK'ların ekonomik açıdan iyi durumda olmaları onların faaliyetlerini gerçekleştirmelerinde ve daha geniş alanlara ulaşabilmelerinde önem taşır. Günümüzde irili

ufaklı çok sayıda sivil toplum kuruluşu mevcuttur ve bunların bazıları daha dar bir alanda ve sınırlı imkânlarla sahipken bir kısmı ise oldukça güçlü imkânlarla ve büyük bir etki alanına sahiptir ve geniş kapsamlı çeşitli faaliyetler ve projeler yürüterek güçlerini göstermektedirler. Fakat bu noktada göz ardı edilmemesi gereken en önemli unsur STK'ların ekonomik gücünün amaç değil araç olduğudur. Sivil toplum kuruluşları, özellikleri gereği kâr amacı gütmeyizler. Sahip oldukları kaynakları toplumun yararına kullanmakla mükelleftirler. Sivil toplum kuruluşlarının ekonomik gelirleri de onların bu sosyal yardım misyonuyla ilintilidir.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini yürütebilmek için kaynak oluşturmaları gerekmektedir. STK'ların türüne, faaliyet alanına, büyüklük ve imkânına göre kaynakları da çeşitlenmektedir. STK'ların çeşitli gelir sağlama yöntemlerinden söz edilebilmektedir. Bunlar arasında en bilinen gelir kaynakları bağışlardır (KK 3). Bu bağışlar STK'nın gücüyle doğru orantılıdır. Bağışların herhangi bir projeye veya amaca yönelik talep edilmesi miktarının artmasını sağlamaktadır. Eğer büyük bir proje için bağış toplanıyorsa bağışçıların ismine çeşitli organizasyonlarda yer verilerek onlar onore edilebilir ve bu şekilde bağışlar için teşviklerde bulunulabilir (KK 10). Bağışçılar, STK'nın amacına göre farklı güdülerle yardımda bulunabilmektedir. Örneğin bir sosyal yardımlaşma derneği veya bir vakfa, ihtiyaç sahibi insanlar için yardımda bulunulabilirken, bir hemşehri derneğine hemşehrilik duygularının etkisiyle bağışta bulunulabilir. Bağışları daha geniş bir kapsamda toplayabilmek amacıyla kampanyalar veya çeşitli organizasyonlar düzenlenebilmektedir. Buralarda amaca yönelik konuşmalar yapılmakta ve kimi zaman katılımcıların vicdanına seslenilmektedir (KK 10). STK'lar için bir diğer önemli gelir kaynağı ise üyelik ödemeleridir (KK 3). Üyelik ödemeleri yine STK'nın türüne göre farklı zamanlarda nakdi olarak yapılmaktadır. İlk üye olduğunda alınan üye kayıt ödemesi ve düzenli yıllık ödemeler şeklinde olan bu parasal destekler, birçok kuruluşun en önemli düzenli gelir kaynaklarındandır. Bazı STK'lar ekonomik güçlerini artırmak amacıyla ticari işletmeler kurabilmekte veya ortaklık kurabilmektedir. Ayrıca eğer bir mülke sahiplerse bunu kiraya da verebilmektedirler veya çeşitli organizasyonlar için ev sahipliği yaparak buradan gelir sağlayabilmektedirler (KK 12). Bazen parasal yardım yerine ayni yardımlar da yapılabilir. Bunlar işlevsel olursa kullanılmakta, işe yaramayacaksa herhangi bir müzayede veya etkinlikte bağış adı altında satılarak parasal kaynağa dönüştürülmektedir. Burada satılan üründe amaç bağış olduğu için değerinin üzerinde bir fiyata satın alınır. Kimi STK'lar kermesler ve açık artırmalar düzenleyip burada da çeşitli ürünleri satarak gelir sağlayabilmektedir (KK 22). Tüm bu yöntemlerden başka bir yemek veya eğlence davetiyesini satarak da bazı kuruluşlar gelir

sağlamaktadır (KK 10). Bu satışlarda, alıcılar bağış amacıyla aldıklarını bildikleri için ürünü değerinin üzerinde bir fiyata alabilmektedirler (Güder, 2004: 139-144).

1.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi

“Birlikten kuvvet doğar, bir elin nesi var iki elin sesi var, nerede birlik orada dirlik, el el ile değirmen yel ile”. Geçmiş yaşantıların deneyimlerinin süzgecinden geçmiş bu atasözleri, birlik ve beraberliğin insanlar ve toplumlar için ne derecede önemli ve gerekli olduğunu gösteren somut örneklerdir. İnsanlar doğası gereği sosyal varlıklardır ve buna ihtiyaç duymaktadırlar. Yalnız başlarına yapamadıklarını beraber yapabilmektedirler. İlk çağlardan itibaren insanların gelişip bir medeniyet oluşturması ve yaşayan canlılar içinde en üstün noktaya çıkması birlik ve beraberlik içinde hareket edebilmelerinin bir sonucudur.

İnsanlar, tarih boyunca çeşitli amaçlarla değişik şekillerde örgütlenmişlerdir. Bu örgütlenmelerin içinde birçok alt örgütlenmeler de oluşturulmuş ve bu şekilde dallanıp budaklanan bir örgütlenme sistemi oluşmuştur. Konumuzla alakalı olan sivil toplum kuruluşları ise vicdani örgütlenmelerdir. Çeşitli ortak amaçlarla bir araya gelen insanların kurmuş olduğu Sivil toplum kuruluşları, maddi kazanç amacı olmayıp almaktan ziyade vermeyi hedefleyen örgütlenmelerdir. Bunlar, devlet ile halk arasında konumlanıp aradaki eksiklikleri tamamlayarak bir köprü vazifesi görmektedir ve insanların seslerini devlete duyurmaktadır. Devletin eksik kaldığı veya dahil olmadığı alanlarda bulunmak, hatta devletin bulunduğu alanda ekstra katkı sağlamak STK’ların faaliyetlerindendir. STK’ların en önemli ve belki de toplumda en çok bilinen faaliyetleri ise dayanışma ve yardımlaşma alanındadır. Sosyal, ekonomik, dini ve kültürel alanlarda faaliyet gösteren bu kuruluşların nihai hedefi insan ve toplum yararına faaliyetlerde bulunmaktır. Bu sebeple STK’ların sağlam temelli, liyakatli, güçlü ve aktif olması; insan, toplum ve devlet menfaatinedir. STK’ların yetersiz, etkisiz veya vasıfsız olduğu toplumlarda, insanların seslerini duyurmaları ve menfaatlerini korumaları daha güçtür. Toplumu oluşturan bireylerin sivil alanda kendilerini destekleyecek ve seslerini duyuracak oluşumları bulamamaları, bir toplumsal sorun anlamına gelmektedir. Toplumsal sorunlar ise bütünsel anlamda devletin de çıkarına olmayacaktır. Bir ülkenin ileriye dönük modern bir toplumsal ve siyasi yapı içinde olması, çoğulculuğun mevcudiyetini gerektirmektedir. Bu çoğulculuk hem siyasi hem de sivil alanda var olmalı ve sivil alandaki yapılar siyaset tarafından desteklenmelidir.

STK'lar bireylerin birlik içinde olmaları sayesinde hayatın her alanında hitap ettiği kitleye katkı sunmaktadır. Örneğin bir hemşehri derneği üyelerinin sorunlarını ve taleplerini birlik ve dayanışma içinde olmaları sayesinde daha rahat şekilde çözebilmektedir. Bunun yanı sıra kamusal alandaki işlemlerinde de beraberlik içinde olmalarının etkisiyle daha hızlı sonuca varabilmektedir. Aynı zamanda birlik içinde olmaları sayesinde otorite üzerinde de bir baskı yaratabilmekte ve taleplerine karşılık bulabilmektedirler. Sonuç olarak bireysel bağlamda gücün yetmeyeceği, muhatap bulmakta bile zorlanılabilen birçok talep ve şikâyet, örgütlü bir yapının içinde olunduğunda daha kolay bir şekilde karşılık bulabilmektedir. Buna örnek olarak bir köy derneğinin üyeleri şunları söylemiştir:

“1959 – 1960'ta bir köy değirmeni vardı. Onu elektrik santraline çevirmiştik. O 71'e kadar çalışmış bir şebeke. Elektriği kendi kendine üreten tek köydük. Orada su elektriğe dönüştürülüyordu. Köyde imece usulüyle para toplanıp makine alınıyor. Bütün köylü oradaki inşaatta çalışıyor. Babam orada gerekli yerlerden izin alıp bütün direklerin teminini sağlıyor. O direkler daha yakında söküldü. O sırada da gelen geçen alay ediyor. Akşam hava kararırken açılırdı enerji. 9'a 10'a kadar evler aydınlanırdı. Tamamen köyün çabasıyla” (KK 20).

Bu örnekte de görüldüğü gibi bireyler bir araya geldiklerinde toplum yararına ve dolayısıyla kendi yararlarına olan işleri daha kolay şekilde halledebilmektedir. Bu birlikteliğin sağlanmasında ise belirli ortak değerler ve hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen örgütlü yapıların büyük katkısı bulunmaktadır.

1.2.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Çeşitleri ve Sınıflandırması

Sivil toplum kuruluşları oldukça geniş bir kapsama sahip olması sebebiyle isimlendirmesindeki zorluğa benzer olarak sınıflandırmada da birçok çeşitliliği ve zorluğu içermektedir. Farklı amacı ve biçimi olan ve farklı kitlelere hitap eden çeşitli sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Bunlarla alakalı ortak bir sınıflandırma yapmak mümkün olmamıştır (YADA, 2015: 12). Ancak bu amaçla çeşitli çalışmalar yapılmış ve fikirler öne sürülmüştür.

STK'lar ile alakalı küresel bazdaki sınıflandırmaların bazılarını bakmak resmi daha iyi görmeye yardımcı olacaktır. STK'larla ilgili sınıflandırma çalışmalarında ABD öne çıkmaktadır. Salomon ve Anheier (1992:283) geniş bir pencereden bakarak **non-profit organization** yani **kâr amacı gütmeyen organizasyonlar** üst başlığını kullanarak *kâr amacı*

gütmeyen organizasyonların uluslararası sınıflandırması başlığıyla aşağıdaki sınıflandırmayı oluşturmuşlardır:

1	Kültür ve rekreasyon
2	Eğitim ve araştırma
3	Sağlık
4	Sosyal hizmetler
5	Çevre
6	Kalkınma ve konut
7	Hukuk, savunuculuk ve politika
8	Hayır araçları ve gönüllülüğü artırma
9	Uluslararası çalışmalar
10	Din
11	İş ve profesyonel meslekler, sendikalar
12	Diğer

Tablo 1.1: STK'ların uluslararası sınıflandırılması.

Bu sınıflandırma oldukça kapsamlı olmasına rağmen Türkiye'deki örgütlenme yapılarını tam olarak karşılamayabilmektedir.

Uluslararası alanda yapılan bu sınıflandırmaların dışında Türkiye'de de çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Özellikle bu alanda faaliyet gösteren bazı kuruluşlar çeşitli yayınlarında sınıflandırma çalışmalarında bulunmuşlardır. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından 2011 yılında hazırlanan Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Raporu Projesi'nde (STEP) (2011:65), Türkiye'deki kâr amaçsız örgütlerin sınıflandırması şu şekilde yapılmıştır:

1. İnanç temelli kuruluşlar
2. İşçi ve işveren sendikaları

3. Savunuculuk yapan sivil toplum kuruluşları (STK) (halk hareketi, sosyal adalet, barış, insan hakları, tüketici grupları)
4. Hizmet veren STK'lar (okur-yazarlık, sağlık, sosyal hizmetler ve toplumun gelişmesine destek veren STK'lar)
5. Eğitim, geliştirme, araştırma gibi alanlarda aktif olan STK'lar (düşünce üretme merkezleri, araştırma merkezleri, kâr amacı gütmeyen okullar, kamu eğitimi veren kuruluşlar)
6. Kâr amacı gütmeyen medya
7. Kadın örgütleri
8. Öğrenci ve gençlik dernek/ birlikleri
9. Sosyo-ekonomik olarak toplum dışında kalan (dezavantajlı) grupların oluşturduğu dernek/birlikler (yoksullar, evsizler, toprağı olmayanlar, göçmenler, mülteciler)
10. Meslek ve iş örgütleri (ticaret odası, meslek birlikleri)
11. Topluluk düzeyinde gruplar/birlikler (başkasına muhtaç olmadan kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan gruplar, ebeveyn birlikleri)
12. Ekonomik çıkara dayalı STK'lar (kooperatifler, kredi birlikleri, karşılıklı tasarruf birlikleri)
13. Etnik / geleneksel / yerel birlikler / kuruluşlar
14. Çevre örgütleri
15. Kültür ve sanat örgütleri
16. Sosyal konular ve eğlence ile ilgilenen STK'lar & spor kulüpleri
17. Hibe dağıtan vakıflar & fon geliştirme organları
18. STK ağları / federasyonları / destek merkezleri
19. Toplumsal hareketler (barış hareketi)

Tablo 1.2: Sivil Toplum Endeksi Raporu'na göre Türkiye'deki STK'ların sınıflandırılması.

Oldukça geniş kapsamlı olan bu sınıflandırmaya bakıldığında kategoriler arasında keskin olmayan sınırların bulunması nedeniyle aynı STK'nın farklı kategoriler içine yerleştirilebilmesi söz konusudur.

YADA Vakfı'nın Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında hazırladığı *Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları* isimli çalışmada STK kapsamına giren ve girip girmemesi hakkında tartışmalar bulunan örgütlenmelerden bahsedilmektedir (YADA, 2015: 42). Sivil Toplum Kuruluşu denildiğinde

ilk akla gelenler dernekler ve vakıflar olmaktadır. Bununla beraber sendikalar, odalar, birlikler ve kooperatifler diğer örgütlenmelerdir. Ancak buna rağmen bazı örgütlenmelerin kâr amaçlarının olması, gönüllülüğe dayanmaması, devletten ayrı sivil bir yapılarının olmaması gibi bazı hususlarının tartışmalı olması nedeniyle STK oluşları sorgulanmaktadır ve bazılarınca STK olarak kabul edilmezler. Akşit'in ifadesine göre sendika ve meslek odalarını STK'ların temel özelliği olan gönüllülük ile çeliştikleri için STK kapsamının içine dahil etmek tartışmalıdır. Ancak buna rağmen ülkemizdeki sivil toplumun ilerlemesi ve genişlemesi noktasında önemli faydaları dokunmuştur (Akşit vd., 2002: 318). Diğer yandan bazı çalışmalarda STK ifadesi daha geniş bir pencereden ele alınarak siyasi partiler ve üniversiteler de STK kavramının içinde değerlendirilebilmektedir (YADA, 2015: 42).

Akşit ve diğerlerinin ifadesine göre sivil toplum içinde var olan bütün örgütlü yapıları STK olarak değerlendirmek kolaylık sağlamaktadır ama bu yapıların özelliklerine bakıldığında STK kavramını karşılamayan noktalar yer alabilmektedir (Akşit vd., 2002: 318). Sivil toplum daha geniş bir alandır. Ülkemizde bu alanın içinde dernek, vakıf, üniversite, hastane, insani hizmet, sendika, meslek örgütü gibi farklı ortak aidiyeti bulunan; organizasyonel süreç bakımından ve hukuki olarak farklı olan yapılar yer almaktadır. Ülkemizde bağış toplarken hukuki zorunluluklardan dolayı okul yaptırma ve yaşatma dernekleri, dini mekânları yaptırma ve yaşatma dernekleri, spor kulüpleri, kaymakamlık hizmetlerini geliştirme dernekleri gibi çeşitli STK'lar da bulunur. Bunlar ekonomik kaynak oluşturabilmek amacıyla mecburi olarak bu yönetime başvurmuş yapılardır (Güder, 2004: 11).

Ülkemizde hangi örgütlü yapıların STK kapsamı içinde olacağı ile ilgili belirsizlik ve düzensizlik vardır. Örneğin kooperatifler kâr amaçlı ve ekonomik kazanç amaçlı örgütlü yapılar olmaları nedeniyle STK'ların temel özelliği olan ekonomik kazanç sağlama amaçlı olmama kriterini karşılamamaktadır (Duman, 2010: 365). Bunun yanı sıra oda, baro gibi bazı meslek kolları için üyeliğin zorunlu olduğu örgütlü yapılar da STK'ların bir diğer ilkesi olan gönüllülük kriteri ile çelişmektedir (Duman, 2010: 365). Bu örneklerdeki gibi ülkemizde STK kapsamına girdiği düşünülen bazı örgütlü yapılar STK'ların temel özellikleri ile çelişki barındırmaktadır. Bundan dolayı örneklerdeki gibi yapıların STK içine alınıp alınmaması üzerine devam eden tartışmalar bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen örgütlenmeler hukuki işlemleri bakımından farklı kamu kuruluşlarına bağlıdır. "*Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne; dernekler, Sivil Toplumla*

İlişkiler Genel Müdürlüğüne; sendikalar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, kooperatifler ve esnaf odaları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü ile Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır. Meslek odaları ise kuruluş ve diğer konularla alakalı olarak 5174 No'lu Odalar ve Borsalar Birliği ve Odalar ve Borsalar Kanunu gereği TOBB ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile temas halindedir” (YADA, 2015: 42).

Bu çalışmada İstanbul'daki Orduluların hemşehrilik ilişkileri etrafında bir araya geldiği, ekonomik amaçlı olmayan gönüllü birliktelikler STK kapsamı içinde değerlendirilmiştir. Bu bakımdan çalışmada hemşehri dernekleri başta olmak üzere üst yapıları olan federasyon ve konfederasyon ve ayrıca vakıflar araştırma konusu olup sendika, oda, meslek örgütü ve kooperatif gibi diğer yapılar kapsam dışında tutulacaktır. Çalışmanın kapsamında yer alan STK'larda gönüllülük ve kâr amacı gütmüyor olmaları baz alınmıştır.

1.2.6.1. Dernekler

Dernek, “Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla kurulan yasal topluluk, cemiyet ve toplanma” anlamlarına gelmektedir (URL-1). Türkiye’de derneklerle ilgili kuruluş İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’dür (STGM). Bu kuruluşun resmi internet sayfasından derneklerle ilgili mevzuata, çeşitli istatistiki bilgilere ve haberlere erişmek mümkündür. Yine Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) üzerinden derneklerle ilgili işler elektronik ortamdan yapılmakta ve çeşitli istatistiki bilgiler elektronik bir şekilde raporlanabilmektedir.

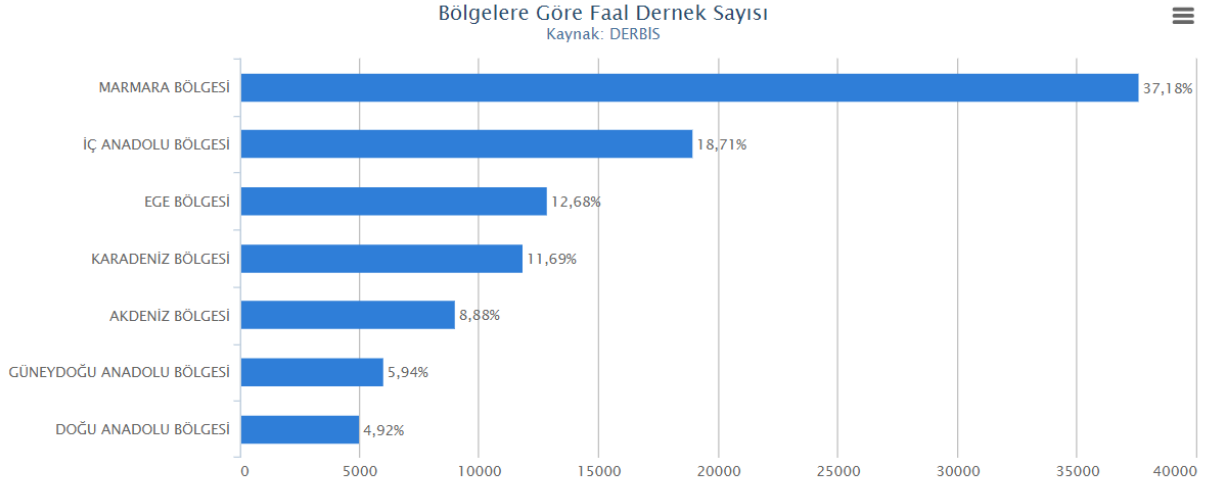
Derneklerin kuruluşu ve işleyişiyle ilgili yasal düzenlemeler, 5253 sayılı ve 04.11.2004 tarihli dernekler kanunu ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İlgili kanunda amaç, kapsam, tanımlar, genel hükümler, denetim ve bildirimler, izne tâbi faaliyetler, yasaklar, ceza hükümleri ve diğer hükümler belirtilmektedir. Bu kanunun ilk maddesinde amaç ve kapsam yer almaktadır. Kanunun amacı “*dernekler; dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar, merkezleri yurt dışında bulunan dernekler ve vakıflar ile diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin yasak ve izne tâbi faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar ile bunlara ilişkin diğer hususları düzenlemektir.*” (URL-2)

Dernekler Kanunu'nun 2. maddesinde ise tanımlar yer almaktadır. Buna göre dernek *“Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını”* ifade eder (URL-2).

Derneklerin kendilerine ait olan tüzükleri bulunmaktadır. Bu tüzükte bulunması gereken hususlar dernekler kanununun 4. maddesinde belirtilmiştir: Tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur:

- a) Derneğin adı ve merkezi.
- b) Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için dernekçe sürdürülecek çalışma konuları ve çalışma biçimleri ile faaliyet alanı.
- c) Derneğe üye olma ve üyelikten çıkmanın şart ve şekilleri.
- d) Genel kurulun toplanma şekli ve zamanı.
- e) Genel kurulun görevleri, yetkileri, oy kullanma ve karar alma usul ve şekilleri.
- f) Yönetim ve denetim kurullarının görev ve yetkileri, ne suretle seçileceği, asıl ve yedek üye sayısı.
- g) Derneğin şubesinin bulunup bulunmayacağı, bulunacak ise şubelerin nasıl kurulacağı, görev ve yetkileri ile dernek genel kurulunda nasıl temsil edileceği.
- h) Üyelerin ödeyecekleri giriş ve yıllık aidat miktarının belirlenme şekli.
- ı) Derneğin borçlanma usulleri.
- j) Derneğin iç denetim şekilleri.
- k) Tüzüğün ne şekilde değiştirileceği.
- l) Derneğin feshi halinde mal varlığının tasfiye şekli” (URL-2).

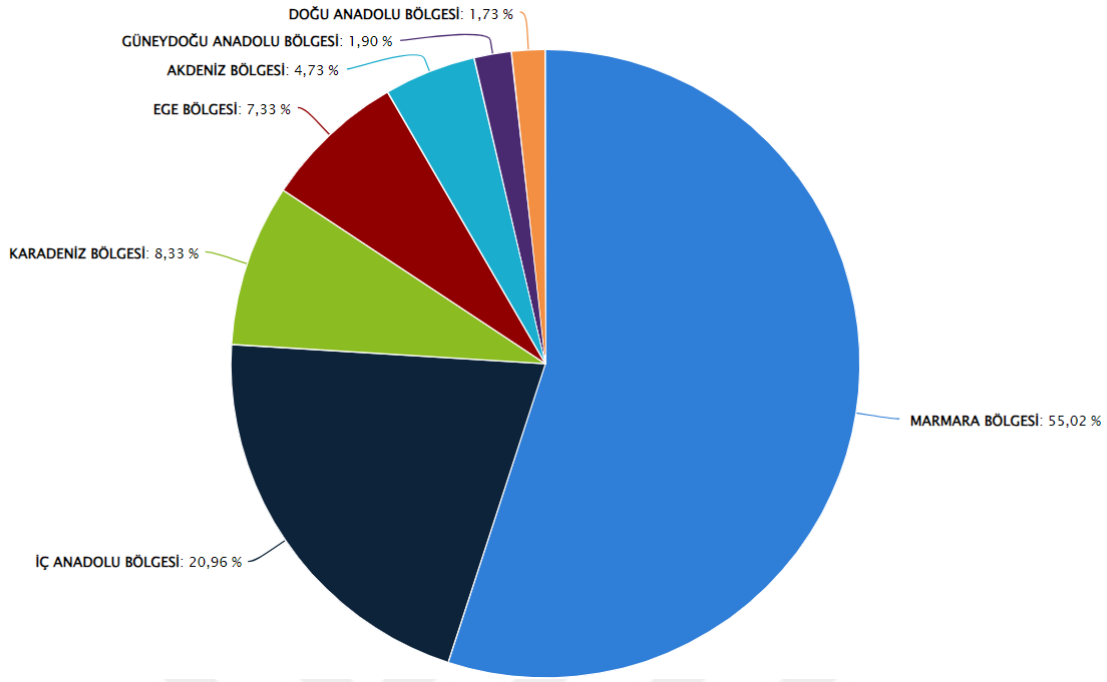
Türkiye’de 2023 yılı itibariyle 101.088 adet dernek bulunmaktadır (URL-3). Derneklerin sayıları ve bölgelere göre dağılımı nüfus ve kalkınma seviyesiyle doğru orantılıdır. Ayrıca göç alan yerlerde de derneklerin oranı yüksektir. Derneklerin Türkiye’deki bölgelere göre dağılımı şu şekildedir:

Şekil 1.1: Bölgelere göre faal dernek sayısı (URL-4).

Bu bilgilere bakıldığında Türkiye'nin en büyük üç şehrinin sırasıyla bulundukları bölgeleri dernekleşme açısından zenginleştirdiğini söyleyebiliriz. İlk sırada bulunan Marmara Bölgesi, ekonomik kalkınmışlığı ve imkânları sebebiyle farklı coğrafyalardan göçler almış ve bunun sonucunda dernekleşme oranı da yüksek olmuştur. Bu bölgede özellikle İstanbul ili en çok göç alan il olarak dernekleşmenin en fazla olduğu şehirdir. Aslında tablodaki veriler Türkiye'deki göç olgusunu da ortaya koyar niteliktedir. En gelişmiş yerler dernekleşmenin de çok olduğu yerler olmuştur ve dernekleşmenin çok olmasında göçün de etkisi vardır. Az gelişmiş şehirlerden bu bölgelere gelen insanlar yeni yaşam alanlarına uyum sağlayabilmek amacıyla dernekler kurmuş veya kurulan derneklerle etkileşim içinde olmuştur.

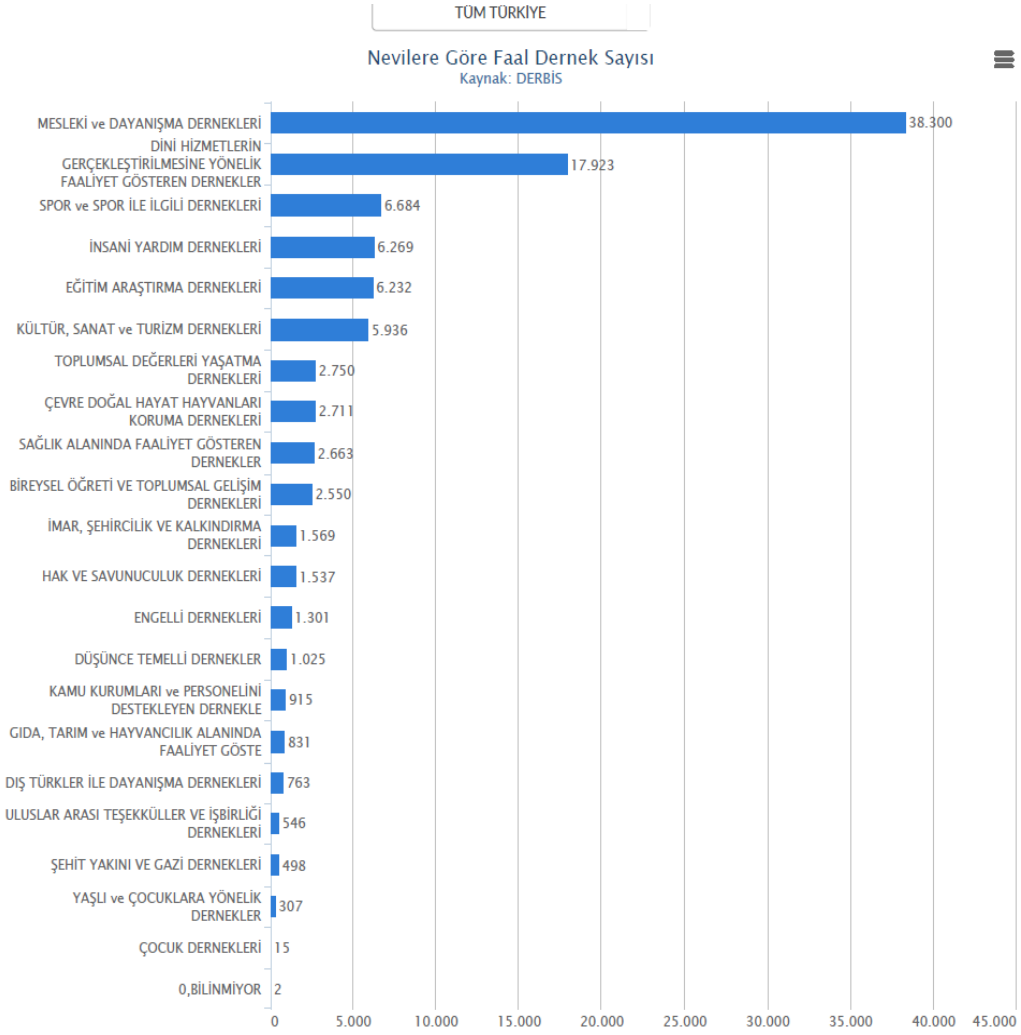
Derneklerin içinde belki de en çok bilineni hemşehri dernekleridir. Özellikle göç hareketleri sonucu büyük şehirlerde kurulan bu dernekler, göç eden insanların yeni şehre alışmalarında, aidiyet sürecinin sağlanmasında, kimliklerinin ve kültürlerinin korunmasında ve sosyal yardım alanlarında etkindirler. Köy, ilçe, il veya bölge bazında olabilen bu derneklerde, insanlar kendilerini kültürel olarak yakın hissettikleri kişilerle bir araya gelirler ve dayanışma içinde olurlar. Ayrıca düzenledikleri faaliyetlerle ve yardım kampanyalarıyla hem birliktelik duygusunu artırırılar hem de ihtiyaç sahiplerine destekte bulunmuş olurlar. İlgili internet sitesinde hemşehri derneklerinin dağılımı aşağıdaki gibi verilmiştir:

Şekil 1.2: Hemşehri derneklerinin bölgelere göre dağılımı (URL-3).

Bu sonuçlara göre hemşehri derneklerinin en fazla bulunduğu bölge Marmara bölgesidir. Onu İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir. İstanbul'daki derneklerin genel sayısına baktığımızda bu rakam 23131 olarak çıkmaktadır. Ordu ilindeki derneklerin sayısı ise 949'dur.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nde dernekler faaliyet alanlarına göre şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Şekil 1.3: Faaliyet alanlarına göre dernekler (URL-5).

Lokal

Dernekler Yönetmeliği'nin onuncu bölümünde lokallerin ne olduğu, kapsamı ve işleyişi hakkında detaylı bilgiler mevcuttur. 56. maddede lokallerin ana kapsamı açıklanmıştır. Buna göre lokal: *“Dernek üyelerinin soysal ihtiyaçlarını karşılamak üzere mülki idare amirinin izniyle açılan tesistir. Dernekler, başka bir dernek, gerçek veya tüzel kişi ile ortaklaşa lokal açmaz. Federasyon ve konfederasyonlar hariç, lokal açabilmesi için derneğin en az bir yıldan beri faaliyette bulunması şarttır. Çocuk dernekleri lokal açamaz”* (URL-6).

Lokalden yararlanmak da yönetmelikte şartlara bağlanmıştır. 64. maddede lokallerden yararlanmanın kapsamı belirtilmiştir. Buna göre *“Lokale o derneğin üyesi olmayanlar giremez. Ancak, üyelerin beraberindeki misafirleri lokallere kabul edilebilir”* (URL-6).

Üst Kuruluş

Dernekler Kanunu'nun 2. Maddesinde üst kuruluş kavramı açıklanmıştır. Buna göre üst kuruluş *“Derneklerin oluşturduğu tüzel kişiliği bulunan federasyonları ve federasyonların oluşturduğu konfederasyonları”* ifade eder (URL-2).

Şube

Dernekler Kanunu'nun 2. Maddesinde şube kavramı açıklanmıştır. Buna göre şube *“Dernek faaliyetlerinin yürütülebilmesi için bir derneğe bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunan alt birimi”* ifade eder. (URL-2).

Temsilcilik

Dernekler Kanunu'nun 2. Maddesinde temsilcilik kavramı açıklanmıştır. Buna göre temsilcilik *“dernek faaliyetlerinin yürütülebilmesi için bir derneğe bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği ve bünyesinde organları bulunmayan alt birimi”* ifade eder (URL-2).

Platform

Dernekler Kanunu'nun 2. maddesinde platform kavramı açıklanmıştır. Buna göre platform *“Derneklerin kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla oluşturdukları tüzel kişiliği bulunmayan geçici nitelikteki birliktelikleri”* ifade eder (URL-2). Yine kanunun 25. Maddesinde platform oluşturma'nın kapsamı ve şartları belirtilmiştir. Buna göre *“Dernekler, amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere ve yetkili organlarının kararı ile plâtfömler oluşturabilirler. Plâtfömler, kanunların dernekler için yasakladığı amaç ve faaliyet konuları doğrultusunda kurulamazlar ve faaliyet gösteremezler”* (URL-2).

Federasyon ve Konfederasyon

31.03.2005 resmî gazete tarihli 25772 sayılı Dernekler Yönetmeliğinin amacı *“Dernekler ile kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve bu yönetmelik kapsamına giren vakıfların tabi olacakları usul ve esasları düzenlemektir.”* Ayrıca bu yönetmelik; *“Vakıfların bazı işlemleri ile dernekler ve dernek şube veya temsilciliklerin, federasyonlar ve konfederasyonların, merkezleri yurt dışında bulunan dernekler ile dernek ve vakıf dışındaki kâr amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye’deki şube veya temsilciliklerinin kuruluşu, genel kurul toplantıları, uluslararası faaliyetleri, yükümlülükleri, izne tabi faaliyetleri, lokal açmaları, sandık kurmaları ve diğer hususlar ile ilgili iş ve işlemlerini kapsamaktadır”* (URL-6).

Söz konusu yönetmeliğin 4. Maddesinde dernek; *“5253 sayılı Dernekler Kanunu ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’na göre kurulan dernekleri ve şubelerini, derneklerin oluşturdukları federasyonları ve federasyonların oluşturdukları konfederasyonlar ile yabancı derneklerin Türkiye’deki şube veya temsilciliklerini ifade eder”* şeklinde tanımlanmıştır (URL-6).

Buradaki tanımdan yola çıkarak federasyonlar derneklerin üst çatısı olarak; konfederasyonlar ise federasyonların üst çatısı olarak ele alınabilir. Yine söz konusu yönetmeliğin 4. Maddesinde federasyon ve konfederasyonun açıklaması ve kapsamı verilmiştir. Federasyon, *“Kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin bir araya gelerek oluşturduğu tüzel kişiliği bulunan üst kuruluşu”* ifade etmektedir (URL-6).

Konfederasyon ise *“Dernekler tarafından oluşturulan kuruluş amaçları aynı en az üç federasyonun bir araya gelmesi ile kurulan tüzel kişiliği bulunan üst kuruluşu”* ifade etmektedir. (URL-6).

1.2.6.2. Vakıflar

Vakıf kavramı Arapçadaki **vakf** kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Kavram *Güncel Türkçe Sözlük*’te *“Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para; bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk ve paranın idare edildiği yer; birçok kişi tarafından kurulan ve toplum yararına çalışmayı ilke edinen kuruluş”* (URL-1) olarak tanımlanmaktadır.

Vakıflar, karşılık beklemeden yardım yapmanın, ihtiyacı olan ve zorda olan her canlıya el uzatmanın sembolü olarak tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti zamanında sosyal hayattaki faaliyetlerin geneli vakıflar tarafından yerine getirilmekteydi. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar var olan vakıflar Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra da var olmaya devam etmişlerdir. Ancak Türk Medeni Kanunu'ndan önceki vakıflar yöneticileri kalmadığı için mazbut vakıflar, bir müteveli tarafından yönetilenler ise mülhak vakıflar olarak adlandırılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun kabulünden sonraki vakıflar ise yeni vakıflar olarak adlandırılmıştır (Akçay, 2020:61).

Türkiye'de vakıflarla ilgili kuruluş Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür. Vakıfların kuruluşu ve işleyişiyle ilgili yasal düzenlemeler 27.02.2008 tarihli 5737 sayılı vakıflar kanunu ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun vakıflarla ilgili maddelerine göre belirlenmiştir. İlgili kanunun 3. maddesine göre:

“Mazbut vakıf: Bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğünce yönetilen vakıfları,

Mülhak vakıf: Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıfları,

Cemaat vakfı: Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfları,

Esnaf vakfı: 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıfları,

Yeni vakıf: Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıfları,

Şube: Vakıf faaliyetlerinin yürütülebilmesi için yeni vakfa bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunan alt birimi,

Temsilcilik: Vakıf faaliyetlerinin yürütülebilmesi için yeni vakfa bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği ve bünyesinde organları bulunmayan alt birimi,

Vakıf yönetimi: Mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflarda; vakfiye, 1936 Beyannamesi, vakıf senedi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve bu Kanuna göre vakfi yönetmeye ve temsile yetkili organı,

Vakıf yöneticisi: Mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflarda; vakfiye, 1936 Beyannamesi, vakıf senedi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve bu Kanuna göre vakfi

yönetmeye ve temsile yetkili kişi veya yetkili organlarda görev alan kişileri ifade eder” (URL-7).

Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti’nden günümüze kadar gelen ve yöneticileri olmayan kimi vakıfların yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında Vakıflar Genel Müdürlüğü diğer bütün vakıflarla ilgili denetimleri ve kontrolleri de yerine getirmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün resmi internet sitesinde vakıflarla ilgili açıklamalar, sınıflandırmalar ve istatistiki bilgiler yer almaktadır. Buna göre vakıfların türlere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Mülhak Vakıf Sayısı	248
Cemaat Vakıf Sayısı	167
Esnaf Vakıf Sayısı	1
Yeni Vakıf Sayısı	5848
Yurtdışında Kurulan Vakıfların (Yabancı Vakıflar) Türkiye’deki Şube/Temsilcilik Sayısı	12

Tablo 1.3: Vakıfların türlerine göre dağılımı ve sayıları (URL-8).

Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde vakıflarla ilgili 2 sınıflandırma çeşidi bulunur. Bunlar Türk Medeni Kanunu’ndan önce kurulmuş vakıfların sınıflandırması ve Türk Medeni Kanunu’na göre kurulan yeni vakıfların sınıflandırmasıdır. Konumuzla ilgisi dolayısıyla bu çalışmada yeni vakıfların üzerinde durulacaktır. Türk Medeni Kanunu’ndan önce kurulmuş olan vakıflarla ilgili yalnızca istatistiki bilgi ve açıklama vermekle yetinilecektir. Cumhuriyet’in ilanından sonra Türk Medeni Kanunu’nun hükümlerine göre kurulan yeni vakıfların kendi içindeki dağılımı ve türleri Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün resmi internet sitesinde yer almaktadır.

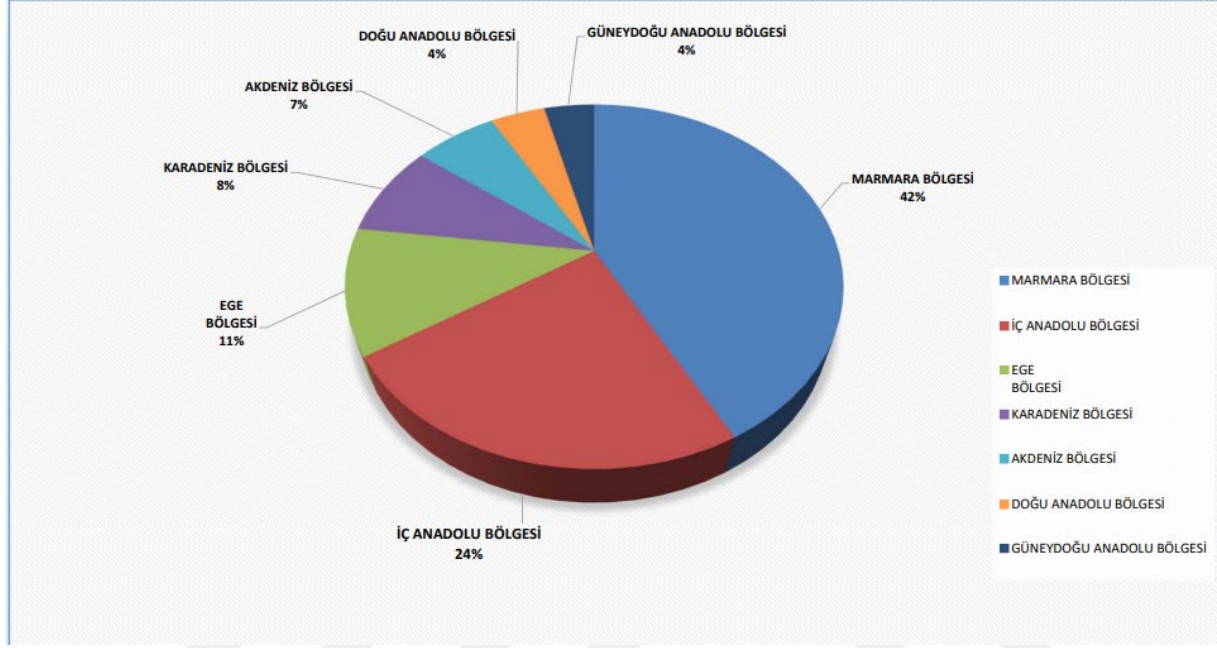
Yeni Vakıf Çeşitleri	Sayısı
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	1003
Çevre Koruma Vakıfları	10
Diğer Yeni Vakıflar (Çok Amaçlı Vakıflar)	4835

Tablo 1.4: Yeni vakıf çeşitleri ve sayıları (URL-8).

Türkiye’de 2023 yılı itibariyle 5940 adet vakıf bulunmaktadır. Bu vakıfların bölgelere göre dağılımı Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün resmi internet sitesinde şu şekildedir:

YENİ VAKIFLARIN COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

MARMARA BÖLGESİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	EGE BÖLGESİ	KARADENİZ BÖLGESİ	AKDENİZ BÖLGESİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ
2502	1413	663	495	380	254	233

Şekil 1.4: Yeni vakıfların coğrafi bölgelere göre dağılımı (URL-9).

Yukarıda yer alan istatistiki bilgileri birbirleri ile karşılaştırdığımızda **vakıfların coğrafi bölgelere dağılımı** ile ilgili tablo diğer tabloların sonuçlarına uygun olmamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden alınan bu verilerdeki tutarsızlıklar, verilerin son güncellenme tarihlerinin farklı olmasıyla alakalıdır.

1.3. İstanbul'da Kurulan Ordu İli STK'larının Genel Görünümü

İstanbul, sahip olduğu sosyal ve ekonomik imkânlar sebebiyle Türkiye'nin dört bir yanından göç almaktadır. İstanbul'a göç veren şehirler arasında Ordu ön sıralarda yer almaktadır. TÜİK'in **ikâmet edilen ile göre nüfus kütüğüne kayıtlı olunan il** tablosunda İstanbul'da sırasıyla 765.784 Sivas, 555.974 Kastamonu, 525.209 Ordu, 492.556 Giresun ve 489.438 Tokat ili kütüğüne bağlı insan yaşamaktadır. Buna karşılık Ordu'da bulunan İstanbul kütüğüne bağlı insanların sayısı 2447'dir. (URL-10). Dolayısıyla, İstanbul büyük bir Ordulu nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. İstanbul'a gelen Ordulular sosyal, ekonomik, siyasi ve

kültürel alanlarda iş birliklerini ve dayanışmalarını artırmak istemişler ve bunun için örgütlenmeler oluşturmuşlardır. Bu örgütlenmeler Ordu'dan İstanbul'a gerçekleştirilen göçlerle birlikte kademeli olarak başlamış ve zaman içinde kurulan örgütlenmelerin sayısında da hızlı bir artış yaşanmıştır. Görece sakin bir şehirden kalabalık bir metropole göç eden insanlar büyük şehrin kalabalığı ve yoğunluğu içinde yalnız kalmamak, uyum sorununu aşmak ve çevreye alışmak, işlerini daha kolay halletmek ve geldikleri yerle bağlarını güçlü tutmak için örgütlenmeler kurmuş veya çeşitli örgütlenmelere üye olmuşlardır. Bunun sonucunda birlikte hareket edebilme olanağı bulmuşlar ve Ordu kültürünü İstanbul'un içine taşıyıp bu örgütlenme mekânları aracılığıyla bir alt kültür alanı oluşturmuşlardır. Öte yandan İstanbul'un kendine özgü heterojen yapısının içine de dahil olan bu insanlar, metropole taşıdıkları kültür ile metropolün kendi kültürünü harmanlamışlardır. Bunun sonucunda, İstanbul'un kültürel dokusu hem çeşitlenmiş hem de zenginleşmiştir. Öte yandan memleketleri ile gerek bireysel olarak gerek örgütler aracılığıyla ilişkilerini devam ettiren İstanbul'daki Ordulular, memleketlerinin kültürünü de birçok bakımdan etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedirler.

Örgütlenmenin gerekliliği, büyük şehirdeki insanlarca zaman içinde anlaşılmıştır. Bu sebeple zaman içinde Sivil Toplum Kuruluşları kurmuşlardır. Sivil Toplum Kuruluşları denildiğinde daha önceden de bahsettiğimiz gibi kâr amacı gütmeyen, gönüllülük esasına bağlı sivil kuruluşlar göz önünde bulundurulmalıdır. Her ne kadar ülkemizde STK kapsamında değerlendirilen ancak STK'ların temel ilkeleriyle çelişen yapılar olsa da bu çalışmada dernekler ve vakıflar ele alınacaktır. Bu yapılar içinde özellikle dernekler ve dernekler etrafında şekillenen diğer yapılar özellikle hemşehri bağlamındaki faaliyetleri ve nicelikleri bakımından ön plana çıktığı için çalışmamızın ana omurgasını oluşturacaklardır.

1.3.1. İstanbul'da Kurulmuş Olan Ordu İli Dernekleri

İstanbul'da bulunan Ordu iline ait derneklerle ilgili istatistiki araştırmalar için İç İşleri Bakanlığı'na bağlı İstanbul İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'ne gidilerek orada derneklerin bilgisine ulaştırılması amaçlanmıştır. Ulaşılan veriler Ordu ve Ordu ilçelerinin adını içeren bütün dernekleri içerdiğinden dolayı, çalışma kapsamına girmeyen yani Ordu iliyle bir bağı bulunmayan birtakım dernek isimleri de aralara karışmıştır. Ayrıca İstanbul'daki Ordu derneklerinin verilerine ulaşılmaya çalışılırken sonuçlarda merkezi Ordu'da yer alan dernekler de çıkmıştır. Bu bakımdan İstanbul'daki Ordu ili derneklerinin net sayısına ulaşamamıştır.

Dernek sayıları ile ilgili istatistiki bilgilere dernek, federasyon veya konfederasyon başkanlarıyla yapılan görüşmelerde de ulaşılamamıştır. Bu durum, Ordu ili sivil toplum kuruluşlarının kendi içlerinde bütüncül bir izlenim vermediğini gösterir niteliktedir. Son olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı İstanbul Planlama Ajansı (İPA) bünyesinde kurulan İstanbul İstatistik Ofisi'nin 2020 yılında hazırladığı İstanbul'daki hemşehri dernekleri ile ilgili istatistikler çalışmasına bakılarak İstanbul'daki Ordu STK'ları ile alakalı bazı bilgilere ulaşılmıştır. Buna göre İstanbul'da Ordu iline ait 347 dernek bulunmaktadır. İstanbul'un ilçelerinde bulunan Ordu derneklerinin sayısı ise şu şekildedir:

İlçe	Sayı	İlçe	Sayı	İlçe	Sayı
Adalar	0	Büyükçekmece	3	Maltepe	8
Arnavutköy	5	Çatalca	0	Pendik	13
Ataşehir	9	Çekmeköy	13	Sancaktepe	19
Avcılar	6	Esenler	14	Sarıyer	2
Bağcılar	24	Esenyurt	41	Silivri	1
Bahçelievler	6	Eyüp	9	Sultanbeyli	15
Bakırköy	4	Fatih	2	Sultangazi	9
Başakşehir	4	Gaziosmanpaşa	6	Şile	1
Bayrampaşa	2	Güngören	2	Şişli	18
Beşiktaş	1	Kadıköy	2	Tuzla	7
Beykoz	23	Kağıthane	20	Ümraniye	25
Beylikdüzü	2	Kartal	3	Üsküdar	10
Beyoğlu	2	Küçükçekmece	10	Zeytinburnu	6

Tablo 1.5: İstanbul'daki Ordu ili derneklerinin ilçelere dağılımı (URL-11).

1.3.1.1. İstanbul'da Kurulmuş Olan Ordu İli Federasyonları

Federasyonlar “Kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin bir araya gelerek oluşturduğu tüzel kişiliği bulunan üst kuruluşu” ifade etmektedir (URL-6). Çalışma boyunca Ordu ili federasyon başkanlarına ulaşılmaya çalışılarak onlar aracılığıyla organizasyon yapıları anlaşılmaya çalışılmış ve genelden özele yöntemiyle federasyon başkanlarının yardımlarıyla derneklere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunlar neticesinde İstanbul'da tespit ettiğimiz Ordu ili federasyonlarının sayısı 11'dir. 9 adet Ordu ilçesi bazlı federasyon, 1 adet

Ordu ili federasyonu ve 1 adet İstanbul ilçesi bazlı federasyon bulunmaktadır. Federasyonların isimleri ve kısaltmaları şöyledir:

Federasyonun adı	Kısaltılışı
Ordu Dernekler Federasyonu	ORDEF
Esenyurt Ordu Dernekler Federasyonu	ESOF
Gölköy Dernekler Federasyonu	GÖLDEF
Korgan Dernekler Federasyonu	KORDEF
Mesudiye Dernekler Federasyonu	MESDEF
Ordu İli Akkuş Dernekler Federasyonu	AKDEF
Aybastı Dernekler Federasyonu	AYDEF
Ordu İli Gürgentepe İlçesi Dernekler Federasyonu	GÜRDEF
Ünye Dernekler Federasyonu	ÜNDEF
Fatsa Dernekler Federasyonu	FADEF
Kabataş Dernekler Federasyonu	KABDEF

Tablo 1.6: İstanbul’da yer alan Ordu ili federasyonları

Yukarıdaki tabloya bakıldığında kurulan federasyonların kurulma yolları ve kapsamı tam bir bütünlük arz etmemektedir. Ordu ilinin bazı ilçelerinin federasyonlar varken bazı ilçelerin federasyonları bulunmamaktadır. Öte taraftan İstanbul’da yalnızca Esenyurt ilçesinin federasyonu bulunmaktadır. Bu durumda Ordu ilçelerinin bazılarının federasyonlarının bulunması ve aynı zamanda İstanbul’daki bir ilçenin de federasyonunun bulunması bütünlük ve düzen açısından sorunludur. Esenyurt’ta yer alan derneklerin bir üst çatı olarak hangi federasyonları göreceği durumu karışıklığa sebep olmaktadır. Diğer taraftan Ordu ilini kapsayan bir Ordu Dernekler Federasyonu da mevcuttur. İlçeleri kapsayan ve onların bir üst çatısı olarak düşünülebilecek olan bu yapı da diğer ilçe federasyonları ile aynı hukuki statüdedir. Ancak gerçekte bakıldığında Ordu’yu kapsayan bir yapıda gibi algılanmakta ve bütün dernek ve yapıların en üst çatısı gibi izlenim vermektedir. Bunda en büyük etken ise İstanbul’daki en geniş ve büyük kapsamlı Ordu etkinliği olan Ordu Tanıtım Günleri’nin düzenlenmesinde Ordu Dernekler Federasyonu’nun yer almasıdır.

1.3.1.2. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Konfederasyonları

Konfederasyon “*Dernekler tarafından oluşturulan kuruluş amaçları aynı en az üç federasyonun bir araya gelmesi ile kurulan tüzel kişiliği bulunan üst kuruluşu*” ifade etmektedir. (URL-6). İstanbul’da Ordu iline ait yalnızca bir konfederasyon bulunmaktadır. Ordu Dernekler Konfederasyonu (ORKON), Mesudiye Dernekler Federasyonu, Fatsa Dernekler Federasyonu ve Ünye Dernekler Federasyonu’nun birleşmesi ile kurulmuştur. Ancak konfederasyon henüz bütün federasyonları kendi çatısı altında birleştiremediği için bu doğrultuda mücadele etmektedir (KK 24).

1.3.1.3. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Platformları

Platform “*Derneklerin kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla oluşturdukları tüzel kişiliği bulunmayan geçici nitelikteki birliktelikleri*” ifade eder (URL-2). Platformların kuruluşunun sebebi fikir ayrılıkları ve çeşitli anlaşmazlıklar da olabilmektedir. Bu gibi gerekçelerle bazı kişiler var olan yapıdan ayrılarak kendi aralarında resmi olmayan bir yapı kurabilmektedir (KK 12).

1.3.2. İstanbul’da Kurulmuş Olan Ordu İli Vakıfları

Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün **Vakıf Sorgulama** kısmında **İstanbul** ilini seçip **Ordu** anahtar kelimesi ile filtreleyerek arama yapıldığında 4 adet vakıf çıkmaktadır. Ayrıca Ordu ilçeleri anahtar kelime olarak taratıldığında da İstanbul merkezli 2 ilçe vakfı çıkmaktadır. Mesudiye ve Ünye ilçelerinin de İstanbul merkezli vakıfları bulunmaktadır. Vakıf adları ve bulundukları ilçeler şu şekildedir:

VAKIF ADI	İLÇE
Güzel Ordu Kültür Sanat Vakfı	Şişli
Ordu Kültür ve Eğitim Vakfı (OKEV)	Beylikdüzü
Ordulular Vakfı	Şişli
Sen 1 Ordusun İyilik Hareketi Vakfı	Güngören
Mesudiye ve Köyleri Kültür Eğitim Tanıtma Sosyal Dayanışma ve Hizmet Vakfı	Kağıthane
Ünyeliler Sağlık Eğitim Kültür Sanat Yardımlaşma ve Dostluk Vakfı	Beyoğlu

Tablo 1.7: İstanbul’daki Ordu ili vakıfları (URL-12).

1.4. Ordu’da Kurulan STK’ların Genel Görünümü

Çalışmanın bu kısmına kadar İstanbul’da bulunan Ordu ili Sivil Toplum Kuruluşları, dernekler ve vakıflar filtresiyle ele alınmıştır. İstanbul’daki bu dernek ve vakıfları genel olarak ifade edecek olursak İstanbul’da yaşayan Ordululara yönelik dayanışma, yardımlaşma ve kültürel faaliyetler temalarında çalışmalarını yürütmektedir. Aynı zamanda Ordu iliyle olan bağların devam etmesinde katkı sağlamakta ve yalnızca İstanbul’a yönelik değil Ordu iline yönelik de faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Merkezi İstanbul’da olan dernek ve vakıfların yanı sıra merkezi Ordu ilinde olan birçok dernek ve vakıf da bulunmaktadır. Çalışmamızın kapsamı gereği bu örgütlenmelerle ilgili çok detaya inilmeyecek, yalnızca genel açıklamalar ve istatistiki bilgiler verilecektir.

1.4.1. Ordu’da Kurulan Dernekler

Ordu ilinde bulunan STK’larla ilgili istatistiki bilgilere Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün sitesindeki “İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler” başlığı üzerinden ulaşılmıştır. Burada yapılan filtreleme sonuçlarına göre Ordu’da yer alan dernek sayısı 949’dur. İlgili sitede yer alan faaliyet alanlarına göre yapılan filtrelemede ise şu sonuçlar çıkmıştır:

FAALİYET ALANI	SAYI
Çevre ve Doğal Hayvanları Koruma Dernekleri	18
Çocuk Dernekleri	0
Dış Türkler ile Dayanışma Dernekleri	1
Engelli Dernekleri	9
Eğitim Araştırma Dernekleri	74
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	32
Gıda Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	20
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	15
İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	25
İnsani Yardım Dernekleri	38
Kamu Kurumları ve Personellerini Destekleyen Dernekler	23
Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	67

Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	275
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	6
Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	5
Spor ve Spor ile İlgili Dernekler	64
Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	13
Uluslararası Teşekküller ve İş birliği Dernekleri	0
Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler	4
Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	249
Düşünce Temelli Dernekler	11

Tablo 1.8: Faaliyet alanlarına göre Ordu'daki dernekler (URL-13).

1.4.2. Ordu'da Kurulan Vakıflar

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün **Vakıf Sorgulama** kısmında **Ordu** ili seçilerek arama yapıldığında 32 adet vakıf sonucu çıkmaktadır. Vakıf adları ve bulundukları ilçe arama sonucundaki sırasına göre şu şekildedir:

VAKIF ADI	İLÇE
Abdullah Şahin Eğitim ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı	Ünye
Ahmet Akbulat Ünye Vakfı	Ünye
Akkuş İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Akkuş
Altınordu İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Altınordu
Aybastı İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Aybastı
Çamaş İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Çamaş
Çatalpınar İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Çatalpınar
Çaybaşı İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Çaybaşı
Eğitim Kültür ve Sağlık Hizmetleri Vakfı (EKSAV)	Merkez
Ergin Karlıbel Bilgi Vakfı	Merkez
Fatma Hüseyin Ekşi Ailesi ve Vakfı (FATHEKAV)	Mesudiye
Fatsa Gülzar Eğitim ve Kültür Vakfı	Fatsa
Fatsa İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Fatsa
Gölköy İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Gölköy
Gülyalı İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Gülyalı

Gürgentepe Eğitim Vakfı	Gürgentepe
Gürgentepe İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Gürgentepe
Hacı Muharrem Doğruyol Hizmet Vakfı	Merkez
İkizce İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	İkizce
Kabadüz İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Kabadüz
Kabataş İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Kabataş
Korgan İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Korgan
Kumru İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Kumru
Mesudiye İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Mesudiye
Ordu İlahiyat Vakfı (ORİV)	Altınordu
Ordu İli İmam-Hatip Lisesi ve İslami İlimler Hizmet Vakfı	Merkez
Ordu İli Sağlık ve Eğitimi Geliştirme ve İyileştirme Vakfı	Merkez
Ordu İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Altınordu
Ordu İli Ulubey İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Ulubey
Ordu İlim ve Hizmet Vakfı	Altınordu
Perşembe İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Perşembe
Ünye İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Ünye

Tablo 1.9: Ordu ilinde yer alan vakıfların ilçelere göre dağılımı (URL-14).

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ, COĞRAFİ, KÜLTÜREL VE SOSYAL YAPISIYLA ORDU İLİ

Ordu ili Türkiye'nin Karadeniz bölgesinde yer alır ve yüz ölçümü 6001,00 km²'dir. Ordu ili hemşehri derneklerinin de katkısıyla taşıma ikametgâh sonucu 750.000 nüfus barajını aşarak 2013 yılında büyükşehir olmuştur (Uzun, 2016). Ordu ilinin 19 ilçesi 20 belediyesi ve 772 mahallesi bulunmaktadır (URL-15). Ordu'nun nüfusu 2021 yılı verilerine göre 760.872'dir (URL-16).

2.1. Ordu İlinin Tarihi

Karadeniz'in denize kıyısı olan kesiminin zenginlikleri ve doğal liman oluşu, çok eski zamanlarda buralara birçok göçün yaşanmasına neden olmuştur. Milattan öncesine uzanan uzak geçmişte farklı yerlerden gelen göçlerin neticesinde bölgede ticaret gelişmiş ve şehir merkezleri oluşmuştur. Ordu bölgesi de bu yerleşim yerlerinden bir tanesidir. Eski çağlarda, günümüzdeki Ordu ilinin yer aldığı bölge Kotyora olarak bilinmektedir (Çebi, 1973: 9-11).

Yediyıldız'ın aktardığına göre M.Ö. Orta Karadeniz bölgesine sırasıyla Hititler (1700-1200), Frigler (1200-676), Kimmerler (676-546), Medler ve Persler (546-334) ve İskender hâkim olmuştur. M.Ö. 600'lü yıllarda Yunanlılar kıyı bölgelerde ticaret kolonileri kurmuştur. İskender'in ölümünden sonra Pontus Krallığı kurulmuştur (M.Ö. 280-M.Ö. 63). Pontuslardan sonra ise Roma İmparatorluğu hâkimiyeti başlamıştır (Yediyıldız, 2018: 98).

Ordu ilinin bulunduğu bölgeye Türklerin yerleşmesi ise Danişmentliler zamanına uzanmaktadır. Malazgirt Savaşı'nın ardından Anadolu'da kurulan beyliklerden olan Danişmentliler Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesini almıştır. Ordu yöresinin sahil kısımları belli zamanlarda farklı devletlere geçmiş olsa da Danişmentlilerden itibaren Türklerin yaşadıkları bölgeler olmuştur. Bu dönemde Milas (Mesudiye) bölgesine Çepni, Iğdır ve Yüreğir boyundan Türkmenler yerleştirilmiştir. Göçebe Türkler Ordu ve Giresun'un yaylalarını ellerinde tutmuşlardır (Baş ve Gürsoy, 2008: 46-52).

Danişmentliler, Ordu sınırında kurulmuş olan Niksar merkezli bir Türk beyliğidir. Bulunduğu bölgede Bizanslılar ve Haçlılar ile mücadeleye girmiştir ve zaferler kazanmıştır. Karadeniz bölgesinde birçok yere seferler düzenleyen, bazılarını ele geçirip bazılarını haraca

bağlayan beylik, Emir Gazi'nin başta bulunduğu 1115-1134 tarihleri arasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde büyük bir güç hâline gelmiştir (Tellioğlu, 2004: 86).

Yediyıldız'ın aktardığına göre İstanbul'un 1204 yılında Latinler tarafından istilası sonucu bölgede kurulan Trabzon Rum İmparatorluğu (1204-1461), bölgede uzun süre etkisini sürdürmüştür. Trabzon Rum İmparatorluğu, Samsun bölgesinden Rize'ye kadar uzanan bir toprağa sahipti. Dolayısıyla Ordu yöresi de bu devletin sınırları içinde kalıyordu. 11. yüzyılda Anadolu'ya yapılan göçler sonraki asırlarda da devam etmiştir. Moğolların Anadolu'yu istilasının ardından 13. ve 14. yüzyılda isyan eden birçok aşiret ve İlhanlı valileri, Türk beylikleri kurmuşlardır. Trabzon devleti bulunduğu bölgenin çevresinde kurulmuş olan irili ufaklı birçok Türk beyliği ile çevrelenmiş ve onlarla zorunlu bir ilişki içerisinde olmuştur. 14. yüzyıl boyunca Türklerle sürekli çatışmalar içinde bulunan Trabzon İmparatorluğu, prenseslerini Türklerle evlendirme yolunu da deneyerek varlığını sürdürme gayreti içinde olmuştur. Ancak bu barış denemelerine rağmen bu bölgede irili ufaklı sayısız çatışmalar ve mücadeleler meydana gelmiştir. Çepniler, 1297 yılında Ünye bölgesini ele geçirmişlerdir. 1386 yılında Hacıemiroğulları Beyliği Giresun'u fethetmiştir. Kısaca bu bölgede uzun çatışmalar yaşanmıştır ve Trabzon İmparatorluğu kısıpaca alınmıştır. Trabzon İmparatorluğu'na Fatih Sultan Mehmet son vermiştir ama bu bölge, aslında daha önceki zamanlarda başta Hacıemiroğulları Beyliği olmak üzere diğer Türk gruplarının mücadeleleri sonucunda fethedilmiştir. Osmanlı'nın tam hakimiyetine kadar Giresun'dan Terme'ye kadar uzanan hat Hacıemiroğulları tarafından yönetilmiştir (Yediyıldız, 2018: 45-52).

Ordu yöresi ve tarihiyle alakalı Bahaeddin Yediyıldız, 1455-1613 tarihleri arasında Ordu ve civarında yaşamış olanların tahrir defterlerini* inceleyip analiz etmiştir. Bu belgelerin ışığında Ordu ve yöresi hakkında bu tarihlere kadar uzanan bilgiler vermiştir. 1455 Tahrir Defteri'ne göre Ordu yöresinin resmi adı **Vilayet-i Canik-i Bayramlı me'a İskefsir ve Milas** adını taşımaktadır. Ordu yöresinin adı 1520 tarihli Tahrir Defteri'nde **Kaza-i Canik-i Bayram** ve 1613'te ise **Kaza-i Bayramlı namı diğer Ordu** adını almaktadır (Yediyıldız, 1985:41-50).

Hacı Emiroğulları bölgede önemli bir etkiye sahip olmuştur ve bu durum yöredeki yer isimlerinde de görülmektedir. Öz'ün aktardığına göre Bayram Bey (ö. 1332) bu küçük

* Osmanlı Devleti'nde yeni fethedilen yerlerdeki toprakların ve sahiplerinin bilgilerinin işlendiği, vergi sistemiyle ilgili düzenlemeler için tutulan kayıtlardır.

beyliğin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Osmanlı'nın idari teşkilatı içinde bulunan Bayramlı veya Canik-i Bayram kazası, adını Bayram Bey'den almış olmalıdır (Öz, 1999:24).

Çebi'nin aktardığına göre 19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti idari bir teşkilatlanma sonucunda eyaletlere ayrılmıştı. Bunun sonucunda Ordu, Ulubey, Gököy yerleşimleri Trabzon eyaletine eklenmişti. Mesudiye ve Aybastı ilçeleri ise Erzurum Eyaletine bağlı Şarki Karahisar livasına bağlanmıştı. İç kısımlarıyla beraber Fatsa ve Ünye ise Canik livasına bağlanmıştı. 19. Yüzyılın ikinci yarısının ortalarında ise Ordu kasabası merkezli olarak Perşembe, Bolaman, Aybastı, Gököy ve Ulubey nahiyeleriyle bir kaza oluşumu meydana getirilmiştir (Çebi, 1973: 32).

Çebi'nin aktardığına göre Ordu kasabası 1883 yılında büyük bir yangın yaşamıştır. Bunun sonucunda büyük çapta zarar meydana gelmiştir. Bu yangın sonucunda daha düzenli ve modern bir şekilde şehir tekrar kurulmuştur. 1920 yılına gelindiğinde Ordu, Trabzon vilayetine bağlı gelişmiş ve büyük bir kazaydı. Ordu, 1920 yılında sancak yapılmıştır. 1921 yılında ise iki yıl vilayet adıyla anılacak olan müstakil bir sancak olmuştur (Çebi, 1973: 35-37).

2.2. Ordu Adının Kökeni

Türkçe bir kelime olan **ordu**, tarihsel süreçte farklı anlamları karşılamış ve farklı şekillerde ifade edilmiştir. Yusuf Has Hacıp'in *Kutadgu Bilig* adlı eserinde **saray** ve **şehir** anlamında kullanılmıştır (2006:1211). Kaşgarlı Mahmud'un *Divan-ı Lügatit Türk* adlı eserinde “*Hakanın oturduğu şehir*” olarak açıklanmaktadır (Atalay, 1985:124).

Çebi'nin anlattığına göre “*Ordu adına Fatih devri arazi ve vergi tahrir defterinde bir nahiye (bucak) adı olarak (bölük-i Nihayet-i Ordu) ifadesiyle rastlanmaktadır*” (Çebi, 1973: 44). Çebi bu kaynaklara referans vererek Ordu adının 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu bölgede bir yerleşim yerinin adı olarak kullanıldığını ve bu yerin de günümüzdeki adı Eskipazar olan o zamanki Bayramlı olduğunu ifade etmektedir (Çebi, 1973: 44). Çebi'ye göre Bayramlı'nın diğer bir ismi Ordu'dur. Bayramlı kasabası 17. yüzyıldan itibaren eski önemini kaybetmeye başlamıştır, buradaki bazı olumsuz durumların etkisiyle insanlar batıya hareket etmişlerdir. Batıdaki Bucak Köyü ise gelişip kasaba haline gelmiştir. Bucak, çevreden gelen

insanların da yerleşmesiyle gittikçe büyümüştür ve 1869 yılından itibaren resmen Ordu adını almıştır (Çebi, 1973: 34).

Ordu adının kaynağıyla ilgili halk arasında çeşitli anlatılar da bulunmaktadır. Bu söylentiler konu olarak benzetmekle birlikte farklı şekillerde anlatılmaktadır. Bu söylentilerden bir tanesi şu şekildedir: *“Ordunun bulunduğu bölgeye askeri bir birlik konaklamak için yerleşir. Birliğin yerleşmesinden dolayı halk arasında “ordu gelmiş, ordu yerleşmiş” gibi ifadeler çokça dolaşır. Bu sebeple bölge “Ordu” adını almıştır*” (Çebi, 1973: 47).

2.3. Ordu İlinin Coğrafi Özellikleri ve İklimi

Ordu ili Orta Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Kuzey sınırında Karadeniz, doğu tarafında Giresun, batı tarafında Samsun, güney tarafında ise Tokat ve Sivas illeri bulunur (Demir, 2001: 42). Şehir 40-41 derece kuzey paralelleri, 37-38 derece doğu meridyenleri arasındadır. Şehir, engebeli ve dağlık bir arazi yapısındadır. Dağlar kıyıya paraleldir. En batısında yer alan Ünye'den doğuya gittikçe yükselti gözle görülür biçimde artar. Dağlar, akarsular tarafından kesilerek derin vadiler, platolar ve yaylalar oluşturur (Günay, 2005: 25). Şehrin bol yağış alması ve dağlık yapısı, irili ufaklı birçok akarsuların meydana çıkmasını sağlamıştır. Sahil hattı boyunca uzanan doğal plajlara sahiptir (Demirel, 2013: 7-8).

Şehrin 19 ilçesi bulunmaktadır. Ancak büyükşehir belediyesi olmasından dolayı merkez ilçesinin de belediyesi bulunmaktadır. Ordu'nun ilçeleri alfabetik olarak Akkuş, merkez ilçesi olan Altınordu, Aybastı, Çamaş, Çatalpınar, Çaybaşı, Fatsa, Gökçöy, Gülyalı, Gürgentepe, İkizce, Kabadüz, Kabataş, Korgan, Kumru, Mesudiye, Perşembe, Ulubey ve Ünye'dir (URL-15). Merkez ilçesi olan Altınordu, Fatsa, Gülyalı, Perşembe ve Ünye kıyı şeridindeki ilçelerdir. Bu ilçelerden Altınordu, Fatsa ve Ünye diğer ilçelere göre hem daha gelişmiş hem de daha kalabalıktır.

Ordu'da klasik Karadeniz iklimi görülmektedir. Daha içte kalan kısımlarda ise yer yer karasal iklimin özellikleri görülmektedir. Kıyı kesimlerinde yazları ılık ve yağışlıyken, kışları serindir ve kar yağışı iç kısımlara göre daha az görülür. İç bölgelerde ise yazlar az yağışlı ve sıcakken kışlar sert ve soğuk geçmektedir (Günay, 2005:26). Şehrin kıyı ve iç kesimleri arasındaki iklim farkı ekonomiyi, yaşam şartlarını ve bunların paralelinde nüfusun dağılımını

da etkilemiştir. Şehrin yağışlı bir iklime sahip olması çok çeşitli ve zengin bir bitki örtüsünün olmasını sağlamıştır.

Demirel'in aktardığına göre şehrin bitki örtüsü yükselti arttıkça çeşitlenmektedir. Sahil kısımlarında makilik ve fundalık egemendir. 600 metreye kadar fındık, meyve ağaçları, kıızılağaç, meşe, akçaağaç, ıhlamur ve kestane gibi türlere rastlanmaktadır. Daha da yükseklerde çıkıldığında sarıçam, dişbudak, köknar, ladin ve gürgene rastlanmaktayken ağaçların diplerindeki boş ve açık alanlarda ormangülü, çalı çileği, karayemiş, ılgın, defne ve şimşir gibi küçük ağaççıklar yaygındır. 200 metre üzerinde ise çayırılık alanlar bulunur. Bu alanlarda çayır otları, böğürtlen, eğreltiotu, şerbetçiotu, çuhaçiçeği, düğünçiçeği, yabani çilek, hodan, atkuyruğu, basurotu, kuzukulağı, kekik, nane, geven, diken, yosun, zambak, kardelen, salep, süsen, siklaman ve birçok mantar türü bulunmaktadır (Demirel, 2013: 8-9).

2.4. Ordu İlinin Nüfus Yapısı

Büyükşehir statüsünde bulunan Ordu ilinin nüfusu 2021 yılı TÜİK verilerine göre 760.872'dir. Yine bu senenin verilerine göre 379.700 erkek nüfusu bulunurken 381.172 kadın nüfusu bulunmaktadır. Ordu nüfusunun büyük bölümü sahil kenarında bulunan ilçelerde ve şehir merkezinde yer almaktadır. Şehir merkezi olan Altınordu'nun nüfusu 229.214'tür. İkinci kalabalık ilçe konumunda olan Ünye'nin nüfusu 130.692'dir. Üçüncü büyük ilçesi Fatsa'nın nüfusu ise 124.255'tir (URL-17). İlçelere göre nüfus dağılımı şu şekildedir:

İL ADI	İLÇE ADI	TOPLAM	ERKEK	KADIN
ORDU	AKKUŞ	21.684	11.239	10.445
ORDU	ALTINORDU	229.214	111.589	117.625
ORDU	AYBASTI	21.682	10.706	10.976
ORDU	ÇAMAŞ	8.434	4.327	4.107
ORDU	ÇATALPINAR	13.217	6.636	6.581
ORDU	ÇAYBAŞI	12.159	6.221	5.938
ORDU	FATSA	124.255	61.783	62.472
ORDU	GÖLKÖY	27.076	13.766	13.310
ORDU	GÜLYALI	8.221	4.143	4.078
ORDU	GÜRGENTEPE	13.112	6.632	6.480

ORDU	İKİZCE	13.804	7.142	6.662
ORDU	KABADÜZ	7.587	4.123	3.464
ORDU	KABATAŞ	10.328	5.160	5.168
ORDU	KORGAN	27.856	14.106	13.750
ORDU	KUMRU	29.228	14.726	14.502
ORDU	MESUDİYE	13.846	7.168	6.678
ORDU	PERŞEMBE	30.616	15.973	14.643
ORDU	ULUBEY	17.861	9.221	8.640
ORDU	ÜNYE	130.692	65.039	65.653

Tablo 2.10: Ordu ili ilçe nüfus bilgileri (URL-17).

2.5. Ordu İlinin Ekonomik ve Ticari Hayatı

Ordu ilinin ekonomisini bitkisel ürünler, hayvancılık, sanayi ve turizm oluşturmaktadır. Engebeli bir coğrafyası bulunan Ordu'nun bu durumu tarıma çok elverişli değildir. Tarım ürünleri çeşitliliği azdır. İnsanlar genellikle kendilerine yetecek şekilde ürün yetiştirirler. Ancak buna rağmen şehrin en önemli geçim kaynağı fındıktır. Ordu sadece Türkiye için değil dünya için de önde gelen fındık üretim merkezlerindendir. Fındık şehrin ticari hayatını da hareketlendirmektedir. Özellikle fındığın hasat mevsimi olan yaz ayının sonlarında şehre diğer illerden çok sayıda gurbetçi ve fındık işçisi gelmektedir. Fındığın toplanması ve sonrasındaki aşamaları sırasında gerekli işlemler önemli bir canlılık yaratmaktadır. Fındık sanayiye de etki etmektedir. Şehirde hammadde olarak fındığın kullanıldığı fabrikalar bulunmaktadır. En önemli geçim kaynağı tarım olmakla birlikte hayvancılık, arıcılık, balıkçılık ve ormancılık diğer geçim kaynakları arasındadır. Fındığın yanında mısır, patates, fasulye ve tahıl diğer önemli tarım ürünleridir. Fındığın yaygınlaşması diğer bitkisel ürünlerin gerilemesine yol açmıştır. Arazilerine fındık diken insanlar diğer meyveleri veya bitkileri genellikle fındıklıkların arasında daha çok kendi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yetiştirmektedirler. Fındığa zarar veren ve verimini düşen ağaçları kesebilmektedirler. Hayvancılık ise şehrin yüksek kesimlerinde yoğun şekilde yapılmaktadır. Bu bölgelerde koyun, sığır yetiştiriciliği ve tavukçuluk yaygındır. (Ordu 2005 Kültür-Turizm Envanteri, 2005: 19). Hayvancılık ile tarım arasında da ilişki bulunmaktadır. Bazı bitkisel ürünler hayvansal gıda amacıyla da kullanılmaktadır. Örneğin tarlalara ekilen mısırın alaf adı verilen artık kısmı hayvan yiyeceği olarak kullanılmaktadır. Mısırı alıp ekmek veya yemek

yapımında kullanan insanlar kalan kısmını da özellikle yayılımın yapılamadığı kış mevsiminde hayvanlar için yiyecek olarak kullanmaktadır.

Ordu'nun ekonomisinde özellikle son yıllarda turizm de öne çıkmaktadır. Şehrin doğal güzellikleri ve kültürel yapıları turizm potansiyelini artıran ana etmenlerdir. Şehirde birçok yayla, göl, şelale, dere ve kanyon bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda yapılan çeşitli çalışmaların etkisi ve sosyal medyanın da katkısıyla bu yerlerin tanınırlığı artmakta ve turist sayısında artış yaşanmaktadır. Doğal güzelliklerin dışında tarihi yapılar; kaleler, kiliseler, camiler ve müzeler şehrin diğer turist çekim merkezleridir.

2.6. Ordu İlinin Kültürel Yapısı

Ordu, köklü bir yerleşim yeridir. Şehrin birçok tarihi yapısı bulunmaktadır. Şehrin tarihi yapısı onun kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini de etkilemiştir. Tarih boyunca farklı milletten ve dinden insanların bulunduğu bu topraklarda oldukça zengin ve çeşitli kültürel motifler çeşitli ürünlerde kullanılmaktadır. Kilim, kolan, sicim, heybe, oyalı yazma gibi dokuma ürünler üretilmektedir. Bunlar eski zamanlardaki yaşam şartlarından dolayı yaygın biçimde kullanılan ancak günümüzde kullanım alanı oldukça daralan ancak yine de insanların belleklerinde var olduğu için kullanılan veya hatıra olarak saklanan ürünlerdir. Kentte baston ve hasır sepet gibi el işçiliğine dayalı ürünler de bulunmaktadır. Ekonomik uğraşlar ve bölgenin bitki örtüsü kültürü de etkilemektedir. Örneğin fındıkçılık sebebiyle çeşitli sepetler üretilmektedir. Şehirde klarnet, kaval gibi müzik aletlerinin de üretimi yapılmaktadır. Şehrin karakterini yansıtan çeşitli hediyelik eşyalar turistlerin yoğun olduğu mekânlarda ve otogarlarda satışa sunulmaktadır (Demirel, 2013: 92).

Şehrin giyim kuşamında yöresel motiflerin etkisi giderek azalmaktadır. Özellikle dünyanın büyük bir köy haline gelmesiyle beraber artık insanlar giyim kuşamlarında var olan trendlere uygun seçimler yapmaktadır. Ancak kırsal alanlarda yöresel kıyafetleri görmek yine de mümkündür. Buralarda tarla, hayvancılık gibi işlerle uğraşan insanlar bu tarz günlük işlerinde daha rahat ettikleri yöresel kıyafetleri tercih edebilmektedir. Örneğin lastik adı verilen ayakkabılar, bağ bahçe işleri yaparken hem erkekler hem kadınlar arasında sıklıkla tercih edilmektedir. Özellikle kara lastik denilen ayakkabı köy hayatına uygun yapısı ve ucuz oluşu nedeniyle çokça tercih edildiğinden dolayı Ordu'nun kültürünün bir simgesi olarak Ordu dışındaki coğrafyalarda da temsili bir ürün olarak kullanılmakta ve sergilenmektedir.

Görsel 2.1: Kara lastik (URL-18).

Ordu'nun yemek kültürü ise oldukça çeşitlidir. Bu çeşitlilikte farklı etnik grupların şehirde yaşamasının etkisi büyüktür. Ordu sofralarında et yemeği çok yaygın değildir. Mutfaklarda etten ziyade sebze yemekleri yaygındır. Öne çıkan yemekleri turşu ve sebze kavurmasıdır. Ordu'da kadınlar arasında turşu kurmak oldukça yaygın ve köklü bir âdettir. Çok farklı ürünlerin turşuları kurulmaktadır. Bu turşuları birçok kişi günün her öğününde tüketmektedir. Ayrıca diğer şehirde yaşayan akrabalara da göndermektedirler. Şehirdeki diğer geleneksel ve yaygın yemekler arasında pancar çorbası mısır çorbası, ısırgan çorbası, pancar sarması, bölceli pancar, galdirik kavurması, tirit kavurması, sakarca mıhlaması, melocan kavurması, mısır ekmeği, su böreği, hoşkiran kavurması, bulamaç, kabuklu bölce, pancar heyresi, kabak boranlısı, çilek reçeli, fırında fasulye, biber tuzu, hamsi tava, hamsili içli tava ve hamsi buğulama gibi lezzetlerden bahsetmek mümkündür (Demirel, 2013: 93).

Şehrin mimarisi eski zamanlarda özgünlük taşıırken zaman içinde betonarme yapıların egemen olduğu bir hüviyete bürünmüştür. Şehrin azalan ve çoğunlukla köylerde varlığını sürdüren mimari tarzının yapı malzemesi ahşaptan oluşurdu. Yalnızca kısıtlı alanlarda bozulmamışlığı görebilmek mümkündür. Özellikle şehir merkezindeki Taşbaşı Mahallesi'nde yörenin özelliğini taşıyan geleneksel ev konseptleri varlığını sürdürmektedir (Gürsoy, 1998: 165).

Ordu'nun kültürel yapısını ele alırken bulunduğu coğrafyayı, komşularını ve çevredeki komşu şehirleri göz ardı etmemek gerekir. Doğu Karadeniz ile Orta Karadeniz'i birbirine bağlayan bir konumda bulunan şehirde farklı milletten insanlar yaşamaktadır. Öte yandan

şehrin iç kısımlarına gidildikçe hayat şartları başkalaşmaktadır. İç kısımdan komşu olunan Sivas ve Tokat illeri ile bir etkileşim hâli kaçınılmaz olarak mevcuttur. Coğrafi yakınlık ve benzerlik kültürel yakınlığı da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Ordu'nun müzik kültürünü ele aldığımızda farklı etkilenmeler sonucunda kendi içinde küçük farklılaşmaların olduğunu, çevre illerden etkilenmelerin yaşanıp bunların Ordu kültürü potasında eriyip farklı bir hüviyete büründüğünü söylemek mümkündür. Altınordu, Gülyalı, Ulubey gibi doğu tarafındaki ilçelerde Doğu Karadeniz'in tarzı olan daha hareketli müzikler öne çıkarken; Fatsa, Ünye gibi batı tarafında olan kısımlarda daha az hareketli müzikler öne çıkmaktadır. İç kesimlerde ve daha yüksek kesimlerde ise Tokat ve Sivas illerinin tarzının daha baskın olduğu görülmektedir (Yener, 2001:88).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DA KURULMUŞ OLAN ORDU İLİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Çalışmanın ana gövdesini, birinci bölümde genel olarak anlatılan ve istatistiki bilgileri verilen Ordu iline mensup İstanbul'daki sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Yine ilk bölümde de bahsedildiği üzere Ordu'dan İstanbul'a göç edip İstanbul'da yaşamaya başlayan insanların sayısı oldukça fazladır. Bu insanların bazıları yakın zamanda göç etmişken bazıları ise çok daha eski zamanlarda göç etmiştir. Bu göçlerin birçoğu birbiriyle bağlantılı bir şekilde gerçekleşmiş, varılan yerlerde de birliktelik ve yakın ilişkiler devam etmiştir. Bu ilişkiler bazen akrabalık seviyesindeyken bazen hemşehrilik seviyesinde olmuştur. Akrabalık veya yakın dostluk seviyesindeki ilişkiler doğal yollarla korunabilirken bunların dışındaki hemşehrilik ilişkileri ise çeşitli sivil kurumların etkisiyle varlığını sürdürmüş veya oluşmuştur. İstanbul'da kurulan Ordu ili STK'larının tarihi gelişimini değerlendirirken Ordu'dan İstanbul'a yapılan göçlerin geçmişinin ve bugününün de değerlendirilmesi gerekmektedir. Göçler neticesinde İstanbul'da Ordu nüfusunun artmasıyla beraber STK yapılanmaları, özellikle hemşehri dernekleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

İnsanların çeşitli sebeplerle bir yerden bir yere hareket etmesi olarak açıklanabilecek olan göç olgusu, tarihte hep var olagelen ve farklı türleri olan bir hareketlilik türüdür. Ekonomik, siyasal, toplumsal açılardan birçok sebebi olan göçler, yine bu alanlarda büyük değişikliklere de yol açabilmekte ve toplumların yapısını da değiştirebilmektedir. Hem göçü veren şehirler hem de göçü alan şehirler, göçün şiddetine göre yapısal değişimler yaşamaktadır. Genellikle az gelişmiş veya küçük yerleşim yerlerinden daha gelişmiş ve büyük bir yerleşim yerine yönelik gerçekleştirilen göçler, düzenli bir denetime ve disipline tâbi tutulmadığında kimi çevresel ve toplumsal sorunların kaynağı olabilmektedir. Birçok türü olan göçlerin çalışmamızla alakalı olan türlerine baktığımızda bir şehirden başka bir şehre yapılan iç göç olgusu ile karşılaşılmaktadır.

Ordu'dan İstanbul'a yapılan göçleri ülkenin ve bölgenin siyasi, coğrafi, ekonomik ve toplumsal durumu ile okumak gerekmektedir. Meydana gelen göç hareketleri, dönemin koşullarından bağımsız değerlendirilemez. Türkiye'deki iç göçlerin, sebeplerinin ve

sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için zamansal ayrımlara gidilip dönemin yaşanmışlıklarına göre bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelemek gerekmektedir.

Cumhuriyetten itibaren 1945 yılına kadar göç hareketliliği çok olmamıştır. Bu dönemde tarımsal üretimin artırılması için devlet eliyle gerçekleştirilen kimi politikalar insanların köylerde kalmalarını sağlamıştır (Özbay, 2017: 218). 1940'lı yılların sonuna doğru Marshall Planı'nın kabul edilmesi ve Türkiye'deki siyasi yönetimin değişmesi nedeniyle göç olaylarında hareketlilik yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde nüfusun artmaya başlaması, tarımda makineleşmenin de etkisiyle kırsal alanda yaşanan makineleşme, işsizlik ve eğitim gibi gerekçelerle kente göçler hız kazanmıştır (İçduygu ve Ünal, 1998: 43-44). 1980 yılına kadarki süreçte şehirlere göçler devam etmiştir. Ancak bu göçler Türkiye'deki her şehre yönelik olmamış, bazı büyük şehirlere yönelik gerçekleşmiştir. Özellikle İstanbul'a gerçekleşen göç hareketleri şehirde ekonomik ve altyapısal sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sanayileşmenin göçün artışıyla benzer hızda gelişmemesinin sonucunda kente gelen nüfus gereğinden fazla bir hâl almıştır ve yapacak bir iş bulamamıştır. Ayrıca gelen nüfusun barınma ihtiyacını sağlayacak konut da olmaması nedeniyle imarsız alanlarda gecekondulaşmalar artmaya başlamıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1998: 252). Bu dönemde şehre gelen insanların barınma, ulaşım, iş gibi alanlardaki sorunlarla baş edebilmek için dayanışma içinde olmaları gerekmiştir. Bunun sonucunda çeşitli dernekler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ayrıca 1960'lı yıllarda dernek kurmakla alakalı serbestliklerin tanınması derneklerin ortaya çıkmasında ve faaliyet göstermelerinde etkili olmuştur. Ancak 1970'li yıllarda anayasada yapılan değişikliklerle özgürlüklere kısıtlamalar getirilmiştir. Derneklerin faaliyetlerini durdurmak kolaylaşmıştır. 1980'li yıllara kadar artan kente göç bu tarihten sonra farklı bir yola girmiştir. Serbest piyasa ekonomisine geçişle beraber göç alan kentlerde yeni alanlar ve imkânlar doğmuştur. Ayrıca küreselleşme, ulaşım ve iletişim imkânlarının artması ve sivil toplumun önem kazanmaya başlaması da hareketliliği artırıcı bir etki göstermiştir. Ancak 1980'deki darbe, sivil toplumun gelişimine engel olmuştur. 1990'lı yıllarda derneklerin kuruluş hızı asıl ivmesini yakalamıştır. Derneklerin sayılarının arttığı bu dönemde sanayileşme hız kazanmıştır ve bunun beraberinde kentleşme de artmaya başlamıştır. Ancak bu dönemde yaşanan hızlı sanayileşmeye rağmen kentleşme, sanayileşmeden daha güçlü olmuştur (Tekeli, 2008: 49). Sonuçta yoğun göçlere uygun yerleşim alanının oluşturulamaması ve planlamanın eksik kalması nedeniyle şehrin dışında kendiliğinden, plansız ve altyapısız yeni yerleşim alanları meydana gelmiştir. Devam eden göçler yine benzer yerlere doğru gerçekleşmiş ve kentleşmenin arttığı bu bölgelere önceden gelmiş olan

insanların aracılığıyla ve yardımıyla köylerden ve küçük şehirlerden söz konusu bölgelere yönelik göçler artmıştır.

Ordu iline bakıldığında ise genellikle iş bulmak için farklı şehirlere ve hatta dış göç ile farklı ülkelere göçler görülmektedir. Bu göçlerin zamanı ve oranı, Ordu'nun ilçeleri arasında farklılık göstermektedir. Coğrafi olarak tarıma elverişli olmayan ve engebeli olan iç kısımdaki ve yüksekteki ilçeler, daha erken zamanda ve daha yüksek oranda göç veren yerlerdir. Özellikle ilk gidenlerin büyük kente yerleşmesi ve özellikle kentin dış bölgelerine yerleşmesi sonucu köyünde kalan diğer kişilerin de onların yanına gitmesiyle ve zaman içinde yeni gelenlerin de oraya yerleşmesiyle Ordu'nun birçok köyünde nüfus azalmış ve bunun sonucunda göç edilen yerlerde aynı köyden insanlar yakın mesafelerde yaşamaya başlamışlardır (Eren, 2001:128). Göçlerin gittikçe artmasıyla kente gelen aynı yörenin insanları kente tutunmak ve kentin ve memleketlerinden uzakta olmanın zorluklarıyla mücadele edebilmek için bir araya gelmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda da göç edilen kentte STK yapıları oluşturulmaya başlanmış ve özellikle hemşehri dernekleri tıpkı bir konsolosluk binası gibi bireylerin memleketlerinin küçük bir temsili hâline gelmiştir. Hemşehri dernekleri Geertz'in ortaya koyduğu ilksel bağlar kavramı ile de ilişkilendirilebilir. Geertz bir toplumun içinde doğmuş olmanın bir sonucu olarak o toplumun bireyleri arasında kendiliğinden var olan bağlar olduğunu belirtir. Bu bağlar zamana, kişiye göre değişik güçte olabilir (Geertz, 2020:359). Hemşehri dernekleri de bu şekilde ilksel bağları bulunan insanların bir araya getirdiği örgütlenmelerdir. Kentteki modernite ve hızlı yaşamın içinde ortak bir coğrafi geçmişi ve yakınlığı bulunan insanlar var olan ortak değerleri ile örgütlü yapılar içinde birleşmişlerdir. STK'lar aracılığıyla birliktelik kuran hemşehriler bu sayede birbirleriyle iletişim hâlinde olmakta ve karşılaştıkları zorluklar karşısında birbirlerinden destek görebilmektedirler.

Ordu'dan İstanbul'a göç eden insanlar ilk olarak göç ettikleri yerde yaşayan veya kendilerinden önce gitmiş olan akrabalarının yanına gitmişlerdir. İlk başlarda akrabalarının yanında kalmışlar veya onların aracılığıyla kalacak yer bulmuşlardır. Bu sayede ilk günlerini şehre aşına yakınları aracılığıyla daha rahat geçirmişlerdir. Akrabalarından sonra memleketlerindeki komşuları ve köylüleri kente yeni göç edenlere yardımcı olmaktadır. Bu sayede yeni göç edilen yerlerde de birbirleriyle iletişim içinde kalmışlar ve birbirlerine destek olmuşlardır. Göç edilen yerlerde hemşehrilerin sayısı arttıkça örgütsel bir yapının çatısı altında tek ses olma ihtiyacı doğmuştur. Bunun neticesinde dernekler kurulmuştur. Dernekler

daha dar kapsamlı olan köy derneklerinden daha geniş kitleyi içine alan ilçe derneklerine ve il derneklerine kadar uzanmaktadır. Aynı zamanda ilçe vakıfları ve il vakıfları da bulunmaktadır. Bu yapılar içinde köy dernekleri sayı bakımından ön plana çıkmaktadır. Köy derneklerindeki üyeler genellikle aynı köyde yaşayan ve bir kısmının akrabalık ilişkilerinin de olduğu daha sıkı ve kenetli örgütlenmelerdir. İstanbul'da sayısı oldukça fazla olan köy dernekleri, köylülerin toplanıp bir araya gelmelerini sağlayan ve onları göç ettikleri büyükşehirde bir arada tutan, koruyan, yalnızlıktan kurtaran ve dışarıya karşı bir bütün olabilmelerini sağlayan yapılardır. Ayrıca İstanbul'daki köy dernekleri, üyelerinin memleketleri ile olan bağına da güçlendirici bir konumdadır. Hemşehri dernekleri ve diğer sivil toplum kuruluşları sayesinde hemşehriler sohbetlerinin konusunu memleketleri etrafında oluşturmakta, İstanbul'da memleketlerinin kültürünü ve yaşantısını devam ettirme şansı bulmaktadır. Ayrıca örgütlü bir yapıda bulunmalarından dolayı köyleriyle alakalı yapılması gereken çeşitli faaliyetlerde rol almakta veya katkı sunmaya çalışmaktadırlar.

3.1. Sivil Toplum Kuruluşları'nın Tarihçesi ve Yönetimi

Dernek ve vakıfların amaçlarına en genel kapsamıyla bakıldığında yardımlaşma ve dayanışma gayesi en ön sırada gelmektedir. Yardımlaşma ve dayanışma kavramları daha derin bir şekilde okunduğunda ise birbirinden belirli noktalarda ayrılabilen alt amaçlar ve hedefler ortaya çıkmaktadır ancak bunlar en nihayetindeki hedefin yardımlaşma ve dayanışma olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. İstanbul'a göç eden Orduluların yeni yerleştikleri şehre tutunmak ve uyum sağlamak amacıyla bir araya geldikleri ve birbirlerine destek oldukları görülmektedir. Başka bir coğrafyaya göç etmeleri neticesinde farklı bir kültür ortamına girdikleri için bu yeni kültür alanında yabancı olana karşı içgüdüsel bir savunma mekanizması oluşturup kendilerine daha çok benzeyen; kendi yaşantılarını, davranış kalıplarını, görüşlerini, duygu ve hislerini ve en geniş tabiriyle kültürünü yansıtan hemşehrilerine daha yakın olma ihtiyacı duymuşlardır. Bu duruma tabii ki doğdukları ve ana yurt olarak belledikleri memleketlerine karşı olan özlem duygusu da etki etmektedir. Bu özlem neticesinde memleketlerini yansıtan ve çağrıştıran her türlü maddi ve manevi unsur bir yönelim ve cazibe hâline gelmektedir. Tüm bu etkenler sonucunda ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları, hemşehrilerin büyük şehir olarak görülen İstanbul'da bir arada olmalarını ve dayanışma içinde olmalarını sağlayan birleştirici unsurlar olarak ortaya çıkmışlardır.

İstanbul'daki Ordu iline ait sivil toplum kuruluşları denildiğinde ilk akla gelen hemşehri dernekleri olmaktadır. Devamında ise vakıflar gelmektedir. Diğer yapılarla kıyaslandığında nicelik olarak fazla olan dernekler, daha minimal yapılaşmaları da içermesi nedeniyle az sayıda ama birbirine daha yakın insanları bir araya getiren bir araya gelme ve dayanışma merkezleridir. Bu dernekler içinde özellikle köy dernekleri daha kenetli yapıları ve işlevsellikleriyle önem arz etmektedir. Derneklerin kurulma süreçlerine bakıldığında ise şehre göç eden ve özellikle aynı köyden olan ve dolayısıyla göç etmeden önce de birbirleriyle tanışıklık ilişkisi olan veya birbirlerinin soylarını, lakaplarını bilen insanların kendi köklerine olan bağlılıkları ve bunun sonucunda dayanışma içinde ve birbirleriyle ilişki içinde olma istekleri yatmaktadır. Bununla ilgili bir köy derneğinin başkan yardımcısı şunu anlatmaktadır:

“Ben köyümün insanlarını burada tanıdım. Memlekette tanımadım. Mesela babam burada diyordu ki şu adam bizim köylü. Bakıyordum adam mazlum gibi, diyordum ki ya bu adam niye mazlum gibi. Babam dedi ki ya işte bunlar köyden geldi, bir şey bilmiyorlar. Dedim ki ya baba bunlara bir şeyler gösterelim, yol nizam gösterelim. Bunun için ne yapmamız lazım, birleşmemiz lazım, dernek kurmamız lazım ve bu şekilde dernek kurduk” (KK 1).

Ordu'dan İstanbul'a yapılan göçler neticesinde İstanbul'daki Ordulu nüfusun artması sonucunda dernekler ortaya çıkmıştır. Ordu ilinin bütün ilçeleri aynı oranda ve aynı zaman aralığında göç vermemiştir. Coğrafi yapısının da etkisiyle ekonomik olarak daha geride olan Mesudiye gibi bazı ilçeler daha eski zamanlarda göç vermişler ve İstanbul'da yoğunlaşmışlardır. Aynı zamanda bazı ilçelere ait kimi köyler daha yoğun şekilde göç vermiştir. İstanbul'a yapılan göçlerde gelenler birbirlerine yakın yerlere yerleşmişlerdir. Neredeyse Ordu'daki köylerine benzeyen bir yapıda İstanbul içinde bir yerleşim alanı oluşturmuşlardır Bazı şehirler ise daha geç zamanlarda İstanbul'a göç vermeye başlamışlar ve bundan dolayı İstanbul'daki yoğunlaşmaları sınırlı kalmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak İstanbul'a erken göç eden ilçeler dernekleşme konusunda daha öne çıkmışlar hem nitelik olarak hem de nicelik bakımından daha güçlü olmuşlardır. Görüşmelerde bilgilerine başvuru alan dernek yöneticileri ve üyeleri ve hatta bu konuyla alakalı konuşulan herkes Ordu ili Mesudiye ilçesinin dernekçilik faaliyetlerinde diğer ilçelere göre çok daha ileride ve aktif olduğunu belirtmektedir. Bu hususla ilgili kaynak kişi şu bilgileri vermiştir:

“Ordu'da 19 ilçe içerisinde en içeride olanı, Sivasla sınır olan Mesudiye. Kurtuluş Savaşı dönemlerinden sonra ülkede meydana gelen istihdam, geçinme derdinden dolayı. Mesudiye nüfusu kalabalık. İnsanlar geçinmek için, karınlarını doyurmak için İstanbul'a büyükşehire göç etmişler. Beykoz gibi. Oradan dağılmışlar. Mesudiye en içeride kaldığı için toprak sorunu var. Arazi genişliği yok. Sahilde bir şekilde sanayi ve iş merkezleri oluştuğu için orada geçim sıkıntısı bize göre olmamış. O yüzden bizde göç verme olayı tamamen ekonomik sebeplerden

dolayı... İlk 1950-60'lı yıllarda göçler oluyor. Dernekçilik 60'lı yılların sonuna doğru oluyor” (KK 2).

Görüşmenin yapıldığı tarihte Ordu ili Gürgentepe ilçesinin federasyon başkanlığını yürüten kaynak kişi ise yapılan görüşmede kendi ilçesi ile Mesudiye ilçesini karşılaştırıp onların daha eski olduklarından ve faaliyetlerinin diğer ilçelerle kıyaslandığında daha fazla olduğundan bahsetmektedir.

“Bizim dernekler içinde Mesudiye dernekleri daha iyi, aktif çünkü onlar bizlerden belki 20-30 sene önce gurbete gelmişler. Bizim dernekçiliğimiz 30 seneyi geçmiyor. Onlar 70-80 sene önce gelmişler. Tutunmak için her köy dernek kurmuş. Şu an yanılmıyorsam 70 köy var. Yanılmıyorsam her köyün hemen hemen bir derneği var. Ama bizim 23 mahalle oldu şimdi köyümüz var ama 23 tane derneğimiz yok” (KK 3).

Ordu ili Aybastı ilçesinin kurmuş olduğu federasyonun başkanı da Mesudiye ilçesinin bu durumunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Aybastılılar geleli diyelim ki 40 sene olmuş. Mesudiyeliler geleli 100 sene olmuş bir de orada göç çok olmuş ve erken başlamış. Bir de orada üniversite okuyan çok var. Bizim köyümüzde ilk üniversite okuyan arkadaş şu anda 65 yaşında. İlk üniversiteli. Erzurum’da okumuştur. Yani üniversite okuyan yoktu. Ama Mesudiye’de çok var. Okuyunca şehre de geliyor. Aybastılılar Avrupa ve İstanbul’a çok gitmişler. Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, İsveç, İsviçre, oralarda çok” (KK 4).

Göç eden insanlar genellikle ilk başlarda aynı bölgelere gelmişler ve buradan zaman içinde bütün İstanbul’a yayılmışlardır. Ancak yine de ilk geldikleri yerde nüfus bakımından daha fazla kalmışlardır. İstanbul’a yoğun olarak ilk gelenler Mesudiyelilerdir. Mesudiyelilerin de ilk geldikleri yerler Beykoz olmuştur. Bunun sonucunda Beykoz çevresinde Mesudiye dernekleri de yoğunluk kazanmıştır. Bu durumu kendisi de Mesudiye’li olan Beykoz Ordulular Dernek Başkanı şöyle anlatmıştır:

“Mesudiyeliler ilk gelmiş. Beykoz’da en yoğun da Mesudiyeliler vardır. Mesudiye’nin arazisinin engebeli ve verimsiz olmasından dolayı tarım ve hayvancılık için zormuş ve buraya gelen büyüklerimiz olmuş. Zamanla diğerleri de gelmiş ve buralarda yurt edinmişler. Şu an hepsinin de diğer illere bakarak durumu iyi. Erken gelmelerinin avantajı olmuş. Ordu’nun diğer ilçelerinde fındık olduğu için hep kalmışlar” (KK 5).

Mesudiyeliler, ilçelerinin coğrafi yapılarının da etkisiyle İstanbul’a diğer ilçelere göre daha erken zamanda göç vermeye başlamışlar ve bunun neticesinde İstanbul’a giden insanlar orada bir çevre oluşturmuşlardır. Ardından akrabaları, komşuları ve köylüleri de İstanbul’a taşınmış ve İstanbul’da birbirlerine yakın yerlerde konumlanmışlar. İstanbul’a ilk gelenler her ne kadar eğitilmiş bireyler olarak gitmeseler de çocukları eğitim almış ve kendileri de şehirde

yaşamaları sebebiyle güncele dair bilgi ve birikimleri daha fazla olmuştur. Birbirlerine yakın yerlerde konumlanmaları nedeniyle kenetlenmeleri daha güçlü olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak da dernekleşme noktasında Ordu ilinin en aktif çalışan ilçesi olmuşlardır.

“İstanbul’a gelen ilk Ordulular Beykoz’a geliyor. İlk göçler 1940’larda. Daha sonra Beykoz’dan İstanbul’un 39 ilçesine yayılıyorlar. Sebebi de fabrikaların Beykoz’da olmasından kaynaklı. Şişecam fabrikası, Tekel fabrikası ve kundura fabrikasının o zamanlar Beykoz’da olmasından dolayı ilk gelen Ordulular Beykoz’a geliyor ve zamanla Ordu’daki hemşehrilerini getiriyorlar. Buradan da İstanbul’un diğer ilçelerine dağılıyorlar” (KK 5).

Kaynak kişinin ifade ettiğine göre İstanbul’a göç eden insanlar genellikle İstanbul’da yaşayan bir akrabalarının yanına gittikleri için, İstanbul’un belli mahallelerinde aynı köyden insanların sayısında yoğunlaşma olmuştur. O mahalle dolunca civardaki farklı mahallelere geçilmiştir. Bu şekilde merkezden genele doğru yayılan bir yerleşim meydana gelmiştir. Bu yerleşimde tanıdık kişilerin yanına yerleşilmiş, onlardan destek alınmış ve gerekirse ev bulana kadar yanlarında kalınmıştır. Bu süreçte dernekler de birleştirici bir üst çatı olması amacıyla kurulmuş ve devam eden süreçte İstanbul’a yeni taşınan insanların yerleşim sürecinde ve uyum sürecinde katkı sağlamıştır (KK 6).

Kaynak kişi ifadesine göre İstanbul’daki dernekleşmenin bütün Ordu ilçelerini de kapsayacak şekilde artışı 1990’lı yıllarda olmuştur. Kaynak kişinin aktardığına göre İstanbul’daki dernekleşmelerin o yıllardaki amacı dayanışma, birlik ve beraberlikti. Eğitime veya kültürel çalışmalara yönelik çabalar yoktu. Şehirde yalnız ve kimsesiz hisseden insanlar kendilerinden hissettikleri ve destek isteyebilecekleri kişileri arıyorlardı. Bu amaçla Ordulu olan ve yardım alabilecekleri kişileri arıyorlardı. O dönemlerde göç eden kişiler daha çok işçi oldukları için yardım alabilecekleri ve destek görebilecekleri kanalları bulmak kolay olmuyordu. Bunun sonucunda daha küçük mahalli idareler bağlamında da dernekleşme ihtiyaçları doğmuş ve İstanbul’daki derneklerin sayısı gittikçe artmaya başlamış. Dernekleşme çalışmalarının artışıyla beraber kültürel çalışmalara odaklanmada da bir ivme başlamış (KK 7).

Derneklerin tarihsel sürecine bakıldığında, ilçelerin az sayıda derneklerle temsil edildiği görülmektedir. Ancak zaman içinde nüfusun artmaya devam etmesi, sivil toplumun gelişme göstermesi ve öte yandan çeşitli yönetsel anlaşmazlıklar, köy ve mahallelerin daha güçlü temsiliyet istemeleri gibi nedenlerle dernekleşmeler artmaya başlamıştır. Öte taraftan kendilerinin maddi ve manevi olarak daha fazla gücü olduğunu düşünen kimi mahalle veya köy sakinleri bu desteklerini bütün ilçeye dağıtmaktansa yalnızca kendi köy veya

mahallelerine yardımcı olmak, kendilerine daha yakın olan hemşehrilerine destek olmak istemektedir. Tüm bunların neticesinde genele hitap eden ilçe derneklerinin yanında daha küçük bağlamdaki köy dernekleri de kurulmaya başlanmıştır. Köy derneklerindeki hemşehriler, birbirlerine daha kenetlidirler ve birbirlerini daha yakından tanırlar. Bu sebeple bu gruplarda yardımlaşma ve dayanışma daha güçlüdür.

İstanbul'da 1970'li yılların başında özellikle Mesudiye ilçesi özelinde dernekler ortaya çıkmaya başlamış. Ardından 1990'lı yıllarda dernek kurma çalışmaları daha da hız kazanmıştır (KK7). 2000 senesine gelindiğinde ise bu artış doruk noktasına ulaşmıştır. Diğer taraftan çatı kuruluşlar olan federasyonların oluşumu ise daha yakın tarihlere aittir. Öncelikle kendi dar çevrelerinde dernekleşen insanlar iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesiyle ve son yıllarda internet ve sosyal medyanın da yaygınlaşmasıyla İstanbul'da Ordulu kimliğini daha fazla hissetmeye başlamışlardır. Yalnızca kendi köyleri ve ilçeleri bağlamında değil genel bir Ordululuk bağlamında da birliktelik kurmak için dernekler aracılığıyla faaliyetler yürütülmüştür. Bunun sonucunda köy dernekleri kabuklarından çıkarak ilçeye daha fazla ilişki içinde olmuştur. Aynı ilçenin dernekleri birlik içinde olabilmek ve yerelde ve genelde güçlü olabilmek için üst kuruluşlar oluşturmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda federasyonlar ortaya çıkmıştır.

İstanbul'daki Ordu derneklerine bakıldığında 1 konfederasyon, 11 federasyon ve sayısı kesin olarak bilinmeyen dernekler bulunmaktadır. Bu sistem içinde derneklerin en alttaki yapıyı oluşturması, federasyonların bir üst çatıyı oluşturması ve nihayet konfederasyonun ise en üst çatıyı oluşturması beklenmektedir. Ancak burada yapı bu kadar basit değil, çok daha giriftir. Öncelikle her Ordu ilçesinin İstanbul'da değişen sayıda dernekleri vardır. 9 ilçenin ise federasyonu da vardır. O ilçeye ait dernekler federasyona üye olmaktadır ve o derneklerin federasyona bildirdikleri delegeler federasyonda söz hakkına sahip olabilmektedirler. Ancak buradaki sıkıntı her derneğin ilçesindeki federasyona üye olmaması veya olmak istememesidir. Bu derneklerin federasyona üye olmamasının çeşitli sebepleri olmakla birlikte genellikle çıkar çatışmaları etkili olmaktadır. Söz konusu 9 federasyonun dışında Ordu Dernekler Federasyonu (ORDEF) adında genel bir isim kullanan bir federasyon da bulunmaktadır ve kendi ilçe federasyonlarına üye olmayan bazı dernekler ORDEF'e üye olmaktadır. Bu durum da olayı karmaşık bir hâle sokmaktadır. Ayrıca Ordu ve ilçeleri bağlamında oluşturulan federasyonlar dışında Esenyurt Ordu Dernekler Federasyonu (ESOF) da bulunmaktadır. İstanbul'un bir ilçesi olan Esenyurt bağlamında kurulan bu federasyon da

sistemsel olarak çok ayrı bir noktada kalmakta ve sınıflandırmanın mantığına uygun düşmemektedir. Esenyurt, Orduluların en fazla olduğu ilçelerdendir ve buradaki dernek sayısı oldukça yüksektir. Bu bağlamda burada kurulan derneklerin bazıları bu federasyona üyedirler. Organizasyon şemasında federasyonların bir araya geldikleri bir üst çatı olması gereken konfederasyon ise Ordu Dernekler Konfederasyonu (ORKON) adıyla faaliyettedir. Ancak buradaki sorun bütün federasyonların konfederasyona bağlı olmamasıdır. İlçe federasyonlarından 8 tanesi konfederasyona bağlıdır. Burada Ordu Dernekler Federasyonu'nun konumu ile Ordu Dernekler Konfederasyonu'nun konumu birbiri ile uyumsuz düşmektedir ve aralarında bir temsil rekabeti söz konusudur. Ordu Dernekler Federasyonu hukuki olarak ilçe federasyonları ile aynı statüdedir ancak faaliyette daha geniş kapsamlıdır. Federasyon olduğu için kendisine bağlı olan ilçe dernekleri ve köy dernekleri olabilmektedir. Ayrıca İstanbul ikâmetli kurulan derneklerden bazıları da buraya üyedir. İsim olarak da genele hitap eden kapsayıcı bir ismi vardır. Hatta kimi dernekler kendi ilçe federasyonlarına üye olmayıp Ordu Dernekler Federasyonu'na üye olmaktadırlar. Bu durumda Ordu Dernekler Federasyonu en üst çatı olarak algılanabilmektedir. Ordu Dernekler Federasyonu hukuki olarak diğer ilçe federasyonları ile aynı statüdedir. Hukuki olarak en kapsayıcı olan konfederasyondur. Konfederasyonlara hukuki statüsü gereğince yalnızca federasyonlar üye olabilmektedir. Yani her ilçenin federasyonu olmalı ve bu federasyonlar da en üst çatı olan konfederasyona bağlı olmalıdır. Ordu Dernekler Federasyonu yaptığı faaliyetlerin etki alanı nedeniyle daha genele hitap etmekte ve etki alanını geniş tutmaktadır. Bu süreçte en etkili olan faktör ise her yıl düzenlenen ve oldukça yoğun katılımın olduğu Ordu Günleri'ni düzenliyor olmalarıdır.

İstanbul'daki Ordu derneklerinin organizasyon yapısıyla alakalı bir diğer faktör ise İstanbul'un ilçeleri baz alınıp kurulan derneklerdir. Çoğunlukla İstanbul'da birbirlerine yakın mahallelere veya aynı ilçelere yerleşen Ordulular, köylerinin veya mahallelerinin adıyla dernekler kurmuşlardır. Öte taraftan zamanla ilçelerde Ordulu nüfusunun yoğunlaşmasından ötürü o ilçe bağlamında da Ordu dernekleri kurulması söz konusu olmuştur. İstanbul'un ilçe dernekleri, hukuki olarak dernek statüsünde olduğu için bir üst çatı kuruluş değildir. Yani, ait olduğu ilçedeki dernekleri içine alan bir yapısı bulunmamaktadır. İlçe derneklerinin bazıları Ordu Dernekler Federasyonu'na üyedir. Derneklerin oluşumlarına ve çatı oluşumlara bakıldığında bir düzensizlik hâkimdir. Bu problemi çözmek için bir araya gelip kişisel çıkarları arka plana atarak iş birliği içinde hareket etmeyi sağlayacak bir sistem kurmak gerekmektedir.

İstanbul'daki Ordu ili derneklerini kendi içinde sınıflara ayırmanın birtakım zorlukları vardır. Buna sebep olarak dernekleşme sırasında belli bir kurala göre gidilmemesi gösterilebilir. Aynı zamanda dernek açmak isteyenlerin benzer kitleye yönelik derneklerden ayrışabilmek için isimlendirmede daha uç sınırlandırmalar kullanması da söz konusudur. Bu bakımdan dernekler kurulurken hatları kesin çizilmiş bir planlamadan ziyade daha gelişigüzel bir plan çerçevesinde kurulmuşlardır ve bu bakımdan dernekleri net bir sınıflandırma içine almak zor olmuştur. Ancak yine de özellikle yerleşim yerleri üzerinden İstanbul'daki Ordu derneklerini kendi içinde kategorize etmek mümkündür.

İstanbul'daki Ordulu derneklerinin kendi içindeki sınıflandırmasında en yoğun grubu **Ordu'daki köy/mahalle bağlamında kurulan dernekler** oluşturmaktadır. Ordu'nun birçok köyünden İstanbul'a yoğun göçler yaşanmış ve bunun sonucunda İstanbul'da bu köyler tekrar kendi ortak alanlarını oluşturarak köylerinin bir prototipini İstanbul'da da oluşturmuşlardır. Bu gruba giren derneklerden bir kaynak kişi köyün büyük çoğunluğunun İstanbul'a taşındığını ve kışları neredeyse tamamen boş olduğunu ama yazları köye gittiklerini belirtir ve İstanbul'da dernek aracılığıyla bir arada tutunduklarını da ekler (KK 21). Bu gruba giren derneklere örnek olarak Ordu İli Gürgentepe İlçesi Akören Mahallesi Sosyal Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve Konacık Köyü ve Köylülerini Kalkındırma Derneği verilebilir.

Diğer grupta ise **Ordu'daki ilçe bağlamında kurulan dernekler** yer alır. Bu gruptaki dernekler ilçe bazlı oldukları için köy derneklerine göre daha geneldirler. Ancak köy derneklerinin olduğu durumlarda ilçe dernekleri daha arka planda kalabilmektedir çünkü insanlar köy bağlamında daha kenetli oldukları için eğer aktif bir köy dernekleri varsa orayla daha yakın ilişkide olmakta ve oraya üye olmaktadır. Bu durumla ilgili olarak kaynak kişi kendi ilçesi özelinde şunu belirtmektedir: *“Köy derneği dışındaki Aybastı dernekleri, ilçe dernekleri genelde birleştiricidir. Burada ilk kurulan Aybastı Derneğidir. O biraz daha birleştirici, köy derneği biraz daha bireysel”* (KK 4). Bu gruba giren derneklere örnek olarak ise İstanbul Korganlılar Derneği ve İstanbul Ulubeyliler Derneği gösterilebilir.

Diğer grupta ise **Ordu ili bağlamında kurulan dernekler** gösterilebilir. Bu dernekler ise Ordu ilinin adını kullanarak dernekleşmişlerdir. Yani bu bakımda bir köy gibi ya da bir ilçe gibi şehrin bir bölgesine değil şehrin tamamına hitap eden bir statüdedirler. Bu gruba giren derneklere örnek olarak ise İstanbul Ordulular Derneği gösterilebilir.

Buraya kadar bahsedilen dernekler Ordu ilinin coğrafi yapılanması göz önünde bulundurularak oluşturulanlardır. Bunun yanı sıra İstanbul merkeze alınarak oluşturulan dernekler de bulunmaktadır. Bunlar içinde daha yoğun olanının **İstanbul'un ilçeleri bağlamında kurulan Ordu ili dernekleri** olduğu söylenebilir. Bu dernekler İstanbul'un bir ilçesini baz alıp orada yaşayan bütün Ordulu bireylere hitap eder. Bundan dolayı ilçe ayrımı olmamaktadır. İstanbul'un geniş coğrafyası, kalabalık nüfusu ve bazı ilçelerdeki yoğun Ordulu insan sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu derneklerin sayısı ve hitap ettiği kitle de oldukça geniştir. İlçe derneklerinin varlığı sayesinde insanların etkileşimde bulunabileceği hemşehri kapıları artmaktadır. Bu derneklere örnek olarak Sancaktepe Ordulular Derneği ve Avcılar Ordulular Derneği gösterilebilir.

Ayrıca İstanbul'un bazı ilçelerinde Ordu'nun belli ilçelerinin yoğun bir nüfusu olmaktadır. Bundan dolayı **İstanbul'un ilçeleri bağlamında kurulan Ordu ili ilçe dernekleri** de bulunabilmektedir. Örnek olarak Beykozlu Ordu Mesudiyeliler Derneği gösterilebilir.

Bu ayrımlara ek olarak özellikle kendilerine isim bulabilmek ya da benzer derneklerden ayrışabilmek için farklı bir isim ve hedef kitle bulabilmek gibi sebeplerle daha farklı kategori oluşturan az sayıda dernekler de vardır. Onlardan biri **İstanbul'un Anadolu ve Avrupa yakaları bağlamında kurulan Ordu ili dernekleridir**. Bu derneklere örnek olarak ise İstanbul Anadolu Yakası Ordulular Derneği ve İstanbul Anadolu Yakası Korganlılar Derneği gösterilebilir. Aynı zamanda **İstanbul'un bölgeleri bağlamında kurulan dernekler** de bulunmaktadır. İstanbul 3. Bölge Ordu İli ve İlçeleri Sosyal Yardımlaşma Derneği bu kategorizasyon içinde yer almaktadır.

Coğrafi ayrımlarla kurulan dernekler kültür, dayanışma, yardımlaşma, kalkındırma ve yaşatma amaçlı derneklerdir. Bu başlıkların dışında belirli özel alanlara yönelik olarak kurulan bazıları köy ya da mahalle bazlı, bazıları ilçe bazlı büyük çoğunluğu ise Ordu ili geneline hitap eden **alana yönelik dernekler** de bulunmaktadır. Kadın dernekleri, gençlik dernekleri, spor dernekleri, mesleki dernekler, çevre dernekleri bu grubun alt başlıkları olarak sıralanabilir. Kadın dernekleri için Mesudiye Kadın Gücü ve Emeği Derneği, gençlik dernekleri için Ordu İli Mesudiye İlçesi Meletli Gençler Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği, spor dernekleri için Ordusporlular derneği, mesleki dernekler için Ordu kamu çalışanları derneği ve İstanbul Ordulu sanayici ve iş adamları ve yöneticiler derneği, çevre

dernekleri için Mesudiye çevre derneği örnek olarak verilebilir. Bu dernekler hemşehrilik bağlamı içinde ancak daha belirli bir alanda kurulmuşlardır. Bu bakımdan faaliyet alanları bakımından daha sınırlı, kendi alanları içinde bulunmaktadır

Üst çatı olan federasyonları da üç grup içinde değerlendirmek mümkündür. Buna göre en kalabalık olan grubu **Ordu'daki ilçe bağlamında kurulan federasyonlar** oluşturmaktadır. Her ilçenin federasyonu olmamakla birlikte federasyonların büyük çoğunluğu bu grupta yer almaktadır. Bu gruba örnek olarak Korgan Dernekler Federasyonu verilebilir. Ordu ilçeleri bağlamının dışında **Ordu ili bağlamında kurulan federasyon** da bulunmaktadır. Ordu dernekler federasyonu bu başlığın içinde yer almaktadır. Son olarak **İstanbul ilçeleri bağlamında kurulan federasyon** da bulunmaktadır. Esenyurt Ordu Dernekler Federasyonu da bu grubun içinde yer alır.*

3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Üyeleri

Sivil toplum kuruluşları denildiğinde ilk akla gelen yapılar olan dernek ve vakıf gibi örgütlenmelerin yapı taşı insandır. Sahip oldukları insan kaynağının nitelik ve niceliğine göre faaliyetlerine yön verebilmektedirler. STK'ların işleyişlerini düzenli bir şekilde devam ettirebilmesi için görev planlaması yapması ve birtakım gerekli işlerin dağıtılması gerekmektedir. İşlerin aksamadan devam edebilmesi ve aktif şekilde STK'nın amaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunabilmesi için STK içinde görevi bulunanların niteliği önem taşımaktadır. Yönetim kadrosunda bulunanlar hedeflerine yönelik bir gayret içinde olduklarında, dernekler özelinde üyeler de pozitif yönde etkilenmektedir. Derneklerde en alt yapıyı oluşturan ve derneklerin temeli olanlar üyelerdir. Üyelerin niteliği ve niceliği yüksek olduğu takdirde derneğin gücü her açıdan daha fazla olmaktadır. Dernek üyelerinin hem kendilerini derneğe karşı sorumlu hissetmesi hem de derneklerini kendilerine karşı sorumlu bilmesi karşılıklı olarak hem bireylerin hem de derneklerin yararınadır. Vakıflarda üyelik sistemi derneklerde olduğu gibi yaygın değildir. Ancak bu husus vakıflara üye olunamayacağı anlamına da gelmez. Zira 17 Nisan 2008'e kadar Medeni Kanun'a göre vakıflara üyelik söz konusu değildi. Ancak bu tarihten sonra Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile vakıflara üyelik mümkün olmuştur. Vakıfların hizmetinden yararlanmak için o vakfa üye olmak gibi bir şart bulunmamaktadır (Özdemir ve Dura, 2010: 54).

* Federasyonların sayıları ve dağılımı ile ilgili detaylı bilgi için **İstanbul'da Kurulmuş Olan Ordu İli Federasyonları** başlığına bakınız.

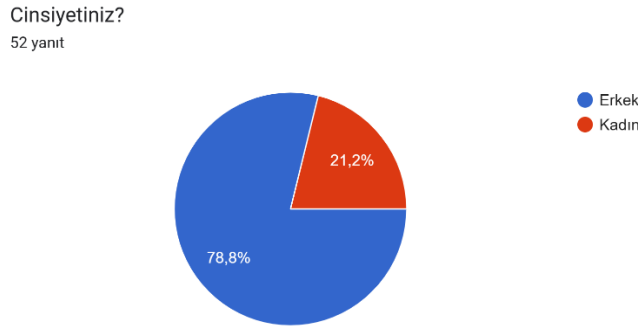
Derneklerdeki üyelik sisteminin işleyişi 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda çeşitli maddelerde belirlenmiştir. Kanunun 68. maddesine göre: “Dernek üyeleri eşit haklara sahiptirler. Dernek, üyeleri arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, din ve mezhep, aile, zümre ve sınıf farkı gözetemez; eşitliği bozan veya bazı üyelere bu sebeplerle ayrıcalık tanıyan uygulamalar yapamaz. Her üyenin, derneğin faaliyetlerine ve yönetimine katılma hakkı vardır. Dernekten çıkan veya çıkarılan üye, dernek malvarlığında hak iddia edemez” (URL 1). Üyelerin oy hakkıyla ilgili olarak ise 69. maddede “Her üyenin genel kurulda bir oy hakkı vardır; üye, oyunu şahsen kullanmak zorundadır. Onursal üyelerin oy hakkı yoktur” (URL-2). Üyelerin derneğe maddi katkılarıyla alakalı ise 70. maddede şuna yer verilmektedir: “Üyelerin ödenti verme borcu tüzükle düzenlenir. Tüzükte düzenleme yoksa üyeler, dernek amacının gerçekleşmesi ve borçlarının karşılanması için zorunlu ödentilere eşit olarak katılırlar. Dernekten çıkan veya çıkarılan üye, üyelikte bulunduğu sürenin ödentisini vermek zorundadır. Onursal üyeler ödenti vermek zorunda değildir” (URL-2).

Derneklerin üye kabulü kendi amaç ve misyonlarına göre farklılık göstermektedir. Üyelik sisteminin bulunduğu STK'lar kendi misyonları doğrultusunda üyelik kriterleri oluşturmaktadır. Bazı dernekler yalnızca kendi köylerinden üye kabul etmekte, bazıları köy derneği olmasına rağmen bütün ilçeden de üye kabul etmekte, bazıları ise kendi ilçesi ve ili dışından da üye kabul etmektedir. Kimileri ise kendi kapsamı dışındakilere fahri üyelik vermekte; etkinlik ve aktivitelere kabul ederken seçimlerde oy kullandırtmamaktadır (KK 5).

Üyeler sayesinde derneklerin etki alanları genişlemekte ve varlıkları anlam kazanmaktadır. Derneklerdeki demokratik yapının oluşması için üyelerin niceliği ve katılımları önem arz eder. Ayrıca üyelerden gelen aidatlar ile ekonomik bir kazanç da sağlanmaktadır. Üyelerin kalabalık olması ekonomik açıdan direkt veya dolaylı olarak gelirin de fazla olmasına katkı sağlar. Derneklerin üyelerini hem nitelik hem nicelik bakımından yükseltmesi etki alanını genişletmesini de sağlamaktadır. Bu sebeple dernekler üyelik ağlarını genişletmeyi hedeflemektedir. Derneklerin üye sayısını nitelik ve nicelik açısından geliştirebileceği çeşitli yollar bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim programları, sosyal ve kültürel aktiviteler, sosyal medya, internet, televizyon, reklam, tanındıklar aracılığıyla davetler yollama gibi çeşitli yollarla derneklere üyeler çekilebilmektedir. Burada en önemli unsur derneğin hitap ettiği kesimin dernekten haberdar olması, derneğin üyeleri cezbedecek nitelikte olması ve bu doğrultuda faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir. Derneklerin üye sayısını artırması sonucunda sahip olduğu üyeler sayesinde faaliyette bulunma gücü ve nüfuzu artmaktadır.

Özellikle üyelerin niteliğinin yüksek olduğu dernekler üyelerine katkı sunmakta daha avantajlı konumdadır (KK 11). Derneğe üye olanların derneklerden de birtakım beklentileri olabilmekte; derneğin sahip olduğu güç sayesinde talep ve isteklerinin karşılanması konusunda talepkâr olabilmektedirler. Açıkçası burada kazan – kazan ilkesi söz konusudur. Üyeler derneklerin yapı taşlarını oluşturup derneğin varlığına anlam kazandırırken dernekler de faaliyetleri aracılığıyla ekonomik, kültürel ve toplumsal açılardan üyelerine katkı sunmaktadır.

Derneklerin üye yapısına bakıldığında çeşitlilikler görülmekle beraber büyük çoğunluğunun üye profili birbirine benzemektedir. Farklı amaçlarla kurulan çok çeşitli sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır ve bunların amaçlarına ve hedef kitlelerine göre yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi gibi bakımlardan üye yapısı değişiklik göstermektedir. İstanbul'daki Ordu ili hemşehri derneklerine bakıldığında ise üyelerin yaşı genellikle yüksektir ve cinsiyeti ise erkektir. Gençlerin ve kadınların daha arka planda oldukları görülmektedir. Farklı derneklerle yapılan görüşmelerde kaynak kişiler bu duruma vurgu yapmışlar ve kadın oranının artırılması ve gençlerin de derneklere katılımının sağlanmasının gerekli olduğunu ancak bu konuda dernekler genelinde eksiklik olduğunu belirtmişlerdir (KK 3, KK 4, KK 9, KK 13). Dernek üyeleri ile yapılan anket sonucu da kadın erkek oranı arasındaki farkı göstermesi bakımından bu görüşleri destekler niteliktedir.

Şekil 3.5: Derneklerde cinsiyet oranı.

Derneklerin büyük çoğunluğunda erkek oranları daha yüksektir ve bu erkekler de orta yaşlı ve yaşlı kesimlerden oluşmaktadır. Katılımlı gözlemle etkinliklerde ve faaliyetlerde de bu durum gözlemlenmiştir. Bu durumla ilgili olarak kaynak kişi şu ifadeleri kullanmaktadır:

“200 aktif 300 pasif üyemiz var. %10-15 kadın üye var. Kadın kollarımız da var. Derneğimizin üyesi olmasa da ayrıyeten kadın kollarımız var. Toplumumuzda kadınlar çok iş hayatında olmadığından ve üyelerin de mali sorumluluğu olduğu için biz onları zorlamamak adına maddi sorumlulukları yüklememek için aktif pasif üye sistemi oluşturduk” (KK 8).

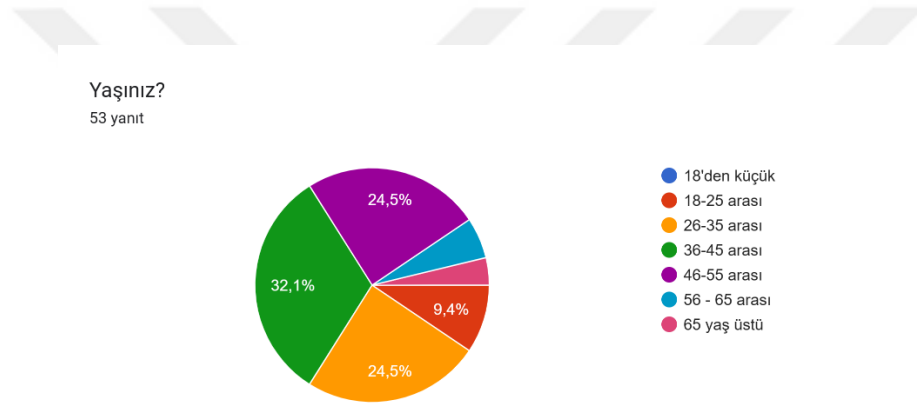
Kadınlar, etkinliklere ve faaliyetlere katılırken üyelik konusunda daha geri planda kalmaktadır. Örneğin bir köy derneğinin piknik şöleninde görüşme yapılan kadın kaynak kişi kendisinin üye olmadığını ancak oğlunun üye olduğunu belirtir. Ancak üye olmamasına rağmen üye gibi olduğunu, derneğin kadınlara yönelik faaliyetlerine ve genele yönelik diğer faaliyetlerine katıldığını belirtmektedir (KK 14). Yapılan görüşmede kaynak kişinin derneğin faaliyetlerine yönelik bilgisi de bu durumu desteklemektedir. Yönetim kademelerine bakıldığında ise kadınların sayısı daha da geride kalmaktadırlar (KK 10). Diğer taraftan dernekler arasında kadın erkek oranının dağılımıyla alakalı dengeleme çabalarında olanlar; kadın oranını artırmaya ve kadınları yönetim kurullarında bulunmaya teşvik etmeye çalışanlar vardır. Bunlar genel fotoğrafın içerisinde küçük ayrıntılar olmakla beraber mücadele ruhunu taşımaları bakımından kayda değerdir.

“Fatsalılar derneğinde kısa sürede kadın erkek eşitliğini empoze edebildik. Önce erkeklerle başlıyor. Sonra hep yönetime kadınları alarak hem etkinliklere kadınları katarak eşitledik. Çamaşlılar derneğinde henüz o aşamaya gelemedik. Kırsal kesimde olması nedeniyle. Bu eşitliği sağlamaya çalışıyoruz ama Çamaşlılarda o kadar sağlayamadık henüz” (KK 9).

Yukarıdaki açıklamada da görüldüğü üzere Ordu ilçelerinin genel sosyolojisi farklıdır. Özellikle sahil kesimleri ve yüksek kesimler arasında coğrafyanın da etkisiyle kimi farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum bu şehirlerin derneklerinde de kendini göstermektedir ve derneklerin üye profilini de etkilemektedir. Ordu ilinin daha yüksek ve kırsal kesimlerinde erkek egemenliğinin kıyı kesimlere göre daha yüksek olması derneklerdeki dağılıma paralellik arz etmektedir. Diğer taraftan bazı ilçeler ve köyler daha erken zamanlarda göç verdiklerinden ve buralardaki nüfuslar azalıp büyük oranda büyük şehirlere yerleştiklerinden dolayı bu derneklerdeki eğitim seviyesi daha yüksek olabilmektedir. Yalnızca erkeklerde değil kadınlarda da eğitim seviyesinin yüksek olmasından dolayı bu yerlerin derneklerinde kadın oranının daha yüksek olduğu ve aynı zamanda kadın yöneticilerin de görüldüğü dikkat çekmektedir. Konacık Köyü ve Köylülerini Kalkındırma Derneği’nin gerçekleştirdiği bir etkinlikte bu husus gözlemlenmiştir. Etkinliğe katılanların yarısı kadınlardan oluşurken yapılan görüşmeler neticesinde de kadınların organizasyonlarda ve planlamalarda önemli sorumluluklarının olduğu belirtilmiştir (KK 21).

Diğer yandan birçok derneklerin mekânları olan ve üyelerin gün içinde zaman geçirebilecekleri dernek binaları ve lokaller birçok dernekte kadınların gelmek isteyeceği bir görünümde değildir. Devamlı açık olan dernek lokallerinde erkek egemen bir ortam vardır ve Ordu'nun kırsal kesimdeki kültüründe var olan kıraathane anlayışına göre kadınlar bu ortamlara girmeyi tercih etmemektedir.

Kadın-erkek oranının yanında derneklerde yaş aralığı da çok dengeli bir oranda değildir. Genellikle orta ve üst yaş grubu daha baskındır. Yapılan görüşmelerde de çoğunluk üst yaş grubunda olmuştur. Bu durum her dernekte aynı olmamakla beraber birçok dernekte benzer şekildedir. Özellikle yönetim kadrolarına bakıldığında genç sayısının çok daha az olduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 3.6: Derneklerdeki yaş oranı.

Derneklere gençlerin katılım oranını artırmaya yönelik aktif mücadele içinde olan dernekler de vardır. Bu mücadelenin başarılı olması, dernek başkanlarının ve dernekteki sözü geçen kişilerin bu konuya eğilim göstermelerine ve bu amaçla çalışmalar yapmalarına bağlı olmaktadır. Bir köy derneği başkanı bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“STK’larda kadınlar ve gençler çok yaygın değil. Bizim derneğimiz özelinde söylemek gerekirse 16 kişilik dernek yönetim kadrosunda hiç kadın olmamış. Benim dönemimde listemde 3 kadın vardı. Ben açıkçası 44 yaşındayım ama dernek yönetimimizdeki en yaşlı kişi benim. Ve hiçbiri iş insanı ya da deneyimli dernekçiler değil. Hepsini genç, üniversite mezunu, akademik hayatı olan beyaz yakalı dediğimiz gençler. En eğitim seviyesi düşük olan benim” (KK 10).

Derneklerde kadın ve genç oranının artması için mücadele edilmesi gerekmekte bunun için faaliyetleri ve aktiviteleri gençler için çekici hâle getirmek gerekmektedir. Bu bakımdan dernek yöneticilerinin bu hususta gençleri de dahil etmeleri ve yapılan çalışmalarda onlardan

da katkı ve fikir alınması önem taşır. Aybastı Dernekler Federasyonu başkanının aktardığına göre Ordu'yu çağrıştıran çeşitli unsurları barındıran ve insanların memleketleriyle olan bağını devam ettirmesini amaçlayan dernek lokallerine gençler pek gidip gelmemektedir (KK 4). Bu sebeple gençler büyük şehirde kültürlerini ve kimliklerini sürdürmede önemli etkisi olacak olan derneklerin katkısından mahrum kalmaktadır. Birçok dernek, orta yaş üstü insanların zaman geçirdiği ve çok genele hitap edemeyen sınırlı bir alan içerisinde faaliyetler göstererek varlığını sürdürmektedir. Bir köy derneği başkanı, bu durumla alakalı olarak faaliyetlerine daha çok 30 yaş üstü insanların katıldığını aktarmakta ve bunun sebebinin gençlere yönelik aktivitelerin azalması olduğunu söylemektedir. Yalnızca köyün sorunlarıyla ve siyasi konularla ilgili konuların gündem olması gençleri derneklerden uzakta tutmaktadır (KK 6).

Derneklerin üye yapısına bakıldığında yapılan faaliyetlerin, dernek yöneticilerinin tutumlarının ve derneğin hitap ettiği insanların sosyolojisinin derneğin üye profilini etkilediği görülmektedir. Derneklerin genelinde orta ve üst yaş aralığı fazla olmakla beraber, alt yaşlara da önem veren kimi dernekler bulunmaktadır. Gençlik kolları oluşturan ve buradaki üyeler aracılığıyla aktivitelerini ve çalışmalarını gençlere hitap edecek şekilde planlayan dernekler, gençleri cezbedebilmekte ve bu sayede derneklerinin daha genel profile hitap edebilmesi sağlanmakta, hem de genç nesillerin de memleketleri ile bağlarını canlı tutabilmeleri ve hemşehrileri ile yakınlık ilişkisi kurabilmeleri dernekler aracılığıyla sağlanmış olmaktadır. Derneklerdeki kadın erkek oranına bakıldığında da erkek oranı daha yüksek olmakla beraber yapılan aktivitelerde ise kadınların katılımı yüksektir. Ancak üyelikler konusunda kadınlar daha geridedir. Bu durumun bir sebebi olarak ailelerin aidat parasını erkek ve kadın için ayrı vermek istememeleri gösterilebilir. Yönetim kadrolarında ise çok az kadın bulunmaktadır. Ancak bu husus her dernek için aynı değildir, kimi dernekler kadın üyeleri de artırmaya yönelik uğraşlar vermektedir.

Derneklerin üye sayıları birbirleri ile karşılaştırıldığında çok farklı olabilmektedir. Kimi dernekler üye sayısının niceliğine önem verirken kimileri de niteliği ön planda tutmaktadır. Derneklerin üye sayısını nitelik ve nicelik bakımından genişletmesi kendi gücünü de artırması anlamına gelmektedir. Çok sayıda insanı ortak bir amaç etrafında bir çatı altında buluşturan derneklerin aynı zamanda üyelerinden bazı beklentileri olmaktadır. Bunlar içerisinde en maddi olanı aidattır. Her üye, derneğin tüzüğünde miktarı belirlenen aidatı ödemekle mükelleftir. Ancak dernek yöneticileriyle yapılan görüşmelerde aidatların toplanması hususunda zorluklar yaşandığı; kimi üyelerin bu duruma gereken önemi vermediği

ifade edilmektedir (KK 6). Aidatlar dışında üyelerin aktivitelere ve faaliyetlere katılmaları beklenmektedir (KK 1).

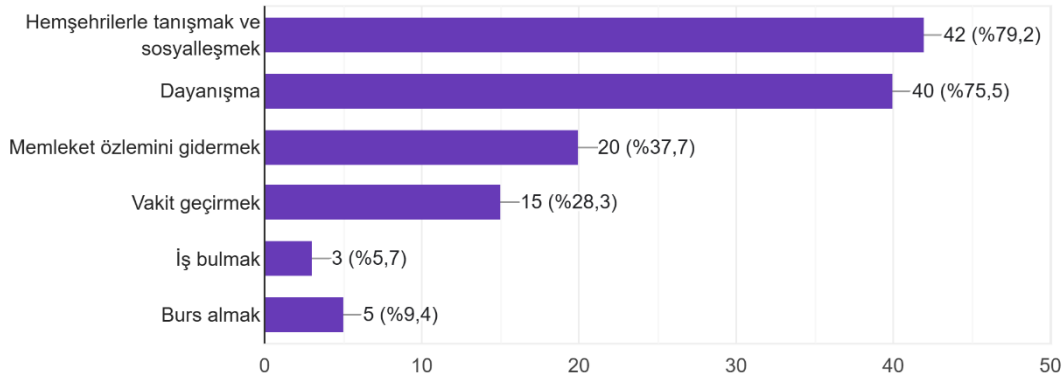
Derneğin üyelerden beklentilerinin yanında üyelerin de bağlı bulundukları derneklerden çeşitli beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler hem bireysel de hem de toplumsal olabilmektedir. Yöneticilerle yapılan görüşmelerde üyelerin büyük çoğunluğunun burs, sosyal yardım, cenaze ve düğün gibi işlemlerde destek beklediği, piknik kahvaltı, iftar, gezi gibi etkinlikler istedikleri ve siyasi kurumlarla olan işlerinde derneklerin katkı sunmasını istedikleri belirtilmektedir (KK 1, 3, 4, 6). Derneklerin sahip olduğu insan gücünün etkisiyle özellikle yerel yönetimler üzerinde sahip olduğu siyasi güçten faydalanmak isteyen üyeler de bulunmaktadır. Üyeler, siyasetle ilgili çeşitli sorunlarını ve taleplerini dernek yöneticileri aracılığıyla iletmek ve halletmek istemektedirler. Üyelerin en geniş anlamda özetlenebilecek olan beklentilerini ve derneklerin tepkisini bir dernek başkanı şöyle aktarmaktadır:

“Üyeler her sene mutlaka piknik istiyorlar. Ramazan’da iftar, kahvaltı, kültür gezileri bekliyorlar. Bir de köyün sorunlarıyla ilgili daha aktif olmamızı istiyorlar. Hatta derneği farklı yere oturtup belediyenin yapacağı işleri dernekten isteyenler oluyor. Biz söylüyoruz yapamayacağımız şeyleri veya belediye başkanına aktarıyoruz. Üyelerin beklentilerini tam karşılamak zor. Çünkü hem mali hem ekonomi ile alakalı. Dernek, belediyelerin yapacağı şeyleri yapamaz. Zaten derneklerin esas amacı İstanbul’da, birincisi kurulurken 1966’da kurulmuş bizim dernek, gurbette yaşayan hemşerileri bir araya getirmek, gönül bağlarını, akrabalık bağlarını koparmamak, hemşerilik bağlarını kuvvetli tutmak. Birlik olmak, beraberlik olmak. Bunun için kurulmuş. Tutup da köydeki bir kanalizasyon sorununu çözmek için kurulmamış” (KK 6).

Derneklere üye olmanın nedenleri kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Herkes kendi ihtiyacına ve kendi karakter özelliklerine göre derneklerden beklentiler içinde olabilmektedir. Yukarıda bahsedilen gerekçeler en genel manada üyelik gerekçelerini göstermektedir. Diğer taraftan üyelere sorulan “*Üyelik sebebiniz nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar da yukarıdakilerle paralellik arz etmektedir.

Üyelik sebebiniz veya sebepleriniz nedir? (Çoklu seçim yapabilirsiniz)

53 yanıt

Şekil 3.7: Derneklere üyelik sebepleri.

3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri ve İşlevleri

Sivil toplum kuruluşları, ortak bir amacı paylaşan insanlar tarafından kurulurlar ve ortak hedef ve amaçları doğrultusunda faaliyetler içinde bulunurlar. Bu faaliyetler, STK'ların hem amaçlarıdır hem de amaçları doğrultusunda kullandıkları araçlarıdır. STK'ların varlığını devam ettirmesi için maddi ve manevi güce sahip olmaları gerekmektedir. Bu güce sahip olabilmeleri için de aktif ve görünür olmaları, hitap ettikleri kitleyi etkileyebilmeleri ve kendilerinden beklenenleri karşılayabilmeleri gerekmektedir. Bu sebeple STK'lar birçok alanda faaliyetler içinde bulunurlar ve bunun neticesinde mevcudiyetlerini geçerli bir zemine oturturlar.

STK'ların faaliyetleri, dernek ve vakıflar özelinde karşılaştırmalı olarak ele alındığında vakıflar eğitim ve sosyal yardım konularına daha fazla odaklanmakta; dernekler ise mesleki konular, dayanışma, spor ve sportif faaliyetler ve dini hizmetler gibi alanlara yoğunlaşmaktadır (TÜSEV, 2015: 26). STK'lar, merkezine yardım olgusunu oturtur ve gerçekleştirdiği faaliyetler direkt veya dolaylı olarak bir insana, hayvana, bitkiye veya doğaya yönelik yardım sağlama amacındadır. Büyük bir şehirde kurulup farklı bir şehri merkezine alarak kurulan STK'lar ele alındığında ise amaç; o şehre ve şehrin insanlarına maddi ve manevi yardımcı olmak, insanların şehirleriyle olan bağlarını güçlü tutmak, birbirleri ile olan iletişimlerini devam ettirmelerini sağlamak ve kültürel değerlerini koruma noktasında teşvik edici olmaktır. Çeşitli faaliyetler aracılığıyla, bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik bilinçli

veya bilinçsiz adımlar atılmış olur. Faaliyetler kapsamına ve etki oranına göre o şehre ve o şehrin insanlarına sosyal ve ekonomik açılardan fayda sağlar.

İstanbul çok farklı şehirlerden insanlara ev sahipliği yapan ve Orduluların nisbeten fazla olduğu kozmopolit bir kenttir Bundan dolayı, Ordulu insanlar ilk geldikleri zamanlardan günümüze kadarki zaman diliminde birlik ve beraberlik içinde olmak, kendi kimliklerini ve kültürlerini korumak ve büyük şehrin neden olduğu zorluklarla mücadele etmek için STK'lar kurmuşlardır. Bu STK'lar içinde nicelik olarak daha öne çıkanı hemşehri dernekleridir. Bunun yanı sıra sayı olarak çok olmamakla birlikte etki alanı geniş olan vakıflar da bulunmaktadır. Çeşitli amaçlarla kurulan ve farklı büyüklükte ve güçte olan bu dernek ve vakıflar kimi zaman bireysel olarak kimi zaman da iş birliği içinde faaliyetler gerçekleştirmektedir. Yapılan faaliyetler hem STK'ların etki alanını ve gücünü büyütmesini hedeflerken hem de hitap ettikleri kesimin faydalanmasını sağlamaktadır.

İcra Yerlerine Göre Faaliyetler

İstanbul'daki Ordu ili STK'ları ve üyeleri iki farklı şehrin kültürünü ve kimliğini taşırlar. İstanbul'da yer alan STK'lar ve İstanbul'da yaşayan Ordular, İstanbul'un kültürüne ve yaşam tarzına da maruz kalmaktadır. Öte yandan memleket ile olan kökten bağlar dolayısıyla Ordu kültürü ve kimliği de bazılarında devam etmektedir. Bu nedenle STK'ların faaliyetleri de bu iki kente yayılmıştır. STK'lar ve onların aracılığıyla da Ordulular çalışıp para kazandıkları ve yaşadıkları şehir olan İstanbul'da ve köklerinin bağlı olduğu memleketlerinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunun dışında çeşitli afet zamanlarında veya özel günlerde STK'lar Ordu ve İstanbul dışına yönelik de faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu bağlamda STK'ların faaliyetleri mekânsal açıdan şu şekilde gruplandırılabilir:

- Ordu'da gerçekleştirilen faaliyetler
- Ordu ve İstanbul dışında gerçekleştirilen faaliyetler
- İstanbul'da gerçekleştirilen faaliyetler

İstanbul'da yaşayan Ordulular, memleketleri ile olan bağlarını da devam ettirmektedirler. Çeşitli sebeplerle Ordu'ya gidip gelmekte veya oradaki dost ve akrabalarıyla iletişim hâlinde bulunmaktadırlar. Bunun dışında birçoğunun Ordu'daki ilçe veya köyünde mal varlığı da bulunmaktadır. Bu maddi bağlar dışında manevi olarak da memleketleri ile

ilişki içindedirler. Bireysel bağlamda var olan bu maddi ve manevi ilişki, kurumsal düzeyde STK'lar aracılığıyla örgütlü bir hâl alıp somutlaşmaktadır. Ordu'dan İstanbul'a göçlerin yoğun olduğu köylerin dernekleri, İstanbul'daki dernek çalışmalarında köylerinin sorunlarını ve ihtiyaçlarını da görüşmektedir. Bu görüşmelere köyün ileri gelenleri, kanaat önderleri, siyasette bulunmuş kimseler iştirak etmekte ve onların fikirlerinden ve geniş iletişim ağlarından faydalanılmaktadır. Bu toplantılara memleketteki belediye başkanları da katılmakta ve hemşehrileriyle dernek aracılığıyla bir araya gelip onların sorunlarını ve taleplerini dinlemektedir. Kaynak kişi bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Toplantılarda ileri gelenler oluyor. Onlardan yararlanıyoruz. Eski başkanlardan, köyümüzün önde gelen, kanaat önderlerinden. Ayrıca hemşeri derneklerinin hepsinin ortak şeyidir. İstanbul'da yaşasak da köyümüzün sorunlarıyla ilgili toplantıyı burada yapıyoruz. Burada tartışıyoruz, belediye başkanı geliyor. Mesudiye belediye başkanı. Yılda en az iki defa katılım sağlar. Köylülerimizi çağırırız, onlarla karşılıklı görüş alışverişinde bulunur. Taleplerimizi alır, biz de sorunlarımızı iletiriz. En başta biz iletiriz. Oradan da katılımcı hemşerilerimizin görüşlerini alarak, onların da direkt görüşlerini belediye başkanımıza iletmış oluyoruz” (KK 6).

Köy ile ilgili bir sorun olduğunda ve bu sorun orada çözülemediğinde dernekler siyasi etki alanlarını kullanırlar veya seslerini kamuoyuna duyuracak faaliyetler yaparlar. Bununla ilgili bir köy derneği başkanı şu bilgiyi vermektedir:

“Bizim ilk dernek kurmamızı söyleyeyim. Bizim Gürgentepe'de bir çöp olayı gündeme geldi. Bütün Ordu'nun çöpünü Gürgentepe'ye taşımaya çalıştılar. Biz o zaman GÜDAT'a falan böyle derneklere gittik. Kurumsal bir kimlikle mücadele edelim dedik. Kimse oralı olmadı. O zaman dedim ki biz mahalle olarak bir dernek kuralım. En azından böyle şeylere kendi mahallemizin sorunlarını, eğitimini, kültürünü, faaliyetlerini götürelim dedim. Çöple mücadele ettik ama onu durdurduk biz” (KK 7).

Bu örnekte dernek aracılığıyla kurumsal bir mücadele verilmiştir ve mücadelenin bir merkez üstünden ve dayanışma içinde sürdürülmesi sayesinde insanların dayanışma içinde olması kolaylaşmış ve sorunlarını daha geniş kitlelere ulaştırmaları sağlanmıştır. Sosyal alandaki bu faaliyetin dışında kültürel alanda da Ordu'da faaliyetler gerçekleştirilmektedir. STK'lar memleketlerinde düzenlenecek faaliyetlerde ve etkinliklerde memleketlerindeki ileri gelenlerle ve belediyeyle de iş birliği içinde bulunarak sorumluluk almaktadır. Konser veya şenlik gibi faaliyetler düzenlenirken organizasyonu dernekler gerçekleştirmekte veya gerçekleştirilen etkinliklere maddi katkı sağlamaktadırlar.

“Yazın köyde bir etkinlik yaptık. İstanbul'da etkinlik yapmadık. Hep diyorduk, köyümüzde de yapalım. Oradaki de bizim insanlarımız. Sahip çıkıyorlar bize, biz onlara sahip çıkıyoruz. Her şeyleriyle ilgileniyoruz. Bu sefer biraz daha oradaki yaşlılara yönelik Gülcehan Koçar isimli

yöresel bir şarkıcı getirdik. Çocukluğumuzda köyümüzde dinlenen biriydi. Oradaki insanların seveceğini düşündüğümüz biriydi. Gittiğimizde inanılmazdı. O yaşlı kadınlar bize sarılıp sarılıp...Nasıl mutlu oldular, seviniyorlar. Sizinle gurur duyuyoruz. Hiç böyle bir beklentimiz yoktu bizim. Çok mutlu olduk. Bu kadar güzel tepki beklemiyorduk” (KK 7).

Görsel 3.2: Ordu’da gerçekleştirilen bir etkinliğin davetiyesi (URL-19).

Gerçekleştirilen faaliyet aracılığıyla İstanbul’da yaşayan ve Ordu’da yaşayan insanlar bir araya gelmişler hem eğlenmişler hem hasret gidermişler hem de sorunlarını anlatabilecekleri kişilerle aynı ortamda bulunup iletişim kurma şansı yakalamışlardır. Bu bağlamda dernek, köylülerinin ve üyelerinin siyasi kesimle iletişim kurmasına aracı olmuş ve arada bir köprü vazifesi görmüştür.

Bir başka dernek başkanı ise Ordu’ya özellikle yaz aylarında gittiklerini, orada yapılan yaz şenliklerine katkıda bulunduklarını belirtmektedir.

“Ordu’ya her sene gidiyoruz. Sıla-i rahime gidiyoruz. Köyümüzü geziyoruz. Etkinlik yapıyoruz. Faaliyetleri oluyor derneğimizin. Mesudiye belediyesinin yapmış olduğu şenliklere biz de katkıda bulunuyoruz. Köyümüzün “Meydandüzü” diye büyük bir alanı var. Bütün çevre köylerin katıldığı büyük bir etkinlik yapılıyor her sene. Aşağı yukarı 25 yıldır geleneksel yapılan bir şenliktir Meydandüzü şenlikleri. 10.000 kişi 15.000 kişinin katılım sağladığı bir şenliktir” (KK 6).

Bazı dernekler ise İstanbul’da üyelerinin ve hemşehrilerinin oluşturduğu çevreyi de kullanarak köyleri için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Yapacakları faaliyetler için

İstanbul’da hem hemşehrilerinden hem de gidebilecekleri farklı kişi ve kurumlardan destek alıp bunu köylerini kalkındırmak için kullanmaktadırlar. Bununla ilgili olarak bir dernek başkanı şu açıklamayı yapmıştır:

“Eski köy okulumuzu yeniden işlevsel hâle getirmek için 2019’da Şükran hocayla bir yerden başladık. Daha önceden sınıfın birini müze yapmıştık. Ama okul bahçesi atıl kalınca müze de atıl kaldı, toz toprak içinde kaldı. Daha sonra belediyenin, köylümüzün katkısıyla duvarlarını yeniledik. Alanı büyüttük. Sonra köylünün katkıları oldu daha çok, belediyenin cüzi. Buradan İstanbul’dan katkılar oldu. Birçok şey buradan gitti. Bağışlar aldık sağdan soldan. Şimdi orada duvarı tribün haline getirdik. Okulda bir taraf müze, bir sınıf lokal, balkonu büyütüp veranda haline getirdik, düz bir yeşil bahçe, caminin yanında. En son demokrasi formunda gala yemeğini burada yaptılar. O büyük 5 yıldızlı otellerde yapılan organizasyonun aynısını orada yaptılar. Hem çocukların oynayacakları hem büyüklerin takılacağı hem sosyal etkinliklerin yapıldığı her türlü kullanılan bir alan” (KK 19).

Bu örneklerde de görüldüğü üzere memleketlerinden uzakta olan Ordulular, doğdukları veya babalarının ya da atalarının doğup büyüdüğü topraklarla olan bağlarını devam ettirmektedirler. Dernekler ise bu noktada daha tek merkezden hareket imkânı sağlamakta ve dernekler aracılığıyla köylerin sorunlarıyla ilgilenilmekte, maddi ve manevi destekler sağlanmakta ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda İstanbul’da kurulan dernekler yalnızca İstanbul merkezli faaliyet göstermemekte, Ordu ile ve daha da özelde Ordu’daki derneğin adını taşıyan ilçe veya köy ile yakın temasta ve hep iletişim hâlinde olmaktadır.

İstanbul’daki Ordu STK’larının hedef kitlesi Ordu, Ordulular ve İstanbul’daki Ordulular olmasına rağmen bazı zamanlarda ve özel durumlarda farklı yerlere ve kişilere yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bunlar çoğunlukla sosyal yardım faaliyetleri olmaktadır. Özellikle büyük ve yıkıcı afetler yaşandığında dernekler ve vakıflar etki ettiği kesimleri harekete geçirmekte ve yardımlar toplamaktadırlar. Bunun en son örneği ise 6 Şubat 2023 tarihinde on ili etkileyen Kahramanmaraş Depremleri’dir. Bu depremler sonrasında birçok STK yardım organize etmiş ve bunların deprem bölgelerine ulaşmasını sağlamıştır. Bununla ilgili Beykoz’daki bir dernek başkanı şu bilgiyi vermiştir:

“Beykoz’da bulunan resmî kurumlarla, kaymakamlık, Beykoz Belediyesi ve İHH, Kızılay gibi yardım kuruluşlarıyla iletişim halindedir. Beykoz dışında bir yerde afet gibi konularda kaymakamlığın çıkardığı genelge doğrultusunda ne ihtiyaç duyulmuşsa hemen üyelerimize sms ve sosyal medya kanallarıyla duyurup bunları tedarik edip kaymakamlığa teslim ediyoruz. En son 6 Şubat depreminde 3 tır elektrikli soba, 2 tır battaniye ve 1 milyona yakın Afad üzerinden yardım yaptık. Hatta Beykoz’a gelen 38 depremzede kardeşimizin de kaymakamlığın önerisinden dolayı derneğimizi açıp 38 kardeşimizin giyimini, ilk 1 ay yemeğini biz burada verdik. Dernek binası kullanılmış oldu” (KK 5).

Dernekler hem üyeleri hem de sosyal medya aracılığıyla ulaşabildikleri kişilerin yardım ve desteğiyle yardımlarda bulunmaktadır. Ayrıca, vakıflar da gönüllülerinin aracılığıyla yardım seferberlikleri düzenlemekte ve gıda, yiyecek, barınma, ısınma gibi çeşitli alanlarda yardımlar gerçekleştirmektedirler.

Görsel 3.3: Bir vakfın deprem dolayısıyla yaptığı paylaşım (URL-20).

Deprem bölgesine yönelik yardımlarda, bazı vakıflar özellikle çocukların psikolojik destek alabilmeleri için de çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu bağlamda Güzel Ordu Kültür Sanat Vakfı 2 konteynır planlamış ve buralarda sanat atölyesi ve psikolojik destek merkezleri oluşturarak çocukların ruh sağlığına destek olmayı hedeflemiştir.

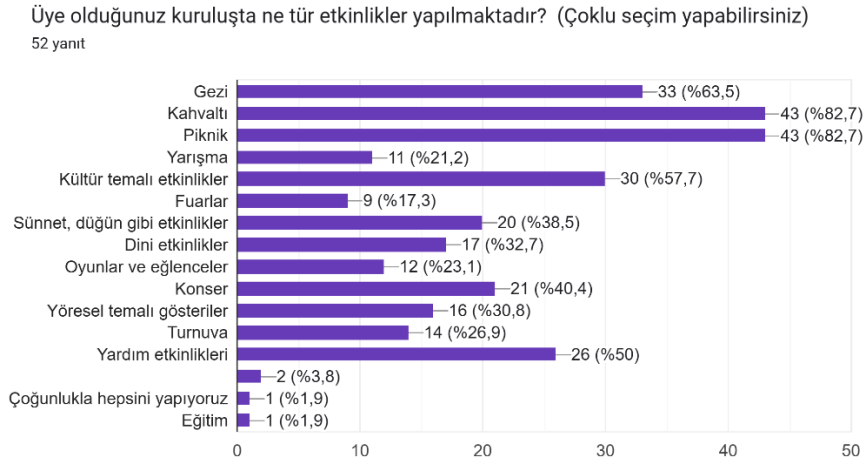
Görsel 3.4: Bir derneğin deprem sonrası sosyal medya paylaşımı (URL-21).

İstanbul'daki Ordu ili STK'larının üçüncü sıradaki ve merkezi faaliyet bölgeleri ise İstanbul'dur. İstanbul merkezli olarak kurulan vakıflar ve dernekler Ordu ile etkileşimlerini sürdürmekle beraber İstanbul'da daha aktif bir faaliyet içerisindeyler. İstanbul'da kurulan ve genel amacı dayanışma içinde olmak ve Ordu kültürünü ve kimliğini kurumsal bir çatının desteğiyle sürdürebilmek olan dernekler ve vakıflar misyonlarına göre İstanbul'da ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

STK Faaliyetlerinin İçeriksel Bakımdan İncelemesi

STK'ların faaliyetleri derneklerin ve vakıfların misyonlarına, kapsamına, gücüne ve yöneticilerinin aktifliğine göre farklılık göstermektedir. Bazı STK'lar çok çeşitli alanlarda ve fazla sayıda faaliyetler içinde bulunurken bazıları ise daha dar kapsamda veya daha az sayıda faaliyetler içindedir. STK'ların faaliyetlerini içeriklerine göre ayırırken STK'nın türü ve hangi amaçları gerçekleştirmek istedikleri önem taşır. Bu bakımdan STK'ların faaliyetlerinden bahsederken bu faaliyetler her STK'nın içinde aynı oranda ve benzer şekilde gerçekleştirilmemektedir. Bu bağlamda dernek yöneticileri ile yapılan görüşmelerde

faaliyetlerini cenaze ve düğün gibi etkinliklerde hemşehriler arasındaki koordinasyonu sağlamak; nişan, kına, mevlit, taziye, sünnet, doğum günleri gibi özel zamanlar için mekân konusunda üyelerine destekçi olmak; iftar programları düzenlemek; piknik şöenleri gerçekleştirmek; çeşitli festivaller düzenlemek; anneler günü, kadınlar günü, öğretmenler günü gibi çeşitli özel günler için etkinlikler organize etmek; milli bayramlar için kutlama etkinlikleri düzenlemek; kahvaltı programları gerçekleştirmek; geziler düzenlemek; konserler gerçekleştirmek; turnuvalar düzenlemek; ihtiyacı olanlara maddi destek sağlamak veya organize etmek; burs vermek; eğitsel seminerler düzenlemek olarak ifade etmişlerdir (KK 2, KK 6, KK 7, KK 10). Gerçekleştirilen bu etkinliklerin içinde daha farklı faaliyetler de gerçekleştirilmektedir. Örneğin piknik şöenlerinde çeşitli yarışmalar, çekilişler, konserler, oyunlar ve bazılarında güreşler gerçekleştirilmektedir. Faaliyetlerin içeriğiyle ilgili çalışmamızın ilerleyen kısımlarında daha detaylı bilgiler verilecektir. STK'ların içindeki kişilere, üye oldukları kuruluştaki hangi tür etkinliklerin yapıldığı ile ilgili sorulan sorularda şu sonuçlar çıkmıştır:

Şekil 3.8: STK'ların gerçekleştirdiği etkinliklerin türleri.

Bu sonuçlara göre en sık yapılan faaliyetler kahvaltı ve pikniktir. Yapılan görüşmelerde de kahvaltı ve piknik organizasyonlarının üyelerce en fazla beklenen etkinliklerden olduğu kaynak kişilerce vurgulanmıştır (KK 6). Ayrıca gezi, yardım etkinlikleri ve kültürel faaliyetler de sık gerçekleştirilen etkinliklerdendir. Bunlar dışında kalan sünnet, düğün, oyun, konser, yöresel gösteriler, turnuvalar, eğitim faaliyetleri, yarışma ve fuarlar daha az gerçekleştirilen etkinliklerdir.

STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetler hemşehrilerine ve memleketlerine çeşitli açılardan katkılar sunmaktadır. Bu bakımdan bu faaliyetlerin nitelik ve nicelik bakımından amaca uygun olması hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda yarar sağlayıcıdır. Hemşehrilerin göç ettikleri kentteki uyum ve aidiyet sorununun aşılması ve birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalarının sağlanmasında STK'ların desteği ve faaliyetleri önemli rol oynar. Diğer yandan kentleşme ile kültürün korunması ve devamının sağlanmasında da STK'ların kültürel temalı çalışmalarının etkisi olmaktadır. Son olarak STK'ların ekonomik faaliyetleri hemşehrilerinin ve aynı zamanda memleketlerinin ekonomik ihtiyaçlarını gidermede katkı sunmaktadır. Bu bakımdan STK'ların varlığının ve gerçekleştirdiği çalışmaların işlevlerini 3 ana başlık üzerinden değerlendirmek mümkündür.

- Ekonomik işlevler
- Toplumsal işlevler
- Kültürel işlevler

Bu üç ana başlık derinlemesine analiz edildiğinde STK'ların faaliyetler gerçekleştirmelerinin yanı sıra salt mevcudiyetlerinin bile hemşehrileri üzerinde derin anlamlarının olduğu görülmektedir. Özellikle gurbet duygusu yaşayan bireylerin kendilerini memleketlerindeymiş gibi hissedebilmelerinde STK'ların yardımı olmaktadır. Çeşitli organizasyonlarla hemşehrileri bir araya toplaması, dernek binalarında bir aidiyet mekânı oluşturması ve Ordu'ya dair birçok şeyi yansıtmaları bakımından STK'lar İstanbul'da bir memleket temsili oluşturmaktadır.

3.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal İşlevleri

İstanbul'daki Ordu ili STK'ları, Ordu'dan İstanbul'a yapılan göçler sonrası ortaya çıkan ve temelde hemşehriler arasında yardımlaşma ve dayanışma imkânını oluşturmayı amaçlayan ve Ordu kültürünü İstanbul'da da devam ettirmeyi hedefleyen yapılardır. İstanbul'a yönelik göçlerin zaman içinde çoğalması ve bunun sonucunda İstanbul'daki Ordulu nüfusunun artması ve Türkiye'de sivil toplum ortamının olgunlaşmasıyla beraber STK'ların niceliğinde artış yaşanmıştır. Bunun yanı sıra iletişim ve ulaşım ağlarındaki gelişimlerin de etkisiyle STK'ların göçlerin ilk yıllarıyla kıyaslandıklarında niteliklerinde ve faaliyet içeriklerinde değişiklikler oluşmuştur. Bu değişim her STK'da aynı şekilde ve oranda yaşanmamakla birlikte zaman içinde insanların yaşam şartlarındaki değişimden ötürü bariz bir

görünürlüğe sahiptir. Ancak zamanın getirdiği tüm değişimlere rağmen STK'lar, kendi amaçlarına ve bütçelerine göre toplumsal alandaki katkılarını sürdürmektedir.

STK'ların İstanbul'a göç eden hemşehrilerine ilk etapta fazla yardımı olmamaktadır çünkü İstanbul'a göç eden insanların çoğunun şehirde yaşayan bir akrabası veya tanıdığı olmaktadır ve akrabalarıyla iletişim hâlinde şehre gelmektedirler. Yardım gereken konularda ise akrabaları veya tanıdıkları gereken desteği sağlamaktadır. Bu kişiler köylerinden çıkmadan önce İstanbul'da kalacak yerlerini veya işlerini ayarlamaktadır. Ayrıca İstanbul'da birçok Ordulunun akrabası olduğundan dolayı kentteki sorunlarını da akrabalarının desteğiyle çözmektedirler. Akrabalık bağları daha yakın olduğu için İstanbul'a taşınma sürecinde STK'lardan destek alınmamaktadır (KK 1). Diğer taraftan Ordu'nun bazı köylerinde veya mahallelerinde yardımlaşma ve dayanışma duyguları yoğundur. Özellikle erken zamanlarda İstanbul'a göç eden ve köyün büyük çoğunluğunun İstanbul'a göç ettiği ve İstanbul'da aynı mahallede veya yakın çevrede yaşadığı köyler bulunmaktadır. Bu bölgelerden İstanbul'a gelenler genellikle köydeki öncü bir kişinin yanına gelerek ve onun yönlendirmesiyle İstanbul'a tutunmuşlardır. Önceden birkaç kişinin İstanbul'da bir bölgeye gitmesi ve orada bir işe girmesi, ev tutması ve bu şekilde orada tutunması sonucu Ordu'daki köyünden kişiler de onun yanına gelip onun desteğiyle İstanbul'a tutunmuştur. Bu durumu ifade eden kaynak kişi şu örneği vererek açıklamalarını detaylandırmaktadır:

“Bizim Paşa Amca var. O gelmiş. Onun yanına gelmişler, bahçede, kömürlükte orada burada kalarak. Burada eski göçmen evleri varmış, muhacirlerin göç ettiği. Oralarda kirada falan. Burada işe giriyorlar, tutunuyorlar, yer alıyorlar, ev yapıyorlar. Zor tabii, sırtlarında bir yorganla gelmişler, öyle düşün. Bu gerçek yani hikâye değil. Ama tabi şimdi çok şükür herkesin evi yurdu var tabii. Kurtların karda ilerlemesi gibi” (KK 2).

İlk göçlerin yaşandığı dönemlerde dernek olmasa bile insanlar tüzel yapısı olmayan bir birliktelik oluşturup birbirlerine destek olmuşlardır. Zaman içinde var olan bu gayri resmî yapıyı dernek kurarak resmî bir yapı hâline getirmişlerdir. Yani aslında insanların doğal olarak oluşturdukları bir örgütlenme biçimi, STK'lardan önce de vardır ancak bu örgütlenme biçiminin sınırları belirlenmiş ve düzenlenmiş olan bir amacı yoktur. Onlar bu derneklerin gerçekleştirdiği faaliyetleri kendi doğal yapısı içinde, yazılı metinler olmadan gerçekleştirmişlerdir. Zamanla şehre yönelik göçlerin artması ve şehirde kayda değer bir nüfusun oluşmasıyla ve bu nüfusun kuşaklar değiştikçe ekonomik açıdan kalkınması ve eğitim seviyesinin de yükselmesiyle doğal yollarla kendiliğinden oluşan gruplaşmalar dernekler hâline getirilerek resmî bir hâl almıştır. Bu durumla ilgili olarak bir başka dernek

üyesi dernek binasının duvarında fotoğrafı yer alan bir şahsı işaret ederek şu örneği vermektedir: “İlk soldaki kurucumuz Rüşan Bey. Küçükpazarda bir fırını var. Köyden ilk gelenler o fırında çalışıyorlar ve kalıyorlar. Ardından başka yerlere dağılıyorlar. Bu kişi (kurucumuz) çok önemli bir kişi. 1954 yılı” (KK 20). Aynı zamanda köyden kente göç edenler, kentteki tanıdıkları kişi sayesinde bir işte çalışmaya başlamaktalar ya onun yanında çalışmakta ya da onun yönlendirmesiyle daha farklı bir yerde çalışmaktadırlar. Ordu STK’larının yaygın olmadığı zamanlarda hemşehrilik bağlamında kendiliğinden var olan bu düzen günümüzdeki dernekçiliğin de kurumsal olmayan ilk örneklerini temsil etmektedir.

STK’ların ortaya çıkışında göç sonucunda insanların birbirlerine ihtiyaç duymaları ve birlikte hareket etme güduları etkili olmuştur. Yeni bir şehre gelen insanlar şehirde tek başlarına ayakta kalmanın zorluğunu anlayıp hemşerileriyle bir arada olmak istemişlerdir ve bunu yaparken de dağınık bir hâlde değil de çokluğun tek bir şekilde hareket etmesini sağlayan dernekleşme yöntemini seçmişlerdir. Kurulan ilk dernekler ihtiyaç hiyerarşisinin daha alt basamaklarıyla ilgilenmişlerdir ve toplumsal işlevleri daha baskındır. Ancak zaman geçtikçe dernekler yapı bakımından büyümeye ve güçlenmeye başladıkça derneklerin faaliyet alanları da genişlemiştir. Bu durumu örneklemesi bakımından yaşı ve derneklerdeki aktifliği gereği deneyimli bir eski dernek üyesi ve yöneticisinin şu hatıraları kayda değerdir:

“İstanbul’daki dernekleşme, bildiğim, 75’liyim ben 94’ten beri İstanbul’dayım. O yıllarda dernekler çok görülmeye başlandı. O dönemki amaç kültür eğitim vs. ’den çok hemşehrilerin birbirine sahip çıkmasıydı, bir cenaze olur düğün olur. Orada ön ayak olma. Sonra sonra işin içine siyaset ayağı girdi. Orayı kullanarak siyasete geçilebilir mi gibi noktalara döndü. Ama ilk baştaki amaç hemşehrilere sahip çıkmaktı. Çünkü burada yalnız kalıyorduk, sahipsiz gibi oluyordu. Bir de ben bizim Gürgentepe ile ilgili ya da kendi çevremle ilgili söylüyüm. Çoğu kişi böyle bir iş adamımız yoktu. Siyasetle, belediyelerle diyalogda olan kimseler yoktu. Genelde neydi? Garsondu, aşçıydı. Bir durum olunca ne yapacağız? Mesela cenaze olurdu, zorlanıyorduk. Hiçbir şey bilmiyorduk. Nerede tanıdık varsa Ordu’nun Kumru’sunda, Gököy’ünde öyle insanlarla diyaloga girerek yol yürümeye çalışıyordu insanlar. Sonra sonra dernekleşmeye başladılar. Dernekleşmeye başlayınca kültürlerini de bir taraftan yaşatmaya başladılar” (KK 7).

İstanbul’daki Ordulu hemşehrilerin sayılarının zamanla çoğalması, ilk kuşağın çocuklarının ve torunlarının İstanbul’a alışıp uyum sağlaması ve yeni yetişen kuşakların eğitim seviyesinin ve ekonomik seviyelerinin artması faktörlerinin etkisiyle derneklerin işlevlerinde bu doğrultuda farklılıklar yaşanmaya başlamıştır. Kente gelen insanlar birbirlerinden de destek alarak kente tutunmuşlar ve zaman içinde ekonomik olarak güçlü hâle gelmişlerdir. Aynı zamanda teknolojideki gelişmeler, birtakım alanlarda derneklere duyulan ihtiyaçların azalmasına neden olmuştur. Bireyselleşmenin ön plana çıkmasının da etkisiyle

insanlar daha küçük gruplar hâlinde hareket etmeye başlamışlardır. Bu konuyla ilgili olarak kaynak kişi şunları ifade etmiştir:

“Eskiden insanların maddi durumları o kadar iyi değildi, altında arabası yoktu. Hafta sonu ne yapalım, yapacak bir şey yok. Derneğe gidelim derlerdi. Dernek kalabalık olurdu. Şimdi öyle olmuyor, hafta sonu ailesiyle pikniğe gidiyorlar daha çok, akşamları da yorgun oluyorlar” (KK 1).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere kent hayatının getirdiği iş yükü ve ayrıca bunun yanında zamanın kısıtlılığı insanların vakitlerini daha dar bir alanda ve aileleriyle geçirmelerine yol açmaktadır. Aynı zamanda ulaşım imkânlarındaki gelişmeler neticesinde ikâmet edilen yerleşim yerinin dışına çıkmak ve zaman geçirmek kolaylaşmıştır. Uzun yıllar derneklerde görev almış olan bir kaynak kişi, derneklerin ilk ortaya çıktıkları yıllardan şimdiye kadarki süreçlerindeki fonksiyonlarını karşılaştırmalı şekilde şöyle anlatmaktadır:

“Dernekler ilk başta insanların bir araya gelmesini sağlamak için kurulmuştu. İlk baştaki çıkış noktası buydu. Şu anda bu amaçlarını sürdürmeye çalışıyor ama nereden nereye geldik. İletişim çağında insanlar cep telefonu, görüntülü iletişimle birbirlerine ulaşması daha kolay olduğu için bizim dönemde yaptığımız marjinal faydayı sağlamıyor şu anda. Yine de senede bir yemekli toplantılar, kahvaltılı toplantılar yapılır. İnsanlar birbirleriyle dernek vasıtasıyla haşır neşir olur ama o dönemde normal telefon bile yaygın değildi ve dernek o zamanlarda marjinal destekler sağlardı” (KK 9).

Dernekler hemşehrilerin arasındaki iletişimi sağlayan bir köprü görevinde olmuşlardır. İlk çıkış zamanlarında insanların birbirlerinden haberdar olması ve birlikte zaman geçirmelerinde etkin bir rol oynamışlardır. Günümüzde yine bu işlevlerini sürdürmekle beraber iletişim çağının getirdiği imkânlardan kaynaklı olarak geçmişe kıyasla bir değişim ve dönüşüm geçirmek zorunda da kalmışlardır. Son zamanlardaki teknolojik dönüşümlerin etkisiyle dijital iletişim kanalları aracılığıyla hemşehriler birbirleri ile iletişim kurup faaliyetlere katılırken STK’lar bu noktada organize edici ve kurucu rol oynamaktadırlar.

Diğer taraftan Ordulu STK’lar ve özellikle hemşehri dernekleri siyasetle daha güçlü şekilde iletişim içinde olmaya başladılar. Bunun temelinde ise siyasetçilerin STK’ları oy kazanabilecekleri yerler olarak görmeleri yatmaktadır. Oy kazanabilmek amacıyla dernekleri ziyaret ederler, üyelerle tokalaşıp kendilerini gösterirler. Diğer yandan siyasete girmek isteyip bu amaçla derneklerde yöneticilik yapan ve bu şekilde hem tecrübe kazanıp hem de çevre edinen kişiler bulunmaktadır (KK 4). Oy kazanmak için özellikle hemşehri derneklerinin siyasetçilerce sıklıkla ziyaret edilmesi ve rağbet görmesi derneklerin de bu durumu kendi lehlerine kullanabilmelerinin önünü açmaktadır.

3.3.1.1. STK'ların Siyaset ile Kurduğu Köprü

STK'lar bulundukları konum ve sahip oldukları güç sayesinde üyelerine toplumsal açıdan çeşitli faydalar sağlamaktadır. Aynı köyden, ilçeden veya şehirden insanların bir araya gelip STK yapısı altında birleşerek ortak hareket edebilmeleri, onları yaşadıkları bölgede daha güçlü hâle getirebilmekte ve muhatap alınma durumlarını etkilemektedir. Bunun sonucunda ise talepleri ilgili mercilere daha kolay ulaşabilmekte ve çözüm süreci daha hızlı olmaktadır. Özellikle bireylerin yerel yönetimlerle arasındaki iletişimin sağlanmasında dernekler köprü görevi üstlenmektedir. Derneklerin böyle bir fonksiyona sahip olmalarında ise günümüzde siyasi alanda daha aktif rol almaya başlamalarının etkisi fazladır. Aynı zamanda dernekler yöneticilerce siyasi alanda rol almak için bir araç olarak görülmeye başlanmışlardır. İstanbul'daki Ordulu nüfusun fazla olduğundan dolayı irili ufaklı çok sayıda STK kurulmuştur. Bu örgütlenmeler ise sahip oldukları insan gücü sayesinde siyasi kesim tarafından değerli hâle gelmişlerdir. Bu noktada bireylerle siyasetin arasındaki iletişimi sağlayan köprü görevini ise dernek ve derneği temsilen de yöneticiler üstlenmiştir. Dernek yöneticileri üstlendikleri bu rol ile hem siyaset kurumundaki kişiler ile iletişim kurabilmekte hem de üye taleplerinin iletilmesini sağladıklarından dolayı onlar üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır. Dernekteki yöneticilerin niteliği, hedefleri ve oluşturduğu toplumsal çevre bu noktada üyelerin taleplerinin olumlu bir şekilde karşılanmasında ve ilgili merceye daha hızlı şekilde ulaşmasında büyük bir etkiye sahiptir. STK'larda yönetici olan kişiler çok sayıda insanı bir araya getiren bir yapının başkanı olarak siyasi kurumlar üzerinde etki oluşturabilmekte ve bunun sonucunda hem kendi nüfuzunu genişletmekte hem de üyelerin taleplerine çözüm üretebilmektedir. Derneklerin siyasetle olan ilişkisi üzerine kaynak kişi şu açıklamayı yapmaktadır: *“Bana göre dernekler okuldur. İlkokuldan başlıyorsun, aynı üniversiteyi bitirip bırakıyorsun. Ben 7 yıldır GÖLDEF başkanlığı yapmaktayım ve aynı zamanda ORDEF'te başkan vekiliyim bu dönem. Yarın da toplantımız var, inşallah ORDEF'e herhalde başkan olacağız. Bana göre okul yani”* (KK 13). Kaynak kişi derneklerin bir okul olduğu tezini güçlendirmek için geçmiş yıllarda derneklerde görev almış olan ve sonrasında siyasete girip belediye başkanlığı, il başkanlığı, milletvekilliği gibi görevleri yürütmüş olan veya yürütmekte olan bazı isimleri örnek olarak vermiştir. Derneklerde veya diğer STK'larda görev alan insanlar bu çevrelerde toplumun beklentilerini ve taleplerini anlayabilmektedirler. Aynı zamanda siyasetçilerle de iletişim içinde oldukları için onların davranış kalıplarını ve insanlarla olan ilişkilerini gözlemleme şansına erişmektedirler. Bunun sonucunda ise siyasete atılmak istediklerinde belli bir altyapıya sahip olmaktadır. Bu bakımdan siyasetin farklı

tabakalarında dernekler veya diğer STK'lar ile ilişki içinde olmuş, oralarda görev almış insanlar çokça yer almaktadır. Bunun yanı sıra STK'ların içinde de zamanında siyasette bulunmuş birçok kişiye rastlanmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu ise bu kişilerin, üyelerin beklentilerinin karşılanması ve giderilmesi noktasında daha yararlı ve sonuç alıcı olmalarıdır. Aynı zamanda memleketleri ile ilgili sorunların çözümünde önceden siyasette yer almış kişilerden ve güncel olarak siyasette olan kişilerden hem fikir bakımından faydalanılmaktadır hem de etki alanları sayesinde sorunlara direkt çözüm yolları aranmaktadır. Bu bakımdan dernekler kendi içlerinden kişilerin veya hemşehrilerinin siyasi alanlarda görev almalarını istemektedir. Hem yerel bağlamda hem de genel bağlamda bu hususa dikkat etmektedirler. Ancak birçok kaynak kişiye göre Ordulular birlik içinde olmadıkları için seslerini duyuramamaktadır. Birçok Ordulu bu konuda hemşehrilerine serzenişte bulunmaktadır ve ayrıca derneklerin bu doğrultudaki faaliyetlerini de yetersiz görmektedirler. Bu hususu kaynak kişi şu ifadeyle desteklemektedir: *“Biz birbirimizi tutmuyoruz. Diğerleri birbirine sahip çıkıyor. Mesela ben aday olsam beni aşağı çekmek için kuyumu kazıyorlar. Biz Orduculuk yapamıyoruz. Ben mesela sen bir yerde olsan senin kapına tekmeyle girerim ama bir Rizelinin yanına giremem”* (KK 3).

STK'ların siyaset üzerindeki etkisi seçim zamanlarında oldukça görünür olmaktadır. STK'lar ve özellikle dernekler sahip oldukları üye sayılarıyla siyasette önemli bir etkiye sahiptirler. Özellikle yerel bağlamda bu durum daha ön plana çıkmaktadır. Yerel seçimlerinde, adaylar derneklerin desteğini alabilmek için toplantılarına ve etkinliklerine gitmekte ve buralarda derneklerin ve üyelerin sorunları dinlenmekte, talepleri ve beklentileri sorulmaktadır. Sonunda ise dernekteki insanlardan destek talep edilmektedir. Bu durumu katılımlı gözlemin yapıldığı bir örnekle anlatmak gerekirse Şişli Ordulular Derneği'nin toplantısına yerel seçimler öncesi siyasi bir partinin ilçe temsilcileri gelmiştir. Gelen temsilciler üyelere taleplerini ve şikayetlerini sormuşlar ve beklentilerini öğrenmişlerdir. Ardından hem ilçe bazlı hem de il bazlı kendi vaatlerini anlatmışlar ve bahsedilen şikâyetleri çözüme kavuşturacaklarını ve talepleri de yerine getireceklerini vaat ederek dernek binasından ayrılmışlardır. Bu süreçte dernekteki yöneticiler ve üyeler siyasi olarak bir fikir belirtmeden sohbetin içinde olmuşlardır ve gelenlere yönelik olumsuz veya destekleyici bir tavırda bulunulmamıştır. Derneklerin kalabalık olması ve üyelerin birbirlerini etkileyebilecek yakınlıkta olmaları ve üye olmayan eş, dost ve akrabaları da dahil edildiğinde etki alanlarının geniş olması sebebiyle dernekler seçim zamanlarında önemli bir merkez konumuna gelmektedirler. Derneklerle ilgili bu hususu kaynak kişi şu şekilde ifade etmiştir:

“Derneklere biraz daha şey bakıyorlar. Çünkü arkasında güç olduğunu biliyorlar... Büyükşehirden bize geliyorlar. Buradaki belediyeden bize geliyorlar. Faaliyetlerini anlatıyorlar. Onlar da biliyor ki, seçim zamanı. Yarın seçim zamanına girelim. Bütün milletvekilleri derneğinizi ziyaret etmek istiyoruz diyecek. Siyasi geleceği zaman üyelere mesaj atıyoruz. Bugün şu kişi derneği ziyarete gelecek. O gün gelen siyasi, gelen kalabalığa kendini anlatmaya çalışıyor. Oy istiyor. İnsanların fikrini çok değiştirmiyor. Ama biz nezaketen hepsini kabul ediyoruz. Farklı fikri olan siyasileri de dinlemeye geliyorlar. Niye şunu yapmıyorsun, yolumuzu, suyumuzu diye soruyorlar” (KK 7).

STK’lar farklı siyasi fikirlerden insanların bir arada yer alabildiği yapılar olması nedeniyle siyasetin dışında bir kurumdur. STK’ların siyaset ile dirsek teması bulunmasına rağmen STK yöneticilerinin veya üyelerinin siyasi bir kimliğinin olmaması gerekmektedir. Bu bakımdan STK’ların içinde yer alıp siyasete giren kişiler bu tercihlerini bireysel bir hareket olarak yapmaktalar ve STK’daki görevlerini bırakmaktadırlar. Hemşehri dernekleri özelinde bakıldığında örneğin bir köy derneği ele alındığında üyelerinin hepsinin aynı siyasi görüşe sahip olması söz konusu olmamaktadır. Bu bakımdan dernek yöneticilerinin de siyasi bir tutuculuk içinde olmaması derneğin uyumlu bir şekilde işleyişi açısından önemlidir. Bir dernek yöneticisinin sözleri derneklerin siyasete olan bakış açısını anlatması bakımından kayda değerdir:

“Mutlaka biri hastane yapacaksa, birinin iş ihtiyacı varsa ya dernek başkanlarını ya da bizi ararlar. Yardımcı oluruz. Şimdi her siyasi görüşten dernekler içinde insanlar var. İlgili partiye yakın olan arkadaşları o partiye, A partisine yakın olanı oraya, B partisine yakın olanı oraya yönlendiriyoruz. Yani o şekilde işimizi çözüyoruz. Bizde bir toplumda, toplantıda siyaset konuşulmaz” (KK 13).

Derneklerde farklı siyasi görüşlerden insanların yer alması onların daha geniş bir çevreye sahip olmalarını sağlamakta ve bu sayede üyelerinin veya memleketlerinin ihtiyaçlarına yönelik olumlu geri dönüş almalarını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede dernekler farklı siyasi kesimlere gidebilmekte ve bütün kesimlerden talepte bulunabilmektedirler.

Hemşehri dernekleri faaliyetlerini gerçekleştirirken sınırları içinde yer aldıkları belediyelerle iletişim hâlinindedir. Seçimlerde derneklerin hitap ettiği kesimin desteğini almak isteyen belediyeler ise derneklerle olan iletişimlerine azami dikkat etmektedir. Dernekler, üyelerinin talep ve şikâyetlerinin belediyeye ulaşmasında destek sağlamaktadır. Bireysel olarak belediyede muhatap bulmakta zorlananlar derneğin adı ve gücü sayesinde dilek ve şikâyetlerini ilgili makama iletebilmektedir. Derneğin çoğul gücü bu taleplerin karşılık bulmasında güçlü bir katkı sunmaktadır. Bu bakımdan dernekler “Birlikten kuvvet doğar” atasözünün anlamını destekleyen bir işleve sahiptir. Üyelerin ve derneklerin belediyelerden

birçok talebi olmaktadır. Bunlar belediyede halledilmesi gereken rutin işlemlerle ilgili basit talepler olabilirken aynı zamanda bir ayrıcalık gerektiren talepler de olabilmektedir. Bu taleplerin karşılandığı ve karşılanmadığı örnekler bulunmaktadır. Ancak derneklerin nicelik olarak güçlü oluşu taleplerinin karşılık bulması yönünde pozitif bir etki sağlamaktadır. Derneklerin devlet organlarından talepleri ile ilgili bir dernek yöneticisi şu örneği vermektedir: *“Bu sene Ordu’ya gittik, valiye çıktık. Cemevinden asfalta kadar olan arayı (yolu) yapmaları için. Söz verdiler ama yarım yapıldı. 1400 metresi kalmış. Kalanı için mesaj attım, uğraştım. Bir dahaki ihaleye dediler”* (KK 7). Dernekler sayısal güçlerini bir koz olarak kullanmaktadır. Bu koz sayesinde kendilerinin ve üyelerinin ihtiyaçları ve istekleri daha kolayca ve hızlıca karşılanabilmektedir. Ancak bu kozlarının seçimlere yakın zamanlarda etkili olduğunu, diğer zamanlarda ise taleplerinin karşılanması noktasında daha yavaş davranıldığını belirtmektedirler.

3.3.1.2. STK’ların Protesto İşlevi

STK’lar özellikle memleketleri ile ilgili toplumsal olaylarda tepkilerini göstermekte ve bu tepkilerini yazılı, sözlü veya uygulamalı olarak ifade etmektedir. Özellikle hemşehri dernekleri memleketleri ile ilgili bir sorun yaşadıklarında, toplumun genelinin karşı durduğu ve memleketlerinin çıkarına olmadığını düşündükleri olaylarda ve özellikle memleketleriyle ilgili yol yapımı gibi bazı isteklerinin karşılanmadığı durumlarda dernekleşmiş olmalarının getirdiği toplumsal gücü kullanarak protesto gösterileri ve yürüyüşler düzenlemekte veya düzenlenen bu eylemlere destek olmaktadır. Derneklerin bu tepkilerin içinde yer alması, gösterilen tutumun daha güçlü ve organize olmasını sağlamakta ve aynı zamanda seslerini daha geniş kitlelere etkili bir biçimde duyurabilmelerine imkân tanımaktadır. Derneklerin sosyal medyada ve diğer iletişim kanallarında bu olayları çokça duyurması ve aynı zamanda o memleketin diğer STK’larının da bu paylaşımları yapması bir dalga etkisi yaratmakta ve gösterilen tepkinin çemberini genişletmektedir. Ayrıca STK’lar içerdiği nitelikli insan gücü ile basın ve siyasetin gösterilen tepkilere ve protestolara ilgi göstermesini sağlayacak çalışmalar yapabilmektedir.

Çok sayıda insanın toplumsal bir olay karşısında ortak bir hedef doğrultusunda bir araya gelmesinde ve ortak bir tavır takınmasında derneklerin birleştirici gücünün etkisi rol oynamaktadır. Dernekler çok sayıda insanı iletişim kanalları aracılığıyla koordine edebilmekte ve bir araya toplayabilmektedir. Bunun sonucunda derneği ve üyelerini ilgilendiren bir durum

karşısında toplu bir tepki koymaları derneğin planlamasıyla gerçekleşebilmektedir. Bu duruma örnek olarak bir köy derneği başkanı şunu ifade etmiştir:

“Köy yollarımız çok kötü. Bununla alakalı Gölköy ilçe belediye başkanıyla yoğun bir çalışma yürütüyoruz. Dilekçemizi verdik vs. Önceden de bize söz vermişti. Bu sefer de olmazsa büyük bir ihtimalle o Gölköy’deki asfalt yolu eylem yaparak kapatacağız. Buna tahammül kalmadı. Belediyenin karşısına 3 tane çadır kuracağız ve bu belediye başkanı yollarımızı yapmıyor diyeceğiz” (KK 10).

Sonraki yıl söz konusu dernek bu konuyla ilgili pankartlarla yürüyüş gerçekleştirip basın açıklaması yapmış ve basın açıklamasında taleplerini tekrar etmişlerdir. Basın açıklamasında dernek başkanı konuşma gerçekleştirmiş; şimdiye kadarki taleplerine rağmen köy yollarının yapılmaması hakkındaki şikâyetlerini dillendirmiş ve bu konuda tekrar devletten talepte bulunmuştur. Bu protesto yerel medya tarafından takip edilmiştir ve aynı zamanda derneğin sosyal medya hesaplarında da paylaşılmıştır (URL-22).

Bu konuda bir diğer örnek ise Ordu’nun Korgan ilçesinde yapılması planlanan HES projesine karşı gerçekleştirilen protesto gösterileridir. Bu projeye karşı çıkan Korgan ilçesine bağlı Çiftlik Mahallesi, derelerinin üzerinde yapılan projeye karşı çıkmıştır ve bu süreçte Çiftlik Kültür ve Dayanışma Derneği bu protestolarda insanların bir arada kalmasında ve organize olmasında rol oynamış; sosyal medya paylaşımlarıyla tepkilerini paylaşmıştır.

Görsel 3.5: Bir derneğin sosyal medyasında paylaştığı HES karşıtı afiş (URL-23).

Bireysel ve birbirinden kopuk tepkiler ve eylemler, tek ses halinde hareket edebilen örgütlü bir yapıya dönüştüğünde çok daha tesirli olmaktadır. STK'lar insanların var olan düzene yönelik getirdiği eleştirilerde bir yol açıcı görevi görmektedir. Bu noktada insanlar STK'lardan bu minvalde bir hareket ve destek de beklemektedirler. STK'lar insanlara destek göstermediği takdirde, yöneticileri düzeyinde insanların eleştirilerine maruz kalmaktadır. Bu sebeple STK'lar insan kaynaklarını kaybetmemek için kendisinden beklenileni yapmak zorunda veya bu yönde bir tavır koymak durumundadır. Derneklerin toplumsal olaylara yönelik gösterdiği tavır ile ilgili olarak Korgan ilçesine bağlı bazı bölgelerde maden araması ile ilgili hazırlıkların başlaması üzerine bölgede halk tepki göstermiş ve STK'ların da tepki koyması için sosyal medyada paylaşımlar yapmışlardır. Bununla ilgili Korgan Dernekler Federasyonu sosyal medyada kendisine bağlı dernekleri de dahil ettiği bir açıklama yapıp bunu afiş olarak paylaşmıştır. Açıklamada maden arama bölgesi içinde kalan yaylaların yıllardır mera olarak kullanıldığından bahsedilip hayvancılık için önemine değinilmiştir. Bunun yanı sıra gurbetçi Orduluların yaz aylarında yaylalara gelip buraları ziyaret ettiği ve temiz hava aldığı vurgulanarak Orduluların yaylalarda maden aramasını istemediği belirtilmiştir (URL-24). Bu açıklamalar aracılığıyla ilçeye bağlı dernekler birlik olup konumları aracılığıyla hem Ordu'da yaşayanların hem de gurbetçilerin tepkilerini dile getirmişlerdir.

STK'ların toplumsal olaylara karşı gösterdiği tepkiyle ilgili olarak bir diğer örneği kaynak kişi şöyle açıklamaktadır: *“İlçemizle ilgili bir sorun olmuştu. Dernek olarak mücadele ettik. Devlet geldi, buraya ormanlama yapacaktı. Müsaade etmedik”* (KK 7). Bu örnekte de görüldüğü üzere beraberlik içinde karşı koymaları sonucunda istedikleri sonucu alabilmişlerdir. Bu örnek insanların birlik içinde olduklarında sonuç alabildiklerini gösteren bir örnektir. Birliğin ve beraberliğin sağlanması ise STK'ların insanları bir arada tutabilme kapasiteleri ile paralellik göstermektedir.

3.3.1.3. STK'ların Hemşehrilik Bağlarına Etkisi

Ordu'dan İstanbul'a yönelik ilk göçlerin tarihi 1940'lı yıllara uzanmaktadır. Bu tarihten günümüze kadar çeşitli sebeplerle İstanbul'a göçler devam etmektedir. İlk göçlerin ana sebebi iş arayışı olmuştur. Toprak yapısı tarıma çok elverişli olmayan Mesudiye ilçesi başta olmak üzere iş arayışına yönelik göçler olmuştur. Bir dernek başkanı bu konuda şöyle açıklama yapmaktadır:

“İstanbul’da kayıtlı yaklaşık 535.000 Ordulu var. Ama 1940’larda başlayan bu göç 2023 yılına gelince 1,5 milyona tekabül ediyor. Örnek veriyorum size ben Orduluyum. Ordu nüfusuna kayıtlıyım. Benim çocuğum İstanbul Beykozlu mesela. Bunlar gibi İstanbul’da yaklaşık 1 milyon Ordulu var. Beykoz’da 18.200 Ordulu var, Ordu nüfusuna kayıtlı. Ama totale bakınca Beykoz’da 42 bin Ordulu var. Bunların kaydını tutuyoruz. Şöyle Beykoz’da yaklaşık 19 mahalle derneği var, köy derneği yani. 1 ilçe derneğimiz 1 de il derneğimiz var. Onların verilerine bakınca bu 42 bin sayısına ulaşıyoruz. Onlar bu verileri tutuyorlar. Mesela benim köyüm olan Çukur Alan köyünün yaklaşık 530 üyesi var. Ancak köyüne kayıtlı 180 üyesi var. Diğerlerinin tamamı Beykozlu ama Ordulu” (KK 5).

Bu açıklamaya göre İstanbul’daki Orduluların sayısı resmi kayıtlarda yer alan rakamın daha üstündedir. Özellikle yeni doğan çocuklar Ordulu olarak görülmediği için resmi kayıtlara geçmemektedir ama bu çocuklar da Ordulu aileleri münasebetiyle Orduludur. Bu nüfus oranındaki hemşehrilerin birbiriyle iletişim kurmasında, birbirlerini tanımada ve birbirlerine yardımcı olmasında STK’ların birleştirici gücünün etkisi bulunmaktadır. STK’lar içinde ise özellikle hemşehri dernekleri bu bağın oluşmasını sağlamada daha etkilidir. Dernekler birbirlerine yabancı olan ama aslında ortak bir kültürel geçmişi bulunan ve bu yüzden ortak noktası fazla olan hemşehrilerin bir araya geldikleri buluşma noktasıdır. Derneklerin sayesinde hemşehriler birbirlerini tanımakta ve toplumsal alanda birbirlerine daha çok destek olabilmektedir. Kaynak kişinin ifade ettiği “*Önceki dernek binamızda kalabalık bir toplantı yapıldı. Herkes kalkıp birbirini tanıttı. Ben şunun oğlu, ben şunlardan vs. O günden sonra birbirimize çok bağlandık. Cenazemize, düğünümüze geliyoruz*” (KK 20) sözleri derneğin kent hayatındaki hemşehrileri bir araya getirme ve kaynaştırmadaki etkisini göstermektedir. Derneklerin geçmişte insanları bir araya getirmede nasıl bir rol oynamış olduğuyla ilgili bir diğer kaynak kişi şunları ifade etmektedir:

“84’te Fatsalılar İstanbul’da sayısı fazla olduğu için bir organizasyon, bir çatı altında toplamak gerekiyordu. İnsanlar birbirine hasret ama bir dernek çatısı olmadığı için bir araya gelme imkânı yoktu. Biz derneği kurduk. Ben kurucu başkanım. Fatsalılar Derneğini kurduk. O zaman Çamaş ilçe değil, Fatsa’nın bir beldesiydi...Şunu hiç unutmuyorum. Yemekli toplantı yaptığımızda naptım ben dedim çünkü insanlar hep gözyaşı döktüler. 20 yıldır birbirini görmeyen insanlar bu yemekte ilk defa bir araya geldiler. Derneğin organizasyonunda. Duygulu anlar yaşandı (KK 9).

Hemşehriler arasındaki bu birleşme aynı zamanda derneklerin güçlenmesine de katkı sağlamaktadır. Bunun sebebi ise derneklerin gücünü üyelere almasıdır. Derneklerin içinde ne kadar fazla sayıda ve nitelikli insan varsa dernekler o oranda üyelerine faydalı olabilmekte ve aynı zamanda kendi yapısını da güçlü kılmaktadır. Derneklerin insanları bir araya toplama yollarından en önemlisi organize ettikleri etkinliklerdir. Göçler sonrasında İstanbul’un farklı yerlerine dağılan insanlar, mesafelerin uzak oluşundan ve kent hayatının yoğunluğundan

dolayı çok sık bir şekilde bir araya gelememektedir. Ancak yılın belirli zamanlarında derneklerce gerçekleştirilen etkinliklerde bir araya gelme, hasret giderme veya tanışma fırsatı yakalamaktadırlar. STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetler kişileri toplulukla bütünleştirmekte ve topluluğun kendini devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyulan karşılıklı etkileşim için gerekli imkânı yaratmaktadır (Smith, 2009: 346). STK'ların gerçekleştirdiği etkinliklere katılım sayısı ise çeşitlilik göstermektedir. STK'nın hitap ettiği kesimin büyüklüğü, etkinliğin cezbediciliği, zaman ve ulaşım gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle katılım oranı farklılık göstermektedir.

“Şu anda yüzde yüz katılım diye bir şey söz konusu değil. Çünkü biz İstanbul'da geniş bir alana yayılmışız. Esenler, Bayrampaşa, Feriköy, Şişli, Çubuklu, Ortaçeşme, Pendik, Soğanlık, dağınık bir nüfus yapısı var. Mesela Soğanlık'ta yaklaşık 350 nüfusa sahibiz. Beykoz'da 500-600 nüfus var. Çubuklu Kavacık toplarsan. Hepsini aynı anda toplamak mümkün olamaz ama bir etkinlik yaptığımız zaman büyük çoğunluğu bir araya gelebiliyor. Mesela geçen sene bir piknik yaptık. Keşkek. 750-800'e yakın köylümüz bir aradaydı” (KK 2).

Piknik şöenleri derneklerin gerçekleştirdiği en önemli etkinliklerdendir ve hemşehrilik duygusunun güçlenmesinde uzaktan yakından herkesi bir arada toplayabiliyor olmasından dolayı önemli rol oynar. Yılın belli zamanlarında ve farklı amaçlarla gerçekleştirilen etkinliklerde çeşitli aktiviteler dernekler tarafından organize edilmektedir. Bu vesileyle etkinliğe davet edilen hemşehrilere hem eğlenirken hem de birbirleriyle iletişim kurmuş olmaktadır. Gündelik hayatın içinde ortak bir etkileşim alanı olmayan ve bir araya gelmesi ve tanışması çok olası olmayan birçok hemşehri bu etkinliklerde ortak bir paydada buluşmaktadır. Etkinliklerin bu açıdan sağladığı katkıyı kaynak kişi şöyle ifade etmektedir: “*Senede 1 piknik yapıyoruz. Kaynaşmak için en önemlisi burası. Gençlik kollarımız olduğu için gençler de katılıyorlar buna.*” (KK 13). Piknikler derneklerin büyük çoğunluğunun senede bir defa gerçekleştirdiği şöenlerdir. Piknik şöenlerine hem Ordu'dan hem çevre illerden de katılanlar olmaktadır. Özellikle Ordulu siyasetçiler ve ilçenin diğer dernek yöneticileri de katılmaktadır. Piknik şöenlerinin tüm gün sürmesi ve birçok aktiviteyi içinde barındırmasından dolayı katılanlar için eğlenceli bir faaliyet olmaktadır. Birçoğu aileleriyle birlikte gelen hemşehrilere, hem kendi içlerinde gruplar hâlinde piknik alanında vakit geçirirken hem de derneğin organize ettiği aktiviteler sayesinde alandaki diğer hemşehrilere tanışma ve kaynaşma fırsatı bulabilmektedir. Derneklerin tümünün yaygın şekilde gerçekleştirdiği bir diğer etkinlik olan kahvaltılar ise yine bir aradalığı sağlaması bakımından hemşehrilere kaynaşmasına katkı sağlamaktadır. Genellikle dernek binasında yapılmakla birlikte bazen farklı mekânlarda veya kafelerde de yapılan kahvaltı etkinliği

piknik şölenlerine göre daha az sayıda insanın katılımıyla gerçekleştirildiği için katılımcılar arasındaki etkileşim de bu ortamda daha yüksek olmaktadır.

“Kahvaltı ayda bir iki ayda bir yapılır. Aralıklarla. Sabah kahvaltısı. Katılım çok olur. Amaç birlikte olmak. Birileri gider yerlerine biri gelir hatta. Ayakta kalanlar da olur. Herkes gelir, kahvaltı yapar. Herkes birbirinin masasına dağılır. Sohbetler olur. Biz de dernekle ilgili sorunlarımızı anlatıyoruz. Yaptığımız faaliyetleri, yapacaklarımızı” (KK 7).

Genellikle dernek binasında gerçekleştirilen kahvaltılarda, kahvaltılıklar ve çay eşliğinde samimi bir ortam oluşur ve bu durum hemşehriler arasındaki ilişkiyi ve bağı güçlendirir. Öte yandan dernek yöneticilerinin de üyelerle yakın diyalog kurmasını sağlar. Kahvaltılara, üyeler ve ilgili dernek yöneticilerinin yanı sıra diğer STK’lardan yöneticiler, başta belediye başkanları olmak üzere siyasiler ve özel davetliler katılmaktadır. Kahvaltı buluşmalarında üyelerin ve derneğin sorunları dinlenir ve bunlara yönelik çözümler konuşulur. Dernek yöneticileri de dernekle ilgili yapılması gerekenleri ve planlamaları anlatır. Ancak kahvaltılarının asıl amacı bir araya gelmek ve sohbet edip kaynaşmaktır. Her ne kadar dernek ve üyelerin sorunlarından bahsedilse de bir araya gelme ve kaynaşma süreci içinde, bahsedilen bu sorunlar yalnızca sohbetin parçası olarak kalmaktadır.

STK üyeleri içinde hemşehrilik bağına güçlendiren bir diğer etkinlik ise spor müsabakalarıdır. Bu müsabakalar genellikle erkeklere yönelik olarak gerçekleştirilen futbol turnuvalarıdır. Futbol turnuvaları özellikle gençlere hitap etmektedir. Her derneğin gerçekleştirdiği bir etkinlik olmamakla birlikte, futbol müsabakaları sayesinde gençlerin derneklere ısınması ve birbirleriyle kaynaşması hedeflenmektedir. Bir köy derneği üyesi ise gerçekleştirdikleri futbol turnuvasının bu işlevini şöyle ifade etmektedir:

“Bizim gençlik kollarımız, kadın kollarımız var. Her yıl bir Avrupa yakasında bir Anadolu yakasında var. Futbol turnuvası düzenliyoruz gençler arasında. Geçen yıl 11 takım katılmıştı, önceki yıl 13 takım katılmıştı. İnan 2 kuzen birbirini tanımıyordu turnuvalar aracılığıyla tanıdılar. Bunu gördük. Gençler burada daha iyi. Birbirlerini daha fazla tanıma şansı oluyor dernekler sayesinde. Ve derneklere bakış açıları da iyi. Hatta bayanlar arasında voleybol turnuvası da yapıyoruz” (KK 13).

Spor etkinliği gençlerin ilgisini çektiği için onların STK’lara yönelmesinde itici bir güç oluşturmaktadır. Bu etkinlikler aracılığıyla farklı ilçelerden genç hemşehriler bir araya gelip birbirlerini tanımaktadır. Spor müsabakaları farklı STK’lar ile karşılıklı olarak da düzenlenebilmektedir. Bu ise daha genel bir hemşehrilik ilişkisinin olmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda spor müsabakaları ile gençlerin STK’ların diğer faaliyetlerine

katılmasına ve STK çalışmaları içinde sorumluluk almasına giden yolu açmaktadır. Gençlerin STK'lara ilgi göstermesi ve faaliyetlere katılması, STK'ların kültürel belleğin içinde hemşehrilerin ortak bir değeri olarak yok olmadan canlı kalmasına imkân sağlamaktadır.

Görsel 3.6: Bir derneğin sosyal medyada paylaştığı futbol turnuvası afişi (URL-25).

STK'ların içinde şehir içi ve şehir dışı geziler düzenleyenler de bulunmaktadır. Bu geziler üyelere yönelik olurken bazı vakıflar ve dernekler burs verdikleri öğrenciler için geziler düzenlemektedir. Ayrıca gençlik kolları tarafından yalnızca gençlere yönelik geziler gerçekleştirilebilmektedir. Gezilerin organizasyonu STK yöneticilerince sağlanırken gezi için belediyelerden destek alınmaktadır. Belediyeler genellikle gezilere otobüs hizmeti sunmaktadır. Gezilerde en sık tercih edilen rota ise Çanakkale olmaktadır. Özellikle gençlere yönelik gezilerde manevi ikliminden dolayı Çanakkale şehitliği tercih edilmektedir (URL-26). Otobüslerle gerçekleştirilen geziler katılanların kaynaşmasında çok etkili olmaktadır. Otobüs yolculuğu sırasında ve gezi boyunca katılımcılar birbirleriyle sohbet edip tanışma ve kaynaşma fırsatını yakalamaktadır. Bu durum da hemşehrilik bağlarının artmasına katkı sunmaktadır.

STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetler hem İstanbul'da doğan veya eskiden göç etmiş insanları hem de daha yakın zamanda göç eden insanları bir araya getirir. Bunun yanı sıra

vakıfların veya Ordu'nun geneline hitap eden derneklerin faaliyetleri ile daha geniş katılımlı etkinliklerin gerçekleştirilmesi; Ordulu hemşehrilerin yalnızca köy veya ilçe olarak değil şehir olarak da ortak bir paydada buluşmalarını ve kaynaşmalarını sağlar. Bunun nihayetinde STK'lar aracılığıyla birbirleri ile iletişim hâlinde olan hemşehrilerin niteliğinde ve niceliğinde artış meydana gelir. Bu durum ise birbirlerine olan desteğin ve katkının artmasını sağlar. Bir kaynak kişinin şu sözleri derneklerin hemşehrilik bağlarının güçlenmesine olan katkısını kanıtlar niteliktedir:

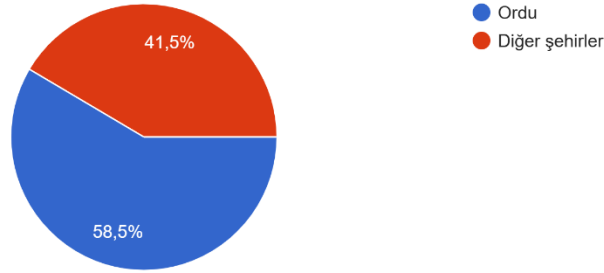
“1974'te Şirinevler'e, 83'te Bağcılar'a geldim. İnan o zamanlar 52 plaka görünce peşinden koşardık. Yani iyi ki dernekler var, iyi ki dernekler federasyonu var. Dernekler olmasaydı Ordulular, siyasette olduğu gibi, bak siyasette kaybolduk gittik, elimizden tutan bile yok. Dernekler de olmasaydı İstanbul'da STK olmasaydı hiçbir Ordulu birbirini tanımazdı” (KK 13).

Çok sayıda Ordulu STK, gerçekleştirdikleri faaliyetler ile insanların bir araya gelmelerini ve birbirlerini tanıyıp kaynaşmalarını sağlamaktadır. Bu katkıları aslında onların mevcudiyetlerinin doğal bir sonucudur. Bunu açmak gerekirse, bir federasyon ilçesindeki öğrencilere burs vermeyi hedeflediğinde dolaylı olarak o öğrencilerin bir araya gelmelerini ve kaynaşmalarını da sağlamaktadır. Burs için onları topladığında, direkt amaçları olan burs vermenin yanı sıra dolaylı olarak aynı ilçeden öğrencilerin bir araya gelmelerine aracı olmuş da olur. Bu bakımdan STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetler, hedeflenen amaçlarının dışında dolaylı olarak ortaya çıkardığı diğer sonuçlarıyla da üyelerinin veya hedef kitlesinin üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmaktadır.

Memleketleri ile olan bağlarını ve oraya duydukları aidiyet hislerini içlerinde baskın olarak yaşayan insanlar, kendi kültürlerine ve coğrafyalarına daha yabancı olan bir şehirde görece daha kendilerinden olan; kültürü, yaşama biçimi, konuşma şekli daha benzer olan insanlara karşı kendilerini yakın hissetmektedirler. Bu yakınlığın temelinde benzerlik olgusu yer almaktadır. İnsanların kendisine benzeyenlerle arkadaşlık kurduğuyla ilgili çeşitli çalışmalar ve araştırmalar ortaya konmuştur. Byrne'nin (1971) ortaya koyduğu benzerlik-çekim yaklaşımı, insanın kendisine benzeyenlerden etkilendiğini çünkü onlar sayesinde kendi kimlik ve karakterlerinin kabul gördüğünü iddia eder. Triandis (1959) de çalışmasında kültürel açıdan birbirine benzemeyen grup üyelerinin, kültürel açıdan benzer olan grup üyelerine kıyasla birbirlerinden hoşlanmadıklarını ve iletişim kurmakta zorlandıklarını ortaya koyar. Bu bağlamda farklı şehirden insanları bir arada bulunduran kozmopolit şehirlerde, hemşehriler ortak kültürel belleklerinin etkisiyle birbirlerine daha yakın hissetmektedir. Bu

yakınlık sonucunda ise birbirlerini toplumsal yaşam içinde koruyup kollamaktadırlar. Bu bağlamda STK’larla ilişki içindeki kişilere sorulan “*Arkadaş çevrenizdeki insanlar çoğunlukla nereli?*” sorusuna verdikleri yanıt da bu durumu göstermektedir.

Arkadaş çevrenizdeki insanlar çoğunluk olarak hangi şehirden?
53 yanıt

Şekil 3.9: İstanbul’daki Orduluların arkadaş çevreleriyle ilgili soruya yanıtları.

3.3.1.4. STK’ların Toplumsal Yardımlaşmadaki Rolü

Ordu ili STK’ları en temelde dayanışma ve yardımlaşma amacıyla ortaya çıkan örgütlenmelerdir. Birçok hemşehri derneğinin isminde **yardımlaşma** veya **dayanışma** ifadesi geçmektedir. STK’lar öğrencilere, üyelerine, hemşehrilerine, memleketlerine ve afet gibi durumların gerçekleştiği yerlere ve etkilediği insanlara yardım etmektedir. Yardım olgusu yalnızca maddi olmayıp insanların bir araya gelmesini sağlayan birleştirici, motive edici ve rahatlatıcı manevi yardımlar da söz konusu olduğundan aslında STK’ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin büyük çoğunluğunun yardım kavramı ile ilişkisi bulunmaktadır. Bundan dolayı çalışmada farklı başlıklar altında verilen faaliyetlerin de dolaylı da olsa yardımlaşma ile etkileşimi bulunmaktadır.

Toplumun yapı taşları konumunda bulunan bireyler birbirleriyle ilişki halinde olmak durumundadır. Aralarındaki ilişki toplumun düzenini ve gelişmişliğini etkilemektedir. Birbirlerine karşı sergiledikleri yardım ve dayanışma ise bireylerin aralarındaki bağı artırıcı bir etkiye sahiptir. İbn-i Haldun toplumların devamlılığının sağlanmasında yardımlaşmanın önemine vurgu yapmıştır. *Mukaddime*’sinde insanların sosyal varlıklar olarak bir arada yaşamaya ihtiyaç duyduklarını ve bunun doğal bir sonucu olarak ise yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaya ihtiyaç duyduklarını belirtir (İbn-i Haldun, 2020: 98). Durkheim,

mekanik dayanışma ve organik dayanışma türlerinden bahsetmiştir. Mekanik dayanışma benzer ortak değerleri paylaşan geleneksel toplumlarda var olan ve benzerlikler üzerine kurulu olan bir yardımlaşma çeşididir. Organik dayanışma ise aksi olarak farklılıklar üzerine kurulu olan ve daha modern toplumlarda görülen yardımlaşmadır. Bu bakımdan mekanik dayanışmada yardımlaşma ve dayanışma daha kendiliğinden gerçekleşirken organik toplumlarda bir anlaşmanın sonucunda ortaya çıkmaktadır (Durkheim, 2020: 52). Bu bakımdan STK'ların kurumsal bir yapı içinde aracı olduğu veya organize ettiği yardımlaşma ve dayanışma organik dayanışmayı gösterir.

Memleketlerinden göç edip daha büyük bir kente gelen hemşehrilerde, karşılaştıkları zorluklar karşısında bir arada olma ve dayanışma içinde olma tepkisi oluşur. STK'lar oluşan bu tepkinin formel hâle gelmiş yapılanmalarıdır. İstanbul'a göç eden ve İstanbul'da yaşamaya başlayan Orduluların sayısının zaman içinde artmasıyla birlikte köy, ilçe ve il bazlı derneklerin ve vakıfların sayısı da artmıştır. İstanbul'da kurulan STK'lar içinde özellikle hemşehri dernekleri nicelik olarak daha ön plana çıkmaktadır. Dernekler ilk başlarda üyelerine ihtiyaç duydukları durumlarda destek olmak, bir arada bulunmalarını sağlamak ve şehirde tutunmalarına yardımcı olmak gibi çeşitli işlevleri yürütmüşlerdir. Büyük çoğunluğu işçi olan hemşehrilerin dayanışmasının sonucunda ortaya çıkan bir sonuç olan dernekler, zamanla üyelerinin ve hitap ettikleri kesimin çocuklarının okur yazarlık oranının artması, ekonomik durumlarının iyileşmesi ve statü olarak daha yüksek konumlara gelmelerinden dolayı etki alanlarını artırmışlardır. Bunun sonucunda ise yardımlaşma ve dayanışma olguları derneklerin ilk ortaya çıktığı zamanlarla karşılaştırıldığında dönüşüm yaşamıştır. Önceden daha dar kapsamda yapılan yardımlar günümüze gelindiğinde, yapılan faaliyetler ve yürütülen çeşitli çalışmalarla ve var olan etkili ve güçlü insan kaynağının etkisiyle daha geniş kapsamlı bir durumdadır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin STK'ların bilinirliğini artırması, STK'ların politikacılarca oy kazanmak amacıyla ziyaret edilip destek görmesi ve siyasete atılmak isteyenlerin STK'lar aracılığıyla bir imaj oluşturma çalışmaları gibi faktörlerin etkisiyle STK'ların etki alanında genişleme olmuştur. Bu durum Ordu ili STK'larında da hepsinde aynı oranda olmamakla birlikte görülmektedir.

İstanbul'a ilk taşınma süreçlerinde zorluklarla karşılaşan insanlar bu durumun hafızalarında bıraktığı etkiyle özellikle kendilerinden daha sonra İstanbul'a gelenlerle veya gençlerle empati kurabilmektedir. Bunun sonucunda hemşehriler arasındaki yardımlaşma da yoğun olmaktadır. Ancak bu yardımlaşmanın gerçekleşebilmesi için gerekli şartları sunan,

insanları birbirinden haberdar eden yapı ise STK'lardır. STK'lar aracılığıyla gerçekleştirilen yardımlar arasında en önde geleni öğrenci bursları olmaktadır. Görüşme yapılan derneklerden bir tanesi olan İstanbul Fatsalılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin yöneticisi, Fatsalı 250 öğrenciye burs verdiklerini, ayrıca bu öğrencilerle yemek programları yaptıklarını ve önde gelen iş insanlarıyla bu öğrencilerin bulunduğu etkinlikler düzenlediklerini belirtmektedir (KK 11). Ekonomik açıdan öğrencilere katkı sağlayan burslar, STK'ların gelecekte devam etmesini sağlayacak insan kaynağının yetişmesini sağlaması bakımından STK'lar açısından da katkı sağlayıcıdır. Burs veren vakıflar ve dernekler genellikle öğrencilere Ordulu olma şartı veya kendi köylerinden olma şartı koymaktadır. Bunun yanı sıra bazıları bursiyer öğrenciler için kahvaltı, konferans ve gezi gibi etkinlikler organize etmektedir. Bunun sonucunda ise öğrencilerin birbiriyle tanışmaları sağlanmakta ve dernekleri veya vakıfları sahiplenmeleri amaçlanmaktadır. Aynı zamanda onların da bir iş sahibi olduklarında burs vermeye devam etmeleri ve bu sayede hemşehrilerin her zaman birbirlerini destekleyici olmaları amaçlanmaktadır. Kaynak kişi ilçe derneklerinin verdiği burs ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Çamaş'ın 8-10 bin arası Çamaş'ta yaşayan nüfusu vardır. 137 Çamaşlı öğrenciye Çamaş derneği olarak burs veriyoruz. Öğrenciler derneklerin kendilerine sahip çıkacağını bilerek şimdi o birleştirici ya da insanları buluşturucu özelliğinden ziyade öğrencilere sahip çıkma misyonunu üstlendi. Bu da güzel bir şey bana göre” (KK 9).

Burs veren derneklerin yöneticileri bundan büyük gurur ve mutluluk duymaktadırlar. Yapılan görüşmelerde, *“Hemşehrilerinize yönelik yaptığınız yardımlar nedir?”* sorusuna karşılık dernek ve vakıf yöneticilerinin verdiği ilk cevap genellikle öğrenci bursları olmuştur (KK 3, KK 4, KK 7, KK 8, KK 13). Burs veren STK'ların yöneticileri hemşehrilerine ekonomik olarak destek olduklarını ve onlar için çalıştıklarını belirtmekte; özellikle ihtiyacı daha çok olan öğrencilere maddi yardımda bulunduklarını ve bu sayede hemşehrileri ile dayanışma ve yardımlaşma içinde olduklarını belirtmektedirler. Burs vermek STK'lara belirgin bir misyon yüklemekte ve aynı zamanda STK'ların kendi varlıklarının işlevsel yönünü hissetmelerini sağlamaktadır. Burslar sayesinde İstanbul'daki Ordulu STK'lar memleketlerine ve hemşehrilerine karşı sorumluluklarını yerine getirme noktasında önemli bir adım atmakta ve aynı zamanda kişilerin gözünde bir itibara sahip olmaktadır. Burs veriyor olmaları, STK'ların toplum gözündeki güvenilirliğini de artırmakta ve onların varlığının temellerini sağlamlaştırmaktadır (Anheier, 2005: 224).

Dernekler arasında öğrencilere sorumluluklar verip kendi alt kültür alanını oluşturarak sorumluluk almalarını sağlayanlar da olmaktadır. Burada gençlik kolları gibi oluşumlar aracılığıyla öğrenciler arasında görev ve sorumluluk dağıtımı oluşturulmakta ve bunun nihayetinde öğrenciler dernekçiliğe alışmakta ve aynı zamanda sorumluluk sahibi olmaktadır. Bir diğer kaynak kişi bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“198 öğrenciye burs veriyoruz şu an. Onları senede 1 defa bir araya getirmeye çalışıyoruz. Bir araya geldiklerinde bir kaynaşma oluyor. Onlara kendi aralarında görevler verip teşkilatlandırdık. Kendi aralarında örgütleniyorlardı. Vakıf gibi yaptık aynı” (KK 4).

Burslar STK’ların kaynak oluşturabilmelerine göre verilebilmekte veya verilememektedir. Özellikle bağışlar aracılığıyla burslar için kaynak üretilebilmektedir. Öğrencilere burs veren kişilerin bunu zekât ve sadaka olarak görmeleri de bursların toplanmasında ve miktarın artmasında etkili olmaktadır. Zekât ve sadaka vermek isteyen kişiler bu yardımları öğrencilere yapmayı tercih etmektedir. Bununla alakalı bir dernek üyesi şöyle açıklama yapıp örnek vermektedir: “*Dernek öğrencilere burs veriyor. Bu bursları da iş adamlarımızın zekât, sadaka olarak dağıttıkları paraları onlardan alıyorlar. Örneğin zengin bir iş adamımız 100 tane öğrenciye benden der, derneğe verir. Dernek kanalıyla. Onlar da öğrencilere verir*” (KK 15).

Sivil Toplum Kuruluşları’nın ekonomik yardımları yalnızca burslar değildir. Bunun yanı sıra özellikle gıda ve kıyafet yardımında bulunmaktadırlar. Ordu ili STK’ları söz konusu olduğunda da kaynak kişilerin ifadeleri aracılığıyla hemşehrilerine bu doğrultuda yardımda bulundukları tespit edilmiştir. Ordulu nüfusun yoğun yaşadığı Beykoz ilçesinde bulunan bir dernek yöneticisi şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bizim Beykoz’da 180’e yakın esnaf olan Ordulu hemşerimiz var. Hepsi ile görüştük iletişim kurduk, iletişim bilgilerini aldık. Onları bir sıraya soktuk, durumu daha iyi olanına göre. Bize gelen ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızı onlara yönlendiriyoruz. Bu şekilde yardım eden kişi de ettiği kişiyi biliyor ve içi rahat ediyor. Yardımının nereye gittiğini biliyor. Bu şekilde yıllık 600-700 kişiye yardım edilmiş oluyor” (KK 5).

Bu örnekte dernek ihtiyaç sahipleri ile yardımda bulunmak isteyenleri bir araya getirmektedir. Bu sayede toplumsal alanda refahın artmasına ve ihtiyaç sahiplerine ulaşılmasında STK’lar katkı sunmuş olmaktadır. STK’ların yardım faaliyetleri ile ilgili farklı bir kaynak kişi şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hasta olanlara mesela kanser hastalarına mutlaka yardım ediyoruz. Ekonomik gücü olmayan, öğrenci okutanlara yardımcı olmaya çalışıyoruz. Kendimiz yapamadığımız yerde ben onu arıyorum, sen burs gönder. Hastalar oluyor, mesela adam felçli olmuş Gürgentepe’de. Bizim köylü bile değil. Bir şekilde arıyorlar. Biz de arıyoruz. İbanını alıyoruz. Direkt hastanın İbanını veriyoruz. Yardım gönderiyorlar, bize dekontunu atıyorlar” (KK 7).

Bir diğer kaynak kişi ise şu ifadeyi kullanmıştır:

“İhtiyaç sahiplerine yardımlar yapılıyor. Birinden alıp öbürüne veriyor. Genelde kendi üyelerine yardım olur. Tabii yardımın ilçesi yok. Mesela deprem oldu. Bizim köy derneğimiz depremin ikinci günü 2 tane tır gönderdiler 165 bin lira para tuttu. (KK 4).

İnsanlar arasındaki yardımlaşmanın artmasında STK’nın sağladığı planlama ve organizasyon oluşturma süreci ile ilgili bir diğer örnek ise kaynak kişi tarafından şöyle anlatılmaktadır: *“Bugün bir kızımız Hatay’ı kazandı oraya yerleşecek, ailesinin durumu yok. Bir komisyonu topluyoruz, bir senelik kirasını orada o şekilde hallediyoruz”* (KK 1).

İstanbul’daki STK’lar Ordu’daki köylere veya ilçelerine de yardımda bulunmaktadır. Bu yardımlar kimi zaman İstanbul’daki iş insanı olan zengin hemşehrilerinden toplanan paralarla gerçekleştirilirken kimi zaman da dernek olmanın gücünü ve etki alanını kullanarak memleketlerine yardımda bulunmaktadırlar. Bu yardımlar aracılığıyla memleketlerine olan vefa borçlarını ödemektedirler ve aynı zamanda memleketlerinin de kalkınmasına destek olmaktadırlar.

“Mesela bizim büyükşehir olmadan önce Ordu, özellikle köyde bütün yatırımlar elektrik, su, yol, su deposunun yapılması, hepsi derneğin topladığı paralarla dayanışmayla yapılan şeyler. O zaman tabii insanların gurbette olması daha bir arada olmasını sağlıyor. İşte bu feodal yapı dediğimiz insanların refah seviyesi daha yükselmeden köylü dayanışması imece usulü o zamanlar baya bi devam etmiş. O zaman o birlikteliği daha çok göstermişler” (KK 2).

İstanbul’a gelen insanlar memleketleri ile olan bağlarını kesmemişlerdir. Bazı kişiler özelinde dernekler aracılığıyla sağlanan bu bağ İstanbul’daki imkânlar ve bağlantılar aracılığıyla oluşturulan bir güce dönüşerek Ordu’ya ve köylere yönelik bir hizmete dönüşebilmektedir. Buna bir başka örnek vermek gerekirse İstanbul’daki Koçcuğazlılar Derneği, Ordu’daki köylerinde bulunan ve harabe halde bulunan köy okulunu tadilat ettirip köy yaşam merkezi hâline dönüştürülmesine katkı sağlamıştır.

Görsel 3.7: Dernek katkısıyla restore edilen bir bina (URL-27).

Yardımlaşma hemşehriler arasındaki bağlılığı güçlendiren bir faktördür. STK’lar yardımlaşmada kimi zaman aracılık eden kimi zaman da bu yardımları gerçekleştiren bir taraf olarak insanların ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri bir kapı durumundadırlar. Aynı zamanda STK’lar üyelerde veya hemşehrilerinde yardımlaşma isteğinin oluşmasını da sağlarlar. Bununla ilgili bir kaynak kişi şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Bizde diğerlerinden farklı olan bir şey var. Bizde senede 3 tane Birlik Kurbanı diyoruz biz buna. İşte 12 İmam orucu tutuluyor. 15 gün. Ondan sonra bir kurban kesiliyor. Sarıgazi cem evinde. Kurban kesiyoruz. Kurbanda cem yapılıyor. Kurbanın masrafını şey yapıyoruz. Diyelim ki kişi başı 60 lira düşüyor. Biz 100 lira topluyoruz. Diyoruz ki masrafımız, cem evine bu kadar verdik, işte orada yemek veriliyor. Sadece sen de yemiyorsun, ihtiyacı olana yemek veriliyor. Sarıgazi cem evinde hemen hemen her gün yemek pişer. Dışarıdan gelen adam da yer. Diyelim ki 60 lira masrafımız oldu, 100 lira topladık. Diyoruz ki bu kadar harcadık, diyelim ki 10 bin lira para kaldı. Bunu derneğe aktarıyoruz” (KK 7).

STK’lar yaptıkları faaliyetleri sosyal medya hesaplarından duyurmaktadır. Bu faaliyetler etkinliklerden sosyal yardımlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu hem STK yöneticilerinin kendi yönetimindeyken STK ile yaptığı çalışmaları ve faaliyetleri duyurması için bir yolken hem de STK’nın üyelerine veya hemşehrilerine bu şekilde ulaşması yerel siyasetçilerin de onların taleplerine karşılık vermesi için ittirici bir güç olmaktadır. Aksi takdirde memleketi için bir talebine olumsuz yanıt alan STK’nın bu yöndeki bir tepkisel paylaşımı, hitap ettiği kesim içinde de bir karşılık bulabilmektedir.

BİLGİLENDİRME

Ordu yönünden veya Mesudiye yönünden gelirken
bazen **İNECİ ÜÇYOL** sapağını kaçıırıyoruz.
Üçyol Derneğimiz ve Üçyol Muhtarlığımız olarak
Karayolları Genel Müdürlüğüne,
Derneğimizin İdari Amiri **Yetkin Öztürk** Tarafından
ÜÇYOL - ALAN- GÜZLE - KARABAYIR yön tabelamızı
görünür hale getirmek için dilekçe ile müracaatımızı
Yaptık.
Sonuç olarak, Ekim Ayı içerisinde, her iki taraftanda
görünebilecek **YÖN TABELAMIZ**, Karayolları
Müdürlüğü tarafından takılacaktır.
Üçyol'umuza ve Çevre Köylerimize Hayırlı Olsun.

Görsel 3.8: Bir derneğin köyüne yaptığı hizmeti sosyal medyada duyurma şekli (URL-28).

Toplantılarda ve sosyal medyada yardımlarla ilgili teşvik edici konuşmaların ve paylaşımların yapılması, insanları yardımlaşma konusunda teşvik etmektedir. STK'nın düzenlediği bazı etkinliklerde derneklerin yardım yapan kişilerin isimlerini zikretmesi ve bu şekilde onları takdir edip insanlara alkışlatması yardımların artmasında etkili olmaktadır. STK'lar üyelerinden veya hemşehrilerinden bağışlar alan ve bunları ihtiyaç sahiplerine ulaştıran bir yapı olarak aslında yardıma ihtiyacı olanlarla yardım yapmak isteyenleri buluşturan bir mekanizmadır. Öğrencilere burs vermek isteyen veya ihtiyacı olanlara yardım etmek isteyen ama bu konuda güvendiği bir kaynak bulamadığı için yardımlarını yapamayan insanlar derneklerin yönlendirmesiyle yardımlarını yapabilmektedir. Zekât vermek için yer arayanlar veya her ne sebeple olursa olsun ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak isteyenler STK aracılığıyla bu yardımlarını gerçekleştirmektedir.

3.3.1.5. STK'larda Mekânın Toplumsal İşlevi

STK'lar insanları bir araya getirirken aynı zamanda insanların yalnızlık ve yabancılaşma duygularına kapılmalarına da engel olmaktadır. Bunun oluşmasında derneklerin sahip olduğu mekânın da etkisi bulunmaktadır. Dernek lokalleri hemşehrilerin bir araya gelip sosyalleştikleri ve vakit geçirdikleri mekânlardır. Buraya gelen aynı köyün veya ilçenin insanları, ortak toplumsal belleğe sahip oldukları hemşehrileri ile bir arada vakit geçirme imkânına sahip olmaktadır. Bu ortamlarda kendisine daha fazla benzeyen insanlarla ilgi duyduğu ve bilgi sahibi olduğu konularda sohbet etme fırsatı bulmaktadırlar. Bunu sağlayan ise onları ortak bir paydada buluşturan kültürel bellekleridir. Derneklerin bazılarında, küçük

olduğu için işlevi daha zayıf olmakla birlikte üyelerin bir arada vakit geçirip sohbet etmesine ve zaman geçirmesine imkân veren lokaller aracılığıyla dernek üyeleri arasındaki ortak paylaşımlar artmakta ve bunun sonucunda ise hemşehrilik bağları güçlenmektedir. Dolayısıyla mekânın birleştiriciliği ve ortak değerleri ve geçmişi yansıtıcılığı STK'ların işlevini artırmaktadır.

STK'ların bazıları kendilerine ait bir mekâna sahipken bazıları ise kiralık yerler tutarlar. Ancak STK'lar kendilerine ait olan ve bütün hakları kendilerinde olan bir mekânı kiralık bir yere tercih ederler. Kiralık yerler maddi olarak sürekliliği olan bir yük de getirdiği için STK'ların devamlı bir borç içinde olması istenmemektedir. Ayrıca mekânı alırken veya inşa ettirirken STK'nın ihtiyaçlarına göre bir plan yapılabildiğinden dolayı mekânın STK için işlevsel ve konforlu olması amacıyla mülkün kendilerine ait olmasına önem vermektedirler. Geniş imkânlara sahip bir mekâna sahip olmak o STK'nın ve içindekilerin daha rahat koşullarda faaliyetlerini yürütebilmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda faaliyetlere olan katılımın artmasında ve bu doğrultuda etki alanlarının genişlemesinde de yine mekânların fiziksel koşullarının etkisi bulunmaktadır. Özellikle hemşehri dernekleri mekânı hem derneğin kendi faaliyetleri için kullanırken hem de üyelerin hizmetine açıp onların dernekler ile olan bağlantısında bir üs olarak kullandığından mekâna ve mekânın ruhuna önem vermektedirler.

Mekân aidiyetin oluştuğu ve insanlara güven hissi veren koruyucu bir yapıdır. Bu bakımdan kendilerine ait bir mekâna sahip olmak derneklerin öncelediği ve uğraş verdikleri bir husustur. Derneklerin kendi belirledikleri koşullara göre bazı lokaller, her zaman açık olmaktadır. Bu yerlerde üyeler zaman geçirmekte ve sosyalleşmektedir. Bazı dernekler ise açık olmamakta ve yalnızca etkinlik zamanlarında açık olmaktadır. Lokali olan derneklerin bazılarında insanlar kart oyunları oynarlar ve buralar genellikle açık olur. Diğer yandan federasyon merkezleri veya bazı dernek merkezleri bir etkinlik olduğunda, toplantıdan toplantıya veya misafir ağırlanacağı zaman açık olur (KK 3). İstanbul'da bulunan derneklerin bazılarının lokalleri aslında birer kahvehane konseptine sahip olan mekânlardır. Buraya gelenler derneğin üyeleri veya akrabalarıdır ve gelen insanların hepsi birbirini tanımaktadır. Ancak buradaki lokaller çoğunlukla erkeklerin bulunduğu mekânlardır. Bu mekânlara gelenler oyun oynamakta, çay içmekte ve birbirleriyle sohbet etmektedir. Ancak her dernek için benzer durum söz konusu değildir. Bazı dernekler kahvehane konseptinin dışındadır. Buralara gelen kitlenin içinde diğerine kıyasla kadınlar da bulunur. Bir kaynak kişi bu farkı da vurgulayan şu bilgiyi vermiştir:

“İnsanlar toplu olarak dernekte oturup zaman geçirirler. Bizim derneğimizde oyun falan yoktur ama çok gelen olur. Sohbet muhabbet ederler, vakit geçirirler. Gençler çok gelmez, bilardo falan vardır, onlar için biraz gelen olur. Gelen kişiler genelde Ordu hakkında, yöresel şeyler konuşur” (KK 4).

Lokallerin kullanımı derneklerin üye profillerine, üye beklentilerine, dernek yöneticilerinin tercihlerine ve lokallerin fiziksel şartlarına göre değişiklik göstermektedir. Örneğin bazı dernekler kadın üyeleri için ayrı lokaller açmaktadır. Bunda üyelere gelen taleplerin de etkisi bulunmaktadır. Bu lokallerde kadınlar kendi aralarındaki etkinlikleri yapmaktadırlar (KK 4). Aynı zamanda gençlerin ders çalışması için uygun olan veya alan oluşturan dernekler de bulunmaktadır (KK 7). Gençlerin katılımlarının artması için dernek lokallerinde vakit geçirmeleri istenmekte ve bu doğrultuda buna uygun alanlar oluşturulmaktadır.

Dernekler üyelerinin özel günleri için onlara mekân konusunda destek sağlayabilmektedir. Bu hizmet de yine derneğin fiziksel imkânlarının yeterliliğine göre değişmektedir. Düğün, kına gecesi, nişan, mevlit, sünnet, taziye gibi toplu faaliyetler için mekânı yeterli olan dernekler üyelerine düşük bir ücret karşılığında veya ücretsiz olarak lokallerini tahsis etmektedir. Bunun yanı sıra toplantılar, kongreler, kahvaltı etkinlikleri gibi derneğin organize ettiği faaliyetler için de lokaller kullanılmaktadır (KK 6). Ayrıca daha dar kapsamdaki özel günler için de üyelere dernek binasını kullanmaya yönelik talepler gelebilmektedir. Doğum günü kutlaması gibi bu etkinlikler de yine derneklerin lokallerinde gerçekleştirilebilmektedir (KK 7). Bazı derneklerde lokaller yeterli olmadığında, dernek yöneticileri üyelerin yararlanabilmesi için dernek olarak farklı bir mekân ile anlaşarak üyelerini bu yere daha indirimli olarak yönlendirmektedir. Bu sayede derneğin direkt olarak fayda sağlayamaması durumlarında dolaylı bir yardımı dokunmaktadır. Bir dernek yöneticisi bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Düğün olmuyor lokallerimizde, anlaşmalı olduğumuz bir düğün salonu var. Bizim üyelere indirim yapıyor. Normalde 26 bine veriyor. Bizim dernek üyelerine 19 bine veriyor. Hatta bizim üyelere 20 yapıyor, bin lirasını derneğe yapıyor ama ben daha bir lira almadım derneğe. Çünkü hepsi bizim köylümüz. Salonu tutmaya giderken bizi de çağırıyorlar, beraber gidiyoruz. Pazarlık yaparken biraz daha bir şeyler yapar mısınız yapmaz mısınız diye soruyorlar. Ben de diyorum ki bizim hakkımızı da düş” (KK 7).

Dernek çatısı altında bir anlaşma yapılması pazarlık gücünü artıran bir faktör olmaktadır. Ayrıca dernek yöneticilerinin bireysel ilişkilerinin de etkisiyle üyeler gerçekleştirecekleri toplantılar için daha uygun fiyatlı salonlar bulabilmektedir.

Derneklerin üyelerini bir araya getirmelerinde ve kaynaştırmalarında mekânın önemi oldukça büyüktür. Mekân sayesinde etkinliklerin niteliği ve niceliği artmaktadır ve üyelerin bir araya gelme ve kaynaşma şansları da yüksek olmaktadır. Dernek merkezleri aynı memleketten insanların vakit geçirebilmelerini, ortak paydaları hakkında konuşmalarını ve geçmiş kültürel ve toplumsal deneyimlerini canlandırmalarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra birbirini tanımayan hemşehrilerin ortak geçmişleri ve değerlerini yansıtması dolayısıyla dernek merkezleri arasında bir araya gelmelerini ve herhangi bir aracı kişiye gerek kalmadan doğal bir süreç içinde tanışmalarını, sohbet etmelerini ve sonraki dönemlerde de bu bağlarını sürdürmelerini sağlayan yapılardır. Bir kaynak kişi bu durumu şöyle açıklamaktadır: *“Evinden çıkınca gidecek bir yer arıyorsun. Buradaki insanlar buraya gelince rahat edebileceklerini biliyorlar, niye çünkü benim köylüm var. Yabancılik çekmiyorlar. Burası bir adres”* (KK 1). Kendilerine yakın hissettikleri insanlardan oluşan bir mekânda zaman geçiren hemşehriler, kentin kendilerine yabancı ve öteki gelen yüzüne karşın kültürel olarak yakın oldukları bir mekânı sosyalleşme alanı olarak görmektedir.

3.3.1.6. STK’ların Hemşehrilerin İş Bulma Sürecine Katkısı

Ordu’dan İstanbul’a gerçekleştirilen göçlerin sebeplerinden bir tanesi de iş arayışıdır. Memleketlerinde yeterli iş imkânı bulamayan özellikle genç bireyler İstanbul’a taşınıp iş aramakta ve çalışmaktadır. Bu kişilerin iş arayışlarında onlara ilk olarak akrabaları ve yakın çevresi destek olmaktadır. Çoğu zaman iş için kente gelenler oradaki yakınları aracılığıyla işlerini önceden planlayıp sonrasında kente gelmektedir. Bunun dışında kente geldikten sonra iş arama sürecine başlamaktadır. Bu süreçte kendi çabalarının yanı sıra akrabalar ve tanıdıklar çevrelerine sorarak ve araştırarak iş arayışı sürecinde destek olmaktadır (KK 1). Bireysel çabalarla ve akraba ve yakınların araştırmasıyla bir iş bulunamadığında derneklere başvurulmakta ve onların sahip olduğu insan gücünün etkisiyle iş arayışı sürdürülmektedir. Aynı zamanda derneklerin üyelerinin kendi işleri olduğundan ve bazılarının çalışana ihtiyacı olabileceğinden ya da onların çevresinde çalışacak insan arayışı içinde olan işverenler olabileceğinden dernekler aracılığıyla iş arama süreci daha etkin bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu konuyu bir derneğin yöneticisi şöyle anlatmaktadır:

“İş bulmada acil işe ihtiyacı olanlar oluyor. Bazen bizim değişik gruplarda çalışan üyelerimiz var. İş talepleriyle ilgili duyurular var ya, şuraya şu kadar işçi alınacak vs. onları paylaşıyoruz. Özel olarak arayanlar da oluyor. Biz de imkanlarımız doğrultusunda yönlendiriyoruz” (KK 6).

Dernekler sahip oldukları çevreyi kullanarak ve özellikle sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarını aktif kullanarak üyelerini ve hemşehrilerini bilgilendirmektedir. Bunun sonucunda ise ihtiyacı olan birey işe başvurmakta ve dernek ona referans olmaktadır. Ayrıca dernekler iş arayan bir üyeye veya üyenin yakınına o işi yönlendirip yardımcı olmaktadır. Derneklerin iş bulma konusundaki desteğini bir dernek yöneticisi şöyle anlatmaktadır:

“İş bulma konusunda katkı oluyor gençlere. STK’ların herkesle bağı var. Herkesle aynı mesafedeyiz siyasi olmadığımız için. Bir ihtiyaç olduğunda mesaj atıyorlar. Grubumuz var bizim. Mesela büyükşehir belediyesinde mühendis ihtiyacı var diye mesaj geliyor. Üyelerine atıyorsun sen de. İhtiyacı olan varsa müracaat ediyor veya sen ona referans oluyorsun. Okul bitirince referans gerek. Referans olmayınca kimse bir yere giremiyor. Referans olunca girebiliyorsun. Referans oluyoruz biz de. Mesela bir çevren oluyor. Belli konumlarda, mevkilerde. Bu sayede hemşehrilere destek oluyorsun” (KK 4).

Derneklerin nitelikli insan gücüne sahip üyelerden oluşması veya yöneticilerinin çevresinin geniş olması üyelerin iş bulma konusundaki arayışlarına katkı sağlamaktadır. Özellikle üye sayısı fazla olan derneklerde tanınırlığı olan ve sözü geçen dernek başkanları, üyeler arasındaki işçi-işveren buluşmasını koordine edebilmektedir. Bunun dışında STK’ların iş insanları, belediyeler ve siyasetçiler ile iletişim hâlinde bulunması üyelerden gelen iş arayışlarında dernek yöneticilerinin bu kanalları da kullanabilmesine imkân sağlamaktadır. Üyelerin kendilerinin veya çocuklarının iş bulması için referansın önemli olduğu başvurularda dernekler ve vakıflar aracı olmaktadır. Bu referansın sağlanmasında STK’nın yöneticileri etkili olmaktadır.

DG GROUP Teknik Bakım-Temizlik ve Bordoçama Hizmetleri

İstanbul Maslak'ta bulunan projemizde çalışmak üzere Gözetim personeli alımı yapılacaktır .

Gözetim personelinden istenenler :

- Sürücü belgesi olacak
- Aktif araç kullanacak
- Emekli olmayacak

✓ Çalışma Düzeni : Üç vardiya (8 saat)

✓ Yol + Yemek + Sigorta

✓ Maaş : 24.500 TL (NET)

İLETİŞİM İÇİN :

☎ 0532 152 49 58 - 216 472 81 00

🌐 dggroup.com.tr

(09:00 - 18:00 saatleri arasında iletişime geçebilirsiniz.)

Görsel 3.9: Bir derneğin sosyal medyadaki grubunda paylaşılan iş ilanı (URL-29).

3.3.1.7. STK'ların Cenaze Hizmetlerindeki Katkısı

Ölüm ve ölümden sonrası ile ilgili olarak tarih boyunca çeşitli inançlar var olagelmıştır ve bu inançlarla bağlantılı olarak ölüyü uğurlarken farklı ritüeller gerçekleştirilmektedir. Bu ritüellerin kaynağı genellikle dinselken aynı zamanda bireylerin kendi istekleri ve inanç şekilleri de bu ritüelleri etkilemektedir. Bir kişinin ölümünün ardından ailesi ve yakınları söz konusu ritüelleri yerine getirmektedir. Ancak yakını ölen acılı bireyler için fazla uğraş gerektiren bu sorumluluklar hem maddi hem manevi açıdan zorlayıcı olabilmektedir. Bu sebeple ölen kişinin ailesine, yakınları veya komşuları tarafından yardım edilmekte; maddi ve manevi olarak destek olunmaktadır. İstanbul'da yaşayan ve dernek üyesi olan kişilerde ise bu yardım silsilesine dernekler de dahil olmaktadır. Dernekler ilk olarak cenazenin üyelere ve hemşehrilere duyurulmasında rol oynarlar. Bu noktada hem tüzel bir kurum olarak dernek hem de dernek üyeleri ve diğer hemşehriler cenaze ile ilgili işlemlerde cenaze sahibinin yanında bulunmaktadır. Bu bakımdan cenazeler çokça paylaşımların olduğu, toplumsal dayanışmanın yüksek olduğu törenlerdir (Ersoy, 2002:100). Dernek çatısı altındaki hemşehriler cenaze sahibini yalnız bırakmazlar ve ihtiyaçlarının karşılanması için çaba sarfederler. Özellikle bir aradalığın daha fazla olduğu ve daha kenetli yapı olan köy derneklerinde cenaze sahibi ile olan dayanışma daha yaygındır. Kaynak kişi bunu somutlayan şu hatırasını anlatmaktadır:

“88’de babamı kaybettik, bir haber aldık, babamı kaybettik, büyük şok yaşıyorum. Bir baktım arkamda bir sürü insan. Köylülerim gelmiş. Bize bir saat geç haber vermişler önden toplanabilmek için. O gün anladım, akrabalarım köylülerim ne kadar değerli. Acının paylaşılmasını o gün anladım. O kadar kişi o anda nasıl geldiniz, nereden geldiniz. O şoku onlar olmasaydı atlatamazdım. Onun için dernek bizim için çok kıymetlidir. Hizmet yapmak vs. tabii onlar da kıymetlidir ama esas kötü günlerimizde bir arada olmak. İstanbul çok büyük ve acımasız. O yüzden burada bir arada olmak çok kıymetli” (KK 20).

Aynı zamanda dernek merkezleri cenaze sonrası hemşehrilerin bir araya geldikleri toplanma mekânıdır. Cenaze sahibinin evi yeterli genişlikte ve uygunlukta değilse dernek binaları taziye için kullanılmaktadır (KK 4). Taziye, cenaze sahibinin acısını paylaşmak ve destek olup teselli vermek anlamlarına gelen sosyolojik bir olgudur (Abuzar, 2010: 268). Bu bakımdan taziyenin insanları birbirine yaklaştıran ve kenetleyen toplumsal bir tarafı da bulunmaktadır.

İstanbul’da yaşayan Orduluların büyük çoğunluğu cenazelerini memleketlerine götürmektedir. Bunun sebebi ise cenazelerini gurbette yani köklerinin olduğu memleketlerinin dışında bırakmamaktır. Aslında burada bir öze dönüş söz konusudur. İnsanlar ait olduklarını hissettikleri coğrafyada defnedilmek istemektedir. Bu husus İstanbul’a yerleşen ama anne ve babası Ordu’da olan veya Ordu’da evi veya arazisi olan bireylerde daha güçlü bir olgudur. İnsanlar memleketlerine yönelik bir aidiyet duygusu hissettikleri için ebedi olarak kalacakları yerin de o topraklar olmasını istemektedirler. Aksi takdirde ebediyen gurbette kalacaklarını düşünmektedirler Aynı zamanda özellikle bayramlarda köyler kalabalık olduğu için ve insanlar yakınlarını kabristanlara giderek ziyaret ettiklerinden dolayı birçok gurbetteki Ordulu birey memleketlerine defnedilip özel günlerde kendilerine dua edilmesini ve akrabalarının onları unutmamalarını ister. Bu nedenle özel bir talep veya istek olmadığı takdirde cenazeler memleketlerine götürülüp orada defnedilmektedir (KK 10).

Cenazelerin İstanbul’dan memleketlerine ulaştırılmasında ise derneklerin ve belediyelerin katkısı olmaktadır. Bir dernek yöneticisi cenaze işlemlerinde derneklerin ve üyelerin sağladığı katkıyı şöyle ifade eder:

“Cenazeler derneklerde toplanır. Cenaze olduğunda mesela ikindi namazına müteakip insanlar orada toplanır, kahvaltısını, yemeğini şey yapar. Genelde masrafları dernekler üstlenir, cenaze sahibi değil. Otobüs için belediyelerden dernekler talepte bulunur. Belediyelerin de STK birimi var. Cenaze işlerine bakan birimleri var. Onlar hallediyor. Cenazelerde önceden belediye yardımcı olmuyordu. Otobüs tutuluyordu, bunun için para toplanıyordu ama şu anda belediyeler otobüs verdiği için öyle bir yardım toplanmasına gerek olmuyor. Bizim cenazeler ve düğünler çok kalabalıktır. Katılanlar çok olur” (KK 4).

Belediyelerin cenazeler için otobüs sağlamadığı zamanlarda derneklerdeki üyeler arasında toplanan paralarla otobüsler kiralanmıştır. Ancak artık belediyeler gerekli desteği sağladığından dolayı derneklerin kilit rolünün etkisinde azalma olmuştur. Ancak yine de bazı derneklerin içinde cenaze sahibinin ihtiyacı olabileceği düşünülerek üyeler arasında para toplandığı olmaktadır. Bunu bir dernek yöneticisi şöyle ifade etmektedir:

“Zaten cenaze olduğu anda biz başında oluruz. Mesela gece 3’te telefon çaldığında ben bilirim ki kötü bir şey oldu. Hangi hastaneyse gider, cenazeyi alırız. Burada Cem Evi’ne getiririz. Sabah 9’da geliriz. Aracını biz ayarlarız. Yolcularını organize ederiz. Gidecek kaç kişiye. Adını, kimlik numarasını vs alırız. Orada para toplarız. On bin, yirmi bin lira. O gidecek kişinin şeyine göre değişir. Toplumsal faaliyetlere katılan biriye bir anda orada 20-25 bin lira birikir. Orada yardım yapmak isteyen yapar. Gönüllülüktedir ama herkes yardım yapar. Bizde yardımlaşma çok önemlidir. Ona (cenaze sahibi) katkı amaçlı yardım yapılır (KK 7).

Günümüz penceresinden bakıldığında cenazelerin organizasyon sürecinde derneklerin önemli bir rolü bulunmaktadır. İnsanların bir araya toplanması, belediyeyle koordinenin sağlanması ve belediyeden gerekli desteğin temin edilmesini dernekler sağlamaktadır. Aynı zamanda hemşehrilerin bir araya gelmesinde yine derneğin iletişim kanallarını kullanmasının etkisi olmakta; bu sayede daha çok kişi cenazeden haberdar olmaktadır. Dernekler sosyal medyasında vefat haberini genellikle ölen kişinin görselini kullanarak duyurmakta, cenazenin ne zaman ve nerede olacağını ve memleketlerine gidecek otobüsün dernekten ne zaman hareket edeceğini bildirmektedir.

Görsel 3.10: Derneklerin cenaze ilanlarında kullandıkları bir görsel (URL-30).

3.3.1.8. STK’ların Şehre Alışma ve Uyum Sağlamadaki Katkısı

İstanbul'a göç eden Ordulu bireylerin kente alışmaları ve uyum sağlamaları yaş, karakter, eğitim seviyesi, İstanbul'daki tanıdıklar gibi çeşitli faktörlerden etkilenmekte ve bunlara göre kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmiş olmasının da etkisiyle teknolojiyi kullanabilenler geçmiş yıllara göre kente alışmada çok sorun yaşamazlar da yine de şehirde maddi ve manevi desteğe ihtiyaç duyabilmektedirler. İstanbul'da yaşamaya başlayan Orduluların kente alışma süreçlerinde öncelikle akrabaları ve yakın çevreleri yardımcı olmaktadır. Bu kesimin dışında ise STK'ların desteği olmaktadır. Ancak STK'ların bütünü bu dairenin içinde yer almamaktadır. Dayanışmanın daha fazla olduğu ve insanların birbirlerini tanıma olasılığının yüksek olduğu köy dernekleri bu süreçte diğer STK'lara göre daha destekleyicidir. Genellikle bir lokali veya ortak vakit geçirme mekânı bulunan bu dernekler insanların buluştuğu ve ortaklaşa faaliyetler içinde bulunduğu yapılardır. Tekeli dernekleri bir himaye sistemi olarak tanımlamaktadır. Ona göre kentleşmenin hız kazandığı periyotta, kent hayatına alışmada zorluklar yaşayan bireyler, göç geldikleri kentte, memleketlerinin isimlerini verdikleri hemşeri grupları oluşturmaktadırlar ve genellikle de dernekler şeklinde örgütlenmektedirler. Genellikle kültürel kimliklerin korunmasına yönelik misyonlarının baskın olduğu şeklinde bir izlemin verseler de aslında bu onların direkt amaçları değildir. Aslında kente gelenlerin uyum sağlama noktasında destek talebinde bulunmasını sağlayan bir yapıdır. Bu nedenler korumacılık sistemidir. Bu özelliğinin etkisiyle mevcut siyasal yapıyla kolayca eklenilebilmektedir. Gecekondu alanlarında aynı köyden veya mahalleden gelenlerin o yerin adıyla anılan mahalleler oluşturması şeklinde toplumun alt tabakalarında ortaya çıkmaktadır (Tekeli, 1996:24). Dernekler hemşehrilerini kentin yabancılığından ve tekinsizliğinden koruyan örgütlenme biçimleridir. Bireylerin kente alışmasına yardımcı olarak aynı zamanda onları himaye etmektedir. Birbirini tanıyan ve daha yakın ilişkilerdeki insanlardan oluşan köy dernekleri genellikle üyelerinin yoğun olduğu merkezlerde kurulmaktadır. Ordu'dan İstanbul'a gelen aynı köyün veya mahallenin sakinleri birbirlerinin desteğiyle şehre taşındıkları için İstanbul'da da aynı mahallede veya yakın yerlerde ikâmet etmektedir. Hatta bu durumun sonucunda İstanbul'daki bazı semtler bazı köylerin semti olarak adlandırılmaktadır. Örneğin Ordulular arasında Beykoz'da Mesudiye'liler yoğundur, Bulgurlu'da Aybastılılar yoğundur şeklinde İstanbul'daki Orduluların semtlere göre yerleşimleri bilinmektedir (KK 4). Bunun yanı sıra Ordu'nun bir köyünün neredeyse tamamının İstanbul'daki bir mahallede bir arada yaşadığı örnekler de bulunmaktadır. Ancak gelen göçlerin devam etmesi ve İstanbul'un da genişlemesiyle hemşehriler arasındaki mesafe açılmaya ve kaçınılmaz olarak uzaklaşma yaşanmaya başlamıştır. İlk gelenler mesafe olarak yakinken sonradan gelenlerin hepsi yakın yerlerde

ikâmet etmemektedir. Kurulan köy dernekleri Ordu'da aynı köyde yaşayan ve birbirine yakın insanlardan oluştuğu için o köyden veya mahalleden İstanbul'a taşınan insanların kente uyum sağlamasında ve alışmasında İstanbul'da uzak yerlerde yaşıyor olsalar bile derneklerin ve hemşehrilerin rolü olmaktadır. Dernekler kente yeni gelenlerle arada bir bağdayıcı yapı görevi görür. Uyum ve alışmanın sağlanmasında derneklerin yanı sıra hemşehrilerin katkısı da fazladır. Kente geldiğinde memleketinden insanlarla bir arada bulunan insanlar kültürel olarak aşına oldukları bir ortama girdiklerinde yabancılik hissi çekmemekte ve alışma süreçleri daha hızlı olmaktadır. Bu durumu kaynak kişi şu sözlerle somutlaştırmaktadır:

“İstanbul'a gelen kişinin uyumunda destek oluruz. Burada Aybastılı çoktur. Bu mahalleye Ordulular Mahallesi derler. Aybastı'daki kültürümüzü burada yaşarız. Aybastı'da çok göremediğin insanı burada daha çok görürsün. 3 tane otobüs gelir buraya Aybastı'dan. Yazıhaneleri var. Gelirken genellikle ekmek getirirler (KK 4).

Derneklerin gerçekleştirdiği faaliyetler insanları bir araya getirip sosyalleşme imkânı vermektedir. Bu durum insanların yalnızlık hissi duymasına da engel olmaktadır. Faaliyetlerin ve dernek işlerinin belli bir süreklilik içinde devam etmesi ve o yapıdaki iletişimin hem uzaktan hem yüz yüze olarak kesilmemesi insanların bağlılık duymasına ve kendilerini o yapının bir parçası olarak hissetmelerine yol açar. Bu bağlılık ve aidiyet süresince meydana gelen etkileşim ise şehre uyum sağlamada hemşehrilerin birbirleriyle olan etkileşimden de güç alarak hızlı yol katetmelerini sağlar. Ayrıca derneklerin insanları bir araya getiren ve gün içinde uğrayabilecekleri bir kapı olan mekânları içermesi ve bu mekânlarda hemşehrilerin tanıdık yüzleri sıklıkla görerek sosyalleşmeleri, kent hayatında daha güvende hissetmelerine olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra derneklerin İstanbul içinde gerçekleştirdiği etkinlikler insanların kent yaşamının içine dahil olmasını da sağlamaktadır. Bireysel olarak dışarıya çıkmayan ve sosyal hayatın içine karışmayan insanlar derneklerin organize ettiği faaliyetler aracılığıyla hemşehrileriyle bir arada şehrin içine karışmakta ve bu sayede kent hayatına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Örnek vermek gerekirse dernekler tarafından düzenlenen İstanbul turları ve boğaz turları gibi gezi etkinlikleri insanların kentte yaşadığı dar alanın dışına çıkıp kenti tanımasını sağlamaktadır. Kent hayatında ekonomik sebepler ve iş yoğunluğu gibi gerekçelerle İstanbul'u tanıma ve öğrenme fırsatı bulamayan hemşehriler derneklerin etkinlikleri aracılığıyla yeni deneyimler yaşama fırsatı bulabilmektedir. Bu etkinliklerde hemşehrileriyle bir arada bulunmaları ise onlara güven hissi aşlamakta ve onları motive etmektedir (URL-31).

Görsel 3.11: Bir dernek tarafından düzenlenen Boğaz Gezisi etkinliğinin afişi (URL-31).

Diğer taraftan STK'ların hemşehrilerinin kente alışmasında katkısı olmakla birlikte bu durum hemşehrilerin kendi içlerinde daha çok kalıp şehrin geneline uyum sağlamada sorun yaşayabileceği şeklinde bir sorunu da ortaya çıkarabilmektedir. Kente yeni gelenlerin ilk süreçlerinde STK'ların katkısı kente alışma açısından daha işlevselken bireyin zaman içinde kentin tüm dinamiklerini öğrenebilmek için yalnızca kendi memleketinden bir çevre içinde kalmayıp dışa açılması gerekmektedir. STK'ların da bu amaç doğrultusunda faaliyet göstermeleri hemşehrilerinin kent hayatı içinde uyumlu bireyler olması için önem taşımaktadır.

3.3.1.9. Gençlerin STK'lar İçindeki Konumu ve Gençlik Kolları

STK'ların profil yapısı çoğunlukla orta yaş ve üstü erkeklerden oluşmaktadır. Genç ve kadın oranı ise her STK için geçerli olmamakla birlikte çoğunlukla düşük oranda kalmaktadır. Yapılan görüşmeler ve gözlemler de bu durumu destekler niteliktedir. Dernek yöneticileriyle yapılan görüşmelerde, genç ve kadın oranının daha düşük olduğunu ve özellikle gençler arasında derneğe gidip gelmenin düşük olduğunu belirtmektedirler (KK 4). Ancak STK'ların toplumun yalnızca bir kesimini içine alan bir yapı değil farklı cinsiyetten ve yaştan insanları da içine dahil etmesi gerekir. Bu sayede STK'ların toplumsal kabulü ve geçerliliği sağlanmış olur. Bununla ilgili olarak bir dernek yöneticisi şu sözleri dile getirmektedir: “*STK’da kadın kolları ve gençlik kolları olmak zorunda. STK sadece cenazeye araç ayarlayan, mesaj atan bir kuruluş olamaz. Toplumuna dokunmak zorunda*” (KK 10).

STK'ların varlığını sürdürebilmesi ve bu yapıların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için gençlerin bu alana yönelmesi ve bu konuda toplumsal bir bilincin olması gerekmektedir. Gençlerin STK'lardan uzakta kalması ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel alanda önemli işlemlere sahip STK'ların toplumu eşit olarak yansıtamamasına ve aynı zamanda gençleri anlamakta ve onların talep ve ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanmalarına neden olmaktadır. Bu husus İstanbul'daki Ordulu STK'lar üzerinden tartışıldığında gençlerin STK'ların içinde bulunup faaliyetlerine katılımı dernekçilik ve vakıfçılık anlayışının sürmesi ve yeni kuşakların Ordu kimliklerini muhafaza etmesi ve kültürel belleklerini unutmamaları bakımından önem taşımaktadır. Diğer yandan gençlerin katılım oranının düşük olduğu STK'larda gençlik enerjisi ve coşkusu düşük kalmakta ve STK'ların faaliyetlerinin işlevi eksik kalmaktadır. Ancak genel olarak bakıldığında gençlerin STK'lara meyli çok değildir. Bu durumla ilgili bir kaynak kişi şu açıklamaları yapmaktadır:

“Gençler ve kadınlara yönelik de çalışmalar olmalı ama bunlar erkek ağırlıklı. Ben temmuzda başkanlığı bırakıcam ama kime? Benim gençlerim nerede? 35-40 yaş altında kimse yok. Sen gidip bir derneğe üye misin? Yok. Benim çocuklarım da değil. Baba ne uğraşıyorsun diyorlar ama kim yürütecek bu işleri. Ama Alevi derneklerinde bu var. Gençlere yönelik faaliyetleri oluyor. Bizde gençler geliyor, burs alıyor daha uğramıyor. Ama aidiyet duygusu hissetmesi, ben burs aldım, benim de burs vermem lazım demesi gerekir” (KK 3).

Gençlerin derneklere üyeliği üzerinden konuya bakıldığında bazı derneklerin gençleri çekmek için özel olarak çalışıyor olması, özellikle dernek başkanlarının bu konuya önem vermesi ve bu amaçla gençlerin ilgisini çekecek aktiviteler organize etmesi ve ayrıca gençlerin kendi içlerinde planlamalar yapmasına olanak sağlamalarından dolayı genç üyelerin sayısı diğer derneklere göre yüksek olmaktadır. Ancak birçok dernek faaliyetlerini gerçekleştirirken her profilden insanı göz önünde bulundurmadığından ve faaliyetlerin birçoğu aynı profilden insanlara hitap eden ve gençlerin ilgisini çekmeyen türden olduğundan dolayı bu derneklerdeki genç üye sayısı düşük kalmaktadır. Bu durumu kaynak kişi şu sözlerle ifade etmektedir: “*Dernek faaliyetlerine daha çok 30 yaş üstü katılıyor. Altı kısmen katılıyor. Son 3-4 yıldır gençlere yönelik faaliyetler azaldı. Gençler aktivite bekliyor, köyün sorunlarıyla onlar ne kadar ilgilenir. Son 3 yıldır o konularda geri kaldık*” (KK 6). Yaygın olarak toplantılar, açılışlar, kahvaltılar ve piknikler organize eden dernekler bu faaliyetlerin dışına çıkıp farklı profilden hemşehrilerini göz önünde bulundurarak faaliyetlerini genişletmediğinde üye profillerinin çeşitliliği zayıf kalmaktadır. Diğer yandan faaliyetlerinde çeşitliliğe giden ve bunun yanı sıra gençleri planlamaya dahil edip talep ve ihtiyaçlarına yönelik tepki veren derneklerde ise profil çeşitliliği daha yüksek olmakta ve aynı zamanda

toplumlarını daha eşit şekilde yansıtabilmektedirler. Bununla ilgili kaynak kişi şu ifadeyi kullanmaktadır:

“Gençlerin katılımı %100. Biz herkese hitap edebiliyoruz. Gençler kendi aralarında bir şey yapıyorlar, biz diyoruz ki biz size ön ayak olalım. Şu şeyinizi biz getirelim. Gençleri buradaki sıcak ortam çekiyor. Geliyorlar, burada yüz bir oynuyorlar, diğerinin ensesine şaplak atabiliyorlar. Buradakiler yakın oluyor onlara” (KK 1).

STK’ların bazıları gençlere yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetleri daha etkili hale getirmek ve gençlerin seslerini daha iyi şekilde duymak amacıyla gençlerin kendi içlerinde yapılanmasını teşvik etmektedir. Bu çabanın sonucunda dernekler içinde gençlik kolları kurulmaktadır. Gençlik kolları, gençlerin derneklerin işleyişi içinde rol ve sorumluluk almasını ve aynı memleketten gençlerin bir araya gelmelerini ve ortak etkinlikler gerçekleştirmelerini sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak bir dernek başkanı ile yapılan görüşmede şundan bahsedilmiştir:

“Öğretmenler gününü kutluyoruz, 23 Nisan’ı kutluyoruz, Dünya Kadınlar Günü’nü kutluyoruz, anneler gününü kutluyoruz. Bunların hepsini derneğimizde kutluyoruz. Bunların hepsini gençlik kolları yapıyor. Biz onları destekliyoruz. Gençlik kollarımız 38 kişi, içinde liseli üniversiteli, iş hayatında olanlar da var” (KK 10).

Gençlik kolları derneklere enerji ve ruh getirerek faaliyet sayısını artırmakta ve derneğin toplumsal alanda daha görünür olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda gençlerin toplumsal bilince sahip olması ve sorumluluk sahibi olmasında STK’ların içinde bulunmalarının etkisi olmaktadır. STK’lar içinde faaliyet gerçekleştiren veya bu faaliyetlere katılan gençler kendilerine sosyal bir alan oluştururken aynı zamanda yeni arkadaşlar edinmekte ve boş vakitlerini değerlendirmektedir. Gençlerin dernek çalışmaları ile ilgili olarak bir diğer örnek ise kaynak kişi tarafından şöyle ifade edilmektedir:

“Derneğimizde öğrenciler toplanırdı. Ders çalışırlardı beraber. Bu arkadaşımız da bizim gençlik kollarındandı. Şimdi yeni başkan adayımız gençlik kollarının. Gençlik kollarından yetişti. Yetişenleri de yanıma getiriyorum. Diğer Ordu derneklerinden bazıları ile, kardeş dernek ile yaşlı bakımevine ziyarete gidiyorlardı, kitap okuma yapıyorlardı. Maç yapıyorlardı, saz çalışıyorlardı. Başka derneklerle halı saha maçı yapıyorlar, karşılıklı kahvaltıya gidiyorlar” (KK 7).

Derneklerin gençlere yönelik gerçekleştirdiği faaliyetler beklentilere ve iletişimde olunan gençlerin taleplerine göre değişiklik göstermektedir. Genel olarak bakıldığında spor faaliyetleri, geziler, eğitsel konferans ve seminerler, kahvaltı ve yemek organizasyonları en yaygın olanlardır. Spor faaliyetleri içinde futbol turnuvaları en ön sırada yer almaktadır.

Ancak futbol turnuvaları yalnızca erkeklere yönelik gerçekleştirildiği için kadınlar bu açıdan eksik hissetmektedir. Fakat bir dernek yöneticisi kadınlar için voleybol turnuvaları düzenlediklerinden bahsetmektedir (KK 13). Bu açıdan bakıldığında genel kaidelerin dışında bazı dernekler istisnai olarak farklı faaliyetleri de organize etmektedir. Spor faaliyetleri dışında dernek binalarının gençlerin kullanımı için düzenlenmesi de derneklerin gençlere yönelik teşvik edici olan bir diğer çalışmasıdır. Buralarda gençlerin ders çalışabileceği ortamlar oluşturulması, aynı zamanda birbirlerini desteklemelerine ve kaynaşmalarına da imkân sağlamaktadır. Bunun yanı sıra gençlere yönelik eğitimler, dersler, kurslar ve geziler düzenlenmektedir. Bu hususta bir dernek yöneticisi çalışmalarını şöyle ifade etmektedir:

“Bir de çocuk kulübü kurmak istiyoruz. Boya yaparak müzik dinleyerek çeşitli aktivitelerle bu çocuk derneği öğrenecek sonra gençlik kollarına veya kadın kollarına geçecek, sonra onlar yönetimi devralacak. Yani kendi insan gücünü kendin yetiştireceksin. Geçtiğimiz günlerde biz İngilizce ve Matematikle ilgili bir kurs yaptık. Kendi öğretmenlerimizden insan gücünü oradan aldık. Hiçbir ücret almaksızın, belli günlerde derneğimizde ihtiyacı olan gençlerimize İngilizce ve Matematikte eğitim verdik” (KK 10).

Gençlerin STK’lar ile tanışmasını ve etkileşim içinde olmasını sağlayan unsurlardan biri ise burslardır. Birçok dernek, federasyon ve vakıf öğrencilere burs vermektedir. Burs veren bazı STK’lar bunun karşılığında bursiyerlerin STK faaliyetlerine katılmasını şart koşturmaktadır. Bazı STK’lar ise bursiyer öğrencilere yönelik geziler, kahvaltı ve iftar programları, konferanslar gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir (KK 4). Bu sayede gençlerin STK’nın içinde olmaları ve STK’nın imkânlarından daha fazla yararlanmaları hedeflenmektedir. Aynı zamanda bursu veren bağışçıların öğrencilerin STK’lar içinde aktif olduğunu, faaliyetler yürüttüğünü görmeleri de onları bu hususta motive etmekte ve burs verme geleneğinin yıllar boyu devam etmesine katkı sunmaktadır.

Gençlerin derneklere katılımının fazla olduğu dernekler genellikle üyeleri arasında daha fazla etkileşimin olduğu, İstanbul’da birbirine yakın yerlerde ikâmet eden üyelerden oluşan veya üyelerin çoğunun aynı yerde yaşadığı derneklerdir. Bu yapılarda dernekler artık o mahallenin ortak bir değeri hâline gelmiştir ve orayı herkes kullanmakta ve sahip çıkmaktadır. Yine bu tarz derneklerde gençler de derneklerin sağlamış olduğu imkânları kullanmakta ve derneklerin çatısı altında kendi faaliyetlerini planlayıp uygulamaktadırlar. Özellikle dernek lokalleri bütün üyelerin ortak bir toplanma ve zaman geçirme alanı olmaktadır. Gençler de bu alanları kendi istekleri için kullanmaktadır.

Derneklerin gençlerin faaliyetlerine daha aktif şekilde katılımını önemsemelerinin çeşitli sebepleri vardır. Bunlar arasında ilki dernekçiliğin devam etmesi için usta-çırak ilişkisi yoluyla gençlerin de derneklere gelerek işleyişi öğrenmeleri ve içlerinde isteğin oluşmasıdır. Ordululara İstanbul'da siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal anlamda birçok faydası olan hemşehrilik bağlarının formel hâle gelmesini sağlayan derneklerin mevcudiyeti bu yapıları besleyecek olan insan kaynağının olmasından geçmektedir. Bunun yanı sıra gençlerin birbirlerini tanımaları ve kaynaşmalarında derneklerin önemli bir rolü olmaktadır. Dernek bünyesinde planlanan faaliyetler sayesinde dışarıda bir araya gelemeyen ve birbirini tanımayan birçok genç Ordu kimliği veya köylerinin kimliği üzerinden tanışıp kaynaşmakta ve bunun sonucunda kendi memleketlerinden insanlarla bir sosyal yapı oluşturmuş olmaktadır. Diğer yandan derneklerin yöneticilerinin çok büyük çoğunluğunun orta yaş ve üstü olmasından dolayı bu kişilerin gençlerle iletişimi zayıf kalmakta ve onların beklentilerini iyi karşılayamamaktadırlar. Gençlik kollarının kurulmasının bir diğer sebebi de bu durumu ortadan kaldırmaktır (KK 5). Gençlik kollarının kendi aralarında oluşturduğu yapılanma, kendilerini daha iyi temsil etmelerini ve istedikleri faaliyetleri gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

İstanbul'daki Orduluların içinde, İstanbul'da doğup büyümesine rağmen Ordu kimliğini koruyan bir nesil varken bunun tersine Ordu kimliğinden kopanlar da bulunmaktadır. Ordu kimliğini koruyan nesilde ise bu durum iki çeşittir. Özellikle yetiştikleri çevre ve ailelerin de etkisiyle Ordu'da doğmamalarına rağmen Ordu kimliğini taşıyan ve memleketlerine yönelik sevgisi yoğun olan gençler bulunmaktadır. Bunlar Ordu'ya gidip gelmekte ve Ordulu kimliğini korumaktadır. Ancak şehirde büyüüp yetişen bu gençlerden bazıları özellikle şehre uyum sağlamada ve entegre olmada zorluk yaşayan hemşehrileriyle yakın olamamaktadır. Bu gençler memleketlerine entegre olamayıp yalnızca mensubiyet hissi duymaktadırlar. Bu gruptaki gençler aile büyüklerinden edindikleri kültürel değerleri yaşatmakta ve Ordulu kimlikleri ailelerinin öğretileri çerçevesinde kalmaktadır. Öte yandan mensubiyet hissinin yanı sıra entegre olmak noktasında da sorun yaşamayan köyünün âdetlerini, geleneklerini şehirde yaşayabilen ve yaşamaktan çekinmeyen veya bunu hevesleyen gençler de bulunmaktadır. Bunlar hemşehrilerinin arasında çok daha rahat şekilde yer almakta ve bir uzaklık duygusu içinde olmamaktadır. Ordu'da doğmayıp İstanbul'da doğan gençlerin Ordulu kimliklerini ortaya çıkarmada STK'ların kültürel değerleri öne çıkaracak faaliyetleri incelemesi ve bu doğrultuda etkinlikler oluşturması önem taşımaktadır. Ancak bu faaliyetler genelleme yaparak yorumlandığında konserlerden, şenliklerden

oluşmakta ve kültürel kimliği ortaya çıkaracak etkidenden uzak kalmaktadır (KK 12). Bu nedenle STK'ların kültürel faaliyetlerini artırması ve bu faaliyetlerin içine gençleri de çekecek hamleler yapması İstanbul içinde yaşayan Ordulu kökleri olan bireylerin Ordu kimliklerini bulmasını ve sahiplenmesini sağlayacaktır. Gençlerin STK'ların faaliyetlerine isteyerek ve aktif şekilde katılımını sağlamak için ise klasik anlayışlar yerine güncel ve işlevsel faaliyetler oluşturulmalı, bunların genç katılımını ne şekilde etkilediği denenip test edilmeli ve en etkili yol bu şekilde bulunmalıdır.

3.3.1.10. Kadınların STK içindeki Konumu ve Kadın Kolları

STK'lar toplumu eşit şekilde temsil edebilmek için her profilden üyeyi barındırmak zorundadırlar. Bu bakımdan erkeklerin yanı sıra kadınların da STK'larda hem yönetimde hem de üyelikte yer alması önem taşır. Ancak kadın ve erkek oranına bakıldığında özellikle yöneticilik bazında bir eşitlik söz konusu değildir. Bazı STK'lar kadınların temsiline önem verse de bu oran yüksek değildir. Özellikle yönetim kademesinde kadın oranları çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Bu durum kadınların dernek faaliyetlerine olan katılımını da etkilemektedir. Ordu şehrinin özellikle daha iç kesimlerinde muhafazakâr bir anlayış bulunmaktadır. Bu sebeple birbirini tanımayan kadın ve erkek arasında bir sınır bulunmaktadır. Bu durumun da etkisiyle erkek egemen ortamlarda kadınlar daha geri planda kalmakta ve kendilerini öne çıkaramamaktadırlar. STK'ların içinde bu kökten gelen sebeplerle bazı kadınlar erkeklerle aynı etkinliklerde rahat hissetmemekte ve bu nedenle gerçekleştirilen etkinliklere katılmamaktadır. Bu duruma karşı bazı STK'larda kadın kolları kurulmuştur. Kadın kolları sayesinde kadınlar kendi iç örgütlenmelerini oluşturmakta ve ayrı bir hareket alanı bulabilmektedirler. Kadın kolları, kadınların kendi içlerinde etkinlikler planlamalarını ve faaliyetler içinde bulunmalarını sağlamaktadır. Bu sayede kadınların da derneklere daha aktif katılımı sağlanmış olmaktadır. Bu hususu kaynak kişi şöyle açıklamaktadır:

“Gençler pek yok ama kadınlar var erkekler kadar. Bizim kadın kollarımız var. Erkeklerle yakın sayıda kadın üyemiz de var bizim. Mesela onların bir günü oldu. 700 kadar kadın bir araya geldi. Çok coşkulu eğlenceli bir gün oldu hatta birkaç gün oldu. Kadınlar bu işe daha çok sahip çıkıyor” (KK 2).

Kadın kolları, kadınların dernekler içinde daha özgür ve rahat hissedebilmelerini ve rahat hareket etmelerini sağlamaktadır. Özellikle erkeklerle aynı ortamda rahat hissedemeyen kadınlar, kadın kolları aracılığıyla dernek içinde kendi iletişim kanalını bulmuş olmaktadır. Bunun sonucunda kadınların dernek faaliyetlerine katılımı da artmaktadır. Kadın kollarının

organizasyonuyla kadınlar kendi aralarında kahvaltı, davet, gezi gibi çeşitli toplantılar gerçekleştirmektedir. Bazı dernekler kadınlara özel olarak ayrı lokaller de açmaktayken bazıları ise dernek binasını faaliyetleri olduğunda kadınlara ayırmaktadır (KK 4).

Görsel 3.12: Kadın kollarınca gerçekleştirilen bir etkinlik afişi (URL-32).

Kadınlar derneklerdeki faaliyetlere katılırken aynı zamanda gerçekleştirilen faaliyetlerin yürütülmesinde ve koordinasyonunda sorumluluk da almaktadır. Örneğin Mesudiye Arıcılar Köyü Derneği'nin gerçekleştirdiği **Keşkek Günü** etkinliğinde kadın kolları oldukça zahmetli olan keşkek yemeğini hazırlamıştır ve ayrıca organizasyona katkı sağlamıştır. Yemeğin hazırlanışındaki süreç kadın kolları tarafından koordine edilmiştir. Bundan dolayı hem etkinlik öncesinde hem etkinlik sonrasında dernek başkanı kadın kollarının etkinliğin gerçekleştirilmesindeki rolünü vurgulamış ve kadın kolları başkanını sahneye davet ederek onun nezdinde tüm kadın kolları üyelerini alkışlatmıştır (URL-33).

Kadın kollarının aktif olduğu STK'ların kadınlara yönelik faaliyetleri de daha fazla olmaktadır. Bu STK'larda kadınlar hem eğlenmek hem de bir arada olmak için farklı etkinlikler düzenlemektedir. Örneğin Ordu Gököy Kozören Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği kadın kollarının aktif olduğu ve kadınlara yönelik faaliyetlerin sık gerçekleştiği bir STK'dır. Bu faaliyetlere bir örnek vermek gerekirse dernek lokalinde kadınlara yönelik bir kahve ve oyun gecesi etkinliği düzenlenmiştir. Etkinlikte kadınlara Türk kahvesi ikram edilmiş ve kulaklık oyunu, sandalye kapmaca, tabu, okey, tavla, karaoke gibi etkinlikler düzenlenmiş ve müzikler çalınmıştır (URL-34).

Görsel 3.13: STK’larda kadınlara yönelik gerçekleştirilen bir etkinlik (URL-34).

STK’lar kadınların toplum içinde daha belirgin olmalarını sağlamaktadır. Özellikle sosyal yardım konularında kadınlar kendi aralarında çalışmalar yürütmektedir. Kadın kollarının örgütlemesiyle kadınlar bir araya gelmekte ve çalışmalar yürütmektedir. Bu durumu kaynak kişi şöyle ifade etmektedir:

“Kadın kolları yardım konularında çok aktif. Herhangi bir ihtiyaç sahibi varsa eğer, kadın kollarının Whatsapp grubu vardır. Orada bunu paylaşırlar, kendi aralarında ufak da olsa bir meblağla başlarlar. Sonra onu büyütürler ve ihtiyaç duyulan yere ulaştırırlar” (KK 5).

Kadınların toplumsal alanda aktif hâle gelmesinde katkısı olan faaliyetlerini yürütmesinde derneklerinin formel yapısı ve sağladığı imkânlar etkili olmaktadır. Özellikle ev hanımı olan kadınlar dışarıda bir faaliyet alanı bulabilmekte ve sosyal alanlarını genişletmektedir. Ayrıca birlikte farklı faaliyetlerde bulunarak sosyalleşmektedirler.

STK’lar kadınların üretici olmaları noktasında da pazar alanı oluşturarak onlara destek olmaktadır. Ordu’da kadınların ürettikleri yöresel ürünler belediye öncülüğündeki kooperatif ile paketlenip İstanbul’a gönderilmekte ve burada satılmaktadır. Ordu iline bağlı Mesudiye belediyesi tarafından İstanbul’da açılan yöresel markette Mesudiye’de belediyece kurulan ve üretici kadınların oluşturduğu kooperatiftan ürünler gelmektedir. Bu ürünlerin daha geniş kitlelere duyurulmasında ise STK’ların katkısı olmaktadır. Hem fiziki pazar alanı oluşturarak

hem de iletişim kanallarını oluşturarak bu ürünlerin satılma sürecine destek olmaktadır (KK 6).

3.3.1.11. STK’larda İletişim ve Haberleşme

STK’lar faaliyetlerini yürütürken üyelerini ve hemşehrilerini haberdar etmek için çeşitli iletişim kanallarını kullanmaktadır. Önceden iletişim araçları yaygın değilken bütün üyelere ulaşmak zorken, internet teknolojisinin ilerlemesiyle birlikte çok çeşitli iletişim ağlarının ortaya çıkması ve tek seferde çok sayıda insana bilgi ulaştırılabilmesi sayesinde STK’lar hemşehrilerine ve üyelerine hızlı şekilde ulaşabilmektedir. Bunun sonucunda ise hemşehriler birbirleri ile ilgili ve memleketleri ile ilgili gelişmelerden hızlı bir şekilde haberdar olabilmektedir. Bu gelişmeler hem STK’nın çalışmaları hakkında olurken hem de hemşehrilerin veya üyelerin düğün, cenaze gibi önemli günleri hakkında veya memleketlerindeki gelişmeler hakkında olabilmektedir. STK içindeki iletişimin yeterli seviyede olması hemşehrilerin birbirleriyle olan etkileşiminin de artmasını sağlarken aynı zamanda faaliyetlerin dar bir kapsamda kalmasının önüne geçmekte ve başka STK’ların veya insanların da bu faaliyetlerden haberdar olmasını ve bunun sonucunda birbirlerinden örnek alarak faaliyetlerini ve çalışmalarını geliştirmelerini sağlamaktadır. Üyelerle ve hemşehrilerle iletişimde mesajlaşma uygulamaları ve sosyal medya uygulamaları kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra ulaşılamayan kişilere, yakını veya komşusu olan diğer üyeler aracılığıyla da haber ulaştırılabilmektedir (KK 1). STK’ların üyelerle veya hemşehrilerle nasıl iletişim kurduğunu bir dernek yöneticisi şöyle anlatmaktadır:

“İletişimde mesaj sistemi haricinde whatsapp gruplarımız var. Mesela Alibeyköy’de whatsapp grubumuz var. Takribi 150 kişilik. Burada da ağırlık bu bölgede yaşayanlar olduğu için bölgede herhangi bir durum varsa önce o whatsapp grubuna haber veriyoruz, iletişime geçiyoruz. Yine whatsapp mesaj grubumuz var, 356 kişilik. Daha dar kapsamlı bir şey varsa oradan bildiriyoruz. Köylülerimizle iletişim sağladığımız bir platform” (KK 6).

Dernek yöneticilerinin önderliğinde farklı yapılar için farklı gruplar kurulmakta ve o grup aracılığıyla iletişim sağlanmaktadır. Aynı zamanda dernek yöneticilerinin kendi aralarında kurdukları gruplar bulunmaktadır. Bunun yanında federasyonların kurduğu ve ilçe dernek yöneticilerini topladığı iletişim grupları da bulunmaktadır. Derneklerin hem kendi içlerindeki çalışmaların koordinesinde hem de derneklerin birlik içinde olup koordineli çalışmasında mesaj sistemlerinin ve Whatsapp gruplarının önemli rolü bulunmaktadır. İletişim kanallarının sağladığı katkıyla ilgili kaynak kişi şu açıklamayı yapmaktadır:

“Büyükşehirle iletişimi dernek yöneticileri kuruyor. Bir mesaj hattıyla haber veriyor herkese. Şimdi davetiye dağıtsan bile, birçok ulaşamadığın kişiler oluyor İstanbul’da. Gitsen de evinde bulamıyorsun. Ama mesaj hattıyla herkese ulaşabiliyoruz. Kişilerin ulaşamadığı kişilere dernek yönetimleri var bizim. 11 tane yönetim kurulu üyemiz var. Her semtte hem kadınlar kolumuzun da temsilcileri var. Yani herkese bir anda ulaşabilme şansımız var. Whatsapp hattımız var, normal mesaj hattımız var. Facebook grubumuz var” (KK 2).

Hemşehri dernekleri özelinde bakıldığında üyelerle olan iletişimin sağlanmasında, toplantıların ve faaliyetlerin gününün ve detaylarının belirlenmesinde ve önemli haberlerin duyurulmasında mesaj sistemleri, Whatsapp grupları ve Facebook’ta kurulan dernek sayfaları veya grupları etkili olmaktadır. Bu platformlar üyelere ve hemşehrilere birçok açıdan katkı sağlamaktadır. Üyelerin gerçekleştireceği düğün, nişan, kına gecesi, sünnet, mevlit, cenaze gibi törenler derneklerin iletişim kanalları aracılığıyla üyelerle ve hemşehrilerle paylaşılmaktadır. Bunun yanı sıra dernek bünyesinde gerçekleştirilecek olan piknik, kahvaltı, toplantı gibi faaliyetler iletişim kanallarıyla ve afişlerle sosyal medyada duyurulmaktadır. Diğer taraftan Facebook ve Instagram platformlarında yöneticiler memleketleri ile ilgili haberleri, görselleri paylaşmakta, diğer üyeler de paylaşımlar yapabilmekte ve memlekette ve hemşehrilerinden haberler alabilmektedirler (KK 7). Sosyal medyanın aktif olarak kullanılması hemşehrilerin memleketleriyle olan bağlarını güçlendirmektedir. Memleketlerinden fotoğraflar ve videolar görmek veya bunlara sık sık maruz kalmak memleket imgesinin zihinlerde canlı kalmasını sağlamaktadır. Kaynak kişi bu durumu şöyle anlatmaktadır: *“Etkinlikleri resimletiyoruz ki şu açıdan: Bir anı kalıyor, bir de insanların daha çok bağlanmasını sağlıyor. Kendini sosyal medyada görmesi mutlu ediyor. Mesela fotoğraftaki şu adam vefat etti”* (KK 7). Ayrıca İstanbul’dan Ordu’ya gidecek olanlar ya da Ordu’dan İstanbul’a gelecek olanlar sosyal medya kanallarında bunu haber vermekte ve herhangi bir eşya taşınmasında yardımcı olabileceğini belirtip telefon numarasını paylaşmaktadır. Üyeler bireysel olarak da derneklerin gruplarında paylaşım yapabilmekte; bazen talep ve şikâyetlerini belirtmekte, bazen memleket özlemini dile getirmekte, bazen ise bu alanları sosyalleşmek için kullanmaktadır. İstanbul’daki hemşehrilerin dayanışma ve iletişim içinde olmasında, memleketleri ile olan bağlarını maddi ve manevi olarak sürdürmelerinde STK’ların oluşturduğu iletişim ağlarının katkısı bulunmaktadır.

Düğün, nişan, kına gecesi, mevlit gibi törenlerde çakışmaların olmaması ve düzensizlik yaşanmaması için dernekler bir planlama oluşturup üyelerin de buna göre hareket etmesini beklemektedir. Bu sayede üyelerin etkinliği birbiri ile aynı tarihlerde olmadan gerçekleşebilmektedir. Kaynak kişi düğün törenlerindeki planlamayı şöyle anlatmaktadır:

“Düğünlerde bizim 1000 kişilik, 1000 tane hemşerimizin mesaj sisteminde kaydı var. Profesyonel mesaj, kurumsal bir şirketle anlaşmamız var. Düğünlerde de şöyle bir sistemimiz var. Düğün yapmak isteyen vatandaş önce derneğe başvurur. Tarih söyler. O tarihte başka bir köylümüzün düğünü var mı diye bakarız. Bizde bir düğün tablosu vardır. Şu hafta sonu boş görünüyor deriz. Ona göre adam notunu alır, nikah tarihini alır. Aldıktan sonra da düğüne bir ay kala veya 15 gün kala bize davetiyesini getiriyor, mesaj attırıyor. O mesaj 1000 kişiye ulaşıyor. Her aileden 1 kişinin ismi var orada. Ailenin reisine gidiyor. Yani iletişim grubunda sadece ailenin reisi var. Yoksa çok daha fazla hemşerimiz var İstanbul’da. Aileden 1 kişiye gitmesi yeterli, herkes birbirine haberdar ediyor. Mesaj paramızı alıyoruz. Düğünlerde alıyoruz. 150 lira mesaj ücreti var. Ama cenaze ve mevlit ve kan aramalarında hizmeti bizden karşılıyoruz” (KK 6).

Cenaze törenleriyle ilgili de derneklerin aracılığıyla hemşehriler arasında irtibat sağlanmaktadır. Genellikle kurumsal bir şirketle anlaşp mesaj sistemi kuran dernekler hemşehrilerinden biri öldüğünde bu sistem aracılığıyla ölüm haberini duyurmaktadır. Bunun yanında cenazenin ne zaman ve nerede olacağını belirtip irtibat numarasını da yazmaktadır. Bu sayede mesaj sistemine üye olan bütün hemşehriler cenazeden haberdar olmaktadır. Bazı derneklerde bu iletişim sistemi çok daha geniş kapsamlıdır. Yalnızca İstanbul’daki hemşehrileri değil farklı şehirlerdeki hemşehrilerini de içeren ve mesaj sistemleri ile hemşehrileri ile ilgili haberleri gurbettekilerin tamamına duyurabilmektedirler (KK 6).

İletişim araçları İstanbul içindeki derneklerin birbirleriyle koordinesinde ve belediyeler ile haberleşmesinde de etkili olmaktadır. Bu amaçla farklı sohbet grupları oluşturulmakta ve böylece yönetsel konuların koordinesi de sağlanmış olmaktadır. Farklı derneklerle ve belediyelerle iletişim içinde olmak derneklerin imkân bakımından daha güçlü olmasını ve üyelerine yönelik faaliyetlerinde daha üretici olmasını sağlamaktadır. Bu iletişim aynı zamanda hemşehrilik bilincinin gelişmesine ve Orduluların yalnızca köy veya ilçe birlikteliği olarak değil bir şehir birlikteliği içinde hareket edebilmesine de olanak tanımaktadır. Hem sosyal medya ile hem de mesajlaşma uygulamaları ile kurulan ağlar aracılığıyla İstanbul’daki Ordulular birbirlerinden haberdar olmakta ve bir araya gelme yolu bulmaktadır. Bu durumu örneklemek ve açıklamak için kaynak kişilerin şu sözlerine bakmak gerekir:

“Diğer derneklerle ilişkimiz olur. Mesela 70 tane Mesudiye’nin dernekler grubu var. Başında İsa Gül, belediye başkanımız. Onun başında olduğu bir WhatsApp grubumuz var. Burada bütün haberleşme, iletişim, o bölgenin sorunlarıyla, faaliyetleriyle, duyurularıyla ilgili. Her şeyden haberimiz oluyor. Yılda yaklaşık 2 veya 3 defa belediye başkanı bizi Sarıyer Karadenizliler derneğinde topluyor. 70 derneğin hepsini davetiye ile çağırıyor. Sabah kahvaltısında. Bölgemizim sorunlarının konuşulduğu toplantı yapıyor. Her dernekten 3-6 arası kişiye davetiye gönderiyor” (KK 6).

Facebook ve Instagram gibi görsel paylaşımların yapılabildiği ve bunları herkesin görebildiği platformlar aslında STK'lar için bir vitrindir. Gerçekleştirdikleri faaliyetlerle ilgili görselleri bu mecralarda paylaşarak faaliyetlerini herkesle paylaşmaktadırlar. Bu sayede STK'nın çalışan olduğu veya olmadığı ile ilgili bir yargı meydana gelebilmektedir. STK'nın aktiflik derecesi yöneticilerinin ve özellikle STK başkanının başarısı ve kamuoyu nezdinde takdir görmesi için de bir ölçüt olduğundan STK yöneticileri aynı zamanda bu mecralarda kendilerini bireysel olarak ön plana çıkaracak paylaşımlar yaparak veya yaptırarak kişisel bir imaj çalışması da yürütmektedir. Bu imaj çalışması özellikle siyasete atılmayı düşünen ve bu doğrultuda STK'ları siyasete hazırlık noktası olarak düşünen yöneticiler için önem taşımaktadır. Sosyal medyada gösterdikleri imaj ile kamuoyunda olumlu bir izlenim yaratıp siyasi kariyerlerine katkı sağlamayı amaçlamaktadırlar.

STK'ların iletişim ağları arasında yerel medya da yer almaktadır. Yerel medya STK'ların çalışmalarına yer vermekte, gerçekleştirilen etkinliklerden canlı yayınlar yapmakta ve STK yöneticileri ile programlar düzenlemektedir. Bu yayınlar aracılığıyla STK'lar kendilerini daha geniş kitlelere gösterebilmekte ve seslerini de duyurabilmektedir. Hem yerel televizyon kanallarında hem de gazetelerde Ordulularla ilgili öne çıkan haberlere yer verilmekte, sorunlar anlatılmakta ve eleştiriler yapılmaktadır.

Görsel 3.14: Yerel medyadaki bir programın afişi (URL-35).

Ekonomik olarak güçlü olan ve daha geniş bir kesime hitap eden bazı STK'ların çıkardığı yayınlar bulunmaktadır. Bu yayınlarda STK faaliyetleri, Ordu'nun kültürüne dair içerikler ve Ordu ile ilgili öne çıkan haberler paylaşılmaktadır. Bu sayede hemşehriler Ordu ve Ordu'nun gündemi ile ilgili konuları takip etme fırsatı bulabilmektedir.

Günümüzde medya iletişimin en yoğun olduğu alan hâline gelmiştir. Dijitalleşmenin artmasıyla beraber artık birçok etkinlik dijitalle kaymıştır. Dijital çağın etkisiyle elektronik ortamda oluşan bu durumu Walter Ong ikincil sözlü kültür ortamı olarak ifade etmiştir (2010:15). STK'lar da günümüzde özellikle sosyal medya kanallarını sık bir şekilde kullanmaktadır. Bunun sonucunda hemşehriler de bu kanallarda daha aktif olmaktadır. Medya bu haliyle kültürün de aktarıldığı bir alan haline gelmiştir. Sosyal medya gruplarında toplumsal paylaşımların yanı sıra kültürel içerikler de paylaşılmaktadır. Bireysel bağlamda hemşehriler hislerini, kültürel belleklerinde var olan ama İstanbul'da artık eskisi kadar yaygın olmadığını düşündükleri toplumsal ve kültürel belleklerdeki bilgileri paylaşmaktadır. Bunun sonucunda elektronik ortam da hemşehrilik ilişkilerinin güçlenmesinde, aidiyet hissinin artmasında ve Ordu kimliğinin korunup sürdürülmesinde önemli bir alan hâline gelmiştir.

3.3.1.12. STK'ların Özel Günlerde Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Sivil toplum kuruluşları, özel günlere yönelik hassasiyet göstermekte ve bu günlerin anlamına uygun faaliyetler yürütmektedir. Bazı STK'lar bu günlerde diğerlerine göre daha fazla duyarlılık göstermekte ve özellikle gençlik kolları ve kadın kolları yapılanmaları aracılığıyla bu günler için çeşitli faaliyetler tertip etmektedir. Bazıları ise yalnızca sosyal medya aracılığıyla bu günleri kutlamaktadır. STK'ların toplumsal anlamdaki rolünü ve işlevini örnekleyen bu kutlamaların çoğu kendi üyelerini ve hemşehrilerini kapsasa da amaç her zaman yalnızca kendi hemşehrileri olmamakta daha evrensel niyetlerle faaliyetler yürütülmektedir. Özel günlerdeki bu kutlamalar ile insanların gönüllerine hitap edebilmekte ve onları mutlu ederek olumlu bir STK imajı sergilemiş olmaktadır. Alan araştırması ve gözlemler neticesinde STK'ların 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, Anneler Günü ve Öğretmenler Günü başta olmak üzere ulusal ve dini bayramlar ve günlerde çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Özellikle kadın kolları ve gençlik kollarının aktif olduğu STK'larda 8 Mart Dünya Kadınlar Günü için etkinlikler gerçekleştirilmektedir (KK 2, KK 7). Bugünde kent

merkezinde stantlar açılıp kadınlara çiçek verilmekte, müzikli eğlenceler düzenlenmekte veya gezi programları yapılmaktadır. Kadınlara yönelik gerçekleştirilen bu etkinlikler sosyal medya aracılığıyla da duyurulmaktadır. Bu etkinliklerde aynı köyün veya ilçenin kadınları bir araya gelmektedir. Bunun sonucunda hem hemşehrlik bağları güçlenmekte hem de kadınların birlik içinde ve dayanışma içinde olması sağlanmaktadır.

Görsel 3.15: Kadınlar Günü'ne yönelik bir etkinlik afişi (URL-36).

Anneler günü STK'ların annelere ve anne adaylarına yönelik etkinlikler düzenlediği bir diğer gündür. Bugün özelinde STK'lar sosyal medya kanalları aracılığıyla kutlama mesajları yayınlamakta, çiçek dağıtımı yapmakta ya da dernek lokallerinde etkinlikler düzenlemektedirler. STK'ların aktifliğine göre gerçekleştirilen etkinliklerin boyutu da değişiklik göstermektedir. Bir örnek vermek gerekirse Ordu Gököy Kozören Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği'nin kadın kolları tarafından Anneler Günü etkinliği gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin içeriğinde köydeki insanlara anneleri ile ilgili sorulan sorulardan ve cevaplarından oluşan sunum, anneni tanıma oyunu gibi çeşitli oyunlar ve çocuklar tarafından hazırlanan şiir dinletisi yer almaktadır. Bu etkinlik sayesinde dernek imkânları sayesinde Kozören köyüne mensup kadınlar bir araya gelmiştir. Dernek lokali ise onların bir araya gelmesini ve dolayısıyla hemşehrlik duygusunu artırmalarını sağlamada rol oynamıştır.

Görsel 3.16: Anneler Günü etkinliği afişi (URL-37).

Bu örnekler dışında öğretmenler gününde de bazı STK'lar etkinlikler düzenlemekte ve öğretmen olan hemşehrilerini bu etkinliklere davet ederek onları onurlandırmaktadırlar. Bu etkinliklerde ayrıca hemşehrileri özelinde tüm öğretmenlerin öğretmenler gününü kutlamaktadırlar. Bu etkinlikler yine dernek lokallerinde gerçekleşmektedir. Etkinliklerde öğretmenlere çiçek verilmekte ve bunun yanı sıra şiir dinletisi, canlı müzik ve ikramlar olmaktadır (URL-38). Dini ve milli bayramlarda ise STK'lar sosyal medya platformları aracılığıyla kutlama mesajları yayınlamaktadır. Dini bayramlarda insanlar genellikle memleketlerine veya tatil yerlerine gittikleri için İstanbul'da etkinlik sık olmamaktadır. Ancak bazı derneklerde İstanbul'da kalan insanlarla bir araya gelmek ve bayramlaşmak için bayram namazı sonrası dernek lokalinde bayramlaşma ve yemek organizasyonları tertip edilmektedir.*

* Dini bayramlarla ilgili detaylı bilgi için **Dini Bayramlar** başlığına bakınız.

Görsel 3.17: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (URL-39).

Ulusal bayramlara yönelik ise genellikle mesaj yayınlanmaktadır, etkinlikler ise az sayıda düzenlenmektedir. Mesudiye ilçesi Konacık Köyü ve Köylüleri Kalkındırma Derneği milli bayramlarda hem Mesudiye’de hem de İstanbul’da etkinlikler düzenleyen derneklerden biridir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla Mesudiye’de gerçekleştirdikleri etkinlikte saygı duruşu, İstiklal Marşı okunması, dernek başkanının günün anlam ve önemiyle ilgili konuşması ve ardından 10. Yıl Marşı’nın okunması gerçekleştirilmiştir. Son olarak toplu fotoğraflar çekilmiştir. Bir diğer örnek olarak ise Sen1Ordusun İyilik Hareket Vakfı’nın 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla Eminönü’nde çocuklara balon dağıtması gösterilebilir (URL-40).

Görsel 3.18: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlaması (URL-40).

3.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kültürel İşlevleri

Sivil toplum kuruluşlarının yardımlaşma ve dayanışma işlevlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak bunun yanı sıra özellikle hemşehri dernekleri aracılığıyla Ordu kültürünü sürdürmeye ve canlı tutmaya yönelik faaliyetler de yürütülmektedir. Derneklerin gerçekleştirdiği etkinlikler aracılığıyla memleketin kültürü, yaşam tarzı ve değerleri canlandırılmakta ve memleketlerinden uzakta yaşayan insanlara hatırlatılmaktadır. Bu faaliyetlerde kültürel tema her zaman birinci amaç olmayabilir, ancak faaliyetler kültürel bir farkındalık içinde olmasa dahi sonuçları bakımından Ordu'ya dair kültürel değerlerin korunmasına ve İstanbul'da da sürdürülmesine katkı sunar.

STK'lara uzaktan bakıldığında kültür konusuna önem verdikleri sanılabilir. Hatta kültür ifadesi birçok derneğin isminin bir parçasıdır. İstanbul Fatsalılar Kültür ve Yaşatma Derneği, İstanbul Anadolu Yakası Ordu İli Gürgentepe İlçesi Kültür ve Dayanışma Derneği örnek olarak gösterilebilir. Ancak buna rağmen STK'ların kültürel açıdan gerçekleştirdikleri çalışmalar çok geniş kapsamlı olmamaktadır. Hatta birçok STK bu hususta çok daha geridedir. Ancak bazı STK'ların gerçekleştirdikleri faaliyetler ile fark yarattıkları gözlemlenmiştir. Yine de bütün STK'lar bir bütün olarak ele alınıp genel bir çerçeveden değerlendirildiğinde, hemşehrilik olgusu etrafında kurulmuş olmaları ve İstanbul'daki Ordu'nun temsili yapıları olmaları dolayısıyla varlıkları ve faaliyetleriyle birlikte Ordu'nun kültüründen izler

taşımaktadır. Bazı STK'lar ise bu hususta daha ileridedir. Bu STK'lar sayesinde genel olarak değerlendirildiğinde Ordu STK'larının kültürel açıdan işlevleri daha belirgin şekilde fark edilebilmektedir.

STK'ların kültürel aksiyonları noktasındaki bu ön bilgiyi verdikten sonra STK'ların kültürel işlevlerine geçilebilir. İsimlerindeki vurgunun da ifade ettiği üzere STK'lar çeşitli sebeplerle İstanbul'a gelen Orduluların bir araya gelmelerini, dayanışma içinde olmalarını, yeni şehrin kültürüne, yaşam tarzına ve hareketliliğine uyum sağlamalarını, Ordulu kimliklerini sürdürmelerini ve bu bağlamda kültürlerini unutmayıp hatırlamalarını sağlayan örgütlenmelerdir. Yeni bir kültür alanına gelen bireylerin ve daha sonra bu kültür alanında doğan sonraki kuşakların köken kültürlerini, alışkanlıklarını, kimliklerini ve aidiyetlerini korumalarında, hatırlamalarında ve sürdürmelerinde STK'larının faaliyetlerinin katkısı bulunmaktadır.

STK'ların kültürel açıdan Ordu ve gurbetteki Ordulular üzerindeki rolünü ele almadan önce kültür kavramının mahiyetine bakmak, kültürün yapısını ve birey ve toplum üzerindeki etkisini anlamak gerekmektedir.

3.3.2.1. Kültür Kavramı

Kültür, tarih boyunca farklı anlamlara sahip olmuş olan ve doğası gereği açıklaması zor bir kavramdır. Kültürün insanı diğer canlılardan ayıran en önemli unsurların başında geliyor olması ve insanın yaşadığı her an kültür oluşturmaya devam etmesi, kavramı hem önemli hem de tanımlaması güç bir hâle getirmektedir. Kültür insanla birlikte var olup gelişim göstermektedir ve insanların sürekli gelişim hâlinde bulunan yapısı göz önünde bulundurulduğunda kavram da çeşitli anlamsal dönüşümler yaşamıştır ve yaşamaya devam etmektedir. Raymond Williams kültürün tanımlanmasındaki güçlüğe sebep olarak kelimenin farklı düşünce sistemlerinde ve disiplinlerde kullanılmaya başlanmış olmasını göstermektedir (Willimas, 1977: 76-77). Vadim Mejuyev ise yalnızca bilimsel olarak değil toplumsal olarak ve aynı zamanda tarihsel süreçte de çok kullanılmış olmasından dolayı kültür kavramının çok çeşitli tanımlamalarının olduğunu söylemektedir (Mejuyev, 1987: 7).

Kültür kelimesinin günümüzdeki girift yapısını daha anlaşılır kılmak ve kavramın derinliğini anlayabilmek için geçmişten günümüze geçirmiş olduğu anlamsal değişim ve

dönüşümleri ele almak gerekmektedir. Güvenç'in aktardığına göre kavram Latince **cultura** sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük ise **colere** fiilinden türetilmiştir ve bu fiil işlemek, süslemek, inşa etmek, ekip biçmek gibi birçok anlama gelmektedir. **Cultura** sözcüğü ise **ekin** kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır ve bu sözcük 17. yüzyıla kadar Fransa'da ekin anlamında kullanılmaya devam etmiştir (Güvenç, 2020: 122).

İlk başlarda tarım ile ilgili bir kavram şeklinde kullanılan terim zaman geçtikçe hayvan yetiştirmek, çobanlık ve besicilik anlamlarında da kullanılmıştır (Özlem, 2008: 19). Kavram 15. yüzyılın başlarında İngilizce'ye **culture** olarak geçmiştir ve hayvancılıkla ilgili anlamlarda kullanılır olmuştur. 16. yüzyılla birlikte kavramın anlamı insanı yansıtan sıfatları ve özellikleri içine alarak genişlemiştir. Güvenç'in aktardığına göre kavramı ilk defa Voltaire takma adını kullanan François Marie Arouet (1694-1778); "*insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi*" anlamlarında kullanmıştır. Kavram daha sonra Almancaya geçmiştir ve Etnolog G. Klemm, (1843-1952) *İnsanın Genel Kültür Tarihi* isimli eserinde **cultur** kavramını "*uygarlık ve kültürel evrimin karşılığı*" olarak kullanmıştır (Güvenç, 2020:122). Ancak Doğan Özlem'in aktardığına göre sözcük antikçağda insanın yetiştirilmesi ve eğitilmesi anlamlarında Marcus Tullius Cicero (MÖ 106 – 43) tarafından **cultura animi** olarak da kullanılmıştır (2000:142). Kuçuradi bu kavramı "*kişilere insan olarak olanaklarını geliştirmeyi sağlayan etkinliklerin tümü*" olarak tanımlamaktadır ve yazara göre **cultura animi**, günümüzde kültür ifadesinin günlük dildeki en yaygın kullanılan geleneksel anlamlarından birini karşılamaktadır (Kuçuradi, 1988: 40).

Özlem'in aktardığına göre 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Fransızlar ve İngilizler kültür yerine uygarlık kavramını tercih etmişlerdi. Bu dönemde Almanlar ise kültür kavramını daha fazla benimsemişlerdir (Özlem, 2000: 147). Smith ve Riley'e göre İngilizcedeki ilk kullanımlarında kavram, hayvan ve ekin yetiştirme (cultivation) anlamlarındaydı. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar terim, öğrenmeyle bireysel insan aklının ve kişisel görgünün geliştirilmesine uygulandı. Bu şekilde kültürlü ve kültürsüz kavramları ortaya çıktı. Bu dönemde kültür, uygarlık sözcüğünün eş anlamlısı olarak kullanılmaya başlandı (Smith ve Riley, 2009: 19). Özkul'a göre de Fransızcada ve İngilizcede aynı anlamda kullanılan uygarlık ve kültür kavramları, Almancada farklı anlamlarda kullanılır. Almancada kültür, bir topluma özgü ve tekil olanı, uygarlık ise bir toplumdan diğerine aktarılabileni anlatır (Özkul, 2008: 39).

Kültür kavramının tarihteki farklı anlam kırılmaları, Williams’a göre (1976: 80) kavramın güncel kullanımındaki 3 farklı anlam ile kendisini gösterir. Bu 3 farklı anlamı Smith ve Riley şöyle aktarır:

- “Bir birey, grup ya da toplumun entelektüel, manevi ve estetik gelişimini ifade etmek.
- Bir dizi entelektüel ve sanatsal faaliyeti ve bunların ürünlerini (film, resim, tiyatro) saptamak. Bu kullanımda kültür, az çok Güzel Sanatlar ile eşanlamlıdır; bu nedenle, “Kültür Bakanlığı”ndan söz edebiliyoruz.
- Bir insanın, grubun ya da toplumun yaşam biçiminin tümünü, faaliyetlerini, inançlarını ve göreneklerini belirtmek” (Smith ve Riley, 2009:19).

Williams’ın bahsettiği bu üç kullanımdan ilki ve ikincisi ilk başlarda daha yaygınken son zamanlarda üçüncü kullanımı birçok antropolog tarafından daha fazla kabul görmüştür. Bu kullanım kültürün yalnızca yüksek sanatlarda veya Batı’da olmadığını, her yerde olduğunu ileri sürer (Smith ve Riley, 2009:20-21).

3.3.2.1.1. Kültür Tanımları

Kültür kavramıyla ilgili yapılan en kapsamlı tanım çalışmalarının başında, Edward Tylor’un (1832-1917) yaptığı tanımın olduğu kabul edilmektedir. Onun tanımı eski olmasına rağmen hâlâ en fazla kullanılan tanımlardan biridir. Tylor, 1871 yılında yayımladığı *Primitive Culture* adlı kitabında kültürü “*Kültür veya medeniyet, en geniş etnografik anlamıyla alındığında, insan soyunun toplumun bir mensubu olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, töre, yasa, görenek ve diğer tüm yetenekler ile alışkanlıkların oluşturduğu karmaşık bir toplamdır*” şeklinde tanımlamaktadır (Tylor, 1871: 1).

Türkiye’de ise kültürle ilgili tanım yapanlar arasında Ziya Gökalp öncü olması bakımından ön plana çıkar. Gökalp, kültür kavramı için **hars** kelimesini kullanmıştır. Kavram tarlaya bakmak, ekip biçmek, yetiştirmek anlamlarındaki ihsas kelimesinden türetilmiştir (Dellaloğlu, 2020: 21). Ziya Gökalp’e göre medeniyet ve kültür farklı ve ortak noktaları bulunan birbirinden ayrı kavramlardır. Gökalp’e göre medeniyet birçok milletin ortak şekilde meydana getirdikleri, uluslararası bir kavramdır. Medeniyetin, milletlerin içinde aldığı özel şekillere ise kültür denilmektedir. Yani medeniyet uluslararası iken kültür ulusal bir anlamdadır (Turhan, 2016: 30). Gökalp’e göre kültür “*Cemiyetin bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani aralarında bir dayanışma vücuda getiren dini, ahlaki, hukuki, bedii, içtimai, iktisadi ve fenni müesseselerin hey’eti mecmuasıdır*” (Gökalp, 1976: 25).

Mümtaz Turhan'a göre ise kültür “*Bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündür ki cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alâkaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umumi atitüt, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlarla birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin eder*” (Turhan, 2016: 36-37).

Örnek, kültürü geniş anlamda “Bir balkın ya da bir toplumun maddî ve manevî alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç-gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum ve davranış biçimleri; yaşama tarzı” (1971: 148) şeklinde tanımlar.

Erol Göngör ise kültürü şöyle tanımlar: “*Kültür, bir inançlar, bilgiler, hisler ve heyecanlar bütünüdür. Yâni maddî değildir. Manevî olan kültür, uygulama halinde maddî formlara bürünür. Meselâ, dinî inançlar; câmi, namazdaki beden hareketleri dinî kıyafetler v.s. şeklinde görünür.*” (1986:15).

Emre Kongar ise kültürün maddi ve manevi öğeleri olduğunu belirtir. “*İnsanın yarattığı bütün araç ve gereçler maddi kültüre; yine insanın yarattığı bütün anlamlar, değerler, kurallar manevi kültüre örnektir*” (Kongar 2005: 19).

Günay, çalışmasında kültür kavramını “farkında olmaksızın içinde bulunduğumuz toplulukta, başka insanlardan öğrendiklerimizdir” (Günay, 2016: 11) şeklinde tanımlar.

Kültürü antropolojik açıdan inceleyen Bronislaw Malinowski'ye göre ise kültür soyut bir olgu olarak kesin sınırlar içinde tanımı yapılması güç bir kavramdır. 1944 yılında yayımladığı *Bilimsel Bir Kültür Teorisi* isimli çalışmasında kültürü “*Bireyin ihtiyaçlarının giderilmesi ve somut problemlerin çözümünde araç olarak kullanılan kısmen özerk, kısmen bir bütün olarak ele alınan kurumların birleşimi*” olarak kabul etmektedir (Malinowski, 2020:47). Malinowski, kültürü meydana getiren bütün unsurların işlevsel olduğunu, aksi halde yok olacaklarını iddia ettiği bir kuram oluşturmuştur ve her biyolojik ihtiyacın kültürel bir sisteme yol açtığını savunmaktadır (2020: 95). Bunları şu şekilde sıralamıştır:

A) Temel İhtiyaçlar	B) Tepkiler
Metabolizma	Beslenme
Üreme	Akrabalık
Bedensel Rahatlık	Barınma
Güvenlik	Korunma
Hareket	Faaliyetler
Büyüme	Eğitim
Sağlık	Temizlik

Tablo 3.11: Temel ihtiyaçlar ve tepkiler.

Simgesel/yorumsamacı anlayışın kurucularından Clifford Geertz, *Kültürlerin Yorumlanması* isimli eserinde insan olmadan kültürün; kültür olmadan da insanın var olamayacağını belirtir. İnsanlar kendilerini kültür yoluyla tamamlayan eksik hayvanlardır ve üstelik genel manada kendilerini kültür yoluyla değil kültürün özel biçimleriyle tamamlarlar. Örneğin üst sınıf ve alt sınıf, akademik ve ticari gibi (Geertz, 2020:82). Max Weber gibi o da insanın, kendisinin ördüğü anlam ağlarında asılı bir hayvan olduğu görüşünden yola çıkıp bu anlam ağlarının incelenmesinin ise yasa arayışında olan bir deneysel bilimi değil, anlam arayışında olan bir yorumlama çabasını gerektirdiğini ifade eder (Geertz, 2020:19-20).

TDK sözlüğünde ise kültür kavramının karşılığında 6 açıklama yer almaktadır:

1. “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin.
2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.
3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi; irfan.
4. Bireyin kazandığı bilgi.
5. Tarım.
6. Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme” (URL-1).

Şerafettin Turan, *Türk Kültür Tarihi* isimli çalışmasında kültür kavramının güncel olarak kullanılan anlamlarını şu şekilde belirtmiştir:

1. “Tarımda: Ekin, ürün.
2. Tıpta: Uygun koşullarda bir mikrop türünü üretmek. “Boğaz kültürü yaptırmak.”
3. Tarih öncesi dönemler için: İnsan eliyle yapılmış ve ortak nitelikleri bulunan eşyalar topluluğu ile belirlenen evreler, çağlar. “Bakır kültürü, neolitik kültürü...”
4. Belli bir konuda edinilmiş geniş ve sistemli bilgi: Tarih kültürü, müzik kültürü...
5. Eleştirme, değerlendirme, zevk alma yetilerinin geliştirilmiş olması durumu: Kültürlü kişi.

6. Bir topluma, ulusa ya da uluslar topluluğuna özgü düşünce, davranış ve sanat yapıtlarının tümü: Türk kültürü, Fransız Kültürü, halk kültürü, İslam kültürü...
7. Tarihsel gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddesel ve tinsel (manevi) değerlerle bunları yaratma ve sonraki kuşaklara aktarmada kullanılan araçların tümü; uygarlık” (Turan, 2014: 15-16).

3.3.2.1.2. Kültürün Özellikleri

Kültürle ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmış olmasına rağmen kavramı daha iyi anlamak için tek bir tanım üzerinde durmak yerine farklı disiplinlerde ne şekilde açıklandığına bakmak ve kavramın genel özelliklerini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Bu doğrultuda Güvenç, Murdock’tan (1950:364-369) hareketle şu açıklamaları yapmaktadır:

- “Kültür içgüdüsel ve kalıtsal değildir, doğduktan sonra kazanılan alışkanlıklardır. Bu haliyle kültür öğrenilir.
- Kültür kuşaktan kuşağa aktarılabilir ve süreklidir. Bu sürekliliği sağlayan en önemli unsur da insanların bir dili konuşma becerisidir.
- Kültürel öğretiler insanlarca yaratılır ve paylaşılır. Yani kültür toplumsaldır. Her grubun kendi kültürü olur veya alt kültürler meydana gelir.
- Kültür, ideal veya idealleştirilmiş kurallar bütünüdür.
- Kültür ihtiyaçları giderici ve doyum sağlayıcıdır. Kültürel kurumlar ve ilkeler, çözüm yollarıdır.
- Kültür dinamik bir yapıya sahiptir ve değişir. Kültürler, yayılma, ödünç alma, öykünme gibi çeşitli yollarla komşularına benzerler. Ayrıca zaman içinde doğal çevreye de uyum sağlarlar. Koşulların değişmesi, geleneksel çözüm yollarının da değişmesini gerektirir. Bu noktada bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik düzenlemeler yapılır, yeni kurum ve kuruluşlara gidilir.
- Kültür bütünleştiricidir ancak bunun gerçekleşmesi uzun sürer. Bir kurumdaki bütünleşme tam olarak sağlanmadan, yeni ayrışmalar ortaya çıkar.
- Kültür bütünsel bir yapıdır ve tanımlanması çok zordur. Bu zorluğun sebebi ise bütünüyle maddi bir olgu olmaması, soyut olmasıdır” (Güvenç, 2020:130-135).

Kültürlerin kendilerine has ayırt edici özellikleri olmasına rağmen bütünsel açıdan bakıldığında birçok ortak noktaları bulunmaktadır. İnsanlar kendi içinde ne kadar farklı varlıklar olsa da aynı temel ihtiyaçlara sahiptir ve bundan dolayı kültürlerinde de ortaklıkların bulunması kaçınılmazdır. Eagleton’a göre bütün kültürler iç içedir; hiçbirisi tek ve saf değildir, hepsi melez, heterojen, son derece farklılaştırılmıştır ve hiçbirisi tek parça değildir (2000: 25). Farklı kültürleri meydana getiren çeşitli ortak öğeler vardır ve bunlar farklı şekillerde bütün kültürlerde mevcuttur. Barutçugil’e göre kültür şu ana öğelerden oluşmaktadır:

- “Dil
- Din ve inançlar
- Değerler
- Norm ve kurallar

- Tutumlar
- Simgeler
- Yasalar ve ahlak kuralları” (Barutçugil, 2011: 26-27).

Kültürü oluşturan bu öğeler kültürel çeşitlenmeyi de meydana getirmektedir. Yani bu öğeler farklı kültürleri yakın veya uzak kılan unsurlardır. Örneğin ortak dine mensup toplumlarda dinin kuralları ve ritüellerinden dolayı bu kapsamda kültürel bir yakınlık söz konusu olabilir. Aynı şekilde farklı dine inanan toplumlarda da yine dini inançların etkisiyle çeşitli kültürel farklılıklar oluşur.

3.3.2.1.3. Kültürel Süreçler

Kültür, dinamik bir yapıya sahiptir. Bireyler ve toplumlar sürekli bir kültür döngüsü içinde yer alırlar. Yeni kültürel değerleri edinirken bazen birbirlerini etkilerler ve bu etkileşim sonucunda yeni kültürel yapılar meydana getirirler. Kültürün genel çalışma prensibi bu şekilde işler. Kültürün geçirdiği çeşitli süreçlere dair bazı kavramlar mevcuttur. Bu kavramların birçoğu o kadar yerleşik bir hâl almıştır ki bazıları için çalışmalarda tanım verilmeye bile çok gerek duyulmaz.

Kültürleşme

Farklı toplumlarda veya birbirinden az çok farklı kültürlerde yetişmiş birey ve grupların birbirleriyle etkileşime girmeleri, kültür alışverişinde bulunmaları ve karşılıklı etkileşim sonucunda değişikliğe uğramaları kültürleşme (acculturation) olarak adlandırılır. (Güvenç, 2020:370). Kültürler arası etkileşim tarihten bu yana var olmuştur. Ancak günümüzde ilerleyen teknolojinin etkisiyle kültürleşmenin boyutu çok daha büyüktür. Özellikle kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve ulaşımın ilerlemesi gibi nedenlerle farklı kültürlerin birbirleriyle karşılaşması ve etkileşimi artmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da kültürleşme süreci daha yaygın rastlanan bir durum hâline gelmiştir.

Kültürleşme sürecinde iç göçlerin önemli bir etkisi bulunur. Özellikle köylerden veya küçük şehirlerden büyük kentlere gerçekleşen göçler neticesinde, göç eden bireyler farklı kültür yapılarıyla karşılaşmaktadır. Bunun sonucunda var olan kültürel yapıya uyum sağlamaya çalışırken aynı zamanda kendi getirdikleri kültürel unsurlar ile mevcut kültürel yapıyı etkilemektedirler. İstanbul’a göç eden Ordulu bireyler bu duruma örnek oluşturmaktadır. STK’lar ise göç eden bireylerin kente uyum sürecine katkı sunmalarından

dolayı kültürleşme sürecinde aktif rol oynamaktadırlar. Aynı zamanda bireylerin memleketlerine dair kültürel unsurları yaşatmalarında ve korumalarında işlevleri olduğundan dolayı kültürlenme sürecine de katkıda bulunurlar.

Kültürlenme

Kültürlenme (enculturation), kişinin doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumun değerlerini, normlarını ve davranış biçimlerini öğrenerek kanıksama sürecidir. Bu süreç, aile ve akran çevresinde başlayan birincil kültürlenme ve okul, medya ve dini kurumlar gibi daha geniş sosyal çevrede gerçekleşen ikincil kültürlenme şeklinde ilerler. Kültürlenme sayesinde kişi özbilinç kazanır ve kişiliğini oluşturur (Doğan, 2022: 91-92).

İstanbul'a göç sonucunda burada doğan veya kendi kültüründen uzaklaşan bireylerin öz kültürlerini öğrenmelerinde ve yaşatmalarında STK'ların katkısı bulunmaktadır. STK'ların hemşehrileri bir araya getirici işlevi ve kültürel faaliyetleri ile hemşehriler kimliklerini ve kültürlerini sürdürmekte veya hatırlamaktadırlar. Festivaller, piknikler, kahvaltılar, seminerler, spor organizasyonları gibi hemşehrilere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler hemşehrilerin kimliklerini ve kültürlerini yaşatmada katkı sunan unsurlar olduğundan kültürlenme sürecinin parçası olarak değerlendirilebilirler.

Kültür Değişmesi

Sosyal bir varlık olan insanlar birbirleriyle etkileşim hâlinindedir. Bunun sonucunda farklı gruplar ve topluluklar meydana gelir. Oluşan bu gruplar, amaçlarına ve kendilerini oluşturan bileşenlerin özelliklerine göre farklı özellikler taşırlar. Bunun sonucunda kimi zaman diğerlerinininkiyle yaklaşan kimi zaman uzaklaşan ama yine de kendilerine has olan kültürel değerleri taşırlar. Bu kültürel unsurlar zaman ve mekândaki değişimlerden etkilenerek hem diğerlerini etkiler hem de onlardan etkilenir. Yani kültür aynı kalmaz, çeşitli faktörlerden etkilenerek değişir. Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri* isimli eserinde yapılmış olan en iyi tanım olarak tarif ettiği Bronislaw Malinowski'ye ait olan kültür değişmesi kavramının tanımını verir. Buna göre kültür değişmesi “*Bir toplumun mevcut düzeninin yani toplumsal, maddi ve manevi medeniyetinin bir tipten farklı bir tipe doğru yol alma sürecidir ve kültür değişmesi bir cemiyetin siyasi yapısında, idari müesseselerinde, bilgi sisteminde, terbiye cihazında, kanunlarında, maddi alet ve vasıtalarında bunların kullanılmasında, tüketim*

maddelerinin kullanılmasında az çok meydana gelen değişimleri içerir” (Turhan, 2018:38). Kültürel değişimler, toplumdaki değişimleri kastedir. Bu değişimlerin fark edilmesi ise özellikle o toplumun fertleri için kolay değildir. Bunun için uzun bir zamana ihtiyaç vardır ve ancak ilerleyen zamanlarda bir karşılaştırma yapıldığında bu değişiklikler anlaşılır ve fark edilir hâle gelir.

3.3.2.1.4. Kültür Türleri

Kültür, oldukça karmaşık bir yapısı olan çok yönlü bir olgudur. Onun bu karmaşıklığının en büyük nedeni ise insan ile ilgili olmasıdır. Çeşitli yaşam örüntüleri içindeki insanların yaşam biçimleri, birçok faktörden etkilenmesi sebebiyle sürekli bir değişkenlik hâlinindedir. Bu değişkenliğin doğal sonucu olarak toplulukların kültürleri de değişmekte ve dönüşmektedir. Bunun sonucunda birbirinden etkilenmiş çeşitli irili ufaklı kültür tabakaları ortaya çıkmaktadır. Bu durumları daha iyi ifade etmesi amacıyla da terminolojide bazı isimlendirmeler kullanılmaktadır. Hâkim kültür; genel, milli ya da ulusal kültür olarak da bilinir ve toplumda genel olarak kabul görmüş, bir değere sahip, işlevsel bütünleşme kaynağı olarak nitelendirilebilen ve aynı zamanda da gündelik yaşam pratiklerinin meşruiyet zemini olmuş ortalama kültürel yapı olarak ifade edilir (Aydınalp, 2013: 29).

Kültürel yapılar heterojen bir yapıda olmaları sebebiyle farklılıklar içerir. Bunun sonucunda ise kültürel yapıların içinde çeşitli kültürel farklılıklar kaçınılmaz olarak kendisini gösterir. Kendisini oluşturan ve içinde yaşadığı bütünü içinde kısmen farklı özellikleri olan, kimi noktalarda bütün ile birleşip kimi noktalarda bütünden ayrılabilen daha küçük kültürleri ifade etmek için alt kültür kavramı kullanılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte yeni bir toplumsal sürece giren Avrupa’da gençlerin meydana getirdiği rock grupları, hippiler, punklar, motosikletli çeteler, öfke ve şiddet eğilimi yüksek üniversite kampüsleri gibi çeşitli kültür bileşenleri oluşurken, Amerika’da da siyahi gençlik, jazz ve blues grupları, feminist hareketler ve çevreci eylemler ortaya çıkmıştır (Güngör, 2013: 301). Alt kültür, ikincil veya önemsiz bir kültür anlamına gelmemektedir. Alt kültürler, çeşitliliği sağlayan ve zenginlik katan kültürel yapılardır. Bir ülkenin içinde birçok alt kültürler var olabilir. Örneğin bir ülkenin içinde coğrafi uzaklığın etkisiyle birçok alt kültür olabilmektedir.

Alt kültürün değerleri toplumun genelindeki değerlere ve standartlara bir tepki olarak ortaya çıkabilir ve gelişebilir. O durumda bu kültüre karşı kültür denilir. Bu kültürün egemen kültür ile bütünleşmesi zordur (Doğan, 2016: 433).

Bu bağlamda çalışmamızın konusu olan İstanbul ve Ordu şehirlerini göz önünde bulundurduğumuzda, İstanbul göç edilen yer olması sebebiyle egemen kültür konumundadır. Ordu'dan İstanbul'a gelen insanlar yeni bir kültürel ortama geldiklerinde kendi kültürlerine yakın veya uzak birçok hususlarla karşılaşır. Bunlardan bazılarına kolayca uyum sağlayabilirken bazılarına ise uyum sağlamakta zorluk yaşarlar. Ayrıca kendi kültürlerini de yanlarında getirdikleri için var olan egemen kültüre bu unsurları da katarlar ve aslında egemen kültürü de beslerler. İstanbul şehrinin Türkiye'nin her bölgesinden göç alan yapısı nedeniyle kültürel olarak çoklu yapıda olması da kaçınılmazdır. Bu farklı bölgelerden gelen göçler zaman içinde birbiriyle de etkileşim içine girerler ve halihazırda var olan şehrin kendi kültürel yapısından da etkilenirler ve aynı zamanda etkilerler. Ayrıca kendi içlerinde oluşturdukları alt kültür alanlarını da devam ettirirler. Bu süreçte göç edenlerin kendi kültürleri de egemen kültürden etkilenir. Zaman geçtikçe de eğer kendi kültürünü korumak ve yaşatmak konusunda özel bir çaba içinde olmazlarsa kültürlerinin gücü azalır ve özellikle kendilerinden sonraki kuşaklar memleketlerinin kültüründen bihaber olabilirler. Bu sebeplerden ötürü kültürel hafızanın yaşatılması için bir arada bulunmak ve aynı zamanda aidiyet duygusunu tesis etmek gerekmektedir. Çünkü yalnızken veya kökeni hatırlatan hatırlatıcılardan uzakken egemen kültürün etkisi daha fazla hissedilir ve kültürel değerlerden kopuş daha kolay hâle gelir. Ancak aynı kültürel değerleri, kimliği ve toprağı paylaştığın insanlarla bir araya gelip bir yapı oluşturduğunda ise bu yapının kendisi ve yapının her bir bileşeni kültürünü hatırlatan, hissettiren unsurlar hâline gelirler ve ayrıca aidiyet hissi oluştururlar. Bu nedenle İstanbul'da yaşayan Ordulular arasında Ordu kültürünün korunmasında en önemli unsurların başında örgütlenmeleri gelmektedir. Ancak burada salt bir sivil toplum kuruluşu kurmaktan bahsedilemez. Kurulan bu yapıların ne oranda faaliyet içinde olduğu, faaliyetlerinin içeriği ve faaliyetlere katılım oranı gibi hususlar sivil toplum kuruluşlarının kültürel işlevlerinin kapsamını belirlemesi bakımından önemlidir.

3.3.2.1.5. Kültürel Bellek

Bellek, geçmiş ve bugün arasındaki deneyimlerle şekillenen ve yalnızca bireyin kendi yaşantısı ve tecrübeleri ile değil aynı zamanda dış faktörlerin de etkisiyle oluşan bir yapıdır.

Bellek ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda çeşitli bellek türleri ortaya konmuştur. Bu bellek türlerinden kişisel bellek, konusunu bir bireyin hayat hikyesinden alan hatırlama eylemlerini gösterir. Bireysel bir geçmişe göndermede bulunduğu için kişisel bellek adını alır (Connerton, 2019: 42). Toplumsal bellek konusunda Maurice Halbwachs nc çalışmalar yapmıştır. Ona göre bireylerin belleğinin varlığı toplumla mümkündür. İnsanın anıları toplumun içinde oluşur ve anlam kazanır. Hatırlamanın olması için de çoğu zaman başkalarının bireyi hatırlamaya teşvik etmesi gerekir. Yani bireysel düşünceler hafızanın toplumsal çerçeveleri içine yerleştiği lde hafızanın hatırlaması mümkündür (Halbwachs, 2019:17).

Belleğin kültürel boyutu, Halbwachs'ın kolektif bellek kavramında, geçmişin kalıcı olmaması noktasında yetersiz gelmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bireyin hayatıyla sınırlı olan kişisel belleği, toplumsal boyuta taşısa da o toplumda yaşayan kişiler öldüğünde toplumsal hatırlama da sona erecektir. Bu noktada geçmişin daha kalıcı, kişilere bağlı olmayan, insan ömrüyle sınırlı olmayan boyutu tartışılmıştır. Jan Assmann, geçmişin sonraki nesillere iletilebilmesi için onun bireysel ve toplumsal boyuttan daha ileri bir noktaya taşınması gerektiğini ve bunun da kültürel bellek ile mümkün olacağını iddia etmiştir (Zelan, 2022: 19).

Jan Assmann, toplumsal hatırlamanın biçimlerini iletişimsel ve kültürel bellek olarak ikiye ayırmıştır. Ona göre iletişimsel bellek yakın geçmişle ilgili anıları kapsar. Bireylerin kendi kuşağındakilerle paylaştıkları, o kuşağa özgü olan bellektir. Kültürel bellek ise geçmişin belli noktalarına yönelir, geçmiş onda olduğu gibi kalmaz ve daha çok sembolik figürlerde yoğunlaşır. Yine bununla ilgili olarak Assmann toplumsal belleğin iki şekilde işlediğini belirtir. İlki “*kökeni göz önünde bulunduran, kökensel hatırlama tarzında*”, ikincisi ise “*bireyin özel deneyimlerini yani yakın geçmişini göz önünde tutan, biyografik hatırlama tarzında*”. Yine ona göre kökensel hatırlama daha çok yazı dili olmayan toplumlardaki törenler, danslar, anlatılar, desenler, giysi, takı, dövmeler, yollar, resimler, mekânlar ve benzeri simgesel unsurlardır. Biyografik hatırlama ise yazı kültürüne sahip toplumlar da dahil sosyal alışverişe dayanır (Assmann, 2018: 58-60). Assmann, kültürel bellek kavramı ile insan belleğinin dış boyutunun kastedildiğini ifade etmektedir. Belleğin bir de i unsuru vardır ve genellikle bellek denildiğinde insanların aklına mekânı insanın beyni olan bu i olgu gelir. Ancak mekânı beyin olan bu belleğin içerenleri ve korunma süresini dış koşullar belirler. Var olan dış koşullardan bir tanesi de kültürel bellektir (Assmann, 2018: 26). Kültürel bellek, toplumların geçmiş yaşantılarına dair değerlerini tekrarlayan, hatırlamalar ile koruyan ve bu şekilde sonraki nesillere de aktarımını sağlayan bellek türüdür. Toplumların geçmiş ile olan

bağlarını diri tutabilmeleri ve geçmişten gelen değerlerini geleceğe aktarabilmeleri kültürel belleklerinin güçlü olmasına bağlıdır. Kültürel bellek aslında o toplumun kimliğini oluşturan bütün unsurları koruyan ve canlı tutan bir mekanizmadır. Kültürel belleğin yaşaması sayesinde toplumlar ve toplumu oluşturan bireyler toplumsal kimliklerinin bilince olabilirler.

Assmann'a göre hatırlama, kimlik ve kültürel süreklilik konuları bağlayıcı yapı olarak isimlendirilen bir şey oluşturur. Bu yapı ortak deneyim, beklenti ve mekânlardan sembolik bir anlam dünyası yaratır ve birleştirici gücüyle güven sağlayıp insanları birbirine bağlar. Bu bağlayıcı yapı aynı zamanda geçmişteki değerli anıları canlı tutup şimdide yaşamasını sağlar. Bağlayıcı yapıların varlığını sağlayan ana unsur ise tekrarlama. Tekrarlama sayesinde kültürel belleğin ana bileşenlerinin yok olması önlenmiş olur ve kültürel belleğin bir parçası hâline gelerek hatırlanabilir örneklerle dönüşürler (Assmann, 2018: 23). Belleğin içinde bulunan değerli yapıların hatırlanabilmesi için tekrarlarla canlandırılması önemli bir rol oynamaktadır. Bu tekrarlama ve canlandırmalar kültürel yapının sonraki kuşaklara aktarılmasına olanak sağlayarak kültürel belleğin korunmasını sağlar ve kolektif kimliği oluşturur.

Connerton, her türlü başlangıcın içinde bir hatırlama ögesinin yattığını belirtir. Bir deneyimin akla yatkınlığını ölçmek için deneyimlerin oluşturduğu bağlama başvurulur. Sınırları deneyimlere göre oluşan kavrama dünyası, hatırlamaya dayalı bir örgütlü beklentiler kümesinden meydana gelir (Connerton, 2019: 16). Bellekteki bilgiler var olduğu gibi korunmazlar. Günceldeki yeni anlam ağlarının içinde farklı şekillerde algılanabilirler. Connerton'a göre bellek geçmişten çok şimdinin dinamikleri tarafından belirlenen ve şimdinin ihtiyaçlarına göre değişen bir yapıdır (Connerton, 2019: 27). Bir olaya farklı dönemlerin penceresinden bakmak onu farklı şekilde algılamaya yol açmaktadır. İnsanların mevcut ihtiyaçları onların belleği algılayışını da etkilemekte ve şekillendirmektedir. Assmann'a göre bellek her zaman bir bireye aittir ancak bu belleğin belirlenişi toplumsaldır yani toplumlara ait bir bellek yoktur ama toplumlar üyelerinin belleğini oluştururlar. Bütün anılar toplumsal iletişim ve etkileşim üzerinden meydana gelir. Bellek dinamik bir yapıdır ve etkileşim içindedir. Eğer bu dinamik yapıda bir bozulma olursa unutma meydana gelir (Assmann, 2018: 44).

Toplumların kimliğinin oluşmasını sağlayan kültürel belleğin varlığını sağlayan en önemli unsur hatırlamadır. Hatırlamanın olması için de tekrarlamalar ve canlandırmalar

gerekir. Bunlar aracılığıyla kültürel belleğin korunması ve devamlılığı sağlanır. İstanbul'daki Ordulular göz önünde bulundurulduğunda farklı bir şehirde Ordulu kimliklerini koruyabilmeleri için kültürlerini de korumaları gerekmektedir. Kültürlerinin korunması için ise kültürel değerleri hatırlamaları ve bir süreklilik içinde yaşamaları, tekrar etmeleri gerekir. Günlük hayat pratikleri içinde büyük şehre entegre olan bireyler, bu düzenin gerektirdiği gereklilikler ve farklılıklar dolayısıyla kültürel değerlerini ikinci plana atma, yaşayamama ve zaman içinde unutma durumunda kalabilirler. Örneğin İstanbul'da yeni bir işe giren Ordulu bir bireyin kültürel belleği, iş çevresindeki farklı kültür sahasının etkisi altında kalıp zaman içinde buradaki etkileşimlerin etkisiyle değişip dönüşebilir ve dolayısıyla Ordu'yu yansıtan kültürel değerleri kaybolmaya başlayabilir. İstanbul'daki Ordulu bireylere bütünsel olarak bakıldığında da buna benzer bir durumun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Daha geniş bir yapının bir unsuru olarak dağınık hâlde şehre yerleşen insanlar, kimi zaman şehre uyum sağlamak amacıyla kimi zamanda mecburiyetlerin yarattığı kaçınılmaz durum neticesiyle kültürel değerlerini unutabilir. Bu itibarla kültürel bellekleri değişir ve özellikle kültürü sonraki kuşaklara aktarmak zayıflığa uğrar. Büyük şehir, farklı kültürlere sahip toplulukları veya o toplulukların üyelerini içine alarak zamanla onları kendi oluşturduğu yeni ve karmaşık kültür alanının bir bileşeni hâline getirir. Bu süreçte ise o büyük ve karmaşık yapıyı oluşturan farklı kültür çevrelerinin kendi öz kültürel değerleri azalmaya ve sonraki kuşaklarda yok olmaya başlar.

Bu durumun önlenmesinde ve yaşanmamasında STK'lar ve düzenledikleri faaliyetler önemli rol oynar. STK'lar düzenledikleri faaliyetler ile kültürel belleğin canlı kalmasını ve geçmişten o güne kadarki deneyimlerin ve birikimlerin sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlar. Bu bağlamda kültürel belleği koruyucu bir mekanizma özelliğindedirler. Bu yapılanmalar gerçekleştirdikleri faaliyetler ile insanların bir araya gelmesini ve kültürel değerlerini; tekrarlar, canlandırmalar ve çeşitli uygulamalar ile hatırlamasını sağlarlar. Bu şekilde kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarımı sağlanırken aynı zamanda bireylerin kimliklerinin farkına varması sağlanır ve aidiyet duygusu güçlenmiş olur. Ancak STK'lar içinde çok sayıda ve türde alt örgütlenme biçimi olduğundan ve bunların hepsi aynı hedefleri taşımayıp aynı oranda bir aktiflik içerisinde olmadığından dolayı bütün STK'ların bu işlevi yürüttüğü söylenemez.

3.3.2.1.6. Kültür ve Kimlik

Kimlik, birçok alanın kendi penceresinden ele alıp yorumladığı, dinamik bir yapıya sahip olan çok boyutlu bir kavramdır. Kimlik kavramı, insanların diğerlerine karşı kendini konumlandırış şeklini ifade etmektedir ve diğerlerinin varlığıyla anlam kazanır. Bu bakımdan kimlik çokkültürlülük ile daha fazla anlam kazanmaya başlamıştır. Derrida'ya göre “*Kimliğin saptanması daima kültürel, asla doğal değildir. Kimlik kendinde kendi dışına çıkar*” (Derrida, 2013:30). Kimlik kavramı Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü'nde “*Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü; etiket*” şeklinde yer alır (URL-1). Gleason'a göre kimlik kavramı sosyal bilimlerde birey ve toplum arasındaki ilişkiden bahsetmek için 1950'li yıllarda yaygın şekilde kullanılmaya başlanmış, “*Ben kimim?*” ve “*Ben nereye aidim?*” sorularıyla ilişkili bir kavramdır (Gleason, 1983:910-912). Bauman ise kimliği belirsizlikten kaçış olarak görür. İnsanlar kendi duruşlarından ve toplumdaki algılanışlarından emin olmadıklarında kimlik üzerine düşünmeye başlarlar (Bauman, 2001:112). Türkçede **Kim?** kökünden türeyen kimlik kavramı en genel tanımlamayla kişilerin veya grupların **Kimsiniz?** sorusuna verdikleri yanıtıdır. Kimliğin bireysel olan yani ben ve toplumsal olan yani biz olmak üzere iki tarafı bulunur. Assmann, bu iki tarafın arasında özel bir ilişki olduğunu belirtip bunu şu şekilde formüle eder:

“1) ‘Ben’ dışarıdan içeriye doğru oluşur. Her bireyde ait olduğu gruptaki etkileşim ve iletişime katılımı ve grubun kendisini algılayışını benimsediği oranda ortaya çıkar. Yani grubun biz-kimliği, bireyin ben-kimliğinden önce gelir. Kimlik sosyal bir olgudur. 2) Ortak kimlik ya da biz kimliği, bu ‘biz’i kuran ve taşıyan bireylerin dışında yoktur. Sadece bireysel bilgi ve bilincin ürünüdür.” (Assmann, 2018: 140).

Suavi Aydın ise kimliğin tanımlama ve tanınma ve aidiyet olmak üzere iki temel bileşeni olduğundan bahseder. “*Toplumsallaşan insanın diğer insanlarla bağını kuran, onlarla paylaştığı kültürdür ve birliktelik algısı, aynı kültürü paylasan insanlar arasındaki bu ‘uyum’, ‘kimlik’ dediğimiz tutunum unsuru ile sağlanmaktadır*” (Aydın, 1998: 15).

Toplumların oluşmasını bireylerin davranışları, inançları ve değerleri sonucunda ortaya çıkan kültürel uygulamalar sağlamaktadır. Her toplumun kendine göre diğerleriyle değişebilen ya da benzeşen kültürel uygulamaları mevcuttur. Toplumların kimliğini oluşturan da onların kültürel uygulamalarıdır. Toplumu oluşturan bireylerin toplumdaki kültürel ortama yönelik geliştirdiği tutum ise bireylerin kültürel kimliğini oluşturan ve ona şekil veren etmendir. Toplumun temel âdetlerini, tutumlarını ve değerlerini benimsemek bireylerin toplumsallaşma sürecini yaşamasıyla mümkün olmaktadır. Bu süreci yaşayabilmek için ise toplumun içinde olmak, ilişki ve paylaşım içinde olmak gerekmektedir. (Sağır, 2016: 2).

İstanbul'daki Ordulular için toplumsallaşma sürecinin gerçekleşmesinde kentin kozmopolit yapısının yanı sıra STK'ların hemşehrileri bir araya getiren ve kültürel belleği canlı tutan faaliyetleri katkı sunmaktadır. Bu faaliyetler neticesinde İstanbul'daki Ordulu bireyler Ordu kültürünü toplumsallaşma sürecini yaşayarak tecrübe edebilmekte ve bunun neticesinde İstanbul'da yaşayan Ordulu kimliği ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte Ordu'ya dair kültürel belleklerdeki unsurlardan bazılarını korurken bazıları zayıflamakta veya değişime uğramaktadır. Bunun sonucunda Ordu'da yaşayan bir birey ile kıyaslandığında İstanbul'daki bir Ordulu bireyin kültürel dünyası kesişim noktaları bulunan iki ayrı çizgiye dönüşmüş olmaktadır.

3.3.2.2. Kültürü Koruma ve Sürdürme

Büyük şehirlere göç, kentleşme sanayileşme, küreselleşme, teknoloji gibi faktörlerin etkisiyle dünyada birçok kültürel değerler yok olmakta veya baskın kültürlerin içinde erimektedir. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan ve çoğunluğun içinde azınlık olarak kalan bireylerin, grupların veya toplumların kültürel değerleri yok olmakla karşı karşıyadır. Teknolojideki gelişmelerin hızlanması ve internetin etkisiyle dünyada kültürel bakımdan tek tipleşme tehdidi ortaya çıkmakta; özellikle genç bireyler sosyal medya ve internet aracılığıyla kültürel etkilenmelere maruz kalmaktadır. Bununla beraber var olan bilinçli kültürel özendirme politikası çeşitli hikâyelerle ve yöntemlerle daha çekici bir ambalajla sunulmaktadır. Maruz kalınan kültürün geleneksel kültürle çatıştığı noktalarda da modern-modern olmayan, eski-yeni, gibi ikili çatışmalar özellikle daha genç bireylerin zihinlerinde oluşmakta ve burada kendi kültürüne karşı bir yabancılaşma ve soğuma ortaya çıkmaktadır. Dış etkenler sonucunda ortaya çıkabilecek olan kültürsüzlük ve kimliksizlik tehditlerine karşı kültürü korumak ve geleceğe aktarmak ise büyük önem taşımaktadır.

Kültürün korunması, yıllar boyunca birikerek meydana gelen kültürel belleğin korunması ve bunun sonucunda bireylerin ve toplumların kimliğinin de muhafaza edilmesi demektir. Bu korumanın sonucunda ise bireylerdeki aidiyet duygusu da güçlenmektedir. Aidiyet duygusunun güçlü şekilde var olması gelecek kuşakların kültürlerini korumasında ve sürdürmesinde gereklilik arz etmektedir. Bu bağlamda kültürel belleğe sahip çıkıp onu korumak toplumların öz bilinçle varlığını sürdürmesinde hayati bir öneme sahiptir. Herhangi bir somut veya soyut unsurun değerinin anlaşılmasının en iyi yolu olan yoksunluk veya mahrum kalma, aslında kültür ve değerler konusunda da ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda

kültürel değerlere yönelik farkındalık dünyada genel olarak artmış ve bu doğrultuda kültürü koruma ve gelecek nesillere aktarmayla ilgili fikirler ortaya atılıp çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır.

Kültürün korunması ile ilgili çalışmalar eski zamanlarda da var olmuştur. William John Thoms (1803-1885) *Athenaeum* dergisinde 1846 yılında yazdığı yazıda “Geçmiş zamanların âdetleri, gelenekleri, görenekleri, batıl inançları, balladları, atasözleri ve başka şeylerini çalışma konusu yapanlar, şu iki sonuca varmış olmalılar: Birincisi bu konulara olan merak ve ilginin ne denli azaldığı; ikincisi ne kadarının zamanında gösterilecek çabayla kurtarılabileceğidir” (Dorson 2014: 11-13) ifadesi, o zamanlardan itibaren folklor alanının ne şekilde seyir izleyeceğini işaret etmiş ve kültürü koruma fikrini de işleyerek aslında bir yol gösterici olmuştur.

17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, kısaca *SOKÜM Sözleşmesi*, kültürün korunması yönünde yenilikçi denilebilecek fikirleri daha vurgulu şekilde ifade etmesi ve dünyaya duyurması bakımından önemlidir. Sözleşme ilk kısımlarında koruma için alan araştırması, tespit, yayınlar, müzeleme ve endüstriyel alanda uygulama gibi farkındalık yaratıcı çalışmalara yer vermiştir. Ancak gerçek manada korumanın olabilmesi için gerekli bilinç ve sorumluluğun topluluğun kendisine ait olduğunu, bu bağlamda kültürel unsurların sonraki kuşaklara aktarımının gerekliliğini ve kuşaktan kuşağa aktarımın durması durumunda korumanın mümkün olamayacağını savunmaktadır (Oğuz, 2021: 10). SOKÜM Sözleşmesinin 2. maddesindeki **tanımlar** kısmında koruma kavramı şu şekilde ifade edilmektedir: “Koruma terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelir; buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dahildir” (URL-41). Türkiye’nin 2006 yılında taraf olduğu bu sözleşme bağlamında kültürel mirasın korunabilmesi için ona sahip çıkmak; onu yaşayıp canlandırmak gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmenin yolu da toplumların bu bilince sahip olmaları ve kültürel miraslarını canlı tutmalarıdır. Bu sayede genç kuşaklar da kültürel miraslarının farkında olabilecekler ve bu miras kültürel bellekte diri bir şekilde var olmaya devam edecektir.

Kültürel belleğin korunmasında etkinliklerin önemli bir işlevi vardır. Özellikle kültürel temaları ağır basan etkinlikler, toplumsal kimliğin devamında önem taşımaktadırlar. Etkinliklerdeki katılımcılar birliktelik duygusu içinde bir araya gelirler ve gerçekleştirilen kültürel faaliyetler aracılığıyla kimliklerini canlı tutarlar ve aynı zamanda genç nesiller bu değerleri unutmamış olur. Aynı zamanda bu etkinliklerde farklı yaşlardan, statülerden ve yerlerden insanların ortak bir amaç ile bir araya gelmesi de kişilerarası etkileşimi artırmakta ve kişisel hafıza olan özellikle yaşlı insanların bilgi birikimlerini sonraki kuşaklara aktarımını sağlamaktadır. Özdemir'in aktardığına göre festivaller yapıları itibariyle kültürel unsurlarla kuvvetli ilişkiye sahiptir ve kültürün önemli bir temsilcisi ve taşıyıcısı rolündedir (Özdemir, 2005: 54). Söz konusu kültürel etkinliklerde o toplumu yansıtan ve toplumun üyelerinin ortak bir şekilde üzerinde uzlaşmaya vardıkları, kendilerinden bir parça gördükleri kültürel unsurlar tekrarlanır ve canlandırılır. Bunun sonucunda ise korunma sağlanmış olur.

Sivil toplum kuruluşlarının kültürel faaliyetlerine bakıldığında genellikle insanları bir araya getirmeyi amaçlayan veya yardımlaşmayı hedefleyen faaliyetler söz konusudur. Bu faaliyetler içinde kültürel değeri bakımından en öne çıkanlar ise festivaller ve şenliklerdir. Bu etkinlikler yılın belirli zamanlarında yapılması, katılımcı sayısının fazla olması, içeriğinde farklı alt kültürel unsurları barındırması ve canlandırması gibi faktörlerin etkisiyle kültürel olarak önemli role sahiptirler. Gerçekleştirilen kültürel etkinliklerde ortak değerler etrafında bir araya gelen insanlar, bu değerlerin birleştirici gücünün etkisiyle birbirleriyle olan bağlarını daha da güçlendirme imkânı bulur ve topluluklarına olan aidiyet duygusu güçlenir. Paul Connerton şöen, tören gibi kutlama türündeki etkinlikleri ortak biz algısını yaratan, simgesel bir temsil biçimi olarak görmektedir (2019: 88). Ortak biz algısı, bu etkinliklerin insanların ortak kültürel belleklerini vurgulayan yapısının etkisiyle oluşmaktadır.

3.3.2.2.1. Etkinlikler

Günümüzde etkinlik kavramı oldukça genel bir anlama sahip olan ve çok çeşitli işlevleri ve yapısı bulunan faaliyetleri karşılamada kullanılan bir kavramdır. Birçok alanda kullanılan bir ifade olması nedeniyle kullanım alanı oldukça geniş olan kavram en genel şekilde “*Özel bir durumu kutlamak ve çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik hedef ve amaçlara ulaşmak için planlanmış bazı ritüeller, gösteriler ve kutlamalar*” olarak tanımlanabilir (Argan ve Yüncü, 2015: 2). Shone ve Parry de kavramı “*İnsanların günlük yaşamlarında sürdürdükleri normal faaliyetlerin dışındaki rutin olmayan olaylardır*” (Shone ve Parry, 2010:

4) şeklinde tanımlar. Ancak bu tanım etkinlik kavramını çok geniş tutmakta ve genellemektedir. Rutin faaliyetler dışındaki bütün faaliyetlerin bir etkinlik olarak belirtilmesi tartışmalı bir iddiadır. Getz ise etkinlik kavramını belirlenmiş bir zamanda ve belirlenmiş bir yerde ve belirli koşullar altında gerçekleşen dikkate değer bir olay olarak açıklamaktadırlar (2017:19).

Tarih boyunca toplumlar farklı gerekçelerle küçük, orta veya büyük çapta çeşitli etkinlikler gerçekleştirmişlerdir. İlk zamanlarda dünyayı tanımayan ve doğaya karşı bilgisiz ve güçsüz olan insanlar korkularını aşabilmek için farklı ritüelleri yerine getirdikleri ayinler düzenlemişlerdir. Zaman içinde de inançların ve geleneklerin etkisiyle insanların gerçekleştirdikleri etkinlikler çeşitlenerek artış göstermiştir. İnsanlar günlük hayatlarında anlam atfettikleri birçok olayla ilgili faaliyetler göstermişlerdir. Bunu yaparken de yalnız olmayı değil insan olmanın doğal sonucu olarak beraber olmayı tercih etmişlerdir. Özellikle aynı toplumsal yapı içindeki insanlar bir arada bulunarak hem daha güvende hissetmişler hem de olumlu duygularını daha üst seviyeye çıkarmışlardır. Günümüzde de tüm dünyada hem bağımsız olarak bireylerin organize ettiği hem de kurumların organize ettiği birçok etkinlik mevcuttur. Etkinlikler günümüzde kültürü koruma ve sürdürme, yeni kültürleri ve coğrafyaları tanıma ve tanıtma, sosyalleşme, sanat ve eğlence gereksinimini giderme, bilgi paylaşma, kutlama veya anma, hayır işleri gibi birçok farklı gerekçelerle düzenlenmektedir. Etkinlikler toplumların kültürlerine göre farklı yapılarda olsalar dahi insanların temel istek ve ihtiyaçlarının benzerliğinden dolayı genel bağlamda ortak işlevlere sahip olabilmektedir (Raj ve Musgrave, 2009: 4). Geçmiş yıllara kıyasla bugünün dünyasının daha kuramsal ve karmaşık yapısı nedeniyle etkinlikler de oldukça çeşitlenmiştir.

Etkinliklerle ilgili çeşitli çalışmalar ve sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu konuda çalışmalar yapan Getz (1997: 7) temalarına göre şöyle bir sınıflandırma yapmıştır:

- “Kültürel Kutlamalar
 - Festivaller
 - Karnavallar
 - Dinsel Etkinlikler
 - Törenler
 - Tarihi Törenler ve Merasimler
- Sanat / Eğlence
 - Konserler
 - Diğer Gösteriler
 - Sergiler
 - Ödül Törenleri

- İş Amaçlı / Ticari
 - Fuarlar, Pazarlar
 - Ticari Gösteriler
 - Sergiler
 - Toplantı ve Konferanslar
 - Tanıtım Etkinlikleri
- Spor Etkinlikleri
 - Profesyonel
 - Amatör
- Eğitimsel ve Bilimsel
 - Seminerler, Workshop
 - Kongreler
- Rekreasyonel
 - Eğlence Amaçlı Oyunlar ve Spor Etkinlikleri
 - Eğlence Etkinlikleri
- Politik
 - Resmî törenler
 - VIP ziyaretler
- Özel Etkinlikler
 - Bireysel Kutlamalar
 - Yıldönümleri
 - Aile Tatilleri
 - Partiler, Galalar
 - Rezonans”

Etkinlikler oldukça geniş kapsama sahip olan organizasyonlardır. Etkinliklerin düzenlenmesinde eğlence, eğitim, turizm, ticaret, kültürel tanıtım gibi çeşitli amaçlar varken bireylerin veya toplumların beklentileri de önem taşımaktadır. Etkinlikler boş vakti değerlendirmek noktasında bireysel ve toplumsal olarak insanlarda oluşan ihtiyacı gidermek için ve ortak amaç, duygu ve düşünce etrafında buluşup insanların sosyal olarak varlığını kanıtlamak için organize edilmeleriyle artık toplumun önemli bir eylemi haline gelmiştir. (Mekanlı, 2005: 95). Özdemir’e (2014: 52) göre kişileri etkinliklere katılmaya sevk eden ana sebepler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- “Sosyalleşme isteği
- Aile ile zaman geçirme arzusu
- Eğlence
- Farklı ortamlara kaçış arzusu
- Kültürel merak ve araştırma isteği
- Farklı yiyecek veya içeceklerin tüketimi
- Müzik dinleme isteği
- Bilgilenme isteği”

Etkinliklerle ilgili detaylar toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklikler göstermektedir. Toplumların kültürel bellekleri onların şimdisini ve geleceğini de

etkilediğinden dolayı etkinlikler içeriksel açıdan, katılımcı sayısı bakımından ve etkinlik türü bakımından toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Çalışmamız kapsamında ele alınan Ordu ili sivil toplum kuruluşlarının düzenledikleri veya düzenlenmesine katkıda bulundukları etkinliklerine bakıldığında ise farklı alt başlıklarda sıralanabilecek etkinliklerin söz konusu olduğu görülmektedir. Tespitlerimiz neticesinde Getz'in sınıflandırması (1997:7) baz alınarak şu etkinlik türleriyle karşılaşılmaktadır:

- Kültürel Etkinlikler
- Eğitimle İlgili Etkinlikler
- Sanatla İlgili Etkinlikler
- Ticari Etkinlikler
- Dini Etkinlikler
- Sportif Etkinlikler
- Toplumsal Yardım Amaçlı Etkinlikler
- Siyasi Etkinlikler
- Özel Günlere Yönelik Etkinlikler

Üst başlıklar hâlinde sınıflandırılan bu etkinliklerin alt başlıklarına inildiğinde ise STK'ların farklı içeriklerde etkinlikler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu etkinliklerde bazen çok çeşitli amaç olabilmektedir ya da hedeflenen amacın yanında farklı amaçları da kapsayabilmektedir. Örneğin kültürel etkinlikler içinde yer alan piknik şöenleri aynı zamanda siyasi, sportif, ticari ve toplumsal yardım temalarını da kapsayabilmektedir.

Çalışmanın içeriği gereği bu sınıflandırmalar içinde kültürel etkinlikler üzerinde durulacaktır. Toplumun kültürel değerlerinin korunabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesinde kültürel etkinlikler önemli bir katkı sunmaktadır. Assmann bireysel olarak aktarılamayan kültürel belleğin canlı tutulması gerektiğini; bunun ise **anlamın kaydedilmesi, canlandırılması** ve **ifade edilmesi** ile yapılabileceğini ifade eder. Devamlılığın ve kimliğin sağlanmasında bu gereklidir (Assmann, 2018:98). Bu canlılığı sağlayacak olan insanların bir araya gelip kültürü yaşadıkları ve yaşattıkları ve dolayısıyla geleceğe aktarımın sağlandığı kültürel etkinliklerdir. Ordu ili STK'larının organize ettiği ya da katkıda bulunduğu kültürel etkinliklerde en öne çıkanları şöenler, festivaller veya şenliklerdir. Bu etkinlikler farklı amaçlarla ve farklı zamanlarda yapılabilmektedir. Ayrıca STK'ların nicelik bakımından fazla olması nedeniyle yine kültürel etkinliklerde ayrışan ve kesişen noktalar söz konusudur. Bu

bakımdan bu etkinlikler içinde amaç ve içerik bakımından ayrışanları ayrıca belirtmek gerekmektedir. Öte yandan festival, şölen, şenlik ve ayrıca panayır kavramlarının kullanımı ile ilgili ortak bir tutum her zaman olmamaktadır. Bu nedenle ilk olarak tarihsel süreçten günümüze kadarki zaman diliminde bu kavramların nasıl kullanıldığına bakıp ardından STK'ların kültürel etkinliklerini ele almakta yarar vardır.

3.3.2.2.1.1. Etkinlik İsimlerinin Anlamsal ve Kullanımsal Dönüşümü

Sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdiği en önemli faaliyet alanlarının başında insanların bir araya toplanıp birlikte zaman geçirdiği festivaller, şenlikler ve şöenler gelmektedir. Hem İstanbul'da hem de Ordu'da gerçekleştirilen bu etkinliklerin organizasyonunda, sivil toplum kuruluşları direkt veya dolaylı olarak rol almaktadır. Bu etkinlikler birçok insanı bir araya getirmesi bakımından ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal işlevlere sahiptir. Ordulu olan insanların bir araya gelerek kendi kimlik bilinçlerini güçlendirdikleri, aidiyet duygusunun yoğunlaştığı ve kültürel konuların yoğun olduğu bu etkinlikler büyüklüklerine, içeriklerine ve amaçlarına göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu etkinlikler içeriklerine göre farklı özel isimlerle de adlandırılabilir. Örneğin fındık temalı bir etkinlik **fındık festivali** olarak adlandırılabilir veya mangal temalı etkinlik için **piknik şöeni** gibi isimlendirmeler kullanılabilir. Sıklıkla festival veya şenlik ifadeleriyle isimlendirilen bu etkinliklerin içeriğine bakmadan önce terminolojik bir okuma yapmak gerekmektedir. Zira tarihsel süreçte farklı isimlendirmeler kullanılmıştır ve toplum nezdinde terminolojik anlamda bir kafa karışıklığı bulunmaktadır. Panayır, festival, şenlik, şöen, sergi, fuar gibi kavramlar birbirleriyle kesişen noktalarının olması ve çeşitli nedenlerle birbirlerinin yerlerine kullanılmaları nedeniyle belirli noktalarda iç içe geçmiş ifadelerdir. Bu ifadelerden bazıları geçmişte yaygın şekilde kullanılıp günümüzde pek sık kullanılmazken bazıları ise artık diğerlerini de kapsayıcı bir hâle gelerek aslında daha kapsayıcı bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramların geçmişte ne anlamda kullanıldıkları ve günümüzdeki yorumları bu isimlerle anılan etkinlikleri daha iyi analiz etmekte, isimlendirmelerle birlikte içeriklerde meydana gelen birtakım değişiklikleri görmekte faydalı olacaktır.

Panayır Kavramı

Panayır kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar*” olarak tanımlanmaktadır. (URL-1). Panayırlar tarihi oldukça eski zamanlara ve geniş coğrafyalara uzanan bir kavramdır. Ancak kökeni ile ilgili açıklamalar çeşitlidir ve kesin bir sonuca varılamamaktadır. Kavram Yunan metinlerinde **panêgyris** olarak geçmekte ve festival anlamı dini toplantılar için kullanılmaktadır (Ful, 1998: 44). Ögel’in ifade ettiğine göre panayır günlerinde insanlar dini amaçları için toplanıp ibadet ederler ve çeşitli ritüelleri yerine getirirlerdi. İnsanların bir araya gelmeleri sonucu oluşan kalabalığı fırsat bilen satıcılar ise mallarını getirir ve satış yaparlardı (Ögel, 1985: 243). Bunun sonucunda dini amaçlı sergilenen bir etkinlik aynı zamanda ticari faaliyetlerin de olduğu bir kimliğe bürünmüştür. İnsanlar geçimlerini sağlayabilmek için talebin yoğun olabileceği özellikle kalabalık alanları fırsat olarak bilip ekonomik bir kazanç sağlamayı günümüzde olduğu gibi geçmişte de düşünürlerdi.

Püsküllüoğlu’na göre de panayır kelimesi Yunancadan gelmektedir ve “*Genellikle kasabalarda muhtelif zamanlarda kurulan, çeşitli geleneksel özellikleri yanında sergi özelliği de bulunan geniş çaplı eşya ya da hayvan pazarı*” (2012: 1520) olarak bilinir. Başka bir kaynakta ise **toplanma yeri** anlamına gelen **panaguris** kelimesinden türeyerek dernek anlamına gelen panayır adını almıştır (Eyuboğlu, 1991: 546).

Panayırlar, bütün ürünlerin satıldığı ekonomik tarafı oldukça ön planda olan pazarlardır. Bazı panayırlar etrafına o kadar etki etmiştir ki bölgenin piyasasına yön verici bir rol üstlenmişlerdir. Ekonomiyi takip etmek isteyenler ve gidişatı görmek isteyenlerin de uğrak yeri olan panayırlar Orta Çağ Avrupa’sında para piyasası olarak değerlendirilmişlerdir (Pirenne, 2013: 118).

İslamiyet öncesi Arap yarımadasında da büyük panayırlar görülmüştür. Özellikle Arap yarımadasında belirli yerlerde kurulan ve 6. yüzyılın ikinci çeyreğine dayandırılan panayırlar, Arapların sosyal ve ekonomik hayatında oldukça öneme sahip olmuştur (İslam Ansiklopedisi, 1988: 324).

Osmanlı Devleti’nde panayırlar belli zaman ve sürelerde yılda bir veya birkaç defa gerçekleştirilen organizasyonlardır. Bu panayırlarda yerli ve yabancı tüccarlar ticaret yaparlardı ve halk da bu panayırlardan ihtiyaçlarını karşılarlardı (Şen, 1996: 9).

Panayır kavramının Türkiye’deki geçmişi de köklüdür ve birçok işlevsel fonksiyona sahiptir. Ansiklopedik bilgilere göre Türkiye’de panayırlar eski devirlerden beri ekonomik gereksinimleri gidermede önemli bir rol oynar. Belli zamanlarda Anadolu’daki ve özellikle Trakya’daki birçok yerde panayır kurulur. Bunlar genellikle eşya veya hayvan panayırlarıdır. Eşya panayırlarında farklı türdeki eşyalar alınır satılır. Hayvan panayırlarında ise inek, koyun, at gibi hayvanlar satılır. Bu günlerde ekonomik bir canlılık meydana gelir. Bununla birlikte halkın eğlenceli vakit geçirmesi için pehlivan güreşleri ve deve güreşleri yapılır, gezginci çadır tiyatroları oyunlar oynar (Meydan Larousse, 1992: 420). Bu bakımdan panayırlar geniş coğrafyalarda insanların temel ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkıp kültürel farklılıklardan dolayı, içeriklerinde ve terminolojisinde kimi değişiklikleri içeren toplanmalardır.

Panayır ile ilgili çalışmalar genellikle dini kökenli olarak ortaya çıkışından bahsedip ayrıca onun ekonomik işlevlerine odaklanmaktadır. Ancak panayırların sosyal işlevleri arka planda kalmaktadır. Oğuz’un aktardığına göre Unesco’nun Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) başlığında yer alan listelerde panayırlar; *Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler* olarak değerlendirilmiş ve *Kutlamalar* başlığı altında değerlendirilmiştir (Oğuz, 2013: 158). Panayırlar çeşitli bölgelerde insanların eğlenme ve sosyalleşme gereksinimlerini karşılayan önemli bir faktör görevi görmüştür. Panayırlarda gerçekleştirilen etkinlikler insanların eğlenme ihtiyacını gidermede rol oynarken uzak yerden insanlar için panayırlar bir buluşma yeri görevini görmektedir.

Cumhuriyet döneminde 1930’lu yıllarda panayırların sayısı artmaya başlamış ve yeni kurulan devlette mal ve tedarik zincirinin ücra yerlere ulaşmasında kurulan bu panayırlar etkili olmuştur. Özellikle köy yerlerinde alışveriş yerlerine yakın olmayan insanlar için ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri en önemli mekânlar panayır alanları olmuşlardır. Buralara gelen insanlar hem gereksinimlerini tedarik edebilmişler hem de sosyalleşme imkânı bulmuşlardır. Ancak zaman içinde teknolojinin gelişmesiyle birlikte ulaşım ve iletişim ağlarının da hız kazanmasıyla insanların alışveriş olanakları artmış ve senede bir veya birkaç defa kurulan panayırların bu husustaki etkisi azalmıştır. Bunun yerine insanların düzenli alışveriş yapma imkânları doğmuştur. Ayrıca toplumsal dönüşümün de etkisiyle eğlence anlayışı da değişmiştir ve bu durum da panayırları etkilemiştir. Bu süreçte şehirlerde ve teknolojinin getirdiği gelişimin fazla hissedildiği bölgelerde birçok panayır ortadan kalkmış birçoğu da festival veya fuarlara dönüşmüştür (Çalışkan, 2019: 67).

Panayır'dan Festival'e

Türkiye'de son yıllarda panayırılar azalmaya başlamış, panayırılar yapıldığı yerlerde panayırılar yerini festival, fuar ya da şölen olarak isimlendirilen etkinlikler almıştır. Bu dönüşümün çeşitli sebepleri vardır. Geçmişteki işlevine karşın günümüzde panayırılar modası geçmiş olarak görülebilmekte, daha eski ve modern olmayı simgelemektedir. Ayrıca panayırılar için geniş alanlara ihtiyaç varken festival kavramı daha dar alanları da içine alan bir kavramdır. Festivallerde şehir meydanları, stadyumlar kullanılabilmekteyken panayırılar için bunlar gibi daha pratik olabilecek alanlar küçük kalmaktadır. Bunun yanı sıra Kültür ve Turizm Bakanlığı kendisine gelen destek başvurularında panayır olarak isimlendirilen organizasyonlara destek vermemektedir. Bunun yerine festival, şenlik, şölen, sergi, fuar gibi etkinliklere destek sağlanmaktadır. Bundan ötürü Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteğinden istifade etmek isteyen belediyeler organizasyon isimlendirmelerinde değişikliklere gitmektedir (Çalışkan, 2018: 1325-1326). Ordu Aybastı ilçesindeki Perşembe Yaylası'nda yıllardır düzenlenen panayır için de bu durum geçerlidir İnsanların zihninde panayır kavramı yine bu etkinlikler yerine kullanılmakla birlikte kültürel belleğin aktarımı için gerekli olan tekrarlamaların olmaması nedeniyle kavram unutulmaya yüz tutmaktadır Nitekim son yıllarda Ordu'daki etkinliklerin isimlendirilmesine bakıldığında **festival** kavramı ön plana çıkmaktadır. Özellikle sosyal medya mecralarındaki paylaşımlarda ve etrafa asılan afişlerde bu kavramın kullanılmasıyla beraber insanların zihnindeki panayır kavramı da artık geçmişte kalmakta ve özellikle yeni kuşakların belleğinde bu isimlendirme hiç yer tutmamaktadır.

Görsel 3.19: Perşembe Yaylası’nda düzenlenen festivalin afişi (URL-42).

Panayır kavramı, günümüzde Ordulu insanların nezdinde yaylalarda yaz aylarında yapılan ve yaklaşık 4-5 gün süren etkinlikler için kullanılmaktadır. Günümüzde bu etkinliklerin organizasyon aşamasında genellikle şenlik ya da festival kavramları kullanılmasına rağmen halk arasında panayır kavramı da kullanılabilmektedir (KK 16, KK 18). Ancak son yıllarda panayır kavramı unutulmaya yüz tutmuştur. Bu etkinliklerin isimlendirmesindeki değişmelerle beraber içerikte de farklılaşmalar meydana gelmektedir. Kaynak kişinin anlattığına göre Ordu ilinin özellikle yayla gibi geniş alanlarda gerçekleştirilen bu etkinliklerde daha önceki yıllarda at yarışları, güreşler, en güzel hayvan yarışmaları gibi çeşitli aktiviteler düzenlenir aynı zamanda bütün ilçelerden ve civar ilçelerden gelen satıcılar sergi açarlardı. Ayrıca halk arasında romen veya çingene olarak isimlendirilen insanlar parayla şut çekmek, mini kaleye gol atma, halka geçirme gibi çeşitli oyunlar ve yarışmalar düzenlerlerdi. Bu insanlar yaz ayları boyunca bütün panayırlara katılırlar ve buralardaki düzenledikleri faaliyetler ile kendilerine gelir sağlarlardı (KK 16). İnsanlar da bu etkinliklere katılarak eğlenirlerdi. Bu haliyle bu etkinlikler hem kültürel hem ekonomik hem de sosyal açıdan toplum hayatında önemli bir rol oynardı. Ancak günümüzde özellikle yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojideki hızlı ilerlemenin refah seviyesini de yükseltmesiyle birçok değişiklik meydana geldi. Örneğin ulaşım araçlarının artması sonucu at sahibi insanların sayısının azalması yüzünden at yarışları düzenlenmez oldu. Yine aynı faktörün etkisiyle insanların büyük çaplı alışverişleri için bu etkinlikleri beklemlerine gerek

kalmadı. Yine hem ulaşım araçlarının hem de iletişim araçlarının yaygınlık kazanmasından ötürü eski zamanlarda insanların bir araya gelip sosyalleşmesini sağlayan; birbiriyle alacak verecek hesabı olan insanların işlemlerini kapatmalarına yarayan, birbirleriyle flört eden gençlerin buluşma noktası olan bu etkinliklere duyulan ihtiyaç azaldı (KK 16).

Festival Kavramı

Festival kelimesi Türkçeye Latince eğlence ve şenlik anlamlarına gelen **festum** kelimesinden geçmiştir (Falassi, 1997: 299). Kelime Türkçede oldukça geniş bir kullanım alanı kazanmış ve öncesinde farklı kavramlarla kullanılan birçok ifadeyi de kapsar hâle gelmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne bakıldığında kavramın dört karşılığı bulunmaktadır:

“1.Dönemi, yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi. 2.Belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül, derece verilmesi biçiminde düzenlenen ulusal veya uluslararası gösteri dizisi; şenlik. 3.Bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri; şenlik. 4.Düzensiz toplantı” (URL-1).

Bu tanımlamalara bakıldığında kavramın farklı etkinlik türlerini kapsadığını görülmektedir. Ayrıca festival kavramının **şenlik** ifadesini de karşıladığı görülmektedir. Yabancı bir dilden Türkçeye giren kelimenin kullanım alanı zamanla oldukça genişlemiş ve farklı isimlendirmeleri bulunan birçok toplantıları karşılar olmuştur.

Getz, kavramı öz olarak “*Konulu kamusal kutlamalar*” şeklinde tanımlamaktadır (2007: 31). Falasi, detaylı olarak açıklayıp “*Koordine olaylar dizisiyle periyodik olarak tekrarlanan, sosyal duruma doğrudan ya da dolaylı şekilde katılarak bir toplumun bütün üyelerini etnik kökeni, dili, dini, tarihsel bağları ve dünya görüşünü paylaşarak birleştiren bir etkinlik*” olarak ifade etmiştir (1987: 2). Smith, festivali “*Bir mevsimden diğerine ya da hayatın bir döneminden diğerine geçiş zamanları, tarihi olayların yıl dönümü, bir kahramanın ya da tanrının doğum ya da ölümünün efsanevi günü, yaşayan bir kişi, grup ya da toplumsal bir olayı şölen ve eğlence katarak kutlanan yinelenen anlar*” şeklinde tanımlamaktadır (2015: 345).

Falassi (1987: 3-4) festivalleri şu şekilde kategorize etmiştir:

- “Kutsal veya kültürel, özel gelenek/ göreneklerle belirginleşmiş kutlamalar,
- Belirli bir insan ya da olayın veya önemli bir ürünün hasatıyla ilgili yıllık kutlamalar,

- Genellikle tek bir sanatçı veya sanat dalına adanmış bir dizi güzel sanatlar çalışmasının yapılmasını içeren kültürel etkinlikler
- Fuar ve panayırılar
- Genel, herkese açık şenlik, ziyafet ve eğlenceler” (Karagöz, 2006:23).

Festivaller ilk olarak dini sebeplerle ortaya çıkmışlardır. Köken itibariyle ilkel toplulukların yaşam mücadelelerinin bir parçası olan büyüsellere ve bunlardan türemiş ritüellere dayanmaktadır. Özellikle belirli bir takvime bağlı olarak gerçekleştirilen ritüellerin etkinlik hâline dönmesiyle festivaller oluşmuştur. Köken olarak dinsel bir anlama sahip olan festivaller zaman içinde eğlence olgusunun ön plana çıktığı etkinliklere dönüşmüştür (Arargüç, 2009: 464-465). Bu bağlamda bugünkü birçok festivalin kökenine inildiğinde dini temalar dikkat çekmektedir. Birçok ritüelin kökeni bilinmemesine rağmen uygulamalarda bu ritüeller devam ettirilebilmektedir.

Festivaller, insanları bir araya getiren yapıları nedeniyle önemli işlevlere sahiptirler. Bireysel ve toplumsal kimliğin bir parçası olan festivaller toplum, kültürel çevre ve bireyler arasındaki bağları güçlendirmeyi sağlamaktadırlar (Golblatt, 1997: 7). Festivalin en önemli işlevlerinden bir tanesi ise kültürel belleğin taşınmasında ve korunmasında oynadığı roldür. Halkın ürettiği ve içinden çıktığı toplumu yansıtan festivallerde toplumun kültürünü ve yaşayış tarzını yaşatan unsurlar ve temalar bulunur. Geçmişin izlerini de içinde barındıran festivaller aynı zamanda geçmiş ve gelecek arasındaki bağın sürmesini sağlarlar. Bu bakımdan kültürel anlamda festivallerin koruyucu ve aktarıcı özelliği bulunur.

Festival kavramı oldukça zengin bir anlatım gücü kazanmıştır. Sanat, gastronomi, kültür, din gibi birçok alanda festivaller gerçekleştirilmektedir. Geçmişten beri mevsim geçişleri, dini sebepler, eğlence, bereket ve şans gibi birçok farklı sebeplerle gerçekleştirilen festivaller günümüzde ekonomik ve siyasi hedefler, reklamlar gibi farklı etmenlerin de işin içine girmesiyle çok boyutlu bir hâl almıştır (Kırılmış, 2020: 78). Bu bağlamda Ordu ili göz önünde bulundurulduğunda özellikle fındık, hamsi, orman gülü, yayla gibi Ordu ilini simgeleyen unsurlarla ilgili festivallere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu festivallerin geçmişteki gibi dinsel kökenleri olmamakta ve çoğu festivalin tekrar eden kendine özgü ritüelleri bulunmamaktadır. Bu festivallerde genellikle hemşehriler bir araya gelip kaynaşmakta ve yerel sanatçıların müzikleri eşliğinde dans edip eğlenmektedir. Yöresel unsurların etrafında oluşması bakımından bu festivallerin kültürün sürekliliğine ve aktarımına da katkısı olmaktadır.

Şenlik Kavramı

Şenlik kavramı, festival sözcüğü ile benzer anlamda olup onun gibi sıklıkla kullanılan bir sözcüktür. Kavram TDK sözlüğünde “1. *Şen olma durumu; şetaret, 2.Belli günlerde yapılan, coşku veren eğlendirici gösterilerin tümü; bayram, 3.Festival*” anlamlarına gelmektedir (URL-1). Türkçede son zamanlarda festival kavramı daha baskın bir hâl almış ve şenlik kavramını da kapsar hâle gelmiştir. Son yıllarda teknolojik gelişmelerin etkisiyle dünyadaki kültürel emperyalizm ve tek tipleşme sonucunda ekonomik ve siyasi açıdan güçlü olan toplumların dilsel ve kültürel açıdan da güçlenmelerinin bir sonucu olarak, uluslararası alanda kullanılan bazı kelimeler yerel olan kavramları yok etmeye ve zayıflatmaya başlamıştır. Bunun bir örneği olan festival kelimesi de birçok etkinlik için kullanılır hâle gelmiştir. Hatta festival kelimesinin kısaltılışı olan **fest** kavramının kullanıldığı isimlendirmeler de son zamanlarda yaygın bir akım haline gelmiştir.

Ordu ili STK'larının düzenledikleri etkinlikler için festival kavramı kullanılırken şenlik kavramı da kullanılmaya devam edilmektedir. Örnek vermek gerekirse Ordu ili ilçelerinin geleneksel olarak düzenledikleri yayla etkinlikleri için kullandıkları isimlerden biri **Kumru Düzoba Yayla Şenlikleri** diğer ilçe ise **Korgan Belediyesi Orman Gülü Kültür ve Sanat Festivali** isimlendirmesini kullanmaktadır. Aynı içeriğe sahip bu benzer etkinliklerde standart bir kullanım bulunmayıp festival veya şenlik kavramları tercih edilmektedir.

Şölen Kavramı

Şölenler, geçmişi antik çağlara kadar uzanan ve geniş bir coğrafyada farklı kültürel çeşniler ile çeşitlenen yemekli eğlence törenleridir. Yemek temasının baskın oluşu kavramı diğer etkinlik türlerinden ayıran unsurdur. Ancak yine de birçok bağlamda festival, şenlik, kutlama, bayram gibi etkinlikler ile birbirine karıştırılarak ifade edilmektedir. Şölen kavramı TDK sözlüğünde “1.Ziyafet, 2.Belli bir amaçla düzenlenen eğlence, 3.Din töreni niteliğinde yemek toplantısı, 4. Sanat gösterisi” anlamlarına gelmektedir (URL-1). Hemşehri derneklerinin düzenli bir şekilde gerçekleştirdikleri en önemli etkinliklerin başında piknikler gelmektedir. Her yılın yaz aylarında düzenlenen bu etkinlik için hazırlanan afişlerde ve davetiyelerde ise **piknik şöleni** ifadesi kullanılmaktadır. Piknik etkinlikleri derneklerin düzenlediği ve üyelerin yemeklerini ve içeceklerini de getirip hem piknik yaptıkları hem de

bir araya geldikleri ve aynı zamanda çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirildiği etkinliklerdir. Dolayısıyla bu etkinliklerde şölen ifadesi tercih edilmektedir.

İstanbul'daki Ordu ili STK'ları incelendiğinde özellikle hemşehri derneklerinin kültürel etkinlikler bakımından ön plana çıktıkları görülmektedir. Köy, ilçe ve il bazında örgütlenen ve dernekler üyelerine ve hemşehrilerine yönelik her yıl düzenli olarak yapılan geleneksel etkinlikleri de içeren birçok kültürel etkinlik düzenlemektedirler. Bu etkinliklerin bir kısmını direkt olarak organize ederlerken, bazılarında ise yerel yönetimlerle iş birliği içinde çalışmaktadırlar. STK'ların düzenledikleri etkinlikler İstanbul'da yoğunlaşmakla birlikte bazıları Ordu'da etkinlik tertip etmekte veya oradaki yerel yönetimlerle ya da STK'larla iş birliği içinde olmakta ve orada düzenlenen etkinliklere katkı sunmaktadır. STK'lar aracılığıyla gerçekleştirilen bu etkinliklerde hemşehriler bir araya gelmekte, sosyalleşmekte ve aynı zamanda kültürel belleklerini canlı tutacak olan ritüelleri, canlandırmaları ve sözlü ürünleri tecrübe etme fırsatı bularak kimliklerini korumaktadır.

Kültürel etkinliklerin geneli benzer içeriklere, amaçlara ve işlevlere sahiptir. Tabii ki Ordulu STK sayısının çok fazla olması birtakım farklılıkların doğmasını kaçınılmaz hâle getirmektedir. Ancak bu farklılıklar çok dikkat çekici büyüklükte değildir. Genellikle STK'lar birbirlerinden haberdar olduğu için ve gerçekleştirdikleri etkinlikleri internet mecralarında sergiledikleri için gerçekleştirilen faaliyetlerin içeriğinde de birbirlerinden etkilenmeler olmaktadır. Bazı STK'lar kültürü yansıtmaya daha fazla önem verip etkinliklerde bu konuya daha fazla vurgu yapmaktadır. Örneğin STK merkezlerinde, kültürel ürünleri sergilemekte ve kültürel etkinlikleri daha sık gerçekleştirmekte veya etkinliklerin içeriğinde Ordu kültürünü yansıtan, hemşehrilerin kültürel belleğini canlı tutacak nitelikteki unsurlara daha fazla yer vermektedir. Öte yandan bazıları ise Ordu kültürünü yansıtmada daha az emek harcamaktadır. Gerçekleştirdikleri etkinliklerin içeriği daha popüler kültürün unsurlarından oluşmakta ve etkinliklerinin çeşidi çok fazla olmamaktadır. Dolayısıyla bu tür STK'larda Ordu kültürünü sergilemek ilk amaç olmamaktadır. STK'lar arasında bu farkın oluşması genellikle bireysel etkilerin bir sonucudur. Ancak bu katkının oranı STK'ların kültürel unsurları ne oranda ve ne şekilde yansıttığına göre değişiklik göstermektedir. Etkinliklerde kültürel içeriğin vurgusu farklı olsa dahi etkinliklerin tamamı Ordu kimliğinin korunmasına ve kültürün sürdürülmesine katkı sunmaktadır. Sonuçta hemşehriler Ordululuk ortak paydasında bir araya geldikleri için Ordu kültürü bu etkinliklerin herhangi bir noktasında etkisini göstermektedir.

3.3.2.2.1.2. Piknik Şölenleri

Hemşehri dernekleri, diğer STK türleriyle karşılaştırıldığında birbirlerine mesafe ve ilişki bakımından daha yakın üyelerden meydana gelen bir yapı olmaları nedeniyle yakınlığın, birlikteliğin ve dayanışmanın daha güçlü olduğu örgütlenme biçimleridir. Bu durumun da etkisiyle hemşehri dernekleri arasındaki ilişki ve aidiyet duygusu daha güçlü olabilmektedir. Hemşehri dernekleri genellikle aynı köyün insanlarının oluşturduğu yapılardır. İstanbul'da sayısı çok fazla olan ve genellikle Ordu'nun köylerinden gelen insanların kentte nüfusunu artırıp bir araya gelerek kurdukları derneklerin bazıları üye sayısı bakımından daha kalabalıktır ve bu bakımdan ekonomileri ve bunun sonucunda faaliyetleri daha güçlüdür. Derneklerin üye sayısı az olsa bile kimi durumda her aileden bir kişi üye olduğundan ve ailenin diğer kişileri de o kişi aracılığıyla dernek işleyişinden haberdar olduğundan dolayı derneklerin etki alanı üye sayısından daha geniştir. Özellikle birden fazla aidat parası ödemek istemeyen ailelerin içinde tek kişi üye olmaktadır (KK 8). Ordu'dan İstanbul'a göç eden bireyler burada bir mahalleyi mesken tutmuşlar, yakınlarının da onların yanına gelmeleriyle aynı mahallede sayılarını artırmışlardır. Bunun sonucunda İstanbul'un belli semtlerinde Orduluların ve daha da özelde Ordu'nun herhangi bir ilçesinin veya köyünün yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yıllar içinde kentin büyümesi ve gelen göçlerin de artmasıyla nüfus İstanbul'un farklı ilçelerine de yayılmış ve aynı köyün bireyleri İstanbul içinde farklı yerlere de dağılmıştır. Ancak farklı yerlere dağılmış olsalar dahi birçoğu yine aynı semtlerde yaşamaktadır (KK 5). Mesafenin uzaklaşması, şehir hayatının yol açtığı bireyselleşme ve ekonomik uğraşların yoğunluğu gibi nedenlerle insanlar birbirlerinden kopabilmektedir. Ayrıca yıllar içinde nüfusun da artması ve kuşakların değişmesiyle de aynı köyün insanları birbirinden oldukça uzaklaşabilmektedir. Bu durum insanların birbirlerinden kopmalarına yol açarken aynı zamanda geleneksel kültürlerinin de İstanbul'daki egemen kültür içinde yok olmasına veya etkisinin azalmasına yol açmaktadır. İnsanların birbirleriyle temas edememesi ve kendi kültürlerinden farklı olan kültürlerle temasta olmaları bu durumun etkisini artırmaktadır. Diğer taraftan Ordu'ya dair kültürel bellekleri daha zayıf olan genç kuşaklar Ordu kültüründen daha da çok kopmaktadır. Özellikle okul ve arkadaş çevrelerindeki kültür dairelerinde çokça zaman geçirdikleri için şehrin egemen kültürünün altındaki bu alt kültür alanlarında, ebeveynlerinin sahip olduğu geleneksel kültürlerini unutmaya ve tamamen uzakta kalma riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Geleneksel Ordu kültürünün veya farklı bir ifadeyle İstanbul'a gelmeden önce sahip oldukları kültürel belleğin korunması için insanların birbirleriyle temas içinde olmaları ve bu temas neticesinde kültürel belleklerini hatırlamaları

ve canlandırmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda hemşehri dernekleri kilit bir rol oynamaktadır. Yaptıkları çalışmalarla bilinçli veya bilinçsiz şekilde kültürel belleğin korunmasına katkı sunmaktadırlar.

Hemşehri derneklerinin yaptıkları en önemli etkinliklerin başında piknik şöenleri gelmektedir. Yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde neredeyse bütün hemşehri derneklerinin yılda bir defa piknik etkinliği yapmaya çalıştığı görülmüştür. Piknik şöenleri, genellikle köy derneklerinin kendi üyelerine yönelik gerçekleştirdiği şöenlerdir. Aslında bu etkinliği gerçekleştirmek o derneğin bir gövde gösterisidir. Piknik etkinliği gerçekleştirmeyen dernekler çalışmayan dernek olarak algılandığı için birçok dernek yöneticisi bu etkinliğin senede bir defa gerçekleştirilmesine önem vermektedir. Piknik şöenlerini en genel olarak özetleyen açıklamayı İstanbul'daki Orduluların dernekleşme çalışmalarında aktif rol oynamış olan eski bir dernek yöneticisi şöyle yapmaktadır: “Derneklerin büyük büyük bölümü senede bir piknik yapar, piknikte herkes bir yıllık eğlence hakkını kullanır. Davullar, zurnalar, sanatçılar ağaç gölgesinde oturup piknik yapmalar şeklinde oluyor” (KK 9).

Görsel 3.20: Bir derneğin düzenlediği piknik şöeni afişi (URL-43).

Piknikler yukarıda da sorunsallaştırdığımız hemşehrilerin birbirlerinden hem mesafe hem de sosyal ilişkiler açısından uzaklaşması ve bunun da etkisiyle kültürel belleğin korunamaması riskine karşı yapıştırmacı görevini görmektedir. Derneklerin üye sayısına ve büyüklüğüne göre derneğe üye ve üye olmayan birçok kişi piknik şölenine katılmaktadırlar. Bir ailede yalnızca bir kişi derneğe üye olup ailenin geri kalanları üye olmadan piknik şöleni gibi derneğin gerçekleştirdiği faaliyetlere katılabilmektedir. Bununla ilgili olarak piknikte görüşme gerçekleştirilen kaynak kişi, oğlunun derneğe üye olduğunu, kendisinin olmadığını ama kendisinin ve kendisi gibi ailesinden üyeler bulunanların derneğin gerçekleştirdiği etkinliklere katıldıklarını, ayrıca dernek binasında gerçekleştirilen toplantılara ve diğer organizasyonlara da katıldıklarını ifade etmektedir (KK 14). İstanbul'un aynı veya yakın semtlerinde ikâmet eden hemşehrilerin yanı sıra uzak yerlerde olan ve birbirlerini tanımayan hemşehriler de bu pikniklere katılmaktadır. Piknik aracılığıyla bu kişiler birbirlerini tanıma fırsatı bulmaktadırlar ve hemşehrilik vurgusunun yoğun olduğu bu ortamda bu kişiler Ordululuk veya kökenleri hangi köydeyse o köyün bir bireyi olma olgusu etrafında ortak bir his yaşamaktadır.

Piknik şölenleri, ormanlık alanlarda veya korularda gerçekleştirilir. Bu yerlerde piknik yapmak için dernek yöneticilerince gerekli mercilerden izin alınır ve bunun neticesinde pikniğin gerçekleştirileceği alan o derneğe tahsis edilmiş olur. Alanda derneğe ayrılmış özel bir yer olur ve aynı anda farklı dernekler de o alanda piknik yapıyorsa bu sayede derneklerin yerleri önceden belirlenmiş olur (KK 14). Piknik şöleninin gerçekleştirildiği alanlar İstanbul'daki dernek merkezinin ve dernek üyelerinin çoğunluğunun yaşadığı yere göre farklılık göstermektedir. Piknik şöleninde katılımcılar aileleriyle gelip mangal yaktığı için mangal yapmaya uygun bir alan seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca toplu olarak dernek tarafından organize edilen aktivitelerin gerçekleştirilebileceği ve aynı zamanda siyasi kimlikleri olan kişilerin konuşma yapabileceği uygun alanlar da gerektiği için filtre daha da daralmaktadır. Ordulu STK'ların piknik şölenlerinde kullandıkları belli başlı yerler vardır ve piknik şölenleri buralarda gerçekleştirilir. Örneğin İstanbul'un Avrupa yakasındaki bir piknik şöleni için genellikle Kemerburgaz'da mesire alanları kullanılır. Anadolu yakasındaki bir etkinlik için ise Beykoz'daki uygun mesire alanları kullanılır. Piknik şölenleri diğer şehirlerin dernekleri tarafından da yapıldığı için ve etkinlik günü için hava durumunun iyi olduğu tatil günleri tercih edildiğinden derneklerin etkinliği düzenlemeyi istedikleri tarihler birbiriyle çakışabilmektedir. Bu nedenle etkinlik yerini önceden kapmak gerekmektedir. Örneğin Kemerburgaz'da aynı gün içinde birden fazla derneğin piknik şöleni olmaktadır. Hatta Ordu

ilinin farklı köylerinin pikniklerinin aynı gün içinde olduğu da olmaktadır. Erken yer ayırtmanın önemiyle ilgili olarak kaynak kişi şu örneği vermektedir “*Bir de bizim köyün geçmişten bugüne en büyük köylüyü bir araya getiren etkinlik piknikti. 3 yıldır yapamıyoruz, pandemiden dolayı. Bu sene yapma durumumuz vardı ama geç kalmışız. Her taraf rezerve edilmiş, ormanlar*” (KK 6). Çok fazla seçenek olmadığından ve İstanbul’da birçok şehrin dernekleri de piknik yaptığından dolayı çok önceden alanı belirlemek önem taşımaktadır. Pikniklerde sınırları belirlemek için o derneğe verilen alanlara şerit çizilmekte ve o derneğin etkinlik alanının sınırları belirlenmiş olmaktadır ve bu alanın içinde bütün faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Piknik şöleninde görüşülen kaynak kişi bu durumu şöyle ifade etmiştir: “*Şu şeritlerle bizim alan çevrili. Sabah 10 gibi başlıyor. Akşam 9-10’da bile bittiği oluyor. Bu alan bugün sana ait oluyor*” (KK 14).

Piknik şölenleri sosyal medya platformlarında ve derneklerin mesajlaşma kanallarında duyurulmaktadır. Bu sayede bütün hemşehriler etkinlikten haberdar olabilmekte ve onlar da çevrelerinde ve bireysel sosyal medya hesaplarında etkinliği duyurmaktadır. Bu sayede etkinlikler gündem olmakta ve hem katılımcı sayısı artmakta hem de derneğin görünürlüğü artmaktadır.

Piknik şölenleri sabahtan akşama kadar devam etmektedir ve bu süreçte siyasi konuşmalar, oyunlar, yarışmalar, çekilişler, çeşitli yerel sanatçıların sahne aldığı konserler, ağalık yarışması ve yağlı güreş gibi etkinlikler yapılmaktadır. Bu etkinlikler bütün pikniklerde ortak değildir. Özellikle güreş daha geniş kapsamlı bir organizasyon ve geniş çayırılık bir alan gerektirmesi sebebiyle birçok piknik şöleninde yer almamaktadır. Ancak bazı köy dernekleri pikniklerinde güreşlere de yer vermekte ve güreşin ritüellerini yaşatmaktadırlar. Derneklerin etkinliklerinde önemli bir yeri bulunan piknik şölenlerinin içeriğini ve işlevini daha iyi yansıtabilmek için bu etkinliğin programını ve bu programın düzenleniş şeklini detaylıca açıklamakta yarar vardır.

Piknik şölenleri sabahtan akşama kadar devam eden ve insanları bir araya toplayan etkinliklerdendir. İnsanlar genellikle aileleriyle birlikte etkinliğin gerçekleşeceği alana gitmektedir. Geniş bir alanda etkinlik yapıldığı için aileler alanda bulunan masa ve sandalyelere, getirmiş oldukları yiyecek ve içecekleri yerleştirerek alana yayılmaktadırlar. Genellikle aile veya akrabalarından oluşan alt gruplar birlikte oturup yiyip içmekte ve sohbet etmektedir. Ailelerin getirdiği yiyecek ve içecekler arasında Ordu yöresine ait olanlar fazla

baskın değildir. Yiyecekler Türk mutfağını genel olarak yansıtan, her coğrafyadan insanların sofralarında yer verdiği türdendir. Ancak piknik şölenlerinde simgesel olan keşkek yemeği bulunmaktadır ve dernek tarafından keşkek organize edilmektedir (KK 2). Keşkek yemeği İstanbul'daki birçok etkinlikte Ordu'yu temsil eden sembolik bir yemek olarak yer tutmaktadır. Görüşülen birçok kaynak kişi de bunu vurgulamıştır ve etkinliklerde de keşkeğin yer aldığı gözlemlenmiştir. Genellikle pikniği organize edenlerce keşkek kazanlarda hazırlanmaktadır. Geçmişten beri Ordu'da düğün gibi özel günlerde sıkça tercih edilen keşkek Ordu'ya ve geçmişe ait güçlü kültürel çağrışımla piknik şölenlerinde Ordu yemek kültürünü temsil eden bir sembol olarak yer almaktadır. Keşkek yemeği pikniğe gelen katılımcılara ikram edilmekte ve katılımcılarda Ordu'ya ait kültürel belleğin hatırlanmasına ve canlı tutulmasına katkı sunmaktadır.*

Görsel 3.21: Piknik şöleninde hazırlanan keşkek (URL-44).

Ancak bütün etkinliklerde olmamakla beraber Orduluların kültürel belleğinde yer tutan başka yiyecekler de etkinliklerde ve pikniklerde yer almaktadır. Piknik şöleninde görüşülen bir kaynak şu bilgiyi vermektedir: “Bizim şimdi dolmamız olmadan olmaz. Ben kendim sardım. Çocuklar şimdi gelir sorar, anne dolma sarmadın mı? Kara lahanadan, beyaz lahanadan, üzüm yaprağından yapıyoruz” (KK 14). Ordu'da insanlar sarmaya dolma da demektir. Nitekim kaynak kişi sarma yerine dolma ifadesini kullanmıştır. Pikniklerde yer alan yiyecekler yöresel olmaktan çok Türkiye genelini yansıtan daha ulusal niteliktedir. Börek, poğaç, domates, salatalık, peynir, zeytin, sarma ön plandadır. Öte yandan bazı

* Keşkek ile ilgili detaylı bilgi için **Yeme İçme** başlığına bakınız.

derneklerin pikniklerinde ise öne çıkan yöresel yiyecekler bulunmaktadır. Bunu kaynak kişi şöyle ifade eder: “*Keşkek bizim bütün pikniklerde olmazsa olmaz. Yapılır. Başka kara lahana dediğimiz pancar. Farklı türde yapılır. Hamurla ilgili yoka ekmek, bazlama, kurutulmuş ekmek*” (KK 6). Pikniklerin en önemli içeceği ise semaverde çaydır. Genellikle aileler ormanlık alanlarda çayı semaverde yapmayı tercih etmektedir. Bunun yanında kola, ayran, gazoz gibi soğuk içecekler de tercih edilmektedir. Piknikte yeme içme büyük bir öneme sahiptir. Çünkü insanların en önemli eğlence araçlarından biri de budur. Bu durumu zevkli hâle getiren en önemli unsur ise mangal yapmaktır. Pikniklerde neredeyse bütün aileler veya katılımcılar geniş alanlara yayılarak mangal yapmakta ve uzun süre bununla uğraşmaktadır. Aslında insanların bu alanlara gelmesini sağlayan teşvik edici güçlerden bir tanesi de hafta sonu eğlenmelerini ve günlük rutinlerinden farklı şekilde piknik alanlarında yiyip içmelerini sağlayan bu durumdur.

Görsel 3.22: Piknik şöleninde yer alan yiyecekler (Kişisel arşiv).

Piknik şölenleri, insanların alana yavaş yavaş gelmesiyle başlar. Bu etapta genellikle müzik çalar ve insanlar gelmeye devam ederler ve alanda herkes yemek yiyecekleri ve günü geçirecekleri yeri tutar. Uzun süre birbirini görmeyen hemşehriler burada birbirlerini gördükleri için selamlaşma, hâl hatır sorma, sohbet etme gibi ilk karşılaşmada gerçekleştirilen ritüeller yaşanır. Aynı zamanda dernek yöneticileri, önceki yılın piknik ağası ve siyasetçiler de pikniğe katılan hemşehriler ile selamlaşır, onların sofralarını veya masalarını dolaşır. Bu selamlaşma ve sohbet faslı insanların birbirleriyle yakınlaşmasını sağlayan bir süreçtir. Aynı zamanda siyasi kademelerden insanlar da bu ritüelde yer aldıklarından dolayı insanların sıkıntılarını ve isteklerini iletebilecekleri muhatap buldukları bir andır. Alana siyasetçilerin

giriş esnasında davulcular ve zurnacılar çalmaya başlarlar ve onlar alanı dolaşarak katılımcıları selamlarken de eşlik ederler. Piknik şölenlerine dernek üyeleri, akrabaları ve misafirlerinin haricinde diğer derneklerden yöneticiler, Ordu ilçe belediye başkanı, Ordu milletvekilleri ve İstanbul’da bulunan Ordulu belediye başkanları ve diğer siyasetçiler katılım gösterebilirler. Bu durum siyasetçilerin derneklere ve dernek etkinliklerine ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir. Bunun yanı sıra o ilçeden veya köyden çıkmış olan ve alanında başarılı olmuş kişilerin de isimleri anons edilir ve bazılarına plaketler verilir.

Piknik şölenleri açılış konuşmaları ile başlar. Genellikle Ordu’nun yerel medyasında çalışan sunucular piknik şölenlerinde sunuculuk yapmaktadır. Sunucular katılımcıları tanıttıktan sonra piknik şölenini organize eden dernek yöneticilerini takdim eder ve dernek başkanı konuşmasını gerçekleştirir. Bu konuşmada derneklerinden bahsederler ve derneğe katkısı olanlara ve geçmiş başkanlara teşekkür edilir, plaketler verilir. Ardından belediye başkanı konuşmasını yapar. Belediye başkanı, Ordu’dan İstanbul’a kadar gelip insanlarla buluşmakta ve ilçedeki faaliyetlerini anlatmaktadır. Aslında burada da siyasetçiler kendilerini anlatabilecekleri bir kitlenin önüne çıkabilme fırsatı bulmaktadırlar. Buradaki insanlar İstanbul’da yaşamalarına rağmen Ordu ile bağlarını devam ettirdiklerinden ve hatta bazıları Ordu’da oy kullandıklarından siyasette etkilidirler. Bu sebeple belediye başkanları yalnızca bulundukları ilçede değil şehir dışında da faaliyetlerini insanlara aktarmaktadır. Ayrıca milletvekili katılımcılar varsa onlar da konuşmalarını yaparlar. Bu konuşmalarda da yine siyasi mesajlar verilir, yapılan hizmetler anlatılır ve milletvekilleri o ilçe veya köy için yaptıklarını anlatır. Yani burası o ilçeden çıkmış olup siyasi kademelerde görev yapanların memleketlerine yaptıkları hizmetleri anlattıkları bir alan görevi de görmektedir. Yapılan konuşmaların genelinde memleketlerinden çıkmış olan ve başarılı olan insanların isimleri zikredilmekte ve bu isimlerin memleketlerine nasıl faydalı olabileceği veya oldukları anlatılmakta ve gelecek nesillerin de bunun gibi memleketlerine faydalar sağlaması konuşulmaktadır.

Piknik şölenlerinin başlangıç safhalarında özellikle çocukların eğlenmeleri için çeşitli oyunlar tertiplenir. Bazı piknik şölenlerinde bu oyunlara yetişkinler de katılım sağlarlar. Örneğin Kumrulular Piknik Şöleni afişinde etkinlik programında yetişkin yarışmaları ve çocuk yarışmaları olmak üzere iki farklı kategori yer almaktadır. Bu şekilde afişte de oyunlar vurgulanmıştır. En sık oynanan oyunlar halat çekme, çuval yarışması, kaşıқта yumurta taşıma yarışmasıdır. Bunlar haricinde çocuklar için yüz boyama, palyaço gibi farklı etkinlikler de

bulunmaktadır. Bu oyunlar her piknikte aynı önem derecesine sahip değildir. Bazılarında yalnızca çocukların oynadığı ve daha önemsiz görülen bir şekildeyken bazılarında ise yetişkinler de dahil olmakta veya yetişkinler için ayrı oyunlar olmaktadır. Özellikle dernek yöneticilerinden veya siyasetçilerden kişilerin de katıldığı halat çekme gibi yarışmalar izleyicilerce daha çok ilgi çekmektedir ve insanların eğlenmesini sağlamaktadır.

Piknik şölenleri aynı zamanda yerel olarak faaliyet gösteren yayımcı ve yazarların da kendilerini gösterdikleri, tanıttıkları, satış yaptıkları ve ileri gelen kişilerden destek bekledikleri bir alandır. Kumrulu bir yazar, birçok piknik şölenine katılmakta ve buralarda uygun bir alana stant açıp kitap satmaktadır. Kitaplarının bir kısmı Kumru ilçesi hakkındayken bir kısmı da öykü ve şiirlerden oluşmaktadır. Örneğin Kumru ilçesindeki efsanelerin yer aldığı kitabı halk edebiyatı ürünlerine yönelik bireysel bir çabanın ürünü olması bakımından önem taşımaktadır.* Kitaplarını tanıtmak ve ulaşılabilir kılmak isterken aynı zamanda destek olabilecek kişilerle de temasa geçmektedir. Bunun için de protokol konuşmaları yapılırken o da sahneye çıkmakta ve kitap imzalayıp siyasetçilere takdim etmektedir. Bu takdimin sonucunda ise sahneye çıkarak katıldığı organizasyonun bağlamına göre ve orada bulunan yöneticileri de içine dahil ettiği kısa bir şiir okumaktadır. Bir etkinlikte okuduğu şiir şu şekildedir:

“Gözlerimiz yolda kaldı

İçimizi bir hüziin sardı

Gönlümde bir umut vardı

Neredesin gel Başkan

Kimsesiz değil bu vatan

Teslim edilmez elbet bu vatan

*Neredesin gel Başkan”**

Piknik şölenlerindeki en önemli âdetlerden bir tanesi de ağalık yarışmasıdır. Aslında ağalık yarışması yağlı güreş organizasyonlarında yer alan ve bu sporun bir geleneği hâline gelmiş bir uygulamadır. Ağa kelimesi Moğolca büyük erkek kardeş anlamına gelen **aka**

* İsmet Kaymak, **Efsaneler**, İstanbul, Ateş Yayınları, 2023.

* 30.06.2024 tarihli katılımlı gözlem kapsamında kayıt altına alınmış verilerden tarafımızca deşifre edilmiştir

kelimesinden türemiştir (İslam Ansiklopedisi, 1988:451). Ağalar açık artırma ile seçilip güreşe maddi destek sağlarlar. Ordulu derneklerin piknik şöenlerinde de ağalık yarışması olmakta ve ağa seçilenler etkinliğin masrafinin karşılanmasına destek olmaktadır (KK 15). Bu durum Ordu ilindeki şenliklerde yağlı güreşlerin uzun bir tarihinin olması ve Orduluların kültürel belleğinde bu sporun ve bu spora ait uygulamaların yer tutmasının bir sonucudur. Özellikle Ordu'nun yaylalarındaki şenliklerde genellikle yağlı güreş organizasyonları önemli bir yer tutar ve bu şenlikler yaz aylarında gerçekleştirildiği için gurbetteki Orduluların büyük çoğunluğu bu şenlikleri eğlenmek için büyük bir fırsat olarak görür. Bunun bir yansıması olarak İstanbul'daki piknik şöenlerinde de yağlı güreş olsa da olmasa da ağalık yarışması sürmektedir. Ağalık yarışması şu şekilde gerçekleştirilir. Alanın ortasına yan yana yerleştirilen sandalyelere ağa adayları oturur. En baştaki sandalyeye önceki şenliğin ağası oturur. Ağanın kıyafetleri özeldir. Başında bir sarık, sırtında yelek, elinde ise kalın bir tespih olur. Ardından sırayla herkes bağış yapacağı miktarı söyler. Miktarlar arttıkça bazıları çekilir ve bu şekilde en yüksek rakamı veren ağalık yarışmasını kazanmış olur ve ağa olur. Ağa seçilen kişiye ağalık kıyafetleri giydirilir, omuzlara alınıp alanda gezdirilir ve alandaki izleyicilerce alkışlanır. Piknik şöeni esnasında ağalık yarışması gerçekleştirilirken bir katılımcı bu âdeti şöyle özetlemektedir: *“Ağalıkta en çok parayı kim verirse, bağışta, o ağa oluyor. Daha fazla yükselten olmazsa o kalıyor orada. Şimdi bu ağamız 30 milyara (30 bin TL) yükseltti. O kaldı orada. Daha fazla yükselten olmadı. Ağa derneğe yardımcı oluyor, derneğin başkanlarıyla olmuyorsa iş, ulaşamıyorsa onu arıyorlar. Yardım ediyor”* (KK 14).

Görsel 3.23: Ağalık yarışmasından sonra yeni ağanın omuzlarda taşınması (URL-45).

Ağalık yarışmaları maddi bir yardım sağlama amacıyla gerçekleştirilir. Ağa seçilen kişi gerçekleştirilen etkinlik için bir miktar yardım yapar. Bu yardım kişiden kişiye ve etkinliği gerçekleştiren derneğin büyüklüğüne göre değişiklik gösterir. Bunun yanı sıra ağa seçilmek kişiler için bir prestij kaynağıdır. Ağa kelimesinin özellikle geçmiş yıllarda var olan güçlü ve nüfuzlu çağrışımı dolayısıyla bu unvana sahip olmak önemlidir. Bunun yanı sıra özel bir kıyafet giydirilmesi, omuzlarda taşınması ve ağa olarak hitap edilmesinden dolayı ağa seçilmek önemsenmektedir.

Bazı dernekler kadın ağa da seçmektedir. Kadın ağanın gençlerden olması tercih edilir ve semboliktir. Bir dernek üyesi bu durumu şöyle ifade eder: “*Kadın ağalık için ise çocuğu, genç çocuğu çıkarırlar. O da formalite*” (KK 15). Gençlerin ve kadınların da temsiliyeti ve toplumda rol alması bakımından bu âdet kayda değerdir.

Piknik şölenlerinin bir diğer etkinliği ise çekilişlerdir. Çekilişlere katılmak isteyenlerin para vererek numara almaları gerekmektedir. Numaraları okunan kişiler çeşitli hediyeler almaktadırlar. Çekilişlerdeki amaç derneğe maddi katkı sağlamak ve orada bulunan insanları heyecanlandıracak bir aktivite düzenlemiş olmaktır. Çekilişlerde verilecek olan hediyeler iş insanlarından ve esnaflardan toplanmaktadır.

Görsel 3.24: Piknik şöleninde gerçekleştirilen çekiliş (Kişisel arşiv).

Piknik törenlerinde insanların eğlenmesini sağlayan araçlardan bir tanesi de şarkılar ve türkülerdir. Etkinliklerde genellikle yöresel sanatçılar sahne alır. Şarkılar ve türküler

çoğunlukla yöresel olanlardan tercih edilir. Karadeniz'in hareketli müzikleri şarkılar ve türküler içinde önemli bir yer tutar. Özellikle etkinliğin bitişine doğru hareketli şarkılar eşliğinde insanlar horon oynarlar. Bu şarkılar ve danslar insanların eğlenmesini sağlarken aynı zamanda birbirlerine daha yakın olmalarını da sağlamaktadır.

Piknik şöenlerinin hepsinde yer almamakla beraber bazı derneklerin sürdürdükleri faaliyetlerden bir tanesi de güreştir. Güreşler geniş, düz ve çayır alanı gerektirmesi, organizasyon aşamalarının uğraştırıcı olması ve düzenlenmeye degecek bir izleyici kitlesinin her dernek tarafından sağlanamaması nedenleriyle her piknik şöeninde yer almamakta, sınırlı sayıda derneğin piknik şöeninde düzenlenmektedir. Aslında yağlı güreş Ordu ilinde oldukça yaygın olan ve Ordu'da düzenlenen yayla şenliklerinde gerçekleştirilen bir spordur. Özellikle Aybastı ilçesindeki Perşembe Yaylası'nda düzenlenen ve oldukça kalabalık olan şenliklerde her yıl yağlı güreşler gerçekleştirilmektedir ve önde gelen güreşçiler katılmaktadır. Buradaki yağlı güreş müsabakalarının izleyici sayısı da oldukça fazla olmaktadır ve izleyenleri etkilemekte ve heyecanlandırmaktadır. Ordu'daki şenliklerin en başta gelen faaliyeti olan güreşler gördüğü ilginin sonucu olarak İstanbul'da düzenlenen piknik şöenlerinin bazılarında da düzenlenmektedir. Bu şöenlerde genellikle Karakucak güreşi yapılmaktadır. Kabataş İlçesi Beylerli Köyü'nün İstanbul'un Beykoz ilçesindeki Göztepe Tabiat Parkı'nda düzenlediği piknik şöeni buna bir örnektir. Piknik şöeninin gerçekleştirildiği alanda yapılan gözlemler ve çevredeki konuşmalardan alınan notlar neticesinde güreşin piknik şöeninin ağırlık merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer piknik şöenlerinde gerçekleştirilen uygulamaların yanı sıra güreşi de barındıran bu piknik şöeni geniş bir katılımcı kitlesini barındırmaktadır ve ilgiyle izlenmektedir.

Ata sporu olarak adlandırılan güreşler Türk kültür ve tarihini yansıtan en önemli değerlerden bir tanesidir. İçinde barındırdığı sözlü ve sözsüz birçok ritüellerle kültürel mirasın önemli bir parçası konumundadır. Özellikle geçmiş yıllarda yaygın olan güreş, yağlı güreş ve karakucak güreşi olmak üzere iki koldan ilerleme göstermiştir. Atabeyoğlu'nun aktardığına göre Tanzimat'ın ilanından sonra her türlü şenlik, düğün, harmanlar ve bayramlarda güreş müsabakaları gerçekleştirilmiş ve hem halk hem de yöneticiler bunlara çok ilgi göstermişlerdir. Karakucak güreşleri Anadolu'da çok rağbet görürken yağlı güreşler ise daha çok Rumeli'de rağbet görmüştür. Yağlı güreşler içinde en çok gerçekleştirilen ve şatafatlı olup ilgi çeken ise Kırkpınar Güreşleri olmuştur (Atabeyoğlu, 1985: 1480).

Yıldıran'ın aktardığına göre “*Geleneksel Türk güreşlerinden olan yağlı güreşler yağ, cazgır, dua, selamlama, kispet, peşrev, müzik, ağalık kurumu, kırkpınar geleneği gibi kavramlarıyla ve güreşçilerin, güreş ağasının, davul ve zurnacıların, hakemlerin ve yağcılarının geleneksel kıyafetleriyle başlı başına orijinal bir kültürel donanımına sahiptir*” (Yıldıran, 2000: 56). Günümüzde Edirne'deki Kırkpınar yağlı güreşlerinin uzun tarihi ve ritüelleri ile somut olmayan kültürel miraslar listesine girmesi bu geleneğin korunması bakımından önem taşımaktadır. Karakucak güreşi ise, geleneksel Türk güreşlerinden biridir ve kökeni Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. Kara koçak kelimesi Türk lehçelerinde kara yağız kahraman ve yiğit anlamında kullanılan bir ifadedir ama günümüzde kara koçak sözcüğü kara kucak şeklinde morfolojik değişime uğramıştır (URL-46). Çayırarda, toprak alanda veya harman yerlerinde yapılan ve büyük oranda özünü koruyarak bugüne ulaşan karakucak güreşinde, güreşçiler pırpıt denilen ama adı yöreden yöreye değişebilen ve bazı yörelerde yağlı güreşlerdeki gibi kispet denilen özel kıyafetle güreşirler. Günümüzde yağlı güreşin olmadığı yerlerde, düğünlerde, bayramlarda, şenliklerde ve diğer çeşitli kültürel etkinliklerde gerçekleştirilen bir spor türüdür (Şahin, 2004: 44). Günümüzde serbest güreş olarak bilinen minder güreşi karakucak güreşlerinin daha kurallı hâle getirilmiş biçimidir. Minder güreşinde ulusal ve uluslararası şampiyonlukları bulunan birçok milli güreşçi, karakucak güreşi ile başlayıp sonra mindere geçiş yapmıştır (Şahin, 2004: 45). Ancak günümüzdeki etkinliklerde bu güreşlere geçmişe kıyasla daha az rastlanmaktadır. Özellikle geçmiş yıllarda yapılan düğünlerde güreş müsabakaları yer alırken şu anda ya hiç olmamakta ya da bazı kişilerin özel ilgisinden dolayı sınırlı sayıda olmaktadır (KK 16).

Geleneksel Türk güreşleri, köklü geçmişiyle ve bu süre zarfında topladığı zengin kültürel içeriğiyle kültürel belleğin bir taşıyıcısı ve nesnesi konumunda olan spor müsabakalarıdır. Bu spor müsabakalarının varlığını devam ettirmek ve onları yok olmaktan kurtarmak için en gerekli husus ise insanların ve özellikle geleceği oluşturan gençlerin bu spora ilgi göstermesinden geçmektedir. Kültürel bir değeri kilitli kapılar ardında saklamaya çalışmak yerine onu yaymak ve insanların ona olan ilgisini canlı tutacak yolları bulmak önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmamız kapsamındaki bazı derneklerin etkinliklerde güreş müsabakalarına yer vermeleri, kültürel mirasın önemli parçalarından olan güreşin yeni kuşaklarca tanınması, sürdürülmesi ve eski kuşaklarca da hatırlanması bakımından kıymetlidir. Özellikle çocukların ve gençlerin düzenlenen bu müsabakalarda güreşmeleri, güreşin devamlılığı için büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda İstanbul'da derneklerin organizesinde gerçekleştirilen geleneksel güreşler, kültürel belleğin hem taşıyıcısı hem de

nesnesi konumunda olan bu unsurların korunması ve devamında oldukça işlevseldir. Daha küçük şehirlerde ve kırsalda şenlikler ve düğünler gibi çeşitli organizasyonlar aracılığıyla insanların ilgisinin devam etmesine rağmen büyük şehirlerde insanların bu organizasyonlara katılması ve bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi daha zordur ve dolayısıyla daha nadirdir. Ancak piknik şöenleri sayesinde İstanbul’da yaşayan Ordulular güreş müsabakalarını ve ritüellerini izlemekte ve bu sayede bu güreşler insanların hafızalarından çıkmamış olmaktadır. Öte yandan bu sporların devam etmesi için gerekli olan güreşçiler de düzenlenen bu organizasyonlar aracılığıyla yetişmektedir.

Görsel 3.25: Piknik şöeninde düzenlenen güreş müsabakası (Kişisel arşiv).

Güreşlerin kendine özgü birçok ritüelleri bulunmaktadır. Bu ritüeller tekrarlar yoluyla devamlılığını sağlamaktadır. Güreş müsabakaları aracılığıyla oluşan kültürel belleğin korunmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri ise yine kültürel bir miras olan ve aynı zamanda bu mirasın taşıyıcısı ve belleği olan meydancılar veya cazgırlardır. Erler ve Özyurt’a göre “*Selçuklu Türklerinde kullanılmayan, Osmanlı Devleti’de duacı, meydan şeyhi, temaşacı, salavatçı gibi adlarla anılan ve güreş müsabakalarında seyirciyi, pehlivani coşturan kişilerin XIX. yüzyıldan itibaren Anadolu’da **cazgır** olarak bilindiği anlaşılmaktadır*” (Erler ve Özyurt, 2012: 40). Assmann’a göre kültürel belleği koruyucu bard, şaman, griot gibi uzmanlar bulunmaktadır ve bu kişiler kaydetme, çağırma ve iletme aşamalarını gerçekleştirerek toplumun kimliğini korumaya katkı sunmaktadır (Assmann, 2018: 65).

Cazgırlar da hem gerçekleştirdikleri ritüellerle hem de okudukları dörtlüklerle kültürel belleğin korunmasını ve taşınmasını sağlayan uzmanlardandır. Cazgırlar güreşçileri sıraya dizip ellerini güreşçilerin omzuna koyarak dua okur. Bu kısma salavatlama denmektedir (Şahin, 2004: 50). Salavatlama olmadan güreşçiler güreşe başlatılmaz. Cazgırlar er meydanı adı verilen güreş alanında güreşçileri izleyicilere sunarken ve sonrasında güreşler devam ederken okuduğu manilerle izleyicileri coşturmaktadır. Bu kısımlar cazgırların yetenekleriyle daha uzun veya kısa sürebilmektedir. Ancak güreşlerin önemli bir unsuru olan cazgırlar güreşçileri motive eden dörtlükler okuyup aynı zamanda izleyicilere onları alkışlattıkları gibi sözdeki ustalıkları nispetinde kendileri de alkış almaktadır. Cazgırların okudukları manilerde kültüre ait birçok unsur yer almaktadır. Örnek vermek gerekirse bu sporu geçmiş zamanda yapan ünlü güreşçiler lakaplarıyla cazgırların okumalarında yer alır veya güreşin yapıldığı yörenin öne çıkan değerleri dörtlüklerin içinde kullanılır. Bunun yanında uyguladıkları ritüellerle de geleneği takip edip canlı tutarlar. Cazgırlar bu rolleriyle sözlü kültürün taşıyıcısı ve koruyucusu konumundadırlar. Cazgırlar meydanda dualar ve maniler okurken alanda bulunan kişileri de dahil ederek eklemeler ve değişiklikler yapabilmektedir. Halkın muhayyilesinde var olan kimi sözlere, manilere yaptığı eklemeler genelde güreşin yapıldığı veya hitap ettiği insanların kültürleri ve değerleri ile ilgilidir. Örneğin manide geçen bir kelimeyi orada bulunan insanların ortak belleğinin önemli bir unsuru olan bir kelimeyle değiştirebilmektedir. Bunun yanında etkinlikte bulunan ileri gelen kişileri de içeriklerine ekleyebilmektedirler.

Yukarıdaki açıklamaları somutlaması bakımından güreş müsabakalarının da yer aldığı Beylerli Köyü piknik şöleninde cazgırın söylediği salavatlara ve dörtlüklere bakmak faydalı olacaktır. Cazgırın okuduğu bu dualar ve maniler müsabakalar başlarken, devam ederken ve sonlanırken söylenmiştir. Ancak burada karışık bir şekilde verilmiştir:

“Vatanımıza, milletimize, ordumuza, yurdumuza göz dikenleri taşlarız,

Halkın inayetiyle bugünkü Beylerli güreşlerine başlarız.

Şarkı, türkü girerse besteye,

Görmüş olduğunuz pehlivanlar güreş yapacaklar minik desteye

Allah Allah İllallah

Muhammedür Rasulallah

Bu koyiyitlere canı gönülden alkışlarla diyelim Maşallah

Allah derman versin ”

Tarlada findıgım var deme ambara koymiyince

Hayırlı evladım var deme, koynuna el kızı girmeyince

Vefalı dostum, samimi arkadaşım var deme, başın darlık grmiyince

Hayırlı işim, hanımım var deme cebin parasız kalmayınca

Zenginliğine güvenme Ahmet Amca, muhtar, dernek başkanım, zenginliğine güvenme

Bir kıvılcım yeter

Güzelliğine güvenme bir sivilce yeter

Hâline şükret dostum, şükretmezsen olursun besbeter

Bundan fazlası dersen cehennem yeter

Kurban oluruz biz Müslüman Türkler şanlı bayrağımızın yıldızına hilâline

Görmüş olduğunuz bu aslanlar güreş yapacak minik bir boyu finaline

Yenen birinci yenilen ikinci olacak

Bakalım talih kuşu hangi babayıgıdın başına konacak

Allah Allah İllallah, Muhammedur Rasulullah

O güzel elleri bir hazırlayalım

Geleceğın aslanlarına alkışlarla diyelim Maşallah

Haydi Allah derman versin

Bir tarafta esiyor yeller

Bir tarafta açıyor gller

Bu güreş yapan pehlivanlara

Dert görmesin alkışlayan o güzel eller

Hani Ali Hani Hani Kurt Dereli Pirimiz Üstadımız Hz. Hamzadır belli

Pehlivanım, Arabistan'dan getirir hacılar zemzem ile hurmayı

Mehteran oturmuş çalar davul ile zurnayı

Korkma pehlivanım korkma, meydan senindir

Şahin de küçüktür amma gökten indirir koskoca turnayı

Allah Allah İllallah Muhammedür Rasulullah

Baş altına giden aslanlara canı gönülden alkışlarla diyelim Maşallah

Haydi Allah derman versin

Biz diyoruz ki:

Gün döndükten sonra oğul çıkaran arıdan

Kocasından sonra yataktan kalkan garıdan

Haram olarak kazanılan paradan

Ağustos ayından sonra ekilen darıdan hayır çıkar mı?"

Bu kısımda izleyiciler “yok” diyerek cazgırını yanıtlar. Ardından cazgır alkış isteyip devam eder.

“Şimdi size soruyorum o zaman:

Eve duman veren bacadan

Sabahleyin camiye gidip ezan okumaya yerinen hocadan

Akşama kadar kahve köşelerinde gezip de eve gelip hanımına sırtını dönüp yatan kocadan hayır çıkar mı?"

Bu sorunun ardından izleyiciler tekrar “yok” diye cevap verir. Cazgır bunun üstüne tekrar alkış isteyip devam eder:

“Gözünüz güreşlerde, kulağınız bizde olsun.

Biz diyoruz ki:

Parayla satın alınır mı hiç namus şeref ar

Bu dünyada dürüst insanı, namus insan arar

Eğer insan kendi içinde karakterce düşükse

Onun elde ettiği mevki makam neye yarar

Dün oldu mümin

Okyanusta Yusuf, karada Emin

Beklerken Katrancıyı Kara Ahmetin

Pirler hanesinden çıka geldi Kurtdereli Mehmetim

Adalı kardeşi, Dereli Mehmet

Bekirin kazığından, goptu kıyamet

Goca Filiz, Gara İbo, Horoz Kartalı Cengiz, Gara Emin, Gara Ahmet

Allahım selamımı fatihamı onlara ilet

Geçme Namert köprüsünden,

Bırak götürsün su seni

Yatma çakal gölgesinde,

Bırak yesin aslan seni

İncir ağacından oklava, Mısır ununda baklava olmaz

Her ananın doğurduğundan pehlivan olmaz

Her sakal bıyık bırakıp şapka takandan adam olmaz

Makamını dolduramayan, rüşvet yiyen, tebaasını sevmeyenden de idareci olmaz

Allah Allah İllallah Muhammedürresulullah

*Başpehlivanlarımıza aziz seyircim elleriniz çatlarcasına canı gönülden alkışlarla
diyelim Maşallah*

Haydi Allah derman versin

Gönül dostuna küser dostuna

Yiğitse hasmına

Pehlivanlara şöyle kuvvetli bir alkış istiyorum

Pehlivanların piri Hz. Hamza aşkına

Alışkanlık ekersin karakter biçersin.

Karakter ekersin kaderini biçersin

Ey insan oğlu bilmez misin

Ne ekersen onu biçersin

Sofranda bal var ise, Bağdat'tan atlı gelir.

Tezgâhın kalın ise ipek katlı gelir.

Sayın Beylerli dernek başkanını ve yönetim kurulu üyelerini tebrik ediyorum

Toplamış bütün yiğitleri

Toplumsal ilişkilerimizin bağdaştığı böyle bir mutlu günde sen şenlik yaparsan

Komşu köyler, Kabataş belediye başkanımız akın akın gelir.

Allah Allah İllallah

Muhammedür Rasulullah

Bu koçyiğitlere canı gönülden alkışlarla diyelim Maşallah

Allah derman versin

Kardeşim saray yıkılınca moloz olur

Ağaç yıkılınca odun olur

İnsan yıkılınca yalan olur

Düşme, kurtların ardında mutlaka çakal gezer.

Çakallar leşleri çok sever

Allah'ın verdiği bu ceza da çakallara yeter

Üç yüz minareden ezan sesleri midir gelen;

Kırk davulun sesi mi yoksa Koca Yusuf mudur gelen?

Beylerli er meydanı kaynıyor, Adalı mıdır gelen

Eeeeey Kel Aliço, Toros Kartalı Cengiz, Ordulu Mustafa, Kabataşlı Ramazan Göl

Uyuyor musunuz, torunlarınız emaneti devraldı.

Beylerli er meydanında kıran kırana güreşler var, duyuyor musunuz?

Allah Allah! İllallah! Muhammedur Resulullah!

Başpehlivanlarımıza can-ı gönülden alkışlarla diyelim maşallah

Allah derman versin.

Pehlivan pehlivan

Burası er meydanı aslanım

Burada vardır bir hâl

Ödülüm ne soracak olursanız mert, çalışkan, dinamik, hayırsever insan olan Beylerli dernek başkanımız ve Beylerli muhtarımızdan alacaksın iki uçlu bir şan

Hatasız kul olmaz

Hatalarımız varsa pehlivanlarımızın, yönetiminde bulunan hakemlerimizin ve sunucu arkadaşınız olarak şahsımızındır. Hepinizden özür dileriz

Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperiz

Nasip ve kısmet olursa inşallah seneye hepimizi daha kalabalık ve coşkulu bir şekilde aynen bekleriz.

Allah Allah İllallah

Muhammedürresulullah

Bu Başyığıtlere canı gönülden alkışlarla diyelim Maşallah

*Allah derman versin’’**

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere cazgır sözlerine fındık, ambar, darı gibi Ordu iline dair yöresel ve kültürel unsurları katmış ve bu şekilde izleyicilerin kültürel belleklerine dokunmuştur. Bunun yanında etkinliği düzenleyen derneğe ve yöneticilerine de kâfiyeli ve

* 30.06.2024 tarihli katılımlı gözlem kapsamında kayıt altına alınmış verilerden tarafımızca deşifre edilmiştir

cinaslı sözlerle teşekkür etmiştir. Bu bakımdan cazgırların ses tonunun iyi ve yüksek olması, kıvrak bir dile sahip olması ve hafızasının kuvvetli olması önemlidir. Aynı zamanda geleneği bilmeleri, eski manileri, atasözlerini, geleneksel güreş dualarını bilmeleri ve doğaçlama olarak da dörtlükler söyleyebilmeleri seyirciyi etkileyebilmeleri bakımından önem taşımaktadır.

Piknik şölenleri, Ordulu derneklerin İstanbul'da gerçekleştirdikleri en düzenli etkinliktir. Bu piknikler, şehir hayatı içinde dağınık olarak yaşayan ve birbiriyle etkileşimde bulunmakta zorlanan insanları memleket bağlamında bir araya toplar ve geçmişten şimdiye kadar kültürel belleklerinde tuttukları ve bazılarını unutmaya yüz tuttukları sözlü veya sözsüz kültürel değerleri uygulamalarla ve canlandırmalarla onlara hatırlatır. Aynı zamanda İstanbul'da doğan ve Ordu ile bağı önceki kuşaklara göre daha zayıf olan gençlerin de Ordu kültürünü ve mirasını görüp duymalarını ve yaşamalarını sağlar. Ordu kimliğinin korunması ve insanların aidiyetlerinin sağlanmasında düzenlenen piknikler tutkal vazifesi görmektedir. Bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesini ve insanların bir araya gelmesini sağlayan bu köprü görevini ise dernekler gerçekleştirmektedir. Etkinliğe katılan bir katılımcının şu yorumu bu durumu ifade etmektedir: *“Dernek burada organize ediyor. Onlar olmasa kim getürecek. Yoksa böyle neredee”* (KK 14). Pikniklerin düzenlenmesi sürecinde dernekler üyelerinden ve hemşehrilerinden yardımlar toplamakta ve destek almaktadır. Gerçekleştirilen pikniklerin bazıları Ordu'nun yerel televizyon kanallarında yayımlanmaktadır ve internette çeşitli mecralarda yayımlanıp daha sonra da izlenebilmektedir. Bu sayede yıllar sonra bile insanlar için bu etkinlikler bir anı olarak kalmaktadır.

3.3.2.2.1.3. Ordu Günleri

Ordu Valiliği'nin himayesinde, Ordu Büyükşehir Belediyesi ve Ordu Dernekler Federasyonu (ORDEF) iş birliğiyle İstanbul'da **Ordu Tanıtım Günleri** etkinliği gerçekleştirilmektedir (URL-47). Etkinlik, Yenikapı Sahili Etkinlik Alanı'nda ve bazen de Maltepe Sahili Etkinlik Alanı'nda düzenlenmektedir. Etkinliğin öncülüğünü Ordu Dernekler Federasyonu (ORDEF) yapmaktadır. Ordu tanıtım günleri Ordulu hemşehrilerin bir araya gelip kaynaştığı, yöresel ürün satışlarının yapıldığı, Ordu ve Ordu kültürünün tanıtıldığı ve siyasi konuşmaların, konserlerin ve çeşitli faaliyetlerin gerçekleştiği bir etkinliktir (KK 12). Ordu tanıtım günleri İstanbul'da her yıl geleneksel olarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 2024 yılı itibarıyla 13. Ordu Tanıtım Günleri gerçekleştirilmiştir.

İstanbul’da gerçekleştirilen etkinliklerin içinde Ordu’nun geneline hitap eden en büyük etkinlik Ordu Tanıtım Günleri’dir. Özellikle köy derneklerinin düzenledikleri etkinlikler daha dar kapsamda, kendi köylülerine hitap ederken Ordu’nun tamamına hitap eden ORDEF’in öncülüğündeki Ordu Tanıtım Günleri, kentin tamamına yönelik olan daha kapsayıcı bir etkinliktir. Ordu’daki siyasetten ve bürokrasiden de etkinlik doğrultusunda destek alınmakta ve Ordu’nun bütün ilçeleri stant açıp stantlarda kendi ilçelerinin tarihini, kültürünü ve doğasını tanıtmaktadır. Bundan dolayı etkinliğin katılımcı sayısı da bir köy derneğinin etkinliği ile karşılaştırıldığında çok daha yüksek olmaktadır. Katılımın fazla olmasındaki en önemli etken ise gelenekselleşen etkinliğin internette ve İstanbul’un sokaklarında Ordu’nun kültürünü yansıtan bir üslupla duyurulmasıdır. Etkinliğin kapsamının büyük olması aynı zamanda gelir ve gider bakımından da fazla rakamların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu büyüklükteki bir etkinliğin geleneksel olarak yapılıyor olmasının nedeni için ise etkinliği organize edenler İstanbul’daki Orduluları bir araya getirmek ve Ordu kültürünü onlarla buluşturmak olarak açıklamaktadırlar (URL-47). Nitekim Chhabra’ya göre kültürel etkinlikler o kültürün korunması ve sürdürülmesine katkı sağlarken aynı zamanda insanların kaynaşmasını sağlaması bakımından toplumsal faydayı da içinde barındırmaktadır (Chhabra, 2001: 2). Etkinlikte yer alan Ordu şehrine dair yiyecek ve içecekler, el yapımı ürünler, hediyelik eşyalar, kıyafetler, yazılı ve görsel afişler, konserler ve diğer etkinlikler Ordu’nun kültürel mirasına dair izler taşımaktadır. Alana gelip Ordu’yu yansıtan kültürel unsurlarla karşılaşan insanlarda ise memleketlerine olan aidiyet duygusu artmakta ve Ordu kimliği güçlenmektedir. “*Sembolik anlamlar dünyası yaratan kültürel bellek geçmişle hatırlamalar sayesinde kurduğu bağ aracılığıyla bir süreklilik sağlamakta ve böylece toplumsal kimliğin devamını garanti altına almaktadır*” (Çiftçi ve Soyer, 2002:160). Özellikle İstanbul’a eski yıllarda gelmiş olan ve İstanbul doğumlu olan yeni kuşakların Ordu kimliğini sürdürmelerinde ve aidiyetlerinin oluşmasında Ordu Tanıtım Günleri’nin sağladığı kültürel farkındalığın önemli katkısı olmaktadır.

Ordu Tanıtım Günlerinin Duyurulması

Ordu Tanıtım Günleri’nin geniş kapsamlı bir organizasyon olmasındaki faktörlerin başında etkinliğin duyurulması ve insanların etkinlikten haberdar olabilmesi etkili olmaktadır. Etkinliği yalnızca yerel basın değil ulusal basın da duyurmaktadır. Ayrıca etkinliğin başladığı günlerde ve sona erdiği günlerde de etkinlikten haberler hem televizyonlarda hem de internet kanallarında ve gazetelerde sunulmaya devam edilmektedir. Bunun yanı sıra etkinlik

İstanbul'un farklı yerlerinde afişler asılarak duyurulmaktadır. Son olarak Ordu ilinin bütün STK'ları, siyasileri ve birçok Ordulu birey sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır. Bu sayede Ordu Tanıtım Günleri ile ilgili paylaşımlar belli bir süre dolaşımda kalmakta ve bunun sonucunda insanların zihninde daha fazla yer tutmaktadır.

Ordu Tanıtım Günleri'nin hazırlık aşaması ve kullanılan yazılı ve görsel afişler Ordu kültürünü yansıtmaları bakımından dikkat ve ilgi çekicidir. Andrew Wernick'e göre tanıtımlardaki sembolik anlamların aşına olunan kültürel kodlar üzerine inşa edilmesi o reklamın hedefine ulaşmasında etkilidir (Wernick, 1996: 67-68). Bu doğrultuda Ordu Günleri için kullanılan reklamlar insanların etkinliklere olan ilgisinin artmasında ve ayrıca etkinliğin daha geniş kitlelere duyurulmasında etkilidir. Aynı zamanda bu reklam çalışmaları içeriğinden dolayı kültürün tanıtımına ve dolayısıyla korunup sürdürülmesine de katkı sağlamaktadır.

Görsel 3.26: Ordu Tanıtım Günleri afişi (Kişisel Arşiv).

Görselde de görüldüğü gibi Ordu Günleri'nin gerçekleşeceği alana yakın yerlerde Ordu ağzında olan “*deydaa, az ötede, beri gel, aurdan gidili*” şeklindeki yöresel ifadeler kullanılarak etkinlik alanı işaret edilmektedir. Bunun dışında kentin farklı bölgelerine de bunun benzeri afişler asılmaktadır. Bu ifadeler aracılığıyla İstanbul'un içinde kurulan ve küçük bir Ordu kenti temsili olan alan yine Ordu'nun yöresel diline uygun ifadelerle işaret edilmektedir.

Ordu Günleri'ni tanıtmak ve halkı Ordu Günleri'ne davet etmek için kalabalık bir alanda Ordu'nun yiyecek ve içecek kültürünü sergileyerek İstanbul'un kalabalık meydanlarında etkinlik gerçekleştirilmektedir. “*Binlerce Kişiyi Fındık Dağıtıyoruz*” başlıklı

etkinlikte alandaki insanlara Ordu'nun simgesi ve en önemli ürünü olan fındık ikram edilmektedir. Bunun yanı sıra Ordu'nun yöresel lezzetlerinden fındık çorbası, kivi, yahni, turşu, bal, keşkek, lahana sarması, ayran çorbası, mısır ekmeği, peynir, cevizli helva, ballı fındıklı sütlaç, akkuş fasulyesi, pancar çorbası, patates, su böreği, fındıklı baklava, kaşar peyniri ikram edilmekte ve insanlar Ordu Günleri'ne davet edilmektedir. Yöresel ürünlerin sergilenmesi ve ikram edilmesinin yanında Ordu şehir bandosu ve halk oyunları ekibi de gösteri yapmaktadır (URL-48).

Görsel 3.27: Ordu Günleri'ne davet etkinliği duyurusu (URL-48).

Ordu Günleri'ni sosyal medyada duyurmak amacıyla Ordu'nun tarihi, doğal ve kültürel dokusunu yansıtan görsellerden oluşan afişler kullanılmaktadır. Ayrıca afişlerde Ordu şehri ile ilgili şehrin öne çıkan özelliklerini yansıtan çeşitli ifadeler yer almaktadır. Farklı afişlerin tercih edilmesiyle insanların farklı içerikler görmesi sağlanmakta ve bu durum afişlerin daha kapsayıcı ve etkili olmasını sağlamaktadır.

Görsel 3.28: Ordu Günleri afişi (URL-49).

Ordu Tanıtım Günleri'nin İçeriği

Ordu Günleri 4 gün sürmektedir ve Ekim veya Kasım aylarında yapılmaktadır. Ordu'da yaz mevsiminin sonuna doğru başlayan fındık hasadının ve diğer tarım işlerinin bitmesinin beklenmesinden dolayı etkinlik bu aylarda düzenlenmektedir. Etkinlik, Ordu Belediyesi Şehir Bاندosu'nun etkinliği ile başlamaktadır. Ardından folklor ekibi halk oyunları gösterisi yapmaktadır. Sonrasında resmi açılış gerçekleştirilmekte ve burada protokol konuşmaları yapılmaktadır. Günün geri kalan kısmında ise yöresel sanatçılar konser vermektedir. İkinci günde de yine yöresel sanatçılar sahne almakta ve konserler devam etmektedir. Üçüncü gün yine yöresel sanatçıların konserleriyle geçmektedir. Aynı zamanda şiir dinletileri ve tiyatro gösterileri gerçekleştirilmektedir. Son gün olan pazar gününde de yine yöresel sanatçılar şarkı söylemekte ve yöresel tiyatro gösterileri sahnelenmektedir. Sahnedeki bu faaliyetlerin dışında siyasiler ve STK yöneticileri konuşmalar yapmaktadır.

Görsel 3.29: Yöresel kıyafetleri ile sahne alan sanatçılar (URL-50).

Aynı zamanda çeşitli çekilişler ve yarışmalar düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde de yöresel unsurlar kullanılmaktadır. Örneğin el ile fındık kırma yarışması yapılmaktadır. Fındığı iki elin arasına alıp sıkarak kırmaya çalışmaya dayanan bu yarışma fındık etrafında oluşan âdetleri göstermesi bakımından önemlidir. Ordu'nun yöresel gazoz markası ve Ordu tostü temalı çeşitli yarışmalar gerçekleştirilmekte ve bu sayede Ordu'ya ait markaların ve ürünlerin Ordu sınırları dışında da duyurulması sağlanmış olmaktadır.

Görsel 3.30: Ordu tostü ve gazozu yeme ve içme yarışması afişi (URL-51).

Yapılan gözlemler neticesinde Ordu Günleri'nin geniş bir alanda yapıldığı belirlenmiştir. Alanın geniş ve elverişli olmasından dolayı gerçekleştirilen etkinlikler geniş kapsamlı olmakta ve yoğun bir katılımcı kitlesine hitap edebilmektedir. Etkinlik alanında Ordu ilçelerinin ve bazı STK'ların stant açıp hemşehrileriyle buluştukları ve ilçelerinin tanıtımını yaptıkları geniş bir çadır bulunmaktadır. Bu çadırın içinde ayrıca yerel televizyon kanalları gün boyunca hem siyasilerle hem de gelen misafirlerle röportajlar yapmaktadır. Bunun dışında Ordu'nun 19 ilçesi, büyükşehir belediyesi, Ordu Üniversitesi, Ordu Dernekler Federasyonu (ORDEF) bu alanın içine açtıkları stantlarda misafirlerini ağırlamaktadır. Açılan ilçe stantlarında yöreye ait öne çıkan tarihi, doğal ve kültürel unsurlara yer verilmektedir. Örneğin ilçenin öne çıkan ambar, çeşme, ev gibi tarihi eserleri; dere, kanyonlar ve yaylalar gibi doğal güzellikleri; toplumsal hayatta kullanılan ve yöresel motifleri bulunan ev eşyaları, yiyecekler, yaşam tarzını gösteren temsiller gibi çeşitli kültürel unsurlar bu stantlarda görseller veya çeşitli temsillerle sergilenmektedir. İnsanlar hem Ordu'yu genel olarak bu alanlarda hissedip oluşturulmuş bu küçük Ordu temsiliinin içinde memleketlerine olan özlemlerini giderirken aynı zamanda daha da özelden kendi ilçelerinin açtığı stantlarla hem tanıdık kişilerle bir araya gelmekte hem de kendilerini evlerinde hissetmektedir. Assmann'ın bahsettiği üzere hatırlama kendi kendine ortaya çıkmaz, hatırlamayı ortaya çıkaran kimi unsurlar vardır. *“Hatıraların zamana ve mekâna bağlılığı vardır. Aile için ev, kırsal kesimde yaşayanlar için köy ve vadi, kentsoylular için kentler ve bir coğrafyada yaşayanlar için o coğrafi bölge mekânsal hatırlamanın çerçevesini oluşturur”* (Assmann, 2018: 47). İstanbul'daki Ordulu hemşehriler ilçe stantlarıyla mekânlaştırılan memleket ve memleketlerindeki ev olgusunu tekrar hatırlarlar. Ordu'nun mekânsal olarak bir simgesi hâline gelen bu temsiller insanların kültürel belleklerindeki var olan imgeleri onlara hatırlatır. Örneğin Kumru ilçesinin açtığı stantta ilçenin eski ev tarzını yansıtan bir mekân oluşturulmuş ve içine günlük hayatta sık kullanılan ancak günümüzde azalan eşyaları ve bazı tarım ürünlerini koyulmuştur.

Görsel 3.31: Ordu Günleri’nde kurulan ilçe standı (Kişisel Arşiv).

Ordu Günleri’nin bir diğer işlevi ise kurulan alışveriş çadırı aracılığıyla ekonomik bir hareketlilik oluşturmaktır. Bu çadırda Ordu’dan gelen veya İstanbul’da bulunan Ordulu satıcılar, çoğunluğu Ordu’nun yöresel ürünleri olan çeşitli ürünlerini satmaktadır. Ancak Ordulu olmayan az sayıda satıcı ve ürün de yer alabilmektedir. Katılımcılar ise doğal ve yöresel ürün alabilmek amacıyla bu çadıra büyük ilgi göstermekte ve oradan alışveriş yapmaktadırlar. Çok sayıda satıcının yer aldığı bu çadır oldukça geniştir ve bundan dolayı katılımcılar bu alanın içinde uzun süre vakit geçirmekte, ürünleri incelemekte ve satıcıların tadımlık ikramları ile alışveriş yapmasalar dahi vakit geçirmektedirler. Bu alanda Ordu’da yaygın olan fındık, ceviz, bal gibi ürünler başta olmak üzere birçok yöresel ürünlerin satışı gerçekleştirilmektedir.* Bunun yanı sıra el sanatları ürünleri, Karadeniz yöresini yansıtan sözlerin ve görsellerin bulunduğu kıyafetler ve eşyalar ve Ordu yöresini yansıtan çeşitli hediyelik eşyalar bulunmaktadır. Alışveriş çadırında bulunan ürünler Ordu’nun kültürel belleğinin birer parçası olan ürünlerdir. Bu bakımdan İstanbul’da yaşayan Ordulularda, Ordu’ya ait hisleri hatırlatıcı bir etkiye sahiptir. “*İnsan bir şeyi hatırladığında kendisini hatırlar*” diyen Paul Ricoeur’un (2012: 115) sözünden hareketle yöresel ürünler hemşehrilerin Ordu kimliğini güçlendirmekte ve aidiyet duygusu oluşturmaktadır.

* Bu kısım ile ilgili detaylı bilgi için **Yeme İçme** bölümüne bakınız.

Görsel 3.32: Ordu Günleri’nde satılan yöresel ürünler (Kişisel Arşiv).

Etkinlik alanında yer alan iki geniş çadırın ve sahnenin dışında, yemek satılan bir alan daha bulunmaktadır. Bu alanda Ordu’nun yöresel yemekleri hazırlanmakta ve satışı yapılmaktadır.* Yöresel yiyecek çadırından farklı olarak bu kısımda katılımcılar o anda tüketmek için yemek almakta ve özledikleri veya tadını merak ettikleri yemekleri tatmaktadırlar.

Ordu Günleri’nde Ordu’yu İstanbullulara ve İstanbul’daki Ordululara tanıtmak ve Ordu’nun öne çıkan özellikleri göstermek amaçlar arasındadır. Bu bakımdan etkinlik alanında Ordu’yu simgeleyen çeşitli ürünler ve Ordu hakkında bilgi veren afişler yer almaktadır. Örneğin alana girişte Ordu’nun tarım ürünleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bunun yanı sıra etkinlik alanında bir ambar maketi bulunmaktadır. Alanın içindeki çeşitli alanlarda da Ordu Tanıtım Günleri ismiyle de müsemma olarak Ordu’nun doğal güzellikleri, Ordu tarihi ve Ordu’daki geleneksel meslekler hakkında görseller ve bilgiler yer almaktadır. Ordu’nun tarihini, coğrafyasını, ekonomisini ve kültürünü anlatan çeşitli broşürler katılımcılara dağıtılmaktadır. Ayrıca Ordu ilini tanıtmak için eğlenceli etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinliklerden biri etkinlik boyunca belli aralıklarda düzenlenen bilgi yarışmasıdır. Online bir uygulama üzerinden gerçekleştirilen ve yarışmacıların telefonları ile yarıştığı bilgi yarışmalarında Ordu’yla ilgili çoktan seçmeli sorular sorulmaktadır. Katılımcılar dışında etraftakiler de bu yarışmayı takip etmekte ve hem eğlenip hem de yarışmanın içeriği sayesinde Ordu ile ilgili bazı bilgileri öğrenmekte veya kendilerini test etmektedirler. Yarışmada sorulan sorulardan bazıları şu şekildedir:

- *Türkiye’deki fındık üretiminin yüzde kaçı Ordu’da karşılanmaktadır?*

* Bu kısım ile ilgili detaylı bilgi için **Yeme İçme** bölümüne bakınız.

Cevap: %50

- *Türkiye'nin bal üretiminde önemli yeri olan Ordu'nun yöresel balı hangisidir?*

Cevap: Kestane Balı

- *Türkiye üretiminin beşte birinin Ordu'da gerçekleştirildiği ürün hangisidir?*

Cevap: Kivi

- *Perşembe Yaylası bölgesindeki mendereslerde bulunan ve eşine oldukça az rastlanan tatlı su canlısı hangisidir?*

Cevap: Midye

- *Ordu topraklarında bulunan ve 20'den fazla türü bulunan nadir bitki hangisidir?*

Cevap: Orkide

- *Halkın geçimini fındık, patates, mısır gibi ürünlerle sağladığı Aybastı'da hangi tür balık avlanmaktadır?*

Cevap: Alabalık

- *Ordu merkeze 20 km mesafede bulunan flora ve fauna bakımından zengin kent ormanı hangisidir?*

Cevap: Yoroz kent ormanı

- *Ordu'da arıların kışlatıldığı bal üretimi açısından en önemli ilçesi hangisidir?*

Cevap: Kabataş

- *Kabataş ilçesinin arıcılık faaliyetlerinin yanı sıra en önemli gelir kaynağı hangisidir?*

Cevap: Halı

- *Orduda hangi tür fındık yetişmemektedir?*

Cevap: Değirmendere

Sorulara bakıldığında Ordu ilçelerinin tanıtımının yapıldığı ve Ordu şehrinin öne çıkan özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir. Alanda yapılan gözlemde katılımcıların sorulara oldukça ilgi gösterdikleri ve kendi aralarında sorularla ilgili konuşup yorumlar yaptıkları görülmüştür. Alanda bulunan ürünler, eşyalar ve etkinlikler aracılığıyla İstanbul'daki Ordulular memleketleriyle ilgili bilgilerini tazelemekte veya bilmediklerini öğrenmektedir. Bu sayede etkinliğin de amacı olan Ordu tanıtımı gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan hem Ordu'dan hem de İstanbul ve çevre illerden gelen katılımcılar ile yoğun bir Ordulu nüfusa ev sahipliği yapan Ordu Günleri, Ordu'yu yansıtan yiyecekleri, içecekleri, el ürünleri, sanatı, müziği ve halk oyunları ile bu alanda küçük bir Ordu şehri yaratmaktadır. Bu alana gelen gurbetçiler ise oluşan bu temsili Ordu şehrinin içinde memleketlerini hissetmekte ve Ordu kimliklerini güçlendirmektedir. Ordu'nun kültürel belleğinin güçlü bir şekilde ortaya çıkması, bireylerde de hatırlamaya ve kimliğin dışa vurumuna imkân tanımaktadır. Yapılan alan gözleminde insanların Ordu kültürünü temsil eden unsurlarla beraber fotoğraf çekildikleri, Ordu'nun yöresel yemeklerini denedikleri, çalınan türkülere horonlarla eşlik ettikleri, yöresel ürünleri satın aldıkları görülmüştür. Bu gözlemler bireylerin belleklerinde var olan bilgiyi hatırlatan etkinliklere verdikleri değeri göstermesi bakımından kayda değerdir.

Görsel 3.33: Geleneksel Ordu evi temsili (Kişisel Arşiv).

3.3.2.2.1.4. Hamsi Festivali

İstanbul'daki bazı hemşehri dernekleri yılda bir kez hamsi festivali düzenlemektedir. Üyelerden veya kültür bakanlığından sponsorluklar bulunup hamsiler temin edilmekte ve kadınlar dayanışma içinde hamsilerin temizliğini ve pişirmesini yapmaktadır (KK 3). Hamsinin bol olduğu tarihlerde yapılan bu etkinlik dernek merkezlerinde veya açık alanlarda gerçekleşmektedir. Etkinlikte hamsinin yanı sıra müzik de olmakta; kemençe ve tulum gibi Karadeniz yöresine ait enstrümanlar çalınmakta ve Karadeniz şarkıları söylenmektedir. İnsanlar da bu müziklere danslar ve oyunlarla eşlik etmektedir.

Hamsi festivalleri İstanbul'daki hemşehrileri bir araya getirip kaynaştırmaktadır. Bunu yaparken de hemşehrileri ortak paydada buluşturan kültürel miraslarını hatırlatacak etkinliklere ve ritüellere ev sahipliği yapmaktadır. Assmann kültürel belleğin aktarılmasının çeşitli yollarından birinin tekrarlama ve yorumlama olduğundan bahseder. Ona göre bayramlar ve ritüeller düzenli tekrarları ile kimliğin muhafazasını sağlayan bilginin korunup sürdürülmesini ve dolayısıyla kimliğin yeniden üretimini sağlar (Assmann, 2018: 65). Stoelle ise *“Festival iletişimi katılımcıları aktif olarak birbirine bağlar”* (Stoelle, 2009, s. 335) demektedir. Hamsi festivalinde bir araya gelen hemşehriler ortak paydalarını tekrar yaşatırlar, birbirleri ile pozitif bir ortamda ve ortak değerlerinin etrafında vakit geçirmelerinin etkisiyle aralarındaki iletişim ve bağ güçlenir. Bu durum uzun vadede iletişimin sürmesi bakımından önem taşır.

Görsel 3.34: Hamsi Festivali afişi (URL-52).

3.3.2.2.1.5. Fındık Festivali

Bir coğrafyada yaygın bulunan, oranın ekonomisini ve toplumsal hayatını etkileyen unsurlar aynı zamanda o bölgeyi kültürel açıdan da etkilemektedir. Bu bağlamda 2023 yılı TÜİK verilerine göre (URL-53) Türkiye’de fındık üretim alanında ve fındık üretim miktarında ilk sırada yer alan Ordu şehrinde, toplumsal ve ekonomik alanda olduğu kadar kültürel alanda da fındık önemli bir yer tutmaktadır. Fındığın Ordu ekonomisine katkısı yalnızca fındık üreticilerine değildir. Fındık toplama öncesi bahçe temizliği, ilaçlama, fındık toplamak, fındığın patoza verilerek yeşil çotanağından ayrılması ve fındığın satılması aşamalarında birçok insan çalışmaktadır ve bu süreçlerde çeşitli araç gereçler ve makineler kullanılmaktadır. Tüm bu süreç Ordu’ya ve Ordululara ekonomik açıdan büyük bir canlılık katmaktadır. Bu ekonomik canlılık kaçınılmaz olarak toplumsal ve kültürel hayatı da etkilemektedir. Bu bağlamda İstanbul’da yaşayan ve birçoğunun yazları fındık tarımı için memleketlerine gittiği Orduluların, fındığı kültürel mirasın bir parçası olarak görmeleri de kaçınılmazdır. Ordu’nun sembollerinden olan fındık, İstanbul’daki Ordulular için de memleketlerinin hatırlatıcısı olan bir imgedir. Örnek vermek gerekirse görüşme için gidilen STK binalarında konuklara fındık ikram edildiği ve ayrıca bir Ordu sembolü olarak fındığın

kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda katılımcı olarak yer alınan etkinliklerde de fındığın hem misafirlere ikram edildiği hem de alışverişinin yapıldığı görülmektedir. Bir örnek daha vermek gerekirse Ordu Tanıtım Günleri'nde elle fındık kırma yarışması yapılmaktadır. Bu örneklerde de görüldüğü üzere fındık etrafında oluşan bir kültür bulunmaktadır. Smith topluluk için bir anlamı olan özel anların, çeşitli kutlamalar ile birleştirildiğinde festivale dönüştüğünü belirtir (Smith, 2009: 341). Ordulularda da özel bir anlamı olan fındık etrafında yapılan etkinlikler aracılığıyla bir fındık festivali ortaya çıkmaktadır. Günümüzde popüler kültürün etkisiyle tek tipleşen ve aynılaşan bireylerin özgünleşmesinde ve farklılaşmasında yöresel etkinliklerin katkısı önemlidir (Özdemir, 2012: 159). Fındık festivalleri aslında diğer birçok festival gibi yöresel sanatçıların konser verdiği ve insanların eğlendiği etkinliklerdendir. Bunlar dışında fındık temalı çeşitli yarışmalar ve etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Farklı STK'larca düzenlenen etkinliklere bir örnek olarak Sen1Ordusun Vakfı tarafından düzenlenen Zümrüt Fındık Festivali örneği verilebilir. 3 gün süren festivalde yerel sanatçılar sahne alıp konser vermiş ve insanlar şarkılar eşliğinde eğlenmişlerdir. Ayrıca fındıkla ilgili bir panel gerçekleştirilmiş, folklor gösterileri olmuş ve fındık temalı kısa film gösterimi yapılmıştır. Bunların dışında Türk Halk Müziği Beste Yarışması, Fotoğraf Yarışması ve En İyi Fındık Bahçesi Yarışmaları düzenlenip dereceye girenlere ödül verilmiştir (URL-54).

Görsel 3.35: Zümrüt Fındık Festivali kapsamında düzenlenen fotoğraf yarışmasının birincisi seçilen fotoğraf: Yorgun İşçi (URL-55).

Assmann toplumların bir belleğinin olmadığını ancak toplumu oluşturan bireylerin belleğinin toplumlar tarafından belirlendiğini ifade eder. Bireylerin bütün anıları toplumsal etkileşim ile meydana gelir (2018:44). Bundan dolayı o toplumu meydana getiren üyelerin anı

oluşturacakları uygulamalar ve etkinlikler onların belleklerinin oluşmasına ve sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Pierre Nora, *Hafıza Mekânları* isimli eseriyle belleği mekânsal bağlamda ele alıp hafıza mekânları kavramını ortaya koymuştur. Ona göre hafıza mekânları, kayda değer buluşma yerleri olarak tarihsel bağlamını da korur (Zelan, 2012: 20). Pierre Nora hafıza mekânlarını “*Müzeler, arşivler, mezarlıklar, koleksiyonlar, bayramlar, yıl dönümleri, anlaşımlar, kutsal yerler, anıtlar ve anma törenleri, ayrıca övgü söylevleri, sözlükler*” olarak belirtmektedir (Nora, 2006: 9). Festivaller toplumu oluşturan bireylere anı biriktirme imkânı veren hafıza mekânlarıdır ve bu mekânlar o gruba bir öznellik katmakta ve aidiyet duygusu vermektedir. Bu bağlamda fındık festivali de diğer festivaller gibi Ordulu bireylerin ve özellikle Ordu’nun dışında yaşayanların köken kültürleriyle ilgili anılar biriktirmesini ve Ordu şehrine bağlılık hissetmesini, fındık bağlamında sağlayan bir festival türüdür.

3.3.2.2.1.6. Mayıs Yedisi

Assmann yazılı kaydın olmadığı durumlarda kültürel belleğe katılmanın tek yolunun hazır bulunmak olduğunu ifade eder ve bu katılım için tek yol ise bayramlardır der. Ona göre bayramlar ve ritüeller düzenli tekrarları içermesi sebebiyle kimliği muhafaza eden bilginin aktarımını ve dolayısıyla kültürel kimliğin yeniden üretimini üstlenir. Assmann ritüellerin gerçeğin anlamını açıkladığını, onlara saygı gösterilmesinin, korunmasının ve gelecek kuşaklara devredilmesinin dünyanın düzenini aynı zamanda grubun kimliğini koruyacağını ifade eder (2018:65). Ordu kültüründe önemli bir yer tutan ve içinde çeşitli ritüelleri barındıran Mayıs Yedisi, bölgenin önemli bayramlarından biridir. Mayıs Yedisi, Hicri Takvime göre 7 Mayıs’a denk gelen 20 Mayıs tarihinde özellikle Ordu, Giresun ve Rize’nin sahil kesimlerinde kutlanan geleneksel bir bayramdır (KK 7). Mayıs Yedisi kutlamaları yerel halk tarafından yıllardır yapılmakla birlikte son zamanlarda yerel siyasetçiler de bu bayramda etkinlikler düzenlemeye başlamıştır. Özellikle belediyelerce gerçekleştirilen bu etkinliklerde terminoloji olarak şenlik kavramı kullanılmaktadır.

Görsel 3.36: Belediye tarafından organize edilen Mayıs Yedisi etkinliği (URL-56).

Mayıs Yedisine halk arasında su bayramı da denilmektedir (KK 17). İç kesimlerde Mayıs Yedisi etkinlikleri olmamakta, kıyı kesimlerinde kutlamalar yapılmakta ve ritüeller gerçekleştirilmektedir. Mayıs Yedisinde sac ayaktan geçme, denize taş atma ve adayı dolaşma ritüelleri gerçekleştirilmektedir (KK 17). Bu bayramda hamile kadınlar hamile kalabilmek amacıyla dua ederler ve dilek dilerler. Karadeniz yöresinde ateşin üstünde kaynatılan yemeklerin oturtulduğu sac ayak vardır. 3 kez sac ayaktan geçen kadınlar dilek tutarlar. Bu ritüel sonucunda onların çocuklarının olacağına inanılmaktadır. Türk kültüründe ocak kültürünün çoğalma ve bereketle ilişki olması bu ritüeli açıklar niteliktedir (Oğuz, 2006: 10). Yine kaynak kişinin aktardığına göre bu bayramda insanlar teknelerle denize açılır ve 7 dalga atlanır ve insanlar dilekte bulunurlar. Giresun'da yaşayanlar orada bulunan ve büyük bir taş parçasından oluşan adanın etrafında dönerler. Hamileler yine çocuk sahibi olmak için dilek dilerler. 7 çift taş denize atılır. Taşlar denize *Derdim belam denize* diyerek atılır. Bunun amacı ise o yılda kötülüklerden ve belalardan uzak durmaktır. Son bir taş da dilek dilemek için denize atılır (KK 17). Bu ritüeller aslında bölgenin coğrafyası, ekonomisi ve sosyal yaşamı ile de ilişkilidir. İnsanlar yaşadığı coğrafyanın şartları doğrultusunda kültür oluşturmakta ve buna göre çeşitli ritüeller gerçekleştirmektedirler. Ritüellerdeki tekrarların 3 ve 7 kez tekrarlanması ise Türk kültüründe özellikle bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk sayılarının sembolik anlamlarının oluşuyla ilgilidir (Ulukan, 2012: 179).

Görsel 3.37: Mayıs Yedisinde inek yıkama ritüeli (URL-57).

Su Bayramı diye de anılan Mayıs Yedisinde’nde insanlar köylerden çocuklarını, ineklerini getirip deniz suyuyla yıkamaktadır. Bu sayede onların hasta olmayacağına inanılmaktadır (KK 17). Mayıs Yedisindeki diğer inançları ve uygulamaları ise Öcal şöyle aktarır:

- “a) Mayıs Yedisinde kırk tür bitkiden çay yapılır ve içilirse bütün hastalıklara iyi gelir.
- b) Kırılarda koşmak, gülmek, eğlenmek gerekir. Bugün gülen eğlenen yıl boyunca mutlu olur.
- c) Sağ ayakla denize girip yedi dalgadan geçen kişi yıl boyunca hastalanmaz, evinden bereket, bolluk eksik olmaz.
- d) Göl veya deniz kıyısında kesilen kurban kabul olur.
- e) Dere ile denizin birleştiği yerden seher vakti su almak ve bununla yıkanmak sevaptır. Dualar okunarak bu suyla yıkanan hastalar kesinlikle iyileşir.
- f) Denize kıyısı olmayan yerlerde yedi çeşmeden veya kaynaktan alınan su da aynı etkiye sahiptir.
- g) Yedi Mayıs, karalara yazı getiren Hızır ile, denizlere yazı getiren İlyas’ın bir deniz kıyısında buluştukları gündür” (Öcal, 2006: 10).

Mayıs Yedisinin Hıdırellez ile benzeşen birçok noktası bulunmaktadır. İlk olarak tarih olarak birbirlerine benzemektedir (KK 17). Sıtkı Çebi’ye göre Ordu ilinde en yaygın olan inanç 20 Mayıs Günü yapılan Mayıs Yedisinde Bayramı ve o güne ait bazı merasimlerin yerine getirilmesidir.

“Ordu ili köylerinde yerleşmiş bir inanca göre, her sene 20 Mayıs günü, Hızır ve İlyas peygamberler bir araya gelerek buluşurlar ve hasretliklerini giderirler. Bu inanca göre, Hızır peygamber kara tarafından, İlyas peygamber ise denizden gelerek dalgaların tam sahile temas

ettiği yerde birbirine kavuşmaktadırlar. Bu kavuşmada, aynı zamanda yaz ile kışın da birbirlerinden ayrıldığına inanılmaktadır. Mayıs yedisi olarak tanınan o günde çok erkenden kalkılır, yeni elbiseler giyilerek akşamdan hazırlanan yiyecekler bir sepete veya bir kaba konularak en yakın kıyıya inilir. Sahilde deniz suyu ile temas hazırlıklarına başlanır; besmele ile kıyıya yaklaşan ilk dalgaların üzerinden sağ ayak ile atlanarak denize girilir, Ufak çocuklar kucağa alınarak bu şekilde 7 defa dalgaların üzerinden geçirilir. Deniz suyu ile yüz ve baş ıslatılır. Bu merasimden sonra akşam vaktine kadar saz ve türkülerle eğlenilir” (Ordu İl Yıllığı, 1973: 104).

Mayıs yedisinin kaynağı ile ilgili farklı efsaneler vardır ve tarihinin çok eskilere dayandığı düşünülmektedir. Kaynak kişiye göre Mayıs Yedisi’nin dört bin yıllık tarihi vardır (KK 17). Bir efsaneye göre Mayıs Yedisinin kaynağında Hitit Tanrıçası Kyble ile Anadolu’nun Bereket Tanrısı Priados adına düzenlenen bahar, bereket ve üreme seremonisi yatmaktadır (Göncüler, 2009:623). Başka bir efsaneye göre ise Giresun Adası’nda yaşadıkları düşünülen Amazonlar yılda bir kez mayıs yedisi günü adadan ayrılıp Giresun sahillerine gelen erkekleri kaçırp adaya götürüyor ve birlikte oluyormuş. Doğan erkek çocukları denize atıp öldürüyorlar, kız çocuklarını ise ana erkilliğin sürmesi için yaşıyorlarmış (Göncüler, 2009:626).

Mayıs yedisi Ordu, Giresun ve Trabzon’un kıyı kesimlerinde yaşarken farklı şehirlerde bulunan gurbetçiler de bu bayramı bulundukları yerde yaşatmaya ve korumaya çalışmaktadır. Bu sayede gurbette yaşayan insanlar da hafıza mekânları olarak nitelendirilen bu bayram ile kimliklerini yeniden üretme olanağı yakalamaktadır. İstanbul’da bulunan Güzel Ordu Derneği Mayıs Yedisi için Boğaz’da bir organizasyon düzenlemektedir ve gemiyle Boğaz’a açılmaktadırlar. Bu etkinliğe İstanbul’da bulunan Ordulular davet edilmekte ve katılanlarla birlikte Mayıs Yedisi ritüelleri gerçekleştirilmekte ve aynı zamanda eğlenceli vakit geçirilmektedir. Etkinliği organize eden dernek başkanı şu cümlelerle gerekçelerini açıklamaktadır: “Biz Ordulu olduğumuz için ve bunu yıllardır biz hep yaptığımız için buradaki Ordulu dostlarımızla bu geleneği bir de burada boğaza karşı yapmak istiyoruz. Neticede su bayramıdır. İlla bir Karadenizli olmanın da bir şeyi yok yani. Böyle bir inanca sahipsen, geleneği devam ettirmek istiyorsan bunu yapıyorsun. En son yaptığımızda 150 kişi vardı geçen yıl. Bunu biz organize ediyoruz. Hem bir araya gelmek, sohbet etmek, paylaşmak hem de o kültürü yaşatmak için” (KK 17).

Görsel 3.38: İstanbul’da düzenlenen Mayıs Yedisi afişi (URL-58).

Connerton anma törenlerinin toplumsal belleği içinde tutan uygulamalar olduğunu ifade etmektedir (Connerton, 2019: 122). Mayıs Yedisi insanların baharın gelişini kutladığı, eğlenip güzel vakit geçirdikleri, dilek diledikleri ve kökü geleneksel Türk kültürüne ve inançlarına dayanan ritüelleri canlandırarak kültürü hem koruyup hem de geleceğe aktardıkları bir bayramdır. Ritüeller gerçekleştirilirken çeşitli semboller, sözler, hareketler kullanılmaktadır ve bunlar kolektif birleşimi sağlamaktadır (Collins 2004:49). Assmann ise kutlamalardaki canlandırmaların ve tekrarların geçmişin canlandırılmasına ve bu sayede grup kimliğinin güçlenmesine katkı yaptığına değinir. *“Hatırlama figürlerinin dini anlamları vardır ve hatırlatmayı amaçlayan canlandırılma biçimleri genellikle bir bayram karakterini içerir. Buradaki kutlama, diğer işlevlerinin yanı sıra kökensel geçmişin canlandırılmasına yarar. Geçmişle bağlantı kurularak hatırlayan grubun kimliği temellendirilir. Grup tarihini hatırlayarak ve kökenine ait hatırlama figürlerini belleğinde canlandırarak kimliğinden emin olur”* (Assmann, 2018: 61).

Mayıs Yedisi bayramının ritüelleri geçmiş yıllara göre birtakım değişikliklere uğramıştır. Assmann’a göre bir ritüelin geçmişte sahip olduğu anlam kaybolup unutulabilir. Bu durumda yerini yeni anlamlar alır (2018, 101). Özellikle unutma sebebiyle ritüellerin

gerçekleştirilme sıklığı azalmaktadır. Aynı zamanda insanlar gerçekleştirdikleri ritüellerin anlamlarını bilmemektedir. Ancak buna rağmen ana hatlarıyla bu ritüelleri devam ettirmektedirler. Geçmişte var olan anlamların birçoğu unutulmuş olsa dahi güncel şartlarda ritüeller yeni anlamlar kazanmış olarak devam etmektedir.

3.3.2.2.1.7. Hıdrellez

Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında bir arada kullanılması ve birleşmesinin sonucunda oluşan Hıdrellez, kökeni İslamiyet öncesine kadar giden; Orta Asya, Orta Doğu ve Anadolu'daki bahar bayramlarıyla ilişkili olan ve İslam dini figürlerinden Hızır ve İlyas ile dini bir hüviyet kazanan bir halk bayramıdır (Ocak, 1998:313). Türk kültür ve sosyal hayatında kökü İslamiyet öncesine kadar uzanan (Günay, 1990:10) Hıdrellez yeni inançların etkisiyle dönüşüm yaşamış, kökene dair içerikleri devam ettirirken aynı zamanda yeni unsurları da içine alarak İslami unsurlarla karışmış bir şekilde devam etmiştir. Bu sebeple Hıdrellez'in kaynağı ve kökeni hakkında farklı açıklamalar bulunmaktadır. Günümüzde İslamiyet sonrasında oluşan formun etkisiyle halk arasında Hızır karaların, İlyas denizlerin hâkimi olarak düşünülür. İkisi senede bir gün buluşur ve karanın yani toprağın ve suyun buluşmasıyla doğa yeşerir ve bereketlenir. Dolayısıyla bu buluşma ile bahar gelmiş olur (Seyidoğlu, 1990:24).

Özkul Çobanoğlu, **tören** başlığı altında yaptığı sınıflandırmada geçiş törenleri, kutlama törenleri ve bereket törenleri olmak üzere 3 grup oluşturmuş ve Hıdrellez'e bereket törenleri altında yer vermiştir (Çobanoğlu, 2015: 67-68). Eski toplumlarda baharın gelişi büyük önem taşımaktadır. Eliade bunu “*Tarım toplumlarının dinsel deneyimlerinde zamanın ve mevsimlerin önemi çok büyüktür*” (2003: 324) şeklinde açıklamaktadır. Nitekim Orta Asya'daki birçok Türk toplumlarında bahar aylarında çeşitli törenler gerçekleştirilmekteydi. Ocak'a göre Hıdrellez'in kökeninde de bu düzenlenen baharın gelişi ve buna yüklenen dini anlamlar ile ilgili inançların etkisi bulunmaktadır (Ocak, 1998: 314).

Hıdrellez zamanı yapılan birçok etkinlikler bulunmaktadır. Bu etkinlikler çok eski zamanlardan beri çeşitli inançların etkisiyle varlığını devam ettirmiş, bazılarının anlamları unutulsa ve bilinmese dahi insanlar sembolik olarak bu ritüelleri gerçekleştirmeye devam etmiştir. İlk çıkışlarına dair bilgiler unutulabilmekte ya da anlamsal dönüşümler yaşayabilmektedir. Assmann “*Bir ritüelin anlamı unutulabilir ancak o zaman yerini yeni bir*

anlam alır” (2018: 101) ifadesini kullanmaktadır. Dolayısıyla ritüellerin kökenine dair anlamsal dönüşler olsa dahi Hıdrellez en temel anlamını, yani baharın gelişini, iyi dileklerde bulunmayı ve doğanın uyanışını içinde barındıran bir bayram olarak insanların eylemlerinde ve zihinlerinde varlığını sürdürmektedir. Geçmişten günümüze Hıdrellez zamanı yapılan çeşitli ritüeller ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde üst başlıklarla açıklanabilir:

- “Kırlara Çıkma, Eğlence, Şenlik ve Oyunlar Düzenleme,
- Yiyecek Hazırlama
- Temizlik Yapma ve Giyim Kuşamdaki Değişiklikler
- Hediyeleşme, Akraba Ziyareti ve Sosyal Dayanışma
- Ad Verme
- Ateş Yakma ve Üzerinden Atlama,
- Hızır Baba İnancı
- Kabir Ziyareti, Kurban, Dua ve Diğer Dinî Motifler
- Bolluk ve Bereket Gelmesi İçin Yapılanlar
- Sağlık, Mutluluk, Baht Açıklığı İçin Yapılanlar ve Tutulan Dilekler,
- Diğer İnançlar” (Uca, 2007: 115-116).

Bu başlıklardan da görüleceği üzere Hıdrellez insanların eğlendikleri, bir araya geldikleri, dilekler diledikleri bir bayramdır. Etkinliklerin içeriğine bakıldığında ise İslamiyet ile örtüşmeyen ritüeller ve uygulamalar vardır. Bu uygulamalar onun İslamiyet öncesine uzanan geçmişini ortaya koymaktadır.

Hıdrellez etkinliklerinin Ordu ilindeki düzenlenişine bakıldığında ise genellikle yerel yönetimlerin organizesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. İstanbul’da bulunan STK’lar ise otobüsler kaldırarak Ordu’da düzenlenen Hıdrellez etkinliklerine katılmakta ve geleneği yaşamaktadır (KK 3). Metropollerin kendi şartlarını insanlara zorunlu olarak dikte etmesi bireylerin kültürel belleklerini sürdürmesinde ve kimliğini devam ettirmesinde güçlük yaşamasına neden olmaktadır. Metropoldeki hayat şartlarına uymak zorunda kalan veya uymak için mücadele eden bireyler geçmişlerini ve kültürel miraslarını göz ardı etmekte ve süreç devam ettikçe unutkanlık ortaya çıkmaktadır. Connerton büyük şehirlerin akıl almaz hızı, büyüklüğü, aşırı tüketimin olması ve içinde yürünebilir alanların yok olması gibi nedenlerden ötürü toplumsal yaşamı yerellikten ayıran süreçleri içerdiğini ve bunun unutkanlığın sebeplerinden olduğunu ifade etmektedir (Connerton, 2014:15). Bu bağlamda Ordu STK’larının kentteki hemşehrileri kültürel etkinlikler konusunda teşvik etmesi ve hatta bazı STK’ların bu yönde bilgilendirici çalışmalar yapması kent yaşamında insanların kültürel değerlerinden uzaklaşmasına ve unutmasına karşı bir set oluşturmaktadır. STK’ların katkılarıyla bireyler kültürel belleğin taşıyıcılarından olan etkinliklere katılım sağlamak ve

bu sayede aidiyet ve kimlik korunabilmekte ve metropolün hafıza yok ediciliğine karşı STK'ların katkısıyla festivaller hafıza koruyucu bir mekân olarak sorumluluk üstlenmektedir.

Ordu'da düzenlenen Hıdrellez etkinlikleri iki özelliği açısından ele alınabilir. İlk olarak Hıdrellez etkinliği Ordu'nun birçok bölgesinde kutlanmamakta, genellikle Alevilerin yaşadığı bölgelerde kutlanmakta ve bu bölgelerde Hıdrellez etkinlikleri düzenlenmektedir. Örnek vermek gerekirse Korgan ilçesine bağlı Çiftlik Mahallesi'nde Hıdrellez Şenliği adı altında belediyenin organizasyonu ile etkinlik düzenlenmektedir. Çiftlik Mahallesi, Korgan'da Alevi nüfusun yaşadığı bir mahalledir. Bunun yanı sıra yine Alevi nüfusun yoğun olduğu Gürgentepe ilçesinde de belediyenin organizasyonu ile Hıdrellez Şenlikleri adı altında şenlik düzenlenmektedir. Türkiye'deki Alevilerin inançlarında ve uygulamalarında Hızır önemli bir yer tutmaktadır. Hıdrellez, farklı bölgelerde farklı isimlerle ve farklı tarihlerde Hızır ve İlyas'ın buluştuğu gün olarak kutlanabilmektedir. İstanbul'daki STK'lar Hıdrellez Şenlikleri'ni mesaj uygulamaları ve sosyal medya kanalları aracılığıyla üyelerine ve hemşehrilerine duyurmakta, Ordu'ya otobüs kaldırmakta ve aynı zamanda etkinliğin organizasyonunda katkı sunmaktadır (KK 3). Bu noktada kültürel bir etkinlik olarak Hıdrellez gurbetteki Orduluların memleketlerine giderek kültürel bir etkinlik üzerinden hem bir araya gelmelerini hem de kültürel belleklerini ve dolayısıyla kimliklerini sürdürmelerini sağlamaktadır. Önceden de bahsedildiği üzere hafıza mekânları (Nora, 2006: 9) toplumların belleklerini korumalarında ve geleceğe taşımalarında rol oynayan unsurlardandır. Bu bağlamda hafıza mekânları arasında yer alan Hıdrellez, sahip olduğu kültürel anlamı ile insanların kültürel hafızasını koruyup sürdürürken aynı zamanda grubun da zaman ve mekân bakımından bir aradalığını sağlar (Assmann, 2018: 65).

Görsel 3.39: Gürgentepe geleneksel Hıdırellez Şenlikleri afişi (URL-59).

İkinci olarak ise katılımlı gözlem ile Hıdırellez şenlikleri gözlemlendiğinde içeriğin Ordu genelindeki diğer şenliklerle ve STK'lar tarafından İstanbul'da düzenlenen şenliklerle çok farklı olmadığı ve hatta büyük oranda benzer olduğu görülmüştür. Etkinliklerde genellikle popüler kültürde var olan ve Ordu'da ve İstanbul'da Orduluların gerçekleştirdikleri etkinliklerde yer alan içerikler gerçekleştirilmektedir. Örnek vermek gerekirse gözlem yapılan Çiftlik Mahallesi'nde düzenlenen Hıdırellez Şenliği'nde halat çekme, çuval yarışması, yumurta taşıma yarışması gibi yarışmalar düzenlenmiş, ilçedeki okullardan öğrencilerin hazırladıkları halk oyunları oynanmış, semah gösterisi olmuş ve yöresel sanatçılar konser vermiştir. Diğer Hıdırellez etkinliklerinin içeriği de buna benzer şekildedir. Hıdırellez'in yukarıda sayılan uygulamalarından birçoğu gerçekleştirilmese dahi genel olarak insanlar yaz mevsimini karşılayan bir günde bir araya gelmekte hatta diğer şehirlerden insanlar da Hıdırellez için gelmekte ve bu sayede Hıdırellez insanları ortak bir mekânda bir araya getirmektedir. Bunun dışında insanlar zamanın ve şartların değişmesi itibarıyla farklı eğlence şekilleriyle eğlenmekte ve o günü bayram gibi geçirmektedir. Henry Glassie'nin (1995:395) ifadesiyle "*Gelenek, geçmişten hareketle geleceğin yaratılmasıdır*". İnsanlar geçmişin getirdiği uygulamaların üstüne şimdilerini katarak geleceği şekillendirmektedirler. Geçmişten geleceğe uzanan bu yolda çizginin başı ortası ve sonunda farklılıklar bulunmaktadır ama çizginin kendisi kültürel bellekte yaşamaya devam etmektedir.

İstanbul'daki Ordulular Hıdrellez için STK'lar aracılığıyla memleketlerine gitmektedir. Ancak çeşitli sebeplerle gidemeyenler ise İstanbul'da sembolik olarak Hıdrellez için etkinlik gerçekleştirmekte ve bir araya gelmektedir. Kozören köyü derneği Hıdrellez için dernek binasında etkinlik gerçekleştirmektedir. Bu etkinlikte bütün üyeler derneğe davet edilmekte, Hıdrellez'in anlamıyla ilgili sunum yapıp videolar izlenmekte ve ardından mekânın elverişliliği ölçüsünde çeşitli oyunlar ve yarışmalar yapılarak eğlenilmektedir (URL-60). Hıdrellez etkinliği için mekânın ruhu önem taşımaktadır. Ancak gurbetteki Ordulular buna rağmen derneklerinin birleştiriciliği ve organizasyon kabiliyeti ile bir araya gelip kültürel miraslarını ve kimliklerini sürdürmektedir. Bu etkinliğin gerçekleşmesi özellikle genç kuşaklarda kültürel mirasa dair bilgi ve bilincin oluşması bakımından önem taşımaktadır. Bu bakımdan söz konusu dernek kültürel miraslarını yaşatmada ve sürdürmede önemli bir rol oynamaktadır.

Görsel 3.40: İstanbul'da bir dernekçe düzenlenen Hıdrellez Şenliği etkinliği afişi (URL-60).

Görselde merkezde yer alan dilek ağacı, yeşil kır alan ve hediyeler Hıdrellez'in anlamını ve kapsamını yansıtan unsurlardandır. Bu bakımdan hazırlanan afişte kullanılan içeriğin Hıdrellez'in anlamını yansıtması da kayda değerdir.

Köklü bir gelenek olan Hıdrellez bazı yer isimlendirmelerinde de kullanılmıştır. Ocak'ın aktardığına göre “*Hıdrellez merasimleri Hızır ile İlyâs'ın buluşmasına atfen hemen daima toplu olarak gerçekleştirildiği için bazı kasaba ve şehirlerin yakınında yeşillik bir mekândan oluşan ve **hıdırlık** denen, insanların bir arada yiyip içtiği, eğlendiği bir mesire yeri bulunur*” (Ocak, 1998:314). Hıdrellez ve diğer bahar ve yaz şenliklerinin düzenlendiği bu alanlara Ordu'da da rastlanmaktadır. Kabataş ilçesine bağlı Beylerli Köyü'nde yer alan Hıdırlı Obası'nda, Beylerli Köyü Derneği tarafından yaz aylarında gerçekleştirilen festival bu bakımdan kayda değerdir (URL-61).

3.3.2.2.1.8. Keşkek Günü

Keşkek, Ordu ve Ordulular için özel bir yemektir. İstanbul'da Ordu STK'larının gerçekleştirdiği birçok etkinliklerde, özellikle piknik şöenlerinde, katılımlı gözlem neticesinde keşkek yemeğinin pişirildiği ve keşkeğin Ordu'nun yemek kültürünün bir sembolü olarak etkinliklerde bulunduğu görülmüştür. Mesudiye Arıcılar Köyü Derneği, keşkeğin Orduluların kültürel belleğindeki bu değerini gösterir mahiyette Ordu'daki köylerinde ve bazı zamanlarda İstanbul'da **Keşkek Günü** adı altında şenlik düzenlemektedir. Etkinliğe çevre köylerden insanlar ve siyasetçiler de katılmaktadır. Keşkek gününün içeriğini, kapsamını ve işlevini kaynak kişi şu sözlerle ifade etmektedir:

“Geleneksel keşkek günlerimiz oluyor. Her sene oluyor. Pandemide yapmadık. Keşkek günü diyoruz biz adına ama herkes yiyeceğini içeceğini getiriyor orada. Dernek olarak kazanlarla keşkek yaptırıyoruz. Yöresel sanatçılarımız oluyor. Horon oynanıyor. Yöresel türküler söyleniyor. Orada millet birbirini görüyor. Hasret gideriyor. Hâl hatır, sohbet muhabbet. O gün bir arada geçirdiğimiz bir gün oluyor. Piknik alanında nasıl oluyorsa öyle bir gün (KK 2).

Etkinliğin organizasyonunu İstanbul'daki köy derneği gerçekleştirmektedir. İstanbul'da yaşayanlar derneğin kaldırdığı otobüslerle insanlar köylerine gitmekte ve burada bir buluşma gerçekleşmektedir. Köydeki insanlar ise gurbetten gelen hemşehrilerini; komşularını, akrabalarını davul ve zurnalarla karşılamaktadır (KK 2). Bu anlamıyla festival yakındaki ve uzaktaki insanların bir araya gelmelerini ve ilişkilerini güçlendirmelerini sağlamaktadır. Festivale adını da veren keşkek yemeği bu münasebetle etkinlikte özel bir yere sahiptir. Keşkek yemeği geleneksel olarak düğün, nişan, kına gecesi, cenaze, bayram, mevlit, hacca gitme, asker uğurlama, şenlikler gibi toplu organizasyonlarda veya törenlerde halkın bir araya gelip yardımlaşarak hazırladıkları bir ürün olarak kültürel bellekte var olmuştur (Şahin ve Özdemir, 2018: 567). Keşkek Günü'nde halkın yardımlaşmasıyla kazanlarda keşkek

pişirilip insanlara dağıtılmaktadır. Geleneksel olarak devam eden bu ritüel tekrarlanmanın etkisiyle toplumsal bellekte varlığını sürdürmektedir.

Keşkek Günü'nde yapılan uygulamalardan bir tanesi ise geleneksel köy düğünü canlandırmasıdır. Bu uygulamada eski köy düğünlerinin canlandırılması yapılmakta; atla gelin almaya gidilip gelinmektedir. Ardından belediye başkanının katılımıyla nikâh töreni temsili gerçekleştirilmektedir (URL-62). Bu uygulama ile tekrarlama ve canlandırma işlevi yerine getirilmektedir. Kültürel belleği koruyan bu etkinlikteki canlandırmaların grup kimliğinin ve aidiyetinin korunmasına fayda sağlamaktadır. Geçmişin kültürel mirası etkinlikler ve şenlikler aracılığıyla tekrar kendine bir alan bulmuş; canlandırmalarla kendini göstermiş ve bu sayede insanların ve toplumun hafızasındaki anlamını devam ettirmiştir.

Görsel 3.41: Keşkek Günü'nde gerçekleştirilen geleneksel köy düğünü canlandırması (URL-62).

Bazı hemşehri dernekleri piknik şöenlerini keşkek adını da kullanarak gerçekleştirmektedir. Örneğin Aybastı Sarıyarlılar Derneği Geleneksel Piknik ve Keşkek Şöleni adı altında etkinlik düzenlemektedir (URL-63). Bu etkinlikte piknik şöenlerine benzer bir içerik olmakla birlikte keşkek vurgusu ön plana çıkarılmaktadır. Kazanlarda pişirilen keşkek katılımcılara ikram edilmektedir. Bunun dışında Keşkek Günü'nde yöresel sanatçılar

sahne almakta ve insanlar bu şarkılar eşliğinde eğlenmektedir. Yöresel sanatçıların sahne alması Orduluların gerçekleştirdiği şenliklerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ordu’da ve İstanbul’da gerçekleştirilen eğlence amaçlı şenliklerde yöresel sanatçılar yer almaktadır. Bu sanatçılar o yörede bilinen şarkıcılardan olurken bazıları ise Ordu genelinde bilinen şarkıcılardır. Daha geniş kapsamlı etkinliklerde ise Karadeniz müziği yapan ve Karadeniz kültürünü yansıtan şarkıcılar sahne almaktadır. Keşkek Günü etkinlikleri de bu yönüyle şenliklerle benzerdir. İnsanlar yöresel müzikler eşliğinde çeşitli yöresel oyunları sergilemekte ve eğlenceli vakit geçirmektedir. Bu bakımdan Keşkek Günü folklorun 4 işlevini ortaya koyan Bascom’un (2014: 78-81) folklorun en önemli işlevlerinden biridir dediği eğlence işlevinin gerçekleştiği etkinlik türlerindendir. Bunun yanı sıra geleneksel bir değer olan keşkek yemeğini ön plana alarak gelecek kuşaklara aktarması Keşkek Günü etkinliklerinin diğer önemli işlevlerindendir.

Görsel 3.42: Geleneksel Piknik ve Keşkek Günü Şöleni (URL-64).

3.3.2.2.1.9. Çayır Festivali

Çayır Festivali, Beykoz Belediyesi’nin geleneksel olarak Tarihi Beykoz Çayırı’nda düzenlediği ve Beykoz’un yapısını oluşturan farklı şehirlerin kültürlerinin sergilendiği bir festivaldir. Beykoz’da nüfusu bulunan çeşitli şehirlerin dernekleri ile iş birliği içinde

gerçekleştirilen festivalde aynı günde iki şehir beraber etkinlik yapmaktadır. Toplam 10 gün süren festivalde 19 şehir ve derneği ve Beykoz Belediyesi yer almakta ve stantlar açmaktadır. Bu etkinliğe merkezi Beykoz'da yer alan Beykozlu Ordulular Derneği her yıl Tokatlılar Derneği ile katılım sağlamaktadır. Kaynak kişiye göre bu birliktelik coğrafi yakınlıktan ileri gelmektedir (KK 5).

Görsel 3.43: Beykoz Çayır Festivali programı (URL-65).

Çayır Festivali, İstanbul'un kozmopolit yapısını simgeleyen bir sembol gibidir. Türkiye'nin farklı şehirlerinden göçler alıp Türkiye'nin bütününe yansıtan bir yapıya sahip olan İstanbul şehrinin kültürel zenginliği ve çeşitliliği çayır festivali ile kendisini göstermektedir. Festivalde yer alan bütün şehirler kendilerine ait olan günlerde etkinliklerini gerçekleştirmekte, yöresel sanatçılar şarkı ve türkülerini söylemekte ve katılımcılar yöresel halk oyunları ile eğlenmektedir. Bu etkinlik ile Beykoz ilçesini meydana getiren ve ilçenin kültürünü oluşturan şehirlerin kültürel öğeleri ayrı ayrı sergilenmektedir. Ordu ve Tokatlılar aynı günde etkinlik yapmaktadır. Bu sayede farklı şehirlerin insanları da birbiriyle kaynaşmakta ve birbirlerinin kültürlerini de deneyimleme fırsatı bulmaktadır. Etkinlikte her şehrin standı olmakta ve bu standta misafirlere yöresel yiyecekler ikram edilmekte ve bu şekilde yörenin tanıtımı yapılmaktadır. Ordulular ikram olarak fındık, bal, kivi, keşkek, mısır

ekmeği gibi yöresel ürünlerinden ikram etmektedir (KK 5). Yine kaynak kişinin aktardığına göre sanatçıların yerel sanatçılardan olmasına dikkat edilmektedir. Sanatçılar belli bir sıraya sokularak her yıl iki sanatçıya yer verilmektedir ve Orduluların konserinde sanatçıların Ordulu olması gerekmektedir (KK 5).

Çayır Festivali'nde eğlence ve hoş vakit geçirme ön plandadır. Bunun yanı sıra kültürün tanıtımına da önem verilmektedir. Kültür tanıtımı ise genellikle yöresel yiyecekler üzerinden yapılmaktadır. Misafirlere ikram yapılmasının yanı sıra etkinlik şeklinde yemek yarışmaları yapılarak eğlenceyi katarak kültürü tanıtmak ve aynı zamanda kültürü koruyup sürdürmek hedeflenmektedir. Yemek yarışmasında her ilden bir temsilci olmakta ve bu kişiler ile şehirler yemek yarışmasına katılmaktadır. Ardından jüri kararı ile birinci seçilen kişi ve şehir açıklanmaktadır (URL-66). Aşağıdaki görselde, yarışmada Ordu'nun temsilcisi ve Ordu'yu temsil edeceği yöresel yiyecekler yer almaktadır.

Görsel 3.44: Beykoz Çayır Festivali'nde gerçekleştirilen yemek yarışmasında Ordu temsilcisi (URL-66).

Beykoz Çayır Festivali insanların hoş vakit geçirip eğlenmesini sağlaması, yöresel türkülerin ve halk oyunlarının icra edilmesi ve yöresel türkülerin, oyunların ve yiyeceklerin tekrarlamalar ve canlandırmalar ile yaşatılmasını ve geleceğe aktarımını sağlaması ve aynı zamanda insanların şehrin ve toplumun stresinden ve baskısından bir süreliğine uzaklaşıp

rahatlamasını sağlaması bakımından Bascom'un ortaya koyduğu folklorun işlevlerini destekleyici bir yapıya sahiptir (Bascom, 2014: 78-81).

3.3.2.2.1.10. Yayla Şenlikleri

Ordu'nun yaylalarında yaz aylarında yayla şenlikleri düzenlenmektedir. Bu şenlikler önceden panayır olarak isimlendirilirken ve halk arasında da panayır olarak ifade edilirken (KK 16) artık şenlik ya da festival isimlendirmesi ön plandadır. Katılımlı gözlemle yapılan tespitler neticesinde Ordu'nun çeşitli yaylalarında yapılan yayla şenliklerinde sergiler açılıp alışveriş yapılmakta, insanlar geniş çayırarda piknik yapmaktadır. Bunun yanı sıra yayla şenlikleri uzaktan yakından insanların bir araya gelip kaynaşmasını sağlayan kaynaştırıcı bir mekân görevindedir. İnsanların bireysel olarak gerçekleştirdiği bu eylemler dışında şenlik yürütücüleri tarafından organize edilen çeşitli yarışmalar ve spor mücadeleleri olmaktadır. Yayla şenliklerinin içeriği etkinliğin süresine ve büyüklüğüne göre değişiklik göstermektedir. Bazı yayla şenlikleri gerçekleştiği alanın bilinirliği ve elverişliliği gibi koşulların da etkisiyle daha geniş kapsamlı olmakta, uzun sürmekte ve hem katılımcı sayısı fazla olmakta hem de ekonomik etkisi daha büyük olmaktadır. Bazı yayla şenlikleri ise daha dar kapsamda gerçekleşmekte; daha kısa olmakta ve katılımcı sayısı yakın çevrenin çok dışına çıkmamaktadır. Bu durumda şenliğin gerçekleştiği alanın coğrafi koşullarının da etkisi bulunmaktadır.

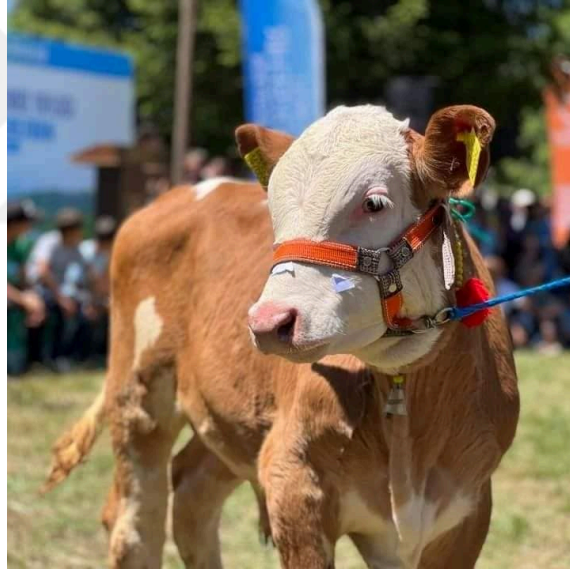
Görsel 3.45: Korgan ilçesinde düzenlenen 61. Orman Gülü Kültür ve Sanat Festivali (URL-67).

Yayla şenlikleri yaylanın sınırlarının içinde yer aldığı belediyeler tarafından veya bazıları STK'lar tarafından organize edilmektedir. Belediyelerce organize edilen yayla şenliklerine STK'lar dolaylı yollardan katkı sunmakta ve katılım göstermektedir. Ancak belediyelerin gerçekleştirdiği yayla şenlikleri daha geniş ölçekte olmakta ve daha geniş kitlelerce bilinmekte ve katılım sağlanmaktadır. Özellikle yayla şenliklerine daha fazla yatırımın yapıldığı örneklerde, daha bilindik sporcular ve daha çeşitli aktivite seçenekleriyle söz konusu yayla şenliklerinin cazibesi toplum nezdinde artmaktadır. Aybastı Perşembe Yaylası Yağlı Güreş ve Kültür Festivali, Korgan Belediyesi Orman Gülü Kültür ve Sanat Festivali, Geleneksel Kumru Düzoba Yayla Şenliği belediyeler tarafından geleneksel olarak düzenlenen ve bölgede öne çıkan geniş ölçekli yayla şenliklerine örneklerdir. Bunlar dışında STK'lar tarafından düzenlenen daha küçük ölçekli yayla şenlikleri de bulunmaktadır. Üçyol Mahallesi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından düzenlenen Mesudiye-Üçyol Meydandüzü Şenlikleri, Alankent Derneği tarafından düzenlenen Kabataş Alankent Soğuk Obası Geleneksel Yayla Şenlikleri, Belalan Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından düzenlenen Apsut Yaylası Festivali, Pelitözü Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından düzenlenen Kızılot Yayla Şenlikleri bunlara örnek gösterilebilir.

Yayla şenliklerinin süresi 1 haftaya kadar çıkabilmektedir. Her yayla şenliği aynı büyüklükte olmadığı için gün sayısı değişiklik gösterebilmektedir. Ancak yedi gün de sürse iki

gün de sürse şenliklerin en kalabalık günü kapanış günü olan Pazar günüdür. Birçok insan diğer günlerde katılım sağlayamasa bile pazar günü şenliklere katılır. Bunun sebebi ise şenliklerde halk nezdinde itibar gören yağlı güreşlerin final müsabakalarının pazar günü olması ve aynı zamanda o günün daha kalabalık ve coşkulu olması nedeniyle birçok insanın pazarı tercih etmesidir (KK 16).

Ordu ilinde en öne çıkan şenlik Aybastı ilçesine bağlı Perşembe Yaylası'nda düzenlenen şenliklerdir. Doğal güzellikleriyle bölge için bir cazibe merkezi olan Perşembe Yaylası'nda geleneksel olarak her yıl şenlikler düzenlenmektedir ve şenliklere hem Ordu'dan hem çevre illerden çok sayıda katılım olmaktadır. Yayla şenliklerinin mahiyetini göstermesi bakımından Ordu'nun en geniş katılımlı ve kapsamlı yayla şenliği olan Perşembe Yayla Şenlikleri'nin içeriğine bakmak faydalı olacaktır. Bu şenlikler bazen 1 hafta sürmekteyken bazen 5 günlük olabilmektedir. Ancak şenliğin en kalabalık olduğu zamanlar hafta sonudur.

Görsel 3.46: En güzel buzağı yarışması (URL-68).

Şenliklerin açılışı ilçe merkezinde protokol konuşmaları ve mehteran gösterisi ile yapılmaktadır. İlk gün konserler olmaktadır. İkinci gün yaylada yöresel yarışmalar yapılmaktadır. En güzel erkek buzağı yarışması, en güzel dişi buzağı yarışması, koyun kırkma yarışması, en güzel koç yarışması, en güzel koyun yarışması ve en güzel peynir yarışmaları düzenlenmektedir. Ardından kano ve yelken gösterileri düzenlenmektedir. Ordu'nun sosyal hayatında ve ekonomisinde önemli olan ve aynı zamanda yaylacılık kültürünün de bir sonucu olan ürünler ve uygulamalar yayla şenliklerinde çeşitli yarışmalar ve etkinliklerle

tekrarlanmakta ve insanlar tarafından kültürel unsurlar hatırlanmakta ve kimliğin yeniden üretimi sağlanmaktadır.

Görsel 3.47: Koyun kırkma (URL-69).

Üçüncü günde ise güreşlerin açılışı yapılmakta ve güreşlere başlanmaktadır. Ardından ise at yarışları yapılmaktadır. At yarışları önceki yıllarda daha coşkulu yapılmakta iken, günümüzde at sahibi insanların azalması ve atın sosyal hayatın içindeki işlevinin azalmasıyla eski rolü kaybolmuş ve bu şenliklere de yansımıştır (KK 16). Birçok şenlikte at yarışları düzenlenmez hâle gelmiştir ama yine de bu eski geleneği yaşatmak için özellikle belediyelerce düzenlenen yayla şenliklerinde at yarışları tekrar düzenlenmeye başlanmıştır.

Görsel 3.48: Yayla şenliklerinde düzenlenen at yarışları (URL-70).

Cumartesi ve pazar günleri hafta sonu olduğundan şenliklerin en kalabalık olduğu günlerdir. Cumartesi günü güreşler devam etmekte ve kademeli olarak güreşlerdeki seviye yükselmektedir. Bugün er meydanında başpehlivan salavatlanması, bayrak töreni ve protokol töreni yapılmaktadır. Bugünün akşamında ise ilçe merkezinde konser gerçekleştirilmektedir. Kapanış gününde ise başpehlivan belli olmaktadır. Bu sebeple özellikle güreşseverler bugünü güreş izleyerek geçirmektedir (URL-71). Çoğu yayla şenliğinde güreş müsabakası gerçekleştirilmektedir. Ancak bu müsabakalarda şampiyonluklar yaşamış önemli güreşçileri getirmek önem taşımaktadır. Ünlü pehlivanların güreştiği yayla şenlikleri daha fazla rağbet görmektedir. Aynı zamanda ünlü başpehlivanların güreşleri yoğun katılım olması için pazar gününe bırakılmaktadır (KK 16).

Derneklerin organize ettiği ve daha küçük kapsamlı olan yayla şenlikleri de içerdiği kültürel etkinliklerle ve hemşehrileri bir araya getiren yapılarıyla kültürel yapıyı koruyucu ve gelecek kuşaklara aktarıcı bir yapıdadır. İstanbul'daki dernekler, kendi ilçelerinde veya köylerinde bazı şenlikler düzenleyebilmektedir. Bu şenliklerde genellikle şarkı ve türküler ön plana çıkmakla birlikte bazı farklı aktivitelere de yer verilmektedir. Meydandüzü Şenliklerinde İstanbul'dan dernekçe otobüsler kaldırılmakta ve ufak bir ücret karşılığında hemşehriler İstanbul'dan Ordu'daki şenlik alanına getirilip götürülmektedir (URL-72). Bu şenlikte karakucak güreşi, yerel sanatçıların konserleri ve halk oyunları gösterileri ve çeşitli yöresel yemek yarışmaları yapılmaktadır. Görselde görüldüğü üzere Ordu'nun yöresel yemeklerinden olan kara lahana çorbası ve kara lahana sarması yapma yarışması düzenlenmekte ve yarışmada birinci olana altın ödülü verilmektedir.

Görsel 3.49: Meydandüzü Şenliklerinde düzenlenen yöresel yemek yarışları duyurusu (URL-73).

Kızılot Yayla Şenlikleri de benzer içeriktedir. Bu şenlikte düzenlenen Karakucak Güreşleri aynı zamanda Perşembe Yaylası şenliklerinin de programının içine dahil edilmektedir. İkisi de Aybastı ilçesine bağlı olduğundan Kızılot Yayla Şenlikleri hafta içi gerçekleşirken daha geniş kapsamlı olan Perşembe Yaylası Şenliği'nin programının içine de dahil edilerek bu şenliğin de kapsamı genişletilmeye çalışılmaktadır. Kızılot Yayla Şenliklerinde ayrıca yöresel sanatçılar, halk oyunları ve ağalık yarışması gerçekleştirilmektedir.

Belalan Köyü Apsut Yaylası'nda yapılan şenlikte de yine çeşitli yarışmalar, kültürel etkinlikler ve konserler yer almaktadır. Bölgede bulunan yöresel sanatçılar şenliklerde sahne almakta ve insanlar çeşitli oyunlarla müziğe eşlik etmektedir. Bunun dışında keşkek yemeği yarışması, av köpeği yarışması, futbol turnuvası ve ağalık yarışmaları gerçekleştirilmektedir.

Görsel 3.50: Apsut Yaylası Festivali afişi (URL-74).

Yayla şenlikleri, gerçekleştiği bölgenin coğrafi koşullarından ve o bölgenin kültüründen ve sosyal yaşantısından esinlenen etkinlikleri içermektedir. Yaylada yapılan etkinliklerde yaylada hayvancılık yapılmasından ötürü ve buradaki insanların geçim kaynaklarında hayvancılık ve süt ürünlerinin önemli olmasından dolayı en güzel buzağı yarışması, peynir yarışması gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra yüksek yerlerde ve ormanlık alanlarda yer alan bölgelerden dolayı av köpeği yarışmaları da düzenlenebilmektedir. Kısaca yayla şenlikleri insanların ortak değerlerini; zevklerini, eğlencelerini, yemeklerini içeren etkinlikler olarak kültürel belleği oluşturan ve aynı zamanda kültürel belleğin devamını sağlayan öğelerdendir. Ordu'nun coğrafi yapısının önemli bir parçası olan yaylalar kültürel faaliyetler için bir mekân olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı yaylalar Ordulular için bir hafıza mekânıdır. Bu mekânda gerçekleştirilen faaliyetlerle kültür üretimi gerçekleştirilmekte ve yıllardır devam eden bu üretim yaylanın yapısıyla iç içe geçerek insanların belleklerinde yer etmektedir ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Bu aktarım kaçınılmaz olarak birtakım değişikliklerle birlikte gerçekleşmektedir.

3.3.2.2.1.11. Diğer Etkinlikler

İstanbul’da il, ilçe ve köy dernekleri ve çeşitli vakıflar olmak üzere çok sayıda STK mevcuttur. STK’ların en büyük faaliyetleri ise şenlikler başta olmak üzere gerçekleştirdikleri kültürel, ekonomik ve sosyal boyutları etkinliklerdir. Bu etkinliklerden bazıları benzer isimlerde farklı STK’larca düzenlenmektedir. Hemşehri derneklerinin birçoğunun düzenlediği piknik şöenleri buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra varyantları olmayıp tek olan ve tek bir STK’nın organizatörlüğünde gerçekleşen ama buna rağmen bilinirliği ve katılımcı sayısı yüksek olan Ordu Tanıtım Günleri gibi etkinlikler de söz konusudur. Ayrıca daha düzensiz yapılan veya belli bir açılışa yönelik gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler de bulunur. STK’lar kendi amaçları ve kapsamaları doğrultusunda farklı isimlendirmelerle etkinlikler gerçekleştirebilmektedir. Örneğin yöresel bir yemek etrafında veya özel bir yerin adı etrafında etkinlikler düzenlenebilmektedir. Çalışmada bahsedilen etkinliklerin dışında birçok kültürel etkinlik bulunduğu için bunları diğer etkinlikler kısmına alıp birkaç örnek üzerinden kapsamalarını belirtmek faydalı olacaktır. Zira bütün kültürel etkinliklere yer vermek mümkün olmamaktadır.

STK’lar için mülk sahibi olmak büyük önem taşır. Bu sebeple STK’lar üyelerinden ve hemşehrilerinden yardımlar toplayıp kendilerine bir mülk alabilmek için çaba harcarlar. Hemşehrilerinin yardımıyla bir mülk satın alabilen STK’lar bu mülkün açılışını ise bir bayram şeklinde kutlarlar. Açılışı yapılacak olan bina bayrak ve balonlarla süslenir, davul ve zurnalar eşliğinde eğlenilerek açılış gerçekleştirilir. Açılışa siyasetçiler, STK yöneticileri ve dernek üyeleri davet edilir. Açılış etkinliği aracılığıyla STK’nın yeni mülkü herkese duyurulmuş olur ve hem katkısı olanlara teşekkür edilir hem de derneğin ve özellikle yöneticilerin başarısı gösterilmiş olur.

Bahçelievler Ordulular Derneği’nin dernek binası açılışında katılımlı gözlem ile elde edilen bilgilere göre açılış törenine gelen katılımcılara yöresel ürünler ikram edilmektedir. Katılımlı gözlem gerçekleştirilen alanda katılımcılara lahana çorbası ve keşkek yemeği ikramı yapılmıştır. Lahana, Ordu yöresinde oldukça yaygın olan ve birçok farklı yemeği yapılan bir bitkidir. İstanbul’daki etkinliklerin birçoğunda yöresel kültürü simgelemesi bakımından ikram edilmektedir. Orduluların birçok etkinliğinde ikram edilen bir tören yemeği olan keşkek, İstanbul’daki törenlerde de bu işlevini sürdürmektedir. Bu bağlamda dernek binası açılışları yöresel yiyeceklerin yer alması ve yöresel oyunların ve müziklerin bulunmasından dolayı

kültürel belleğin taşınmasına ve korunmasına katkı sağlayan ögeler arasında sayılabilmektedir.

Görsel 3.51: Dernek binası açılışında ikram edilen yöresel lahana çorbası (Kişisel Arşiv).

Gürgentepe ilçesi Akören Köyü Derneği'nin Ordu'da gerçekleştirdiği **Gurbetten Sılaya Bir Tutam Sevgi** isimli etkinlikte türküler, deyişler, semah ve şiirler icra edilmiş ve aynı zamanda bölgedeki el yapımı eşyalar sergilenmiştir. Etkinlikte İstanbul'daki ve Ordu'daki hemşehriler bir araya gelmiş ve ortak değerlerini birlikte yaşamışlardır. Bu bir araya geliş de etkinliğe ismini vermiştir. İstanbul'daki dernek aracılığıyla organize edilen bu etkinlik kaynak kişinin aktardığına göre İstanbul'daki hemşehrilerin köyde kalanların sorunlarıyla ilgilenmeleri ve onların yanında olduklarını hissettirmek ve onları mutlu etmek amacıyla organize ettikleri bir buluşma etkinliğidir (KK 7). Bu bir aradalık ve buluşma kültürel faaliyetlerle bir derin anlam kazanmaktadır.

Görsel 3.52: Gurbetten Sılaya Bir Tutam Sevgi etkinliğinin afişi (URL-75).

Gurbetten Sılaya Bir Tutam Sevgi etkinliği insanları buluşturması ve yöresel ürünleri sergilemesi bakımından Ordu'nun kültürünü koruyan ve hemşehrilerde Ordu kimliğinin devamının güçlenmesini sağlayan bir yapıya sahiptir. Geçmişin izlerini taşıyan ve Ordu kültürünü temsil eden unsurların sergilendiği bir etkinlik olması bakımından bir hafıza mekânıdır. Hemşehriler bu alanda bulunarak ve etkinliklere katılıp deneyim yaşayarak kültürü yaşatmakta ve devamını sağlamaktadırlar.

Görsel 3.53: Etkinlikte sergilenen yöreye ait el sanatları örnekleri (URL-76).

Kermesler özellikle Kadın Kolları bulunan STK'larca düzenlenen ve yöresel ürünlerin yer aldığı etkinliklerdendir. TDK'ya göre Fransızca **kermesse** sözcüğünden çıkıp dilimizde kermes olarak kullanılan kavram “*Bir derneğe, bir çalışmaya yardım sağlamak amacıyla genellikle açık havada satış yapılarak gelir sağlanan toplantı*” ve “*Küçük şehirlerde bayram veya panayır günlerinde yapılan eğlenceli toplantı*” şeklinde iki anlama sahiptir (URL-1). Lakin günümüzde yaygın olarak özellikle kadınlar tarafından el emeğiyle üretilen ürünlerin satıldığı yardım ve hayır amaçlı satış organizasyonu anlamında kullanılmaktadır.

Kermesler hayır amacıyla yapılan ve dayanışmayı ve iyiliği ön plana çıkaran etkinliklerdendir. Ordu STK'larının içinde de kermes düzenleyenler vardır. Özellikle kadın kolları olan veya kadınların aktif olduğu STK'larda kadınlar kermesler organize etmektedir. Bu etkinlikler toplumsal yardım amaçlı olması bakımından toplumsal bir önem sahipken kermeslerde yöresel ürünlerin yer alması bu etkinlikleri kültürel olarak da önemli hâle getirmektedir. Örneğin Beyseki Köyü Derneği kadın kolları tarafından yöresel ürünler kermesi düzenlenmiştir. Kermeste kadınlar tarafından hazırlanan yöresel yiyecekler, kıyafetler ve diğer ürünler yer almıştır. Bu organizasyondan gelen gelirin ise Beyseki Köyü İlkokulu'nun Müze ve Sosyal Yaşam Merkezine dönüştürülmesinde kullanılması hedeflenmiştir (URL-77). Yardım amaçlı olan kermeslerde yöresel ürünlerin yer alması aynı zamanda kültürün de tanıtımı ve yaşatılması bakımından faydalı bir işleve sahiptir. Halkın ortak değerleri ve ortak kültürünün var olması için bu ürünleri gelecek kuşaklara aktarmak gerekmektedir. Bunu yapmak için de ortak kültürü yani kültürel belleği yaşatmak gerekmektedir (Oğuz, 2021:8). Yaşatmanın birçok yolu vardır. Kermeslerde hayır amacıyla ürünler satılırken halkın ortak kimliğini ve kültürünü yansıtan kültürel ürünlerin satılıyor olması kültürel mirasın kuşaklar arasındaki aktarımını ve dolayısıyla korunmasını sağlamada önemli bir araç konumundadır.

Görsel 3.54: Yöresel ürünler kermesi afişi (URL-77).

Yöresel yiyecekler ve ürünler genellikle STK'ların gerçekleştirdikleri etkinliklerin bir parçası olmuştur. Örneğin piknik şölenlerinde, Ordu Tanıtım Günleri'nde, kermeslerde, açılışlarda yöresel yiyecekler Ordu'nun kültürel belleğini yansıtan ürünler olarak yer almıştır. Bunların dışında fındık festivali, hamsi festivali, keşkek günü gibi Ordu'nun yöresel ürünlerinin merkezde olduğu ve isim verdiği etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Bunlara ek olarak sürekli olmamakla birlikte yöresel Ordu yiyecekleri isimlendirmesiyle etkinlik düzenleyen STK'lar da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Kumrulular Derneği'dir. Kumrulular Derneği'nce düzenlenen ve **Memleketten Lezzetler** ismi verilen etkinlikte katılımcılara yöresel yiyeceklerden turşu dingili ve mısır ekmeği ikram edilmiştir. Ardından Kur'an-ı Kerim okunmuş ve ilahi dinlenmiştir. Yemek ikramının ardından bir ilahiyatçı yazar tarafından **Sevgi Toplumu** başlığıyla bir konferans gerçekleştirilmiştir (URL-78).

Görsel 3.55: Mısır ekmeği ve turşu dingili (URL-79).

Bazı derneklerce sanat ve edebiyat alanında etkinlikler de yapılmaktadır. Bu etkinliklerde dikkat çekici unsur ise yöresel yiyeceklerin etkinliklerin bir parçası olarak yer alması ve katılımcılara ikram edilmesidir. Bir toplumun kültürel belleğini yansıtan en önemli unsurlardan olan yiyeceklerin toplumu oluşturan bireylerin belleklerinde varlığını devam ettirmesi kimliğin korunması için de önem taşır. Bu bakımdan etkinliklerin içeriğinde yöresel ürünlere yer vermek kuşaklar arası aktarımı ve kimliği korumayı sağlamada oldukça işlevseldir. Mesudiye Konacık Köyü ve Köylüleri Kalkındırma Derneği'nce kültür ve sanat etkinlikleri kapsamında **Yüreğimize Dokunanlar: Nazım Şarkı ve Şiirleri** isimli bir etkinlik düzenlenmiştir. Keşkek ikramının yapıldığı etkinlikte kitap imza töreni gerçekleşmiş, ardından Nazım Hikmet şiirleri okunmuş ve şarkıları söylenmiştir (URL-80).

Görsel 3.56: Nazım Şarkı ve Şiirleri etkinliği afişi (URL-80).

STK'ların organize ettiği veya katkıda bulunduğu sanatsal faaliyetler sayı ve çeşitlilik bakımından sınırlık kalmaktadır. STK'ların büyük çoğunluğu bu doğrultudaki çalışmalara fazla yer ayırmamaktadır. Ancak sayısı az da olsa sanatsal faaliyetlere odaklanan ve bu alanlarda yoğun çalışmalar yürüten STK'lar bulunmaktadır. Bu alanlarda Güzel Ordu Kültür Sanat Vakfı öne çıkan bir STK olarak dikkat çekmektedir. Kısa film festivali, öykü yarışması, tiyatro oyun yazma yarışması, çocuk korusu, yetişkinler için ve çocuklar için drama atölyeleri, illistrasyon atölyesi, sinema günleri, ödül törenleri ve düzenledikleri çeşitli sergiler faaliyetleri arasında yer almaktadır. Ayrıca sanat bursları da vererek bu alanda teşviklerde de bulunmaktadır (URL-81).

İstanbul'daki bazı hemşehri dernekleri kış festivali adı altında memleketlerinde festival düzenlemektedir. Kış mevsiminde ve karlı havada geçen bu festivalde hem dernek üyelerinin derneğe olan aidiyetleri artmakta hem de memleketlerine giderek memleketleri ile olan bağlarını güçlendirmektedirler (KK 2). Kış festivali düzenleyen derneklerden biri olan Mesudiye Arıcılar Köyü Derneği, bu etkinlik için İstanbul'dan otobüsler kaldırmakta ve üyeler ve köylüler memleketlerinde buluşmaktadır. Mesudiye yaylalarında gerçekleşen ve kış şartlarının yoğun olduğu bu mevsimlik festivalde insanlar müzik eşliğinde oyunlar oynayarak ısınmakta ve eğlenmektedir. Kış festivallerinde en güzel köpek yarışması, karda kayma yarışması yapılmakta ve katılımcılara yöresel yiyecek ikramları yapılmaktadır.

3.3.2.2.1.12.Bascom'un 4 İşlevi Bağlamında Etkinlik Analizi

İstanbul'da yer alan STK'ların hem İstanbul'da hem de Ordu'da gerçekleştirdiği etkinliklerin toplumsal, kültürel ve ekonomik alanda hem birey hem de toplum için birçok faydası bulunur. Etkinlikler insanların bir araya gelip kaynaşmalarını ve aralarındaki etkileşimi artırmalarını sağlamaktadır. Etkinliklerde ticari faaliyetler de gerçekleştirildiği için ekonomik canlılık da yaratmaktadır. Aynı zamanda yöresel ürünlerin tanıtımı ve pazarlanmasında etkinliklerin katkısı önemlidir. Bunun dışında etkinlikler Ordu kültürünü korumak ve sürdürmek, kimliğin sürmesini sağlamak ve Ordu'ya aidiyet duygusunu oluşturmak bakımından da etkilidir. Etkinliklerde yer verilen Ordu kültürünü yansıtan faaliyetler ve diğer bütün maddi ve manevi unsurlar kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında role sahiptir. Bu bakımdan etkinliklerin Ordu'nun kültürünü yansıtan faaliyetlere ne oranda ve nasıl bir çeşitlilik ve kapsayıcılık içinde yer verdiği kültürün korunması bakımından önem taşımaktadır.

İşlevsel Halk Bilimi Kuramı'nın temsilcilerinden William Bascom folklorun 4 işlevi olduğunu ortaya koymuştur. Bascom bu 4 işlevi “*Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi, değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi, eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılarak eğitilmesi işlevi ve kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma işlevi*” (Bascom, 2014:78-81) olarak açıklamaktadır. Bu 4 işlev STK'ların gerçekleştirdiği ve içinde birçok kültürel unsurları barındırması bakımından bir hafıza mekânı olarak da düşünülebilecek olan kültürel etkinliklere uyarlandığında ise 4 işlevin de gerçekleştiği görülmektedir. İlk olarak STK'ların gerçekleştirdiği etkinliklerin en öne çıkan amacı eğlenme ve eğlendirmedir. Bu bakımdan etkinliklerde özellikle yöresel sanatçıların söylediği şarkılar eşliğinde insanlar yöresel danslarını sergilemekte ve eğlenceli vakit geçirmektedir. Bunun dışında çeşitli yarışmalar ve oyunlar da insanların eğlenmesine ve hoş vakit geçirmesine katkı sunmaktadır. Özdemir'e göre günümüz etkinliklerindeki eğlence, geçmiştekine göre işlevsel olarak değişmiştir. Geçmişte bilgi verme, iyileştirme, eğitim verme gibi çeşitli fayda sağlayıcı yönleri varken günümüzde yan işlevleri yok olup yalnızca eğlenme amacıyla yapılır hâle gelmiştir (Özdemir, 2005). STK'ların gerçekleştirdikleri etkinliklerin en temel amacı eğlenmektir. Kent hayatında bir sıkışma içinde yaşayan ve kendine bazı zamanlarda çıkış arayan ve bir enerji boşaltma alanı arayan insanlar etkinlikler aracılığıyla kentin yoğunluğundan ve karmaşasından uzaklaşarak rahatlamaktadır. İkinci olarak etkinlikler değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek sağlamaktadır. Etkinlikler, Orduluların inanç,

değer ve kültürünü yansıtmaları ve bunlara yer vermesi bakımından toplumun değerlerine önem verici niteliktedir. Zaten etkinliklerin gerçekleştirilme amaçlarına bakıldığında Ordu kültürünü ve değerlerini yaşatmanın amaçlandığı görülmektedir. Örnek vermek gerekirse Mayıs Yedisi etkinliği Orduluların değer verdiği kültürel bir hazinedir. STK'lar Mayıs Yedisi'ni ve bu etkinliğin içinde var olan diğer ritüel ve uygulamaları organize ederek Orduluların değerlerine ve bu değerlerin kültürel bellekte sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. STK'ların etkinlikleri aynı zamanda kültürün ve birikimin gelecek kuşaklara aktarımını sağlamakta ve bu sayede bir bellek taşıyıcısı görevini üstlenmektedir. Assmann'ın da belirttiği gibi bayramlar bir kültürel bellek ögesidir ve kültürel bellek bu ögeler aracılığıyla kuşaktan kuşağa taşınır (Assmann, 2018: 65). İçerdiği ritüeller ve eğlence işleviyle bir şenlik ve bayram olarak düşünülebilecek olan etkinlikler düzenli tekrarlamaları ile kültürü geleceğe taşımaktadır. Gençlerin de etkinliklere katılması ve bu etkinliklerin sosyal mecralarda paylaşılmasının da etkisiyle, bunun gibi etkinliklerin toplumsal alandaki görünürlüğü artmakta ve gençler de haberdar olarak katılım sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse piknik şöenlerinde ve diğer bazı şenliklerde gerçekleştirilen güreşlerde cazgırların okuduğu dörtlükler hem kültürel unsurları barındıran hem de öğüt verme amacı olan unsurlardır ve etkinliklerde tekrarlanarak gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmaktadır. Son olarak etkinlikler kişisel ve toplumsal baskıdan kurtulmaya yönelik de katkı sunmaktadır. Toplumsal hayat içinde ve aile içinde bireyler davranışlarını kısıtlamak zorunda kalabilmektedir. Toplumsal hayattaki kurallar ve sınırlılıklar bireylerde bir kısıtlama oluşturmaktadır (Şahin, 2010: 141). Bu kısıtlanma ise bir festival ya da şenliğin içinde geçici de olsa son bulmakta ve bireyler belli noktalarda daha rahat hareket etme imkânı bulmaktadır. Daha geniş alanlarda gerçekleşen bu faaliyetlerde insanlar daha rahat etme imkânı bulmakta ve o günün özelliğinden dolayı dans ve oyunlarla eğlenceli vakit geçirmektedirler.

3.3.2.2.2. Yeme İçme

Geniş bir kapsamı bulunan kültür en genel şekilde bir toplumun ürettiği bütün maddi ve manevi üretimlerdir. Toplum tarafından üretilen ürünler toplumu şekillendirip kimliğini oluşturur ve diğerlerinden farklı kılar. Bu bağlamda yemek ve yemek etrafında oluşan ritüeller de toplumların kültürünün önemli bir parçasıdır. Toplumların inançları, değerleri, tarihi, coğrafyası, ekonomisi ve kültürü ile yemek kültürü arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Yemekler toplumun kültürünü yansıtmakta; kuşaktan kuşağa aktarılan tarifler ile kültürel mirası korumaktadır (Counihan, 2021). Yemek kültürüne bakarak toplumların geçmişteki

hayat tarzı, kararları ve tercihleri hakkında ipucu bulmak mümkündür (Goody, 2013: 35). Yemek kültürü, bütün insanlık için zorunlu bir ihtiyaç olması nedeniyle insanların tepki verdikleri bir ihtiyaç olmuştur. İnsanların bu ihtiyaca verdiği tepki ise toplumdan topluma farklılık göstermiştir.

Beslenme canlıların en temel ihtiyaçlarındandır. Bu bakımdan yeme ve içme canlıların hayatının merkezindedir. Ancak insanlar söz konusu olduğunda yeme içmenin hayatta kalmayı sağlaması işlevinin yanı sıra sembolik anlamları da bulunmaktadır. Bu da insanların kültür oluşturmasıyla ilgilidir. İnsanların bazı törenlerde ve yiyeceklerde yer verdiği özel yiyecekler bulunmaktadır. Yiyecekler kültürel bellekte bir yer edinmiş, anlam kazanmış ve özel bir kimliğe sahip olmuştur. Diğer taraftan toplumları ayıran ve kendine özgü kılan ve tek tipliği ortadan kaldıran bir etkidir. Toplumların dini inançları, eğitim seviyeleri, coğrafya, iklim, sosyal ve etnik çeşitlilik, kültürel miras, kişisel etmenler gibi faktörlerin etkisiyle toplumların yeme içme alışkanlıklarında farklılıklar bulunmaktadır (Sağır, 2012: 2676). Bu bağlamda Ordu ilinin de kendine özgü bir yemek kültürü bulunmaktadır. Her ne kadar farklı şehirler ve bölgelerle ortak yeme içme alışkanlıklarını barındırsa da yukarıda bahsedilen etmenlerin de etkisiyle Ordu'nun ve Orduluların yöresel yeme içme alışkanlıkları bulunur. Bu yiyecekler Ordu'nun kendi yemek kültürünü oluşturmasını sağlayıp bu sayede bir Ordu kimliğinin oluşmasına da katkı sunmaktadır.

Ordu yöresine ait yiyecekler ve yemekler söz konusu olduğunda Karadeniz coğrafyasının ve ikliminin etkisi ön plana çıkar. Aynı zamanda insanların kültürel mirası da bu duruma eklenerek yemek kültürünü şekillendirmede rol oynar. Karadeniz'in kıyısında yer alan, dağların, yaylaların oluşturduğu bir coğrafyada bulunan şehirde bu coğrafi şartların etkisi yemek kültürünü şekillendirmiştir. Ordu Valiliği'nin yayımladığı *Ordu Mutfak Kültürü* isimli yayıma göre şehrin deniz kenarında bulunmasının etkisiyle hamsi başta olmak üzere balıkçılık yemek kültüründe önemlidir. İç kesimlere çıktıkça yükselti artmakta, yaylacılık ve bununla birlikte hayvancılık ön planda olmaktadır. Buna bağlı olarak süt ve süt ürünleri ve özellikle koyun eti mutfaklarda yer almaktadır. Buğday ürünleri, patates, mısır ise hazırlanan yemeklerin ana unsurlarıdır (Ordu Valiliği, 2013:2). Kaynak kişiye göre Ordu mutfağında özellikle yörede yetişen sebzeler ve çeşitli bitkiler çokça yer almaktadır. Bölgede yetişen çeşitli otlardan yemekler yapılmaktadır (KK 14). Ordu'nun coğrafyasının ve ikliminin etkisiyle yetişen ürünler mutfağını oluşturmuştur. En genel perspektifle bakıldığında Ordu mutfağına “Balık ve sebze yemekleri, turşu kavurmaları, doğada kendiliğinden yetişen yöreye

özgü bitkilerden yapılan yemekler, hamur işleri ve evde açılan özellikle fındıkla yapılan tatlılar hakimdir” (Ordu Valiliği, 2013:2). Ordu’nun en başta gelen tarım ürünü olan fındığın da yemek kültüründeki etkisi göz ardı edilemez. Özellikle tatlılarda fındık kullanılmakta ve Ordu’ya özgü ürünler ortaya konmaktadır.

İstanbul’da yaşayan Orduluların Ordu’daki yemek kültürlerini tamamen sürdürdükleri söylenemez. STK’larca düzenlenen çeşitli etkinliklerde ve törenlerde keşkek gibi simgesel yiyecekler yer almakla birlikte kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde evlerinde veya gerçekleştirdikleri özel günlerde yöresel ürünlerin çok fazla yer almadığı ifade edilmektedir. Burada özellikle gençler yöresel ürünleri daha az tercih etmektedir. Kaynak kişi kendisi gibi yaşlı kişilerin özellikle çeşitli bitkilerden hazırlanan yemekleri daha çok sevdiklerini ama gençlerin ise bunları çok fazla tercih etmediklerini belirtmektedir (KK 14).

“Bizim şimdi dolmamız* olmadan olmaz. Ben kendim sardım. Çocuklar şimdi gelir sorar, anne dolma sarmadın mı? Kara lahanadan, beyaz lahanadan, üzüm yaprağından yapıyoz. Evelik var. Ondan bile yapıyok. Kaldırık burada pazarlara geliyor, onları alıyorum ama dolmasını pek sevmiyorum. Kavruruyorum. Çocuklar pek sevmiyor da adamınan ben yiyom. Eskiden sevmiyodum da sonra sevmeye başladım. Başka yemekler pazı var, kara lahana var” (KK 14).

Ancak Ordu’nun yemek kültüründe yaygın olmakla birlikte ülke genelinde de yaygın olan ve Türkiye’nin ortak kültürel belleğinin ürünü olan ürünler de mevcuttur ve bunlar İstanbul’daki Orduluların mutfaklarında yer almaktadır. Kaynak kişi genel olarak dolma, keşkek, kuru fasulye, pilav, sote gibi yemekleri yaptıklarını, düğünlerde de bunların yer aldığını ve farklı özel yemeklerinin olmadığını belirtmektedir (KK 14). Bu bağlamda bakıldığında Ordu’nun yöresel yemeklerinin kuşaklar arası aktarımının zayıf olduğu görülmektedir. Özellikle küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan tek tipleşme sonucu mutfaklarda da özgünlük yok olmaya başlamaktadır ve gençler arasında bu durum kaynak kişinin de örneklendirdiği üzere yaygındır. Nitekim Kongar’ a göre (2000:684) küreselleşme tüm dünyada tek tip tüketim kültürü oluşturmaya yöneliktir. İnsanlar arasında bir ayrım gözetmeksizin herkesin aynı ürünleri, aynı yemekleri ve içecekleri tüketmesi amaçlanmaktadır. Yemeğe dair belleğin yok olması kültürün önemli bir parçasının da unutulması anlamına gelmektedir ve bu yok oluş aynı zamanda diğer yok oluşları da tetikleyici bir etkidir. Yani kültürün bir parçasında meydana gelen çöküş, zaman içinde diğer

* Görüşme esnasında masada bulunan sarma üzerinden kaynak kişi açıklama yapmaktadır. Ordulularda bazı insanlar sarmaya dolma demektedir.

alanları da virüs gibi ele geçirici bir etkiye sahiptir. Özellikle küreselleşmenin en üst düzeyde olduğu kentlerde bu çöküş daha hızlı yaşanmaktadır.

İstanbul'daki Ordu ili STK'larının Ordu'nun yemek kültürünü korumada ve sürdürmedeki rolü genellikle gerçekleştirdikleri etkinlikler aracılığıyla'dır. Bu etkinliklerde Ordu'nun yöresel yemekleri tanıtılmakta, sembol olarak kullanılmakta ve aynı zamanda ticareti yapılmaktadır. Örneğin piknik şölenlerinde, Ordu Tanıtım Günleri'nde, açılışlarda ve diğer şenliklerde yöresel ürünlere yer verilmektedir. Bu sayede Ordu'nun yöresel ürünleri sergilenmekte ve teşvik edilmiş olmaktadır. Özellikle satışın gerçekleştiği etkinliklerde yalnızca Ordulular değil diğer şehirlerden insanlar da alışveriş yapmaktadır. Özellikle Ordu'nun fındık, peynir, bal, ceviz gibi öne çıkan ürünlerinin satışının çokça yapıldığı katılan etkinliklerde gözlemlenmiştir.

Katılımlı gözlemin yapıldığı Ordu Günleri'nde yöresel ürünlerin satışının yapıldığı bir çadır ve yemek satışının yapıldığı ve insanların Ordu yemeklerini denediği açık alanda bir bölüm bulunmaktadır. Aynı zamanda ilçe standlarında da her ilçe öne çıkan yiyecek veya içeceklerini tanıtmakta ve katılımcılara çeşitli ikramlarda bulunmaktadır. Ordu yemeklerinin hazırlanıp satıldığı alanda yapılan katılımlı gözleminde şu yemekler tespit edilmiştir*: *hoşkiran* (bazıları tatarlama da diyor), *ısırgan otu çorbası*, *lahana çorbası* (Orduluların bir bölümü lahanaya pancar demektedir), *lahana sarması*, *lahana turşusu*, *kuru fasulye* (Akkuş fasulyesi meşhurdur), *keşkek*, *burma* (kocakarı gerdanı ve pahlı olarak da bilinir), *baklava*, *fasulye turşusu*, *fasulye turşusu kızartması*, *galdırık* (yazın toplanıp turşusu yapılmakta, kışın yenmektedir), *diken ucu* (melücan olarak da bilinir. Senede 1 ay olur), *kuru patates kavurması* (güneşte patates kavrulmakta, sonra haşlanmaktadır. Aynı zamanda yün kavurması olarak da isimlendirilmektedir), *taflan kavurması* (taflan meyvesi toplanıp kavrulmaktadır), *Yalıköy köftesi* (Yalıköy'ün köftesi ve köftecipleri meşhurdur), *Ordu tostı*, *Ordu Pidesi*. Ordu yöresinin yemek kültürünü oluşturan bu yiyeceklerde Ordu coğrafyasının ve ikliminin etkilerinin yansımaları görülmektedir. Etkinliğe katılan İstanbul'daki Ordulular bu yemekleri deneyerek bir hatırlama süreci yaşamaktadır. Bu hatırlama kültür ile karşılıklı bir ilişki içinde olan yemeklerin oluşturduğu kültürel mirasın devamı bakımından önem taşımaktadır.

* Ayrac içindeki ifadeler, satıcıların yemeklere dair yaptıkları açıklamalardır.

Görsel 3.57: Sol üstten sırasıyla hoşkiran, lahana çorbası, burma, galdırık, fasulye kızartması, diken ucu (Kişisel Arşiv).

Yiyecek içecek bölümünde genellikle Ordu yöresine dair yemekler yer almaktadır. Satıcılar ticari amaçlarla yemeklerinin tanıtımını ve reklamını yapmaktadır. Ordu temalı bir etkinlik olması ve gelenlerin gurbetteki Ordulular olması nedeniyle yöresellik ön plana çıkarılmakta ve aynı zamanda bu bir satış stratejisi olarak kullanılmaktadır. Bu sayede ürünler satılırken aynı zamanda kültürün korunması ve sürdürülmesi de sağlanmış olmaktadır.

Ordu Günleri'nde yöresel ürün ticareti oldukça canlıdır. Bunun için geniş bir çadır kurulmuştur ve bu çadırda birçok yöresel ürün satışı yapılmaktadır. Etkinliğe gelen insanlar bu alanlarda dolaşarak alışveriş yapmakta, mutfak ihtiyaçlarını gidermektedir. Bu alanda satılan yöresel ürünler arasında şunlar gözlemlenmiştir: *Fındık, ceviz, kivi, elma, armut, erik, Trabzon hurması, ıhlamur, kara lahana, yeşil fasulye, Akkuş fasulyesi, ısırgan otu, bal kabağı, üzüm yaprağı, mısır, fındık kreması, fındık ezmesi, ceviz helvası, mısır unu, bal (kestane balı, karakovan balı, çiçek balı), yumurta, peynir çeşitleri, tereyağı, köy ekmeği, pekmez çeşitleri (üzüm pekmezi, elma pekmezi, pancar pekmezi, köknar pekmezi, dut pekmezi, çam kozalağı pekmezi), marmelat çeşitleri (kızılıç marmelatı, alıç marmelatı, kuşburnu marmelatı), reçel*

çeşitleri (g l reçeli, ayva reçeli, incir reçeli), tur u  e itleri (lahana tur usu, fındık mantarı tur usu, fasulye tur usu, biber tur usu, kiraz tur usu), meyve kuruları. Bu alanda Ordu'ya ait ürünler dışında farklı şehirlerden yiyecek içecekler de çok olmamakla birlikte bulunmaktadır. Ayrıca yiyecek içecek dışında hediyelik eşyalar ve el yapımı ürünler de yer almaktadır.

Görsel 3.58: Satı taki yöresel  r nler (Kişisel Arşiv).

Ordu Günleri dışında Ordu'nun yöresel yemekleri STK'ların faaliyetlerinin içeriğinde yer alabilmektedir. Çalışmanın etkinlikler kısmında da kısaca yer verildiği üzere özellikle keşkek, lahanadan yapılan yemekler, mısır ekmeği, hamsi ve fındık Ordu'yu simgeleyen ve Ordu'nun mutfa ını temsil eden yöresel unsurlar olarak kullanılmaktadır. Bu yiyecekler aracılığıyla Ordu kültürü vurgulanmakta ve gerçekleştirilen etkinliklerin y reselli i ve kültürel bir amacının ve işlevinin olduğu belirtilmek istenmektedir.

 stanbul'da yaşayan Ordulular, memleketlerine gidip gelmekte ve ba larını sürdürmektedir. Bu gidiş geli lerde Ordu'dan birçok yiyecek ve içecekleri de beraberinde getirmektedirler. Hatta kendileri gitmediklerinde de başkalarına ısmarlayarak yiyecek getirtmektedirler. Kaynak kişi bunu şöyle ifade eder: “3 tane otobüs gelir buraya Aybastı'dan. Yazıhaneleri var. Gelirken genellikle ekmek getirirler. Bizim Aybastı'nın ekmeği bilinir. Ek i maya ekmeği, güzeldir. Fındık falan geliyor zaten. Köyde ne gelirse buraya gelir zaten otobüsle. Oradaki insanlar gönderirler” (KK 4).  stanbul ile Ordu arasındaki iletişimin kopmaması durumu, aslında kültürel sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Aradaki ba ın çeşitli yollarla devam ettirilmesiyle Ordu'nun kültürel mirası  stanbul'a da taşınabilmektedir. Bu sayede  stanbul'daki Ordulular da kültürlerini sürdürerek kendi kimliklerini de korumaktadır. Diğer yandan STK yöneticileriyle yapılan görüşmelerde bazıları STK'ların etkinliklerinde yöresel unsurlara çokça yer vermediklerini belirtmektedir:

“Derneklerde kimisi pancar çorbası günü, kimisi hamsi günü yapıyor. Bizde yok. Kahvaltıda normal standart kahvaltı yapıyoruz. Zaten herkes evinde pancar çorbası yapıyor, yiyor. Ordu’nun yöreseli nedir ki? En yöreselimiz pancar, kabak. Otobüsler gelirken turşu, patates, kabakla, fındık cevizle doludur. Zaten hepimiz yiyoruz. Bir de onu getirip dernekte verince gelecek olan da gelmez. Zaten biz bunları evde yiyoruz diye” (KK 7).

Kaynak kişinin bu sözlerine rağmen diğer kaynak kişilerce de belirtildiği üzere evlerde yöresel ürünler çok fazla olmamakta, olduğunda da genellikle yaşlılar daha fazla tercih ederken gençler çok fazla sevmemektedir (KK 14). Aynı zamanda Ordu ile bağları daha fazla olan, oradan yiyecek içecek getirten kişilerin yanı sıra Ordu ile bağı daha zayıf olanlar da bulunmaktadır. Bu nedenle kimliğin korunmasında katkı sağlayacak olan yemek kültürünü sürdürmede STK’ların elini taşın altına sokması, yöresel yemekleri kent hayatında da özendirerek faaliyetlerde bulunması kültürel koruma ve aktarım için gerekliliktir.

STK’ların etkinliklerinde yapılan gözlemlerde ve yapılan görüşmelerde Ordu’nun yöresel ürünlerinin STK’ların faaliyetlerinde çok fazla olmadığı; genellikle temsili ürünlerin bulundurulduğu ancak ticari amaçların bulunduğu Ordu Günleri gibi etkinliklerde yöresel ürünlerin çokça olduğu anlaşılmıştır (KK 14). Bunun dışında Ordu’nun bazı ilçelerinin öncü oldukları yöresel ürün satan mağazalar bulunmaktadır. Örneğin Mesudiye ilçesi belediyesinin girişimleri ile İstanbul’da Ümraniye’de açılan yöresel mağazada Ordu’nun birçok ürününün satışı gerçekleştirilmektedir (KK 2). Ordu’da üretilen yöresel ürünlerin İstanbul’a gönderilip satılması, yöresel ürünlerin ekonomik hayatın nesneleri hâline gelip insanlar tarafından tüketilmesini ve bu sayede bilinmesini sağlamaktadır. Bu bilinme ise aslında kültürün korunmasını ve sürdürülmesini de sağlamaktadır.

Görsel 3.59: Ümraniye’de bulunan Mesudiye Yöresel Ürünler mağazası (URL-82).

STK'ların faaliyetlerinde yer verdikleri ve dolayısıyla sürdürülmesine en fazla katkıda bulundukları ürünlerin başında keşkek gelmektedir. Gerçekleştirilen piknik şöenlerinde, şenliklerde, konferanslarda ve açılışlarda katılımcılara keşkek ikramı yapılmaktadır. Aynı zamanda keşkek günü adı altında şöenler de düzenlenmektedir. Bu etkinlikler sayesinde keşkek hemşehrilerin zihinlerinde var olmaya devam etmekte ve kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Keşkek yemeğinin önemi onun geçmişten bugüne kadarki kullanım alanlarından kaynaklanmaktadır. Ordu'nun ve Anadolu'nun birçok yöresinde bir tören yemeği olarak var olan keşkek düğün, cenaze, bayram, mevlit, şenlik gibi toplu organizasyonlarda yöre halkının bir araya gelip iş bölümü ile hazırladıkları bir üründür (Şahin ve Özdemir, 2018). Keşkek bu özelliğiyle insanlar arasındaki yardımlaşma duygusunun artmasını sağlayan bir özelliği de içinde barındırır. Nitekim STK'ların gerçekleştirdiği piknik şöenlerinde hemşehriler yardımlaşma içinde büyük kazanlarda keşkekler hazırlamaktadır. Bunun dışında İstanbul'daki Ordulular gerçekleştirdikleri törenlerde keşkek geleneğini sürdürmektedir (KK 14).

Mesudiye ilçesi Konacık Köyü ve Köylülerini Kalkındırma Derneği kurmuş olduğu internet sitesinde yörenin kültürü ve halk edebiyatı ile ilgili bilgiler verirken keşkek yemeğinin yapılışını da yemekler kısmında anlatmıştır. Buna göre keşkek yemeği şu şekilde yapılır:

“1 girelik (kazan) kadar keşkek hazırlanması;

Malzemeler;

- 18-20 Kg. gendüme,
- Tarifte istendiği kadar su,
- Yarım paket tuz.

Tarifi:

- Buğday değirmendeki setende dövölerek kabuğu çıkarılır böylece gendüme haline getirilir.
- Kazan altındaki ateş için gürgen, meşe veya ahlat odunu kullanılır. En makulü ahlat odunudur.
- Ateş alevlendikten sonra boş kazan konulur.
- Kazan ısıtılırken tereyağı ile etrafı yağlanır.

- İçine 1 adet tavuk sonra da gendüme konulur.
- Kazanın içerisine su ilave etmeden önce, içindeki malzeme yukarı çıkmaması için tepsi veya başka bir ağırlık konulur.
- Kazanın üzerinde tahmini 10cm boşluk kalacak kadar su ilave edilir.
- Yeteri kadar tuz ilave edilir.
- Ateş kazanı kaynatmaya devam eder.
- Su kaynamaya başlayınca ateş azaltılır.
- Keşkek, ateşin közünde kor halinde yavaşça pişer.
- Keşkeğimiz gödel (büyük kepçe) ile kuvvetli birisi tarafından karıştırılarak ezilir.
- Bu işlemler keşkek sakız kıvamına gelene kadar sürdürölür.

1 gırgelik (kazan) kadar yahninin hazırlanması;

Malzemeler:

- 10 kg et,
- Tarifte istendiğı kadar su,
- Yarım paket tuz.

Tarifi:

- Yağılı dana veya koyun eti kuşbaşı olarak kesilir,
- Kazanın ateşi keşkekte olduğı gibi hazırlanır,
- Et kazana ilave edilir,
- Suyu ve tuzu ilave edilir.

Keşkek ve yahni piştikten sonra aynı kaba konulup servis yapılır” (URL-83).

Keşkek hem Ordu yöresinde hem de Anadolu’da önemli bir tarım ürünü olan buğdaydan yapılıyor olmasıyla ve içine etin de karıştırılmasıyla önemli bir tören yemeğı hâline gelmiştir. Bu özelliğıyle keşkek 2011 yılında UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Miras listesine dahil edilmiştir (Teyin, 2020: 316).

Ordu’nun ekonomisini şekillendiren en önemli ürün olan fındık Ordu’nun kültürünü de şekillendirmektedir. İnsanların ekonomik uğraşları ve geçim kaynakları yaşam tarzlarını da etkilemektedir ve dolayısıyla bu minvalde bir kültür oluşturulmaktadır. Ordu coğrafyasında yaz aylarında insanların en önemli gündemi fındık olmaktadır. Bu sebeple bu dönemlerde

findık merkezli bir yaşam tarzı meydana gelmektedir. Aynı zamanda gurbetteki Ordulular da findığın hasat dönemi olan yaz aylarında Ordu'ya geldikleri için şehrin nüfusunda da büyük bir artış meydana gelmektedir. Bunun sonucunda coğrafyanın şartları insanların eylemlerini etkilemektedir ve dolayısıyla bu durum o bağlamda bir kültür ve kimlik oluşumuna yol açmaktadır. Ordu ve findık ilişkisine bakıldığında findık Ordu'nun ekonomisini, sosyal hayatını, psikolojisini, kültürünü ve siyasetini etkileyen bir güce sahiptir.

Findık Ordulular için bir geçim kaynağı olmasının yanı sıra aynı zamanda evde kuru yemiş olarak tüketilmekte, çeşitli yemekler ve tatlılarda kullanılmakta ve uzaktaki akrabalara gönderilmektedir. Çayla birlikte sofralarda yer almakta ve misafirlere ikram edilmektedir. Bunu destekler şekilde görüşme gerçekleştirilen kaynak kişi findık ikramında bulunmuştur (KK 3). Ordu dışında yaşayanlar evlerine dönerken yanlarında tüketmek veya yakın çevrelerine vermek üzere findık götürmektedir. Hatta kaynak kişiye göre yakın arkadaşları Ordulu olduğu için memleket dönüşünde ondan findık istemektedir (KK 16). Aynı zamanda İstanbul'a gelen otobüsler aracılığıyla memlekettekiler İstanbul'daki yakınlarına findık göndermektedir (KK 4). Findığın yaprağından sarma yapanlar da bulunmaktadır. Findığın içi satılırken ve yemeklerde kullanılırken kabuğu da yakacak olarak kullanılmaktadır. Ordulular için oldukça değerli olan findık günümüzde pek gerçekleştirilmemekle birlikte yakın geçmişte düğünlerde gelin ve damat evden çıkarken başlarından aşağı saçılırdı ve düğüne katılan çocuklar findıkları toplardı (KK 16). Bu ritüelin kökü ise saç geleneğinde aranabilir. Saçı uygulaması düğünde gelinin başına çeşitli ürünlerin saçıldığı bir pratiktir. İnan'ın aktardığına göre toplumların kendileri için değerli olan, önem verdikleri ürünleri kullanarak uyguladıkları bir ritüeldir ve kökü Şamanizm'e kadar uzanmaktadır (İnan, 1995:167). Günümüzdeki Ordu düğünlerinde gelinin başına findık atılması kaybolmaya başlamış bunun yerine şeker veya çeşitli süs malzemeleri atılmaya başlanmıştır. Bu ritüelin atalar kültürüyle ilgisi bulunmaktadır. Atalar kültü, ölen ataların ruhlarının geride kalanlara iyilik yapabileceklerine veya kötülükte bulunabileceklerine inanan ve bu nedenle onlara saygı duyulmasını ve bunun gösterilmesini anlatan bir inançtır (Günay ve Güngör, 2015: 61). Gelin gelen yabancı bir aileden kızın o ailenin koruyucu ruhları olan ataları tarafından kabul edilmesi için saç saçılırdı (İnan, 1995: 167). Saçı **kansız kurban** anlamına gelip atalara değerli şeylerini sunmaktı (Tufantoz, 2008:75). Ölmüş ataların ruhuna saygı ifadesi olarak çeşitli ritüeller gerçekleştirilmektedir. Bu gerçekleştirilen ritüellerin bazıları günümüzde devam etmekte ama kaynağı ya bilinmemekte ya da zaman içinde çeşitli değişim ve dönüşümlerle yeni anlamlar kazanarak insanların zihinlerinde ve pratiklerinde varlığını sürdürmektedir.

İstanbul'daki STK'lar fındığı Ordu'nun bir simgesi olarak kullanmaktadır. Katılımlı gözlem sonucu STK binalarında fındığın sergilendiği ve hatta bazı STK yöneticilerinin misafirlere fındık ikramında bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra gerçekleştirilen etkinliklerde özel çuvallarının içinde fındıklar simgesel olarak yer almaktadır. Bu sayede Ordulu kimliği vurgulanmış olmaktadır. Fındık merkezli bir yaşam süren ve bu doğrultuda bir kimlik oluşturan Ordulular bunu çeşitli etkinliklerle de yansıtmaktadır. Bazı STK'larca fındık festivalleri düzenlenmektedir. Bu festivallerde fındık temalı çeşitli yarışmalar ve konserler düzenlenmektedir. Yapılan şenliklerde fındık isminin ve temasının kullanılması şehir için fındığın önemini ve değerini gösterir niteliktedir. Bir ürünü sahiplenebilmek için onun etrafında bir kültür oluşması gerekir. Orduluların en önemli ekonomik kaynaklarından olan fındığa kültürel faaliyetlerinde yer vermesi aslında fındığı sahiplenme anlamı da taşır.

Görsel 3.60: Elde fındık kırma yarışması (URL-84).

Görselde yer alan elde fındık kırma yarışmasında iki fındık ele alınıp iki avucun arasında sıkılarak kırılmaktadır. Fındık etrafında oluşan bu teknik fındık merkezli coğrafyalarda oluşan bir kültürdür ve fındığın yetişmediği ve bu kadar yaygın olmadığı yerlerde bilinmeyen ya da yapılamayan bir tekniktir. Fındık kırmak için yeterli aletlerin olmadığı zamanlarda kullanılan ya da daha pratik olduğu için kullanılan bu teknik toplumun yaşam pratiklerini nasıl ürettiklerini göstermektedir. Bu tekniği İstanbul'da bir yarışma formatı içine almak ise onun güncel pratikler içinde canlı kalmasına ve bilinir olmasına katkı sunmaktadır.

Fındık insanların zaman planlamasında da önemli rol oynamaktadır. İstanbul'daki Ordu STK'ları faaliyetlerini fındık toplama zamanına göre planlamaktadır. Bu tarihler aynı

zamanda yaz tatiline de denk geldiği için İstanbul'daki Orduluların bir bölümü memleketlerine gitmekte; orada findığı olanlar findıklarını toplamaktadır. Bu bakımdan STK'lar da bu tarihlerde etkinlik gerçekleştirmemektedir. Aynı zamanda düğün, nişan gibi etkinliklerin de findık toplama zamanı ile kesişmemesine dikkat edilmektedir. Bu tarihlerde insanlar genellikle findık bahçelerinde olduklarından etkinliklere katılım zor olmaktadır. Ancak yine de Ordu'da findık zamanı nüfus çok arttığı için bunu fırsata çevirip findık yoğunluğunun biraz azaldığı tarihlerde düğün gerçekleştirenler de vardır. Bunda amaç bazen uzaktaki akrabaların zaten bir arada ve Ordu'da olması ve bu sayede katılımlarının daha kolay olmasıdır. Aynı zamanda katılımcıların daha fazla olmasını ve dolayısıyla düğünde toplanan para ve takıların daha fazla olmasını isteyenler de olmaktadır (KK 16).

Orduluların özel günlerinde yer verdikleri bazı yiyecekler bulunmaktadır. Bu yiyecekler genellikle kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültürel mirasın devamı niteliğinde olan ve İstanbul'daki Ordulularca da devam ettirilen unsurlardır. Özel günlerde yemek ikramında bulunmak yalnızca Ordu'da değil Anadolu'da köklü bir gelenektir. Düğünlerde, nişanlarda, cenaze ve taziyelerde, sünnetlerde, mevlitlerde, ramazanda yemek verme geleneği geçmişten beri devam etmektedir. Günümüzde içerik ve şekilde kimi farklılıklar ortaya çıkmıştır ancak yine de bu âdetler toplumun ortak kültürel belleğinde varlığını sürdürmektedir. Örneğin cenaze sonrası taziyelerde evlerde yemek pişirilirken artık belediyelerin taziye evlerinde okuma yapılmakta ve yemek verilmektedir. Bazı derneklerde ise taziyeler dernekte gerçekleştirilmekte ve yemek burada verilmektedir (KK 14). Gerek kentte evlerin küçülmesi gerek yaşam tarzının değişmesi ve aynı zamanda ev dışında taziye için uygun mekân seçeneklerinin bulunması gibi sebeplerle taziyeler ev dışında yapılabilmektedir.

Cenaze sonrası verilen yemeklerin başında ise helva gelmektedir. Ordulularda da vefat eden kişinin ardından helva kavrulup dağıtılmaktadır (KK 18). Helvanın Türklerdeki kökünün Orta Asya'da Türklerde var olan yağ kokutma ritüeline gittiği düşünülmektedir. Bu ise yukarıda da bahsedildiği üzere saç ritüeli ile alakalı bir uygulamadır. Ruhlara saygı göstermek ve dileklerin kabulü için onlara sunulan cansız kurbanlar olan saç, değer verilen şeylerden yapılırdı. Yağ yakılması da saç türlerinden bir tanesidir (İnan, 1995: 167). Yağ yakımı sonrası çıkan koku ve dumanın göğe çıkacağı ve bu sayede ruhların kurbanı almış olacağı inancı bu pratiğin temelini oluşturmuştur (Aslan ve Arslan, 2024:116). Tufantoz'un aktardığına göre yağın kokusu ruhları, tavadaki kendisi ise insanları doyurmaktaydı (Tufantoz, 2008:73).

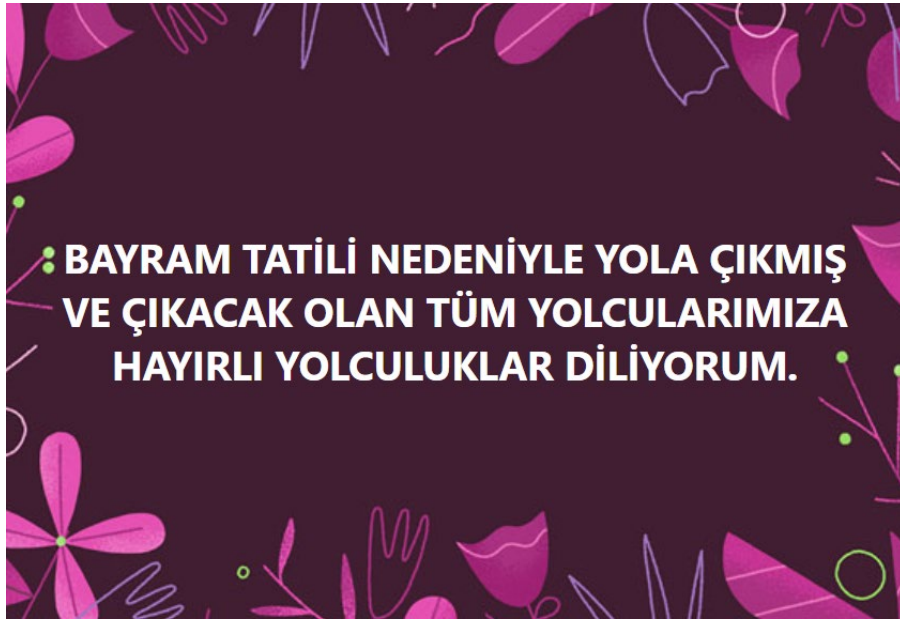
Ölüm sonrası yiyecek sunmak Türklerde çok önemsenmiştir. Ölünün ardından ölünün kendisine verilen ölü yemeğinin /aşının amacı ölünün ruhunu rahatlatıp onu memnun etmek ve ondan gelebilecek tehlikelere karşı korunmaktır (Aça, 2021: 8). Ölünün mezarına yiyecek koyulurken daha sonra sevabı ölünün ruhuna bağışlanmak üzere ölünün ardından yemek vermek ve helva vermek şekline dönüşmüştür (İnan, 1991: 248). Bu ritüeller geçmişten günümüze çeşitli dönüşümler yaşamış olmasına rağmen tekrarlarla ve canlandırmalarla kültürel bellekte yaşamaya devam etmiş. Helva yalnızca ölüm sonrası dağıtılan bir yemek değildir. Aynı zamanda doğum sonrasında, kandillerde, düğünlerde de helva kavrulmaktadır. Kaynak kişiye göre düğünlerde mutluluk olsun, ağızlar tatlansın diye helva kavrulmaktadır (KK 18). Aynı zamanda doğum sonrasında da helva yapılmaktadır. “Özel günlerde bizim oralarda un helvası yapılır. Bu Türkiye genelinde de var herhalde ama bizimki un helvası. Çocuk olduğunda yapılır. Köydeyken de bizim mahallede helvayı yapan bir kişi vardır. Her çocuğu olana o gider. Benim halam gidiyordu” (KK 16).

İnsanların yeme içme alışkanlıkları onların kimliği hakkında bilgi sunmaktadır. Savarin *Lezzetin Fizyolojisi* isimli eserinde (2016), “Bana ne yediğini söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim” der. Yeme içme insanın en temel ihtiyacı olmasının yanında insanın kendisi hakkında da bilgi sunar. Bireyin yaşadığı coğrafya, inancı, kimliği ve kültürüne dair birçok nüansa yeme içme alışkanlıkları üzerinden ulaşılabilir. Sosyal bir varlık olan insanlar kullandıkları her türlü ürüne; önem derecesine göre farklı anlamlar yüklemiş ve onları ilk kullanımlarının dışında farklı birçok işlevlerde kullanmıştır. Bu insanın doğasıyla ilgili, sosyal olma ihtiyacı ve inanma ihtiyacıyla ilgili bir durumdur. Malinowski yiyeceklerin hediyeleşme, yardımlaşma, birlik ve beraberliği sağlama şeklinde toplumsal işlevlere ve bereket törenleri, ayinler ve büyüler gibi dinsel işlevlere sahip olduğunu belirtir (Malinowski, 1990:31-41). İnsanlar hayvanlar gibi yalnızca karınlarını doyurmak için yiyecekleri kullanmazlar. Bunun dışında onlara farklı anlamlar yüklerler. Bu durum insana özgü olan birtakım özelliklerin bir sonucudur. Ordulu bireyler de kültürlerinde ve kimliklerinde bir değeri olan fındık, keşkek, lahana gibi ürünleri temel işlevlerinin dışında kullanmışlar, onlara sembolik anlamlar yüklemişlerdir.

3.3.2.2.3. Dini Bayramlar

Bayramlar insanların bir araya geldikleri, büyüklerini ziyaret edip hediyeleştikleri, birbirlerini evlerinde ziyaret edip özel yemekler yaptıkları günlerdir. Boratav, Ramazan

Bayramı'nı ve Kurban Bayramı'nı dinlik bayramlar olarak açıklar ve bu bayramlarda insanların yakınlarıyla birbirlerini ziyaret ettiklerini, çocukların büyüklerin ellerini öperek onlardan para ya da şeker aldığını belirtir (2015: 236). Bayramlar süreklilik barındıran birtakım âdetlerin gerçekleştiği özel günler olarak kültürel bellekte önemli bir yer tutmaktadır. Her bayramda insanlar kültürel belleklerinde taşıdıkları kimi uygulamaları sürdürmekte ve bunları geleceğe aktarmaktadır. Ancak köyden kente göç, teknoloji ve küreselleşme gibi faktörlerin etkisiyle insanların kültürel belleklerinde taşıdıkları bayramla ilgili öğelerde de birtakım farklılıklar yaşanabilmektedir. Özellikle şehir hayatının dayattığı bireyselleşme ve insanların birbirlerinden uzaklaşmasının da etkisiyle Ramazan ayındaki birlik ve beraberlik azalmaktadır. Bu durum ise bayramlarla ilgili uygulamaların giderek azalmasına ve kültürel bellekten silinmesine yol açmaktadır. Örneğin günümüzde insanların bir kısmı bayramlardaki tatili bir fırsat bilip aileleriyle birlikte tatil bölgelerine gitmekte ve çekirdek aile olarak tatil geçirmektedir. Bu tatil ise bayram âdetlerini içermemesinden dolayı kültürel bellekte var olan geleneksel bayram ikliminin dışındadır. İstanbul'da yaşayan Orduluların büyük çoğunluğu bayram tatilinin süresine ve hangi mevsimde olduğuna göre bayramlarda Ordu'ya gitmekte ve oradaki büyüklerini ya da memleketini ziyaret etmektedir. Bunun dışında memleketine gitmeyip tatil bölgelerine gidenler de bulunmaktadır. Bu sebeple STK'lar bayram günlerinde İstanbul'da bir faaliyette bulunmamaktadır. Ancak bazı STK'lar İstanbul'da kalan ve Ordu'ya veya tatile gitmeyen hemşehrileriyle bayram günü dernek binasında bayramlaşma organize etmektedirler (KK 4).

Görsel 3.61: Bayramda İstanbul'dan ayrılanlar için sosyal medyadan verilen mesaj (URL-85).

Bayram günlerinde İstanbul’da kalan ve tatile ya da memleketlerine gitmeyen veya gidemeyen insanlar, derneklerin birleştiriciliği ile bir araya gelip dernek aracılığı ile köylerinin küçük bir temsilini İstanbul’da yaşamaktadır. Dernek binası burada memleketlerini simgeler bir özellik kazanmaktadır. Aynı memleketlerindeki gibi İstanbul’daki hemşehriler bir araya gelmekte ve bayramı birlikte geçirmektedir. Bayramlaşmanın ardından ise bazı derneklerde kahvaltı veya yemek ikramı olmaktadır (URL-86). Derneklerin insanları bir araya toplaması bayram geleneklerinin ve coşkusunun kentlerde sürdürülebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda dernekler kültür aktarımını sağlamada önemli bir işlev sağlamaktadır. Dernek binaları ise mekânsal olarak kültürün sürmesine ve korunmasına katkı sunmaktadır.

Günümüzdeki bayramları geçmiş bayramlarla kıyaslandığında birçok değişiklik göze çarpmaktadır. Hatta halk arasında buna hitaben “*Nerede o eski bayramlar!*” sözü mizahi bir anlam da katılarak söylenegelmektedir. Yaşam şartlarındaki değişiklikler ve özellikle teknolojik gelişmelerin etkisi çok büyük çaptadır ve kültürel alandaki etkilenme bu süreçte kaçınılmazdır. İnsanların teknolojik gelişmelere maruz kalmasıyla beraber yaşayış tarzları, zevk ve eğlence anlayışları, sosyal ilişkileri ve beklentileri değişmiştir. Bu değişim ve dönüşüm bayram âdetlerini de etkilemiştir. Ekici’nin “*Herhangi bir yaratmanın, içinde bulunulan zamana, dar veya geniş anlamda mekâna ve mevcut sosyoekonomik yapılara uygun hâle getirilmesi*” (Ekici, 2008: 36) olarak açıkladığı geleneğin güncellenmesi bayram pratiklerinde de görülmektedir. Örneğin sosyal medya aracılığıyla insanlar sanal bayramlaşmalar gerçekleştirmektedir. STK’ların pek azı bir araya gelip bayramlaşırken büyük çoğunluğu sosyal medya hesaplarında kutlama yazıları paylaşmaktadır. Bireysel olarak da insanlar sosyal medya aracılığıyla birbirlerine mesaj göndermekte, hatta toplu mesaj göndermektedir.

Görsel 3.62: İstanbul’da hemşehrilerin bayramlaşması (URL-87).

3.3.2.2.4. Ramazan Ayı

Ramazan ayı, barındırdığı çeşitli uygulamaları ile insanların bir araya gelmesini sağlayan, sosyalleşmenin ve kaynaşmanın diğer aylara göre daha üst seviyede olduğu bir zaman dilimidir. Bu ayda insanlar oluşturdukları çeşitli faaliyetler ve inanç şekilleri ile bir kültür oluşturmuşlardır. Oluşturulan bu kültürel unsurlar tekrar edilerek kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. İstanbul’a göç eden Ordulular ise Ordu’daki kültürel belleklerinde var olan ramazanla ilgili uygulamalarını İstanbul’da da devam ettirirken bu sürekliliğin sağlanması ve korunmasında STK’ların katkısı olmaktadır. İnsanları bir araya toplayan ve onları ortak paydada buluşturabilen STK’lar, düzenledikleri faaliyetler ile hem insanların ortak kültürel değerleri etrafında bir araya gelmesini sağlarken hem de bu faaliyetleri kentte sürdürerek yaşatmakta ve insanların unutmamasını sağlamaktadır.

STK’ların Ramazan’da gerçekleştirdikleri en önemli etkinlik iftar programlarıdır. Birçok STK en az 1 defa iftar programı düzenleyerek üyelerini davet etmekte ve geniş çapta bir iftar programı düzenlemektedir. Ramazan’da iftar davetleri kültürel bellekte var olan yaygın bir Ramazan geleneğidir. Bu âdet Türklerin ortak kültürel belleğinde önemli yeri olan

şölenlerin bir devamı niteliğindedir. Gökyay, Dede Korkut Kitabı'nda sıklıkla yer alan toylardan bahsederken çeşitli sebeplerle çok zengin sofraların kurulduğu bu yeme içme törenlerinin farklı isimlendirmelerinin olduğundan bahsetmekte ve bu yeme içme törenlerinin coşkulu bir ziyafet atmosferi içinde geçtiğini belirtmektedir (Gökyay, 2000). İslamiyet'ten önce var olan yeme-içmeye dayalı bu şölenler İslamiyet'e geçtikten sonra da devam etmiştir. Günümüzde de çeşitli sebeplerle yeme içme davetleri yapılmaktadır. Düğünlerde, ramazanda ve şenliklerde yemek vermek bunlara örnek olarak gösterilebilir. STK'lar da verdikleri iftar daveti ile bu geleneği kültürel bellekte canlı tutmaktadır. İftar programında Ramazan ayının ruhuna uygun olması dolayısıyla dini içerikli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. İftar programları genellikle Kur'an-ı Kerim okunması, ilahiler, semah gösterileri ve dualardan oluşmaktadır. Katılımlı gözlemde bulunan iftar törenlerinde yöresel yiyecekler bulunmamaktadır. Ancak yiyeceklerin bol ve özel olmasına dikkat edilmektedir. İftar törenlerinin en önemli işlevi hemşehrilerin bir araya gelmelerini sağlamasıdır. Aynı zamanda bir Ramazan geleneği olan iftar töreni ile insanlar Ordu'da var olan toplu iftar geleneklerini STK'ların aracılığıyla İstanbul'da da sürdürmektedir.

Görsel 3.63: İftar etkinliği (URL-88).

Derneklerin verdikleri iftar daveti dışında hemşehriler bireysel olarak iftar daveti vermektedir. Bu gelenek Ordu'da evlerde gerçekleştirilmekteyken İstanbul'da dernek binaları kullanılmakta ve insanlar dernekte iftar daveti verebilmektedir (KK 7). Bu sayede insanlar birer hafıza mekânına dönüşen dernek binalarını kullanarak kültürel belleklerindeki unsurları sürdürmektedir. Kaynak kişi dernek binalarında yapılan iftar davetlerini şöyle aktarmaktadır:

“Nişan, düğün, yemek mesela ramazan boyunca aileler iftar yaptı. Boş olunca. Mesela 2000 lira para verip yemek yaptırıyorlar veya kendileri yemeklerini getiriyorlar ve aile olarak iftar yapıyorlar. Bizim burada aileler genişler hep burada oldukları için. Bu yüzden aile olarak iftarlarını dernekte yapıyorlar. Etkinliklerini dernek binasında yapanlardan 2 bin lira gibi cüzi para alıyoruz. Dışarıyla kıyaslayınca çok uygun tabi. 55-60 bine yapılan işler. O da zaten temizlik parası, şu parası bu parası” (KK 4).

3.3.2.2.5. Meslekler

Ordu’da geleneksel mesleklerle uğraşanlar özellikle teknolojik gelişmelerin etkisiyle azalmıştır. Ancak nadir de olsa varlığını sürdürenler de bulunmaktadır. Gün geçtikçe birçok meslek belleklerden silinmekte ve özellikle kuşaklar değiştikçe daha da az bilinir hâle gelmektedir. Bu durum aslında yalnızca Ordu’ya özgü bir durum olmayıp küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle genelde var olan bir durumdur. Kültürel bellekten izler taşıyan ürünlerin üreticileri olarak toplumların kültürel belleğinin önemli bir parçası olan geleneksel mesleklerin varlığını sürdürebilmesi, o toplumun kültürel sürekliliği açısından önem taşımaktadır.

Mesleklerin önem derecesi ve gerekliliği çağın şartlarına göre değişkenlik göstermektedir. Belli bir zamanda çok rağbet gören bir meslek bir süre sonra ihtiyaç olmaktan uzaklaşmakta ve bu sebeple unutulmaktadır. Bu bakımdan meslekler işlevsel oldukları oranda varlıklarını sürdürebilmektedir. Diğer taraftan sanatsal ve estetik amaçlı üretimde bulunan meslekler ise o çağın zevk anlayışına da bağlı olarak varlığını sürdürebilmektedir. Geleneksel meslekler dendiğinde akla gelen el sanatlarıdır. Bu bakımdan geleneksel meslekler seri üretime dayalı olmak yerine daha az sayıda üretimin olduğu ama el emeği olan ürünlerin üretildiği mesleklerdir. Bundan dolayı da geleneksel meslekler bir toplumun kültürünü, yaşayış tarzını, tarihini, coğrafyasını ve inanç biçimlerini yansıtır. Öter ‘in aktardığına göre “*El sanatı somut bir ürüne dönüşmeden önce geleneklerden süzülen bilgi, anlayış, görgü, tasarım, stil, zaman gibi soyut boyutların etkisinde şekillenir*” (Öter, 2010: 176).

“Türk tarihinde geleneksel meslekler çoğunlukla el sanatları statüsünde yer alır. Geleneksel el sanatları; “bir veya birden fazla sanatkârın bilgi ve becerisine dayanan, çevre şartlarına göre değişim gösteren, güzelin yanı sıra yararlıyı sunan, insan yaşamını kolaylaştıran, ihtiyaçlarını karşılayan; evde veya atölyelerde, bütün gün veya boş zamanlarda ya da belli dönemlerde üretilen; geleneksel, bölgesel, fonksiyonel, estetik, artistik, sanatsal, dekoratif, dini, sosyal açıdan sembolik karakter taşıyan; el, el aleti veya mekanik araçların yardımıyla yapılan ürünler olarak tanımlanabilir” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012: 6).

Ordu'daki geleneksel meslekler bölgenin iklim, coğrafya, inanç ve ekonomisi sonucu oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Örneğin fındığa dayalı bir ekonominin olması kimliğini yansıtmaktadır. Ordu Günleri'nde Ordu'daki geleneksel meslekleri tanıtan bir afiş asılmıştır. Bu sayede Ordu'nun kültürel belleğinin bir parçası olan geleneksel mesleklerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu meslekler arasında “*Baston yapımı, beşik yapımı, boynuzdan tarak yapımı, semercilik, saz, bakırcılık, dokumacılık, taş işçiliği, süpürgecilik, ayakkabıcılık*” yer almaktadır.

Görsel 3.64: Yenikapı Ordu Günleri'nde geleneksel meslek tanıtımı (Kişisel Arşiv).

Ordu Günleri gibi çeşitli etkinliklerde geleneksel mesleklerle uğraşanların ürettikleri ahşap ürünleri, dokuma ürünler, beşik, baston gibi çeşitli geleneksel ürünlerin satışı yapılmaktadır. Bu ürünlerin pazarlanabilir ortamlarda yer alması, özellikle yöresel etkinliklerde bulunması onların satışına katkı sunmakta ve dolayısıyla bu ürünleri üretenlerin de yeterli motivasyonu kazanmasına destek olmaktadır. Bu mesleklerin ortaya koyduğu ürünler Ordu'nun kültürel belleğinde yeri olan, Ordu kültürünü yansıtan ürünlerdir. Diğer taraftan bu ürünler ekonomik kaygılarla üretilen ve talep gördüğü nispette varlığını sürdürecek olan ürünlerdir. Bu bakımdan yöresel etkinliklerde bu ürünlerin satışını yapmak bu etkinliklere gelen insanların yöresel ürünler görme ve kimliklerini hatırlama istekleri dolayısıyla daha kolay olmaktadır.

UNESCO'nun 2003 yılında kabul ettiği Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) çerçevesinde oluşturulan **yaşayan insan hazineleri** "*Somut olmayan kültürel mirasın spesifik elemanlarını yeniden yaratmak veya yorumlamak açısından gerekli bilgi ve becerilere yüksek düzeyde sahip kişiler*" (Oğuz, 2013: 39-42) olarak tanımlanır. Bu bakımdan geleneksel mesleklerle uğraşan zanaatkarlar da gerekli şartları sağladıkları takdirde bu unvanı alabilmektedir. Bu unvanı almak için gerekli şartlar şunlardır:

- 1- "Ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması,
- 2- Sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması,
- 3- Bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü,
- 4- Konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması,
- 5- Kişi veya grubun yaptığı işe kendini adanmışlığı,
- 6- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği (sanatının toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi),
- 7- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çırağa aktarma becerisi (çırak yetiştirmiş olması)" (Şimşek, 2015: 12).

Bu kişiler sahip oldukları meziyetleri ve birikimi başkalarına da öğreterek kültürün aktarılmasına ve yaşatılmasına olan katkılarından dolayı bu unvanı almaktadır. Kültürel çeşitliliğin sağlanmasında ve toplumların kimliklerinin ve kültürlerinin korunmasında bu tip değerler önem taşımaktadır.

3.3.2.2.6. Geçiş Dönemleri

Geçiş dönemleri olarak genelleyebileceğimiz, bireyin hayatında önemli bir dönüm noktası olan ve bireyi bulunduğu seviyeden daha farklı bir seviyeye geçiren ve aynı zamanda yeni bir mücadele alanını başlatan zaman dilimleri, bireyin ve ailesinin hayatında önemli bir yer tutar. Bu sebeptendir ki bu günlere özel çeşitli ritüeller bulunur ve kutlamalar yapılır. Özel günlerle ilgili inançlar, ritüeller ve kutlamalar çok eski zamanlardan beri var olan ve günümüzde de süregelen kültürel değerlerdir. Sedat Veyis Örnek, insan hayatının başlıca 3 önemli geçiş dönemi olduğundan bahseder. Bunlar doğum, evlenme ve ölümdür. Bu 3 başlık kendi içinde alt başlıkları da barındırabilir. Bu geçiş dönemlerinin içinde kültürlerin kendilerine göre işleyip şekillendirdikleri "*İnançlar, âdetler, töreler, törenler, ayinler, dinsel ve büyüsel işlemler*" bulunur (Örnek, 2000: 131). Geçiş dönemlerindeki pratikler ve inançlar, kültürden kültüre farklılıklar gösterir. Bu farklılık yakın coğrafyalarda dahi var olmaktadır. Bu doğrultuda Ordu ilinin de geçiş dönemleri ile ilgili kültürel belleklerinde var olan birçok uygulamaları mevcuttur. Diğer taraftan Ordu'dan İstanbul'a göç eden ve İstanbul'da yeni bir

kültür alanında yaşamaya başlayan Orduluların geçiş dönemleri uygulamalarına bakıldığında ise eskiden gelen kültürel uygulamaların bir kısmı korunuyor olmakla birlikte zaman geçtikçe yeni kültür alanının etkisiyle ve büyük şehrin koşullarının da etki etmesiyle Ordu’da var olan geçiş dönemi âdetlerinin sürekliliğinin ve korunmasının sekteye uğradığı dikkat çekmektedir. Özellikle yeni kuşaklar içinde bu unutmada daha yoğun yaşanmaktadır. STK’ların faaliyetleri geçiş dönemleri üzerinden incelendiğinde ise daha çok ekonomik olarak bu törenlere katkı sağladıkları görölmektedir. Birkaç dernekte geçiş dönemleri ile ilgili uygulamalar diğerlerine göre daha görünür olmakla birlikte aslında tamamında bu dönemlerle ilgili fark yaratacak faaliyetler yer almaktadır. STK’lar genel olarak çocukların sünnet törenleri için organizasyon aşamasına katkı sağlamakta ve mekân tahsis etmekte, düğünler için düğün salonu konusunda ve davetiyeleri ulaştırma ve iletişim noktasında yardımcı olmakta, cenazeler için ise ulaşım, yemek ve taziye konularında destek sunmaktadır. Ancak göz ardı edilmemesi gereken bir katkısı vardır ki o da STK’lar geçiş dönemlerinde hemşehrilerin bir araya gelmesini ve yardımlaşma ve dayanışma içinde olmasını sağlayan birleştirici bir unsur görevindedir. Bu bir aradalık ise hemşehrilere kültürel kimliklerini hissettirmesi bakımından önem taşır.

Doğum

Doğum, bütün toplumlarda sevine karşılanan hem aileyi hem de yakın çevreyi mutlu eden bir olaydır. Yalnızca insanların değil bütün canlıların devamı için doğum gerekli bir olaydır. Bundan dolayı doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasıyla ilgili birçok inanç ve uygulama vardır. Bu inanç ve uygulamalar bireylerin ve toplumların doğum olayına verdiği büyük önemin sonucu ve aynı zamanda göstergesidir.

Doğum olayı aile içinde veya yakın çevre içinde geçen bir olaydır. Doğum esnasında aileler veya yakın çevre birbirlerine destek olmaktadır. Doğum öncesi ve sonrası uygulamalarda da aile ve yakın çevrenin katılımı ve planlamasıyla çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu bakımdan çalışmamız kapsamında bulunan İstanbul’daki Ordu ili STK’larının doğum olayı etrafında geçekleşen uygulama ve inançlar ile ilgili direkt bir katkısı bulunmamaktadır. Ancak doğum öncesi ve sonrasında geçekleştirilen bazı etkinliklerde dernek binaları mekân olarak kullanılabilir. Dernekler üyelerinin etkinliklerinde dernek binalarını onların kullanımına vermekte ve şehirlerdeki evlerde düzenlenmesi zor olan bu etkinlikler daha geniş mekânlarda, daha rahat bir şekilde geekleştirilebilmektedir. Örneğın Gölköy Kozören Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme

Derneği'nin dernek binasında bebeklerin ilk dişlerinin çıkması nedeniyle diş partisi, doğum öncesi anneyi mutlu etmek, eğlendirmek ve bebeği karşılamak amaçlı baby shower partisi adı altında çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bunun için üyeler indirimli bir ücret ödemekte ve etkinliklerini dernek binasında gerçekleştirebilmektedir (URL-89). Günümüzde diş partisi adı altında daha modern algılanan bir isimlendirmeye bilinen diş partisi, aslında Türk toplumunda var olan diş buğdayı âdetidir. Bu âdetin ismi bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Örnek'in belirttiğine göre “*Diş aşısı, diş bulguru, diş mısırı, diş buğdayı, diş günü, diş tohumu*” gibi çok çeşitli isimlendirmeleri vardır (1979: 190-192). Bu isimlendirmeler uygulamadaki vurgulardan kaynaklı olarak yöreden yöreye çeşitlenmektedir. Örnek bu âdeti şöyle açıklamaktadır:

“Çocuğun biyolojik gelişmesinin belirtilerinden birisi olan diş çıkarma halkımızca genellikle bir törenle kutlanır. Bu törenin temelinde değişik görüşler yatmaktadır. Bu görüşler içerisinde çocuğun beslenmesiyle ilgili olanlar dikkati çekmektedir. Yiyeceğin ezilmesinde, parçalanmasında ve öğütülmesinde birinci dereceden rolü olan dişin ortaya çıkışı nedeniyle düzenlenen bu tören-eğlencede yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını arttırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra çocuğun dişinin sağlam olması isteği de yer almaktadır” (Örnek, 2000: 162).

Günümüzde Ordu bölgesinde çocuğun ilk dişinin çıktığını gören anne baba dışındaki kişi çocuğa bir hediye almaktadır (KK 16). İlk diş çıkması artık daha çok bir araya gelmek, bu olayı kutlamak gibi amaçlarla eğlence hedefli bir etkinlik olarak gerçekleştirilmektedir. Günümüzde diş buğdayının geleneksel uygulamaları kaybolmaktadır. Bunların yerine daha genel, modern hayatın getirdiği eğlence anlayışı içinde tek tipleşen ve özgün olmayan uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Hatta isimlendirme bile modern kalıpların içine sokularak kültürel vurgular ortadan kalkmaktadır. Yani günümüzde artık bir parti konsepti ile yapılan etkinlik hâline gelmiştir. Belli başlı uygulamaları devam etmekle birlikte günümüz eğlence ve parti anlayışının getirdiği daha yeni ve farklı uygulamaları da içermektedir. Ancak bu âdetin özü daha kalıplaşmış davranışları içermektedir. Diş buğdayındaki ritüeller en genel şekliyle şöyledir:

“Temel örnek çocuğun ilk dişinin çıkmasıyla birlikte bulgurun kaynatılması ve komşulara dağıtılıp yenilmesidir. Tabii ki bunun değişik yörelerde varyantları geliştirilmiştir. Bu temel örneğin dışındaki kalıplaşmalar ise; Çocuğun dişinin çıktığını fark eden kişinin çocuğa bir gömlek alması veya dikmesi, farklı isimler olsa da her yerde bulgurun kaynatılması, -hediğin içine değişik yörelerde nohut, fasulye gibi baklagiller de konulur ama temel besin bulgurdur-kaynatılan bulgurun çocuğun başından dökülmesi, çocuğun önüne birkaç eşya konulup seçtirilmesi, hediğin komşulara dağıtılması ve eve gelenlerin çocuğa hediye getirmesidir” (Gülbüz, 2003: 81).

Diş buğdayı âdeti çeşitli şekillerde devam etmekle birlikte kaynağı bizim kültürümüz olmayan ve hatta isimlendirmesi de Türkçe olmayan baby shower partisi artık toplumda yer almaya başlamıştır. İstanbul'daki Ordululardan bazıları da dernek binalarında bu etkinliği gerçekleştirmektedir. Küreselleşen dünyada kitle iletişim araçları ve internet etkisiyle bazı baskın toplumlar kültürlerini yaymakta ve diğer toplumları etkilemektedir. Bunun sonucunda etkilenen toplumlar kendi öz kültürlerini unutarak veya göz ardı ederek kitle iletişim araçları yöntemleriyle maruz kaldıkları ve bir şekilde daha çekici ve cazip görünen yeni kültürel pratikleri uygulamaya başlamaktadır. Bu durum baby shower örneğinde de görülmektedir. Bu etkinlik bebek doğmadan önce anne adayı için gerçekleştirilen ve bebeğin cinsiyetine göre çeşitli organizasyonların gerçekleştirildiği ve hediyelerin alındığı bir partidir. Bu parti özünde anne ve doğacak bebeğe hediyelerin verildiği bir partidir ve 20. yüzyılın başında ABD'de ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Ersöz, 2024: 20). Hatta partinin adı da yaygın olarak İngilizce kullanımıyla halk arasında bilinmekte ve kullanılmaktadır.

Ordu yöresinde doğum sonrası çocuğun ilk adımını atmaya başladığı zamanlarda var olan bir âdet daha vardır. Kaynak kişinin aktardığına göre çocuk adım atmaya ilk başladığında herhangi bir ailenin ilk erkek çocuğu köstek keser. Bu uygulamada emeklemeye başlayan ve bu sırada birkaç adım atıp sık sık düşen çocuğun iki ayağı ipe bağlanır. Ardından çocuk neyle çok fazla oynuyorsa uzaktaki bir kişi tarafından o gösterilerek çocuğun ayağındaki ipe o tarafa doğru yürümesi istenir. Ancak çocuğun iki ayağı birbirine ipe bağlı olduğu için çocuk sendeleyip düşer. Ardından da farklı bir ailenin ilk erkek çocuğu o ipi makasla keser. Bundan sonra da çocuğun düşmeyeceğine ve yürüyebileceğine inanılır. Bu uygulamaya ise köstek kesme adı verilir (KK 16). Köstek kesme âdeti kökeninde yaşı geldiği hâlde yürüyemeyip sıklıkla düşen çocuklara yönelik uygulanmış ve çocuğun bu durumunun metafizik nedenlerinin olduğu düşünülmüştür. Acıpayamlı'nın ifade ettiğine göre “*Çocukların ayaklarında köstekle doğmaları, hayvan basmasına uğramaları, ayaklarının cinler tarafından bağlanmaları, anne sütünden yararlanamamaları ve ayaklarının altına vurulması*” bu sebepler arasındadır (Acıpayamlı, 1974: 357).

Bunun yanı sıra kaynak kişiye göre “*Boş beşik sallanmaz, yoksa bebeğin karnı ağrır*”. Kaynak kişi küçükken bunu yaptığında uyarıldığını ifade etmektedir. (KK 16). Aslında bu yalnızca Ordu'ya özgü değil; Türk kültüründe oldukça yaygın olan ve halk arasında çeşitli versiyonları bulunan bir inançtır. Bu inancın temelinde ise bebeğin cin gibi varlıklar tarafından sahiplenilebileceği korkusu bulunur (Kalafat, 2012: 381-386).

Doğum sonrasında kırklama adıyla bilinen bir âdet daha bulunmaktadır. Kaynak kişinin ifade ettiğine göre doğum sonrası anneler kırk gün lohusa kalır. Bu dönemde çeşitli hastalıklar çıkabilir. Kırk basması bu dönemdeki rahatsızlıklar için kullanılan bir ifadedir. Kaynak kişi bunları şu şekilde ifade eder:

“Bir de karabasan geliyor. Çocuğa basıyormuş. Çocuğun annesine. Çocuğun kırkı çıkmadan. Gelince boğuyormuş mu üstüne mi çıkıyormuş bir şeyler oluyormuş. Bir de alkarası var. Bu da o. Ben büyük oğluma doğum yaptığımda, daha doğmamıştı, 7 aylıktı hamileydim, gece geldi birisi boğazıma çöktü, üstüme yattı ama nasıl ağlıyorum. Eşimi uyandıramıyorum. Kendimi kurtarmaya çalışıyorum, itmeye çalışıyorum. Sonra işte eşim uyanmış ne oldu dedi. Birisi beni boğacaadı az daha dedim” (KK 14).

Al karasının doğaüstü bir varlık olduğuna ve lohusa kadınlara ve bebeklere zarar verdiğine inanılmaktadır (Şimşek, 2017: 100). Bu sebeple çocuğun kırkı çıkmadan bunu engellemek için çeşitli yöntemler kullanılır. Buna önlem olarak bazıları yanı başına Kuran koyar veya muska koyar (KK 14). Bu dönemde yapılan âdetlerden biri de kırklamadır. Bazı çocuklar büyümmez, ufak kalır. Böyle çocuklara kırk basığı denir. Çocuğu kırk basmasın diye kırklama yapılır. Kırklama adeti şu şekilde uygulanır. Süzekten aşağı 3 kere ihlas suresi okuyup suyu dökersin. Eskiden 40 kaşık suyu bir kaba koyarlardı. Ancak şimdi bu çok da yapılmıyor. Onun yerine süzekten geçiriyorlar. Çünkü onun da deliği oluyor. O suyu ılık hale getiriyorlar. Sonra çocuğun banyosunda yıkanırken durulama suyu olarak en sonda kullanılır. Daha sonra annesi de duşa gidip kendisi için ayırdığı suyu aynı bebeğe yaptığı gibi durulama suyu olarak en son kafasından aşağı döker. Sonra annesi banyodan gelip odaya girerken birisi çocuğu havaya kaldırır. Annesinin eline verir. Annesi de çocuğu yere bırakır (KK 18).

Çocuklara isim koyulduktan sonra çocuk büyümmezse ismini beğenmediği düşünülür. Bunun için ismi değiştirilir. Evin bahçesinden 3 pırasa keserler. Eşit uzunluktaki 3 eşit pırasaya isim koyarlar ve onu bir yere dikerler. Onlardan hangisi daha fazla hızlı büyürse ona verilen isim çocuğa ad olarak koyulur (KK 18)

Doğum sonrasıyla ilgili diğer bir inanışa göre ise “Çocuğun üstünden atlanmaz. Yerdeyken üstünden atlayınca boyu uzamaz derler” (KK 16). Hatta çocuğun üstünden atlayanlara tekrar geri yönde atlaması söylenmektedir.

Sünnet

Arapçadan Türkçeye geçen bir ifade olan sünnet, TDK Sözlük'te “Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları, onayları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu sözleri” olarak tanımlanmaktadır (URL-1). Arapçadaki bu anlamının dışında kelime yine dini kaynaklı bir âdet olan ve İslamiyet ile Türklere geçen “Erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi” anlamına gelmektedir (URL-1). Yalnız kelime bu anlamda Arapçada kullanılmamaktadır (Bayat, 2010: 45).

Erkek çocuklarının sünnet olması geleneği dini kaynaklı çıkmış olmasına rağmen artık kültürel bir gereklilik hâline de gelmiş ve erkek çocukları için bir geçiş dönemi uygulaması halini almıştır. “Sünnet olmayan kişi eksiktir, sünnet olmayan kişi daha adam olmamıştır” gibi halk arasında dolaşan çeşitli sözler, sünnetin toplumda çocukluktan olgunluğa geçiş için gerekli olarak görüldüğüne dair ipuçları sunmaktadır. Sünnet olayı toplumumuzda bir etkinlik şeklinde, bir tören olarak gerçekleştirilmekte ve etkinlikler sünnet töreni, sünnet merasimi, sünnet düğünü gibi isimlerle anılmaktadır. Hatta günümüzde çeşitli kurumlar toplu sünnet törenleri gerçekleştirmektedir. İstanbul'daki bazı STK'ların dernek binalarında sünnet töreni gerçekleştirilebilmektedir. Buralarda hemşehriler ve dernek üyelerinin çocuklarının sünnet düğünü geniş katılımı ile gerçekleştirilmektedir (KK 3). Aynı zamanda STK'ların sosyal medya ve diğer iletişim kanalları aracılığıyla sünnet düğünleri duyurulmakta ve hemşehriler davet edilmektedir (URL-89). Sünnet düğünü yakın çevrenin de davet edilmesiyle bir tören havası içinde gerçekleştirilir. Burada da konuklara ikram yapılır ve çocuğa hediyeler verilir. Sünnet düğününe misafirlerin davet edilmesinin arka planında yatan neden ise çocuğun **adam olma** ritüelinin herkese gösterilmek istenmesidir.

Görsel 3.65: Sünnet düğünü davetiyesi (URL-90).

Sünnet törenleri bazen evlerde bazen de kiralanan salonlarda veya daha geniş mekânlarda yapılır. Her aile çocuğu için sünnet düğünü gerçekleştirmemektedir. Ordu yöresindeki sünnet uygulamaları şu şekildedir: “*Sünnet genellikle çocukların tek yaşlarında olduğu dönemlerde (1-3-5-7-9) yapılır. Sünnet kıyafetleri giydirilen çocuklar, sünnet olmadan önce arabayla konvoy eşliğinde gezdirilir. Evde sünnet yatağı hazırlanır. Sünnet olan çocuk için Kur’an okutulur ve konuklara ikramda bulunulur. Salonda yapılan sünnet düğünlerinde de eğlenceler yapılır. Sünnet olan çocuğa çeşitli hediyeler alınır ve bahşiş olarak para ya da altın takılır*” (URL-91). İstanbul’a gelen Orduluların sünnet uygulamalarıyla ilgili olarak da kaynak kişi şu bilgileri vermektedir: “*Sünnet, biz hiç toplu yaptırmadık. Hep kendimiz yaptırдық. Doktora götürdük, kestirdik. Eve getirdik, Kuran okuttuk. İkramını verdik. Hediye eskiden altın geliyordu, hep çeyrek geliyordu. Şimdi düğünde bile takılamıyor ki sünnette takılsın*” (KK 14). İstanbul’daki Orduluların sünnet âdetleri çok değişiklik göstermemektedir. Diğer taraftan ekonomik koşulların kültüre etkisi de ortaya çıkmaktadır. Türk kültüründe oldukça önemli bir yeri bulunan ve geçiş dönemlerinde sıklıkla hediye olarak takılan altın, ekonomik koşulların etkisiyle artık çok sık takılamamaktadır.

Askerlik

Bazı derneklerde asker daveti yapılmaktadır. Dernek üyelerinden veya yakınlarından askere gidecekler için dernek binalarında yemekli asker daveti yapılmakta ve Kuran okunmaktadır (URL-92). Aynı zamanda bazı asker uğurlamalarında Mevlit okunmaktadır. Yemek olarak keşkek, sarma gibi yöresel yemekler bulunabilmektedir (URL-93).

Bunun dışında bazı asker uğurlamalarında ise eğlence ön planda olmakta; davul ve zurnalar eşliğinde eğlenerek asker uğurlaması yapılmaktadır. Bir dernek üyesi bunu şöyle anlatır: “*Asker uğurlaması aynı düğün gibi kapıya davulcu getiriliyor. Herkes eğleniyor, oynuyor. Yine uzaktan akrabalar gelirse onlara yemek ikram ediyoruz. Arabayla götürüp yerine teslim eden var. Orada derneğin katkısı olmuyor*” (KK 14). Ancak bazı dernekler asker uğurlamalarında mekân tahsis ederek üyelerine yardımcı olmaktadır. Bunun dışında bazı dernekler asker gecelerini sosyal medyadan duyurmaktadır. Bu sayede asker uğurlamalarına katılım daha yüksek olmakta ve hemşehrilerin birbirleriyle olan bağı ve ilişkisi güçlenmektedir. Asker uğurlamalarında askere gidecek olanlara dualar edilmekte, bağışlar toplanmakta ve oyunlar ve şarkılarla eğlenilmektedir.

Görsel 3.66: Dernek binasında gerçekleştirilen asker gecesi (URL-94).

Evlilik

Türk toplumlarında aile yapısı önemlidir. Bu sebeple aile yapısının oluşmasını sağlayan evlilik de önemli görülmüştür. Bu öneminden dolayı evlilikle ilgili birçok inanç ve uygulama kültürel bellekte yer tutmaktadır. Bu uygulamalar ve inançlar yöreden yöreye farklılık gösterebilmekle birlikte yörelerde ortak olan birçok noktaları da bulunmaktadır. Diğer taraftan kentleşme sonucunda kentsel yaşam şartlarının getirdiği değişikliklerin neticesinde özellikle büyük kentlerde evlilik ritüelleriyle ilgili değişiklikler yaşanmaktadır. Bunun temelinde kent hayatının kırsal yerleşim yerlerine göre kendi kurallarını bireylere daha fazla dayatması ve farklı kültürlerle etkileşime daha açık olması nedeniyle kültürel değişimlerin daha çok yaşanabilmesidir. Buna ek olarak teknolojik ilerleme ve küreselleşme gibi faktörlerin de etkisiyle evlilikle ilgili ritüellerde çeşitli değişiklikler meydana gelmekte; bazı ritüeller ve uygulamalar devam ederken bazıları yok olmakta veya güncele ayak uydurarak farklı biçimler almaktadır.

Ordu ilinin de evlilikle ilgili uygulamaları geçmiş ve günümüz arasında karşılaştırma yapıldığında birçok değişikliğe uğramıştır. Zaman geçtikçe bireylerin ve dolayısıyla toplumların hayata bakışlarının değişmesi, zevk ve eğlence anlayışındaki değişim, eğitim seviyesinin artması, küreselleşmenin etkisi ve teknolojinin ilerlemesi gibi etkenlerden kaynaklı olarak evlilik etrafında oluşan uygulamalar ve inançlar değişebilmektedir. Ordu ilindeki evlilik âdetleri en genel ve kısa şekliyle şu şekildedir:

“Görücü usulü ile evlenme unutulmaya yüz tutan adetlerimiz arasındadır. Erkek evinde veya şehir merkezinde salonlarda yapılan düğünlerden bir gece önce kız evinde yapılan kına gecesi gelenekselliğini sürdürmektedir. İlimizde kına gecelerinde bilhassa köylerde erkek evi kız evine kına, kız evi de erkek evine bohça adı altında çeşitli çeyiz eşyası ve hediye götürür. Kına gecelerinde kına yakma ve gelin ağlatma töreni yapılır. Gelin ağlatma esnasında yöresel türküler söylenir. Düğünde düğün kahyası ve görevlendirilen bir başka kişi öncülüğünde davul, klarnet ve kemençe gibi çalgı takımı ile davetlilerin karşılanması, düğün evi baca ve saçaklarını hedef alan tüfek ve tabanca atışları, davetlilere başta keşkek olmak üzere yemek ikram edilmesi, mahalli oyunların oynanması, gelin almaya gidilmesi, gelin evinde karşılama, gelin evinde sandık ve kapı bahşişlerinin verilmesi, bahşiş almak için yol kesmeler, kurban kesme gibi bölümlerden oluşmaktadır” (URL-91).

İstanbul’daki Orduluların evlilikle ilgili uygulamalarına bakıldığında Ordu yöresine özgü unsurlar yer almakla birlikte birçok kültürün bir arada olduğu İstanbul şehrinde yaşıyor olmalarından dolayı kozmopolit bir şehrin yol açtığı farklılıklar ve güncellemeler de görülmektedir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin ekonomik ve toplumsal etkileri gibi kültürel alanda da birçok etkileri olmuştur. Özellikle kozmopolit kentlerde bu etki daha büyüktür. Aynı zamanda farklı şehirlerden evliliklerin de gerçekleşmesinden ötürü evlilikle ilgili âdetler farklı uygulamaları da içine alırken bazıları da uygulanmamaktadır. Düğünlerdeki uygulamaları ile ilgili olarak kaynak kişi şu bilgiyi vermektedir:

Önceden kesi varmış. Yani başlık istiyorlarmış. Mesela kaç bilezik, 10 tane. Ona karar veriyorlar. Eskiden çok isteniyormuş. Bana 7 bilezik, 4 Reşat altın takmışlardı. Sen alırsan oğluna, oğlan everiyorsa, ben verirsem kızıma diyorlar. Şimdi öyle yok. Senin gücün yetiyorsa, sen takabiliyorsan kendi isteğiyle. Kına gecesi çerez almıyor. Kınası. Kız tarafı yaptığı için kınayı, kıyafeti alıyorlar. Yöresel kıyafetler oluyor. Düğün yemeğinde keşkek oluyor. O da yaparsan. Yapması biraz zor ya. Yapmazsan da olmuyor. Yeni gelinlerde bazılarının kültürü ayrı oluyor. O kendi kültürünü yürütüyor (KK 14).

İstanbul’daki Ordu ili STK’larının evlilik açısından hemşehrilerine sağladığı katkılara bakıldığında ilk olarak mekân sağlamaları göze çarpmaktadır. İstanbul’da düğün salonları bazı aileler için pahalı olabilmektedir. Bu sebeple dernek binalarında düğünlerini veya kına gecelerini yapmaktadırlar. Bununla birlikte dernek bir düğün salonu ile anlaşmalı olabilmekte ve dernek aracılığıyla bu salonda indirimli şekilde düğün yapılabilir (KK 1,3,4,6,7). Derneklerin düğünlerde sağladığı diğer bir katkı ise düğün davetiyelerinin ulaştırılması ve davet edilecek kişilerin haberdar edilmesidir. Aynı derneğe üye kişilerin düğünlerinin çakışmaması için dernek gerekli planlamayı yapmakta ve bu şekilde bir çakışma olmadan hemşehriler birbirlerinin düğün törenlerine katılabilmektedir (KK 6, URL-95).

Ölüm

Ölüm kaçınılmaz bir son olarak insanların ve bütün canlıların bu dünyadaki son geçiş dönemidir. Ölüm ile ilgili inançlar ve uygulamaların kaynağında yatan en önemli unsur ise dindir. İslam dinini kabul eden Türklerde, İslam dininin ölümle ilgili inançları ve uygulamaları kültürel bellekte yer almıştır. Ancak bu, İslamiyet öncesinde kültürel bellekte var olan ölümle ilgili inanç ve uygulamaların silindiği anlamına gelmemektedir. Kültür silinmek yerine kendini güncel şartlara uyarlayan, zaman içinde kendisini dönüştürürken aynı zamanda toplumu da şekillendiren bir olgudur. Bu bağlamda ölüm ile ilgili var olan inançlar ve uygulamalarda İslam etkisi olmakla birlikte İslamiyet öncesi dönemden de gelen etkiler mevcuttur (Şişman, 2000: 475).

İstanbul'daki Ordu ili STK'ları cenaze, taziye ve Mevlit törenlerinde hemşehrilerine destek olmaktadır. Özellikle ölüm sonrası dayanışma ve bir aradalığın sağlanması, ölüm haberinin duyurulması, ulaşım ve taziye ve Mevlit organizasyonlarının sağlanmasında mekân ve organizasyon açısından hemşehri dernekleri üyelerine yardımcı olmaktadır.

3.3.2.2.7. Bir Köy Müzesi Örneği

Mesudiye İlçesi Konacık Köyü ve Köylüleri Kalkındırma Derneği hem İstanbul'da hem de Ordu'daki Konacık Köyü'nde gerçekleştirdiği faaliyetler ile hemşehriler arasındaki etkileşimi artıran, kültürlerini koruyup sürdürmede önemli bir sorumluluk üstlenen bir köy derneğidir. Çalışmada farklı başlıklar altında çeşitli faaliyetlerine yer verilen derneğin hayata geçirdiği çalışmalardan bir tanesi ise kurmuş oldukları köy müzesidir. Dernek, köyden kente göç sonucu öğrencisiz kalan ve kapatılan köyün ilkokulunu köylerine kültürel açıdan katkı sunmak amacıyla kültür merkezi ve müze hâline getirmişlerdir. Derneğin ve köy ihtiyar heyetinin çalışmaları ile okulun tadilatı yapılmış ve Konacık Köyü Kültür Merkezi ve Müzesi adıyla 2008 yılında açılışı yapılmıştır. Açılış köyde her yıl Ağustos ayında düzenli olarak gerçekleştirilen Keşkek Günü festivaline denk getirilerek bir şenlik havasında yapılmıştır. Müzenin açılışın sebebini ve sürecini kaynak kişi şöyle aktarmıştır: *“Herkes annesinden babasından kalan aklınıza ne gelirse tırmık, halbur, düben verdi. Amaç benim çocuklarım bunları biliyor ama ondan sonrakiler görmeyecek. Onların ne olduğunu çocuklar görsün diye. Artık onlar kullanılmadığı için yeni kuşaklar da bunları bilsin diye. Koruma altına almak için”* (KK 22). Köy sakinleri eski zamanlarda yörede kullanılan ama zaman içinde ihtiyaç kalmadığı için kullanılmaz hâle gelen ve dolayısıyla da genç kuşakların bilmediği araç ve gereçleri kurulan müzeye bağışlamışlar ve bu şekilde çocuklarının geçmiş kültürü, yaşantıyı,

yaşam biçimini yansıtan bu ürünleri unutmamalarını istemişlerdir. Müzenin oluşturulmasını ise köyün derneği organize etmiş; dernek üyeleri ve köylüler hep birlikte yardımlaşma içinde köyün geçmişinin hafızası olan bu mekânı kurmuşlardır (KK 19).

Müzede sergilenen eserler ise halkın bağışlarıyla oluşturulmuştur. Bu eserler ve bağışçıları ise köyün internet sitesinde alfabetik olarak verilmiştir. Müzede sergilenen eserler - her madde bir kişinin yaptığı bağışı gösterir şekilde- şunlardır:

- “Yağ sarahı (kabı)
- Gaz lambası (camsız)
- Rende, kağrı arabası, döven boyunduruğu, orta boy küp, tırmık, sap kızağı, boyundurak, mengürt, dirgon, ip çıkırığı, girge kazanı.
- Kaşık, döven, bakır ibrik, eğer, beşik, bakır gaygana tavaşı, kaltak (teeltü), döven boyunduruğu.
- Kalbur, terazi, gödük, kızal beli halkası, dövme tabağı, saban demiri.
- Terposlu kapağı, hamur teknesi, eşek ve öküz nalı, rende.
- Kapaklı terposlu, bakır maşrapa, saç ayak, mangal masası, topuzlu kantar.
- Pirinç, küçük cezve, bakır kalaylı kepçe.
- Leğen.
- Yaba, fırın küreği, orak.
- Çeyiz sandığı.
- Kendir çul.
- Hamur açma masası.
- Un eleği, yağ tavaşı, gemici feneri.
- Çayan, tırpan.
- Kolan dokuma kılıcı, bakır ve ağaç kepçe.
- Maluhlu kızak kayışı, 2 adet zeftirli zelve, nalbant yanağı, 2 adet pilli radyo.
- Sürahi, el burgusu (matkap), terpoşlu, bakraç, havan.
- Kömür ütüsü, yün tarağı, saban halkası, koyun kırpma aleti, un eleği, topuzlu kantar, at yuları, kelek.
- Kızak urgan halkası, el değirmen arşağı, tırpan, çekiç örsü, yük taşıma kolonu.
- Ağaç, su matarası, kol hızarı.
- Saban, küp.
- Gemici feneri.
- Kaşıklık, rende, kelek, cingirt.
- Kahve değirmeni, kevgir, çarık, kara lastik, kalbur, çanta, eğircek, çamaşır tokası, tomruk iltizarı.
- İdare lambası (tıs)” (URL-96).

Müzede sergilenen eserler Konacık Köyü’nün geçmişteki yaşayış biçimini göstermesi bakımından kıymetlidir. Bu eserler insanların hangi işlerle uğraştıkları, geçimlerini nasıl sağladıkları, evlerde neler kullandıkları, nasıl giyindikleri, günlük ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları gibi birçok hususta bir göstergedir. Bu ürünlerin bir müze oluşturularak sergilenmesi insanların unutmamasını ve hatırlamayı sağlaması bakımından da önem taşır. Bachelard’a göre mekân zamanı dondurup belirli bir çerçeve içine sıkıştırmaktadır (2013: 38-

40). Bu açıklama aslında müzelerin ne olduğunu açıklamaktadır. Geçmişin bilgisi müzeler ile bir mekâna sıkıştırılmış olmaktadır. Bu bakımdan Konacık Köyü'nde oluşturulan köy müzesi Nora'nın ifadesiyle bir hafıza mekânı örneğidir. Hafıza mekânlarının işlevi ise zamanı durdurmak ve unutmayı engellemektir ve yarattığı anlamları sürekli pekiştirerek süreçteki dönüşüme dahil olurlar (Nora, 2006:32).

Görsel 3.67: Konacık Köyü Müzesi'nde sergilenen bir eser (URL-97).

3.3.2.2.8. Halk Edebiyatı Ürünleri

Halk edebiyatı ürünleri toplumların kültürünü, değerlerini ve kimliklerini yansıtmaktadır. Geçmiş yılların deneyimlerini ve ruhunu yansıtmaları sebebiyle geçmişin izlerini taşıyarak toplumların ortak paydasını ve geçmişini simgeleyen bu ürünlerin sürdürülerek korunması toplumun kimliğini korumasını sağlar. Bu verimlerin unutulması ve yok olması toplumun kendine yabancılaşması ve bir kimlik sorunu riskini doğurur ve bu verimlerin boşalttığı alan küreselleşen dünyada yabancı etkilerle hızlıca dolar. Halk edebiyatına ait unsurların özellikle büyük şehirlerde doğal akış içinde yaşayıp gelecek kuşaklara aktarılması kolay olmamaktadır. Köyden kente göçlerin artması ve aynı zamanda teknolojinin de gelişmesi halk edebiyatı ürünlerini etkilemiştir. Özellikle teknolojinin etkisiyle

dünyanın küçülmesi ve etkileşimli bir yapıya bürünmesi kültürlerin birbirleriyle etkileşimini kolaylaştırmış ve bu noktada dünyada baskın olan kültürler ekonomik ve kültürel güçlerinin etkisiyle diğer toplumları da etkileyerek yayılma alanı bulmuşlardır. Bu nedenle toplumların atalarının yaratımları olan halk edebiyatı ürünlerini sürdürmeleri ve yabancı kültürlerin etkisine karşı korumaları gerekmektedir. Bunu yapabilmek için ise onları kent hayatına ve teknolojiye uyarlayarak geleneksel bağlamının dışında da güncel ve yeni oluşan “modern” bağlama uydurmaları gerekmektedir. Aksi takdirde demode kalan ürünler yeni nesillerce içselleşemeyecektir.

Walter Ong’un *Sözlü Kültür* isimli eserinde bahsettiği üzere, sözlü kültür ortamı ve yazılı kültür ortamının yanı sıra artık elektronik kültür ortamı da mevcuttur (Ong, 2010: 15). Ong’un bahsettiği bu kültür ortamlarından anlaşıldığı üzere kültür kendisini yeni koşullara uyarlamaktadır. Yazının olmadığı zamanda sözlü kültür ortamı varken yazıyla birlikte yeni bir evreye geçilmiş ve bu gelişmenin etkisiyle çeşitli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Son zamanda ise aynı zamanda ikincil sözlü kültür ortamı da denilen elektronik kültür ortamına girilmiş ve bu yeni ortamla birlikte kültürel unsurlar çeşitli dönüşümler yaşamıştır. Zira yeni bir iletişim ortamına girerken eskisiyle aynı şekilde hiç değişmeden bir geçiş de mümkün olmamaktadır. Ancak bu değişim ve dönüşümler olumsuz algılanıp engellenmeye kalkışılmamalıdır. Çünkü zamanın şartlarına uygun olan değişim ve dönüşüm en iyi koruma ve sürdürme yoludur. Burada asıl önemli olan bu değişim ve dönüşümü kontrollü bir şekilde yöneterek kültürel değerlerin özünü koruyabilmektir. Bu doğrultuda halk edebiyatı ürünlerinin günümüzde varlığını sürdürebilmesi ve yaşayabilmesi için içinde bulunan elektronik kültür ortamının gerekliliklerine uygun şekilde kullanılması ve bir işlev kazanması gerekir. Elektronik ortamda kendilerine alan bulmaları ve bu şekilde güncel kalarak geleceğe aktarılabilmeleri toplumların kimliklerini korumalarında önem taşımaktadır.

Bu bağlamda İstanbul’da bulunan Ordu ili STK’larının halk edebiyatı ürünleri ile ilgili direkt veya dolaylı çalışmalarına çok rastlanmamaktadır. Ancak bazı dernekler internet siteleri aracılığıyla yörelerine ait halk edebiyatı ürünlerinden bazılarını derlemiş ve bunları elektronik ortamda paylaşmıştır. Bu noktada halk edebiyatı ürünlerini elektronik kültür ortamına aktarabilmiş olmaları günceli yakalamaları açısından kayda değerdir. Kaynak kişi derneklerinin halk edebiyatı ürünlerini korumakla ilgili yaptığı çalışmaları şöyle ifade etmiştir: “Eski başkanımız zamanında web sitesi daha aktifti. Şimdi pek değil. Herkes ulaşabilsin, sadece bizim köy değil yabancılar da ulaşabilsin diye kurulmuştu. Orada birçok

bilgiler, köyün tarihi, manisi, türküsü vs. hem belge niyetinde hem de koruma niyetiyle konuldu” (KK 19). Köyün halk edebiyatı ürünleri derneğin çalışmaları aracılığıyla elektronik ortama aktarılmış ve sanal bir müze oluşturulmuştur. Köyün sitesinde yer alan bazı halk edebiyatı ürünleri şunlardır (URL-98):

“Yaş peştamal yamadım

Yarinen uyamadım

Yari gördüğüm yerde

Kanıp da dayanamadım.

Tenekeden hameyli

Ben onu takar mıyım

Yollara altın dökse

Döner de bakar mıyım?

Ordu'nun demir tahtı

Yağmur yağdı sel aktı

Yeşilce güzelleri

Beni derde bıraktı.

Entari dürüyorlar

Yüzüme gülüyorlar

Sevdan yok diyom ama

Benzimden biliyorlar.

Pınara testi koydum

Doldurmadan kaldırma

Yar üstüme yar sevmiş

Allah murat aldırma.

Yaylanın ayırında

Malım yok ki yayıla

Gezerim deli dolu

Yarım yok ki darıla.

Mahmat'ın bayırları

Düz olur ayırları

Keller'den kız alanlar

Çift vursun davulları.

Kayada uranım var

Dibinde yorganım var

Yari geldi diyene

Koç koyun kurbanım var.

Şu dağların alucu

Kınalı parmak ucu

Bekar gezen kızların

Kabul olmaz orucu.

Ekin biçtim destem var

Yatak serin hastam var

Şu köyün içinde

Orta boylu yasmam var.

Kuyu kaz derin olsun

Suları serin olsun

Dua edin komşular

Sevdiğim benim olsun.

Mani demeye geldim

Kaymak yemeye geldim

Meramım kaymak değil

Yari görmeye geldim.

Devredin taşlarına

Hanımı kaşlarına

Zülkif havas ediyor

Hanımın saçlarına

Daldan düşen yatar mı?

Damarları atar mı?

Öyle şişman Şefika'yı

Dudun dalı Tartar mı?

Kara cüceler

Size mi geldi hayırsız geceler

Kara cüceler kaygıya yattı.

Hava çaldı da yoğurda yattı.

Hiç mi tükenmez bizim evin halayı

Tükendi mi nişadırı kalayı

Öldür İbrahim öldür

Yoktur bunun kolayı

Maniye maraz derler

Gerdana beyaz derler

Kime desem derdimi

Yana yana gez derler.

Trabzon'da âşık
Aklım fikrim dolaşık
Kınamayın komşular
Hem vurgunum hem âşık

Git bulut kerem eyle
Var yâre selam eyle
Gecenin uykusunu
Gözüme haram eyle.

Makarada ipliğim
Haniya da benim kekliğim
Hiç aklımdan çıkmıyor
Teknelerde ettiğim

Fındık toplayan gelin
Fındık dalda kalmasın
Eğil bir yol öpeyim
Aklım sende kalmasın

Pahça pezüik değil mi
Ciğer ezik değil mi
Ben sevdim eller aldı
Bana yazık değil mi?

Dağda tavşan avlarım
Tabancamı yağlarım
Ben bir bekar oğlanım
Kızlar diye ağlarım.

*Dilekten yavrum dilekten
Kolum çıktı bilekten
Ben eltime darıldım
Dama düştüm direğe sarıldım”*

İnternet sitesinde yer alan bu manilerin Konacık Köyü’ne özgü olduğu bilgisi verilmiştir. Bazı derneklerin ise gerçekleştirdiği güreş faaliyetlerinde maniler söylenmektedir.* Manilerin dışında **türkülerimiz** başlığı altında bir türküye de yer verilmiştir. Türkü şu şekildedir (URL-99):

*“Ekini biç biç
Çıktım öğner başına
Adam havas ediyo
Gelmiş on beş yaşına
Yatmışlar...
Yağı bala katmışlar.
Bir güzel öpmüşler.
Nerede?
Şu karşıki tepede... Hey.. Hey... Hey...*

*Ekini biç biç
Bulamadım ucunu
Dahasını söylemem
Ayşe bilir suçunu
Ekin biçtim göğ idi
Nereden aldım öğüdü
Ben üstüne düştükçe*

* Güreşlerdeki manilerle ilgili detaylı bilgi için **Piknik Şölenleri** başlığına bakınız.

Senin gönlün büyüdü

Ekin biç biç

Ağırdı bileklerim

Çok yalvardım Allah'a

Geçmedi dileklerim.

Aşma gırandan aşma

Ben seni tanıyorum

Her gırandan aşanı

Ben seni sanıyorum

Yayladan mı geliyor

Boylarına maşallah

Bizim evde gelin yok

Sen olursun inşallah

Ekin biçtim destem var

Örtü serin hasta var

Şu köyün içinde

Selvi boylu yasmam var.

Orağın sapı yana

Gel grana grana

Beş kurşunum var benim

Yarinen oturana.”

Türkünün açıklama kısmında ise “Rüştü Tuncalı'nın bestelemiş olduğu, köyümüzde çokça bilinen türküsü” ifadesi yer almaktadır.

Ordu iline ve aynı zamanda Karadeniz bölgesine ait yöresel türküler eğlence amaçlı olarak gerçekleştirilen etkinliklerde sıklıkla söylenmektedir. Piknik şöenleri, festivaller, konserler gibi birçok etkinlikte şarkılar ve türküler söylenirken aynı zamanda Ordu yöresine ait türküler de söylenmektedir. STK'ların faaliyetlerinde memleket vurgusunu yapması ve göstermesi açısından yöresel türkülerin çalınmasına önem verilmektedir. Türkülerin bu bağlamda yaşatılması onların geleceğe aktarılmasında yarar sağlamaktadır.

3.3.2.3. Aidiyet Duygusunun Tesisi

Sosyal bir varlık olan insanların en temel ihtiyaçlarından biri aidiyettir. Maslow temel ihtiyaçlar hiyerarşisinde en temelde yeme içme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçların geldiğini, ardından güvenlik ihtiyaçlarının geldiğini ve sonrasında sosyal aidiyet ihtiyaçlarının yer aldığını vurgulamıştır (1943). Bu bakımdan insanlar aidiyet duygusuna bağlıdır. Yine Maslow aidiyet duygusunun gerekliliğiyle ilgili olarak aidiyet duygusunun oluşmadığı takdirde bireylerde yalnızlık hissinin arttığını ve davranışlarının toplumsal uygunluğun dışına çıktığını belirtmektedir (1954). Bu bakımdan bireyler bulundukları bütün çevrelerde bir aidiyet alanı ararlar. Aidiyet duygusunun oluşmasıyla beraber kendilerini daha iyi hissettirecek sosyal bir alana kavuşurlar.

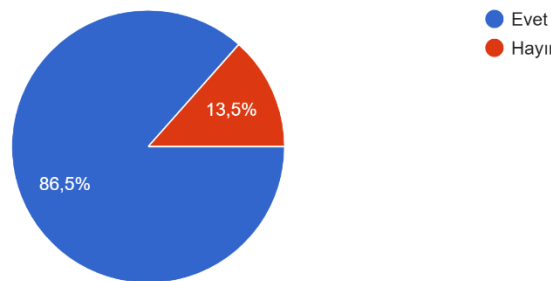
Aidiyet kavramı Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde “*aitlik*” ve “*ait olma durumu*” olarak açıklanmaktadır (URL-1). Farklı bağlamlarda farklı şekillerde kullanılan kavramın bu genel açıklamasından da anlaşılacağı üzere sözcük bir ilişki biçimini ortaya koymaktadır. Bu ilişki biçimi bireyin içinde bulunduğu grup veya toplumla arasında oluşan bağlanmadır (Güneş, 2015:23). Aidiyet çok boyutlu bir kavramdır. Kavram daha derinlikli olarak incelendiğinde farklı alanlarda farklı anlamsal birleşimler oluşturarak çeşitli alt anlamlar kazanmaktadır. Bu haliyle kavramı bağlamı içinde ele almak önem taşımaktadır.

Aidiyet tek boyutlu düşünülemez. Aidiyetin çeşitli şekilleri bulunur ve aynı zamanda birey çevresini geliştirdikçe birden fazla aidiyet alanları oluşturabilir. Yani aidiyet dinamik süreçleri olan bir kavramdır. Burada önemli bir husus da aidiyetin kalpten gelen yani isteyerek oluşan bir aidiyet mi yoksa zorunlu bir aidiyet mi olduğu hususudur. Zira bireyler bir grup veya toplum ile aidiyet ilişkisi kurarken bunu mecburi şekilde kurmuş olabilir. Aynı zamanda kendi isteği doğrultusunda da bu bağlanmayı tesis etmiş olabilir. Bu hususla ilgili olarak Yuval-Davis aidiyetin üzerine inşa edildiği üç analitik düzey olduğundan bahseder. İlki sosyal

konumlarla ilgili, ikincisi bireylerin toplumsal bağlanmaları ve duygusal bağları ile ilgili, üçüncüsü ise etik ve siyasi değer sistemleri ile ilgilidir (Yuval-Davis, 2006:199).

Çalışmanın konusu bağlamında değerlendirildiğinde ait olduğu çevreden çıkıp şehre göç eden insanlar, yeni çevrelerinde bir aidiyet alanına ihtiyaç duymaktadır. Aksi takdirde uyum sorunu ve yalnızlaşma ortaya çıkacaktır. Bireylerin ilk aidiyet duydukları alan, doğdukları ve köklerinin bulunduğu çevre olmaktadır. Bu ilk çevre bireyin kişiliğini geliştirip şekillendirir. Aynı zamanda köksel bir bağ olduğu için bireylerde bu çevreye yönelik aidiyet güçlüdür. Zaten aidiyet hissi insan ve mekân ya da çevre arasındaki karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. (Manzo, 2003: 52). Ait hissettikleri çevreden çıkıp farklı ve kozmopolit bir kente gelen bireyler, yabancı bir çevrede aidiyet sorunu ile karşılaşabilmektedir. Bu durumda onlara en önemli katkıyı yakın hissettikleri sunmaktadır. Bunlar ise akrabaları, yakın oldukları hemşehrileri ve etkileşim içinde bulunanlar için STK'lardır. İstanbul gibi büyük bir kente gelen bireylerin burada yaşadıkları alışma, uyum sağlama, zorluklarla mücadele etme süreçlerinde en önemli destekçileri aile ve yakınları dışında hemşehrileri olmaktadır. STK üyelerine yönelik gerçekleştirilen ankette yer alan *“İstanbul’da hemşehrilerinizin çoğunlukta bulunduğu bir muhitte yaşamak ister misiniz?”* sorusuna katılımcıların %86’i *“Evet”* cevabını vermiştir. Hemşehrilik ilişkilerinin varlığı ise STK yapıları oluşturmada katkı sağlayıcıdır. Kurulan STK’lar ise hemşehriler arasındaki ilişkilerin gelişmesini ve dolayısıyla memleketlerine yönelik aidiyet duygularının güçlenmesini sağlamaktadır.

İstanbul'da hemşehrilerinizin çoğunlukta olduğu bir muhitte yaşamayı tercih eder misiniz?
52 yanıt

Şekil 3.10: Gurbetteki Orduluların hemşehrileriyle yakında oturmak isteyip istemediklerine yönelik cevapları.

Aynı muhitte veya yakın çevrede ikâmet eden hemşehriler dernekler oluşturmuşlardır. Bu dernekler bir aradalığın sonucuyken aynı zamanda sebebidir de. Zira dernekler ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda sağladığı katkılarla üyelerinin kimliklerini korumalarını ve aynı zamanda aidiyet duygularını artırmalarını sağlarlar. Kaynak kişinin şu sözleri bu durumu göstermektedir:

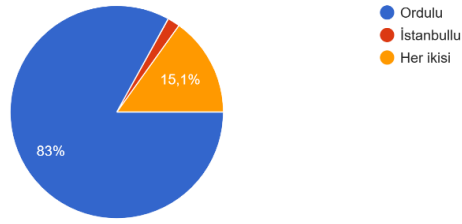
“Bizim ailelerin yüzde sekseni köyle irtibatı kesmediği için çocukların da irtibatı kesilmiyor. Gidip geliyorlar. Ayrıca İstanbul’da bizim köylüler genelde Alibeyköy, Hürriyet Mahallesi, Ok Meydanı Mahmut Şevket Paşa, Ok Meydanı Talat Paşa, Ümraniye Dudullu, Çekmeköy Madenler. Buralarda öbeklenmiş. Yani ferdi olarak uzakta yaşayan aileler az. Genelde hemşehriler birbirine yakın yerlerde yaşıyor. Mesela Çekmeköy’de 150 aile yaşıyor 1-2 mahallede. Dudullu’da 50 aile yaşıyor. Talatpaşa’da 100 aile, Mahmutpaşa’da 50 aile yaşıyor. Onlar 1970’li yıllarda gelmişler. O yıllarda kurulan dernekler öncülük yapmışlar. Herkes akrabasını getirmiş. O mahalle dolunca başka mahalleye gitmişler. Bu şekilde olmuş. Sonra ortak bir paydada buluşmak için dernekler çatı olmuş” (KK 6).

Dernekler dağınık hâldeki hemşehrileri bir araya getirmiş ve onları hemşehrilik paydasında birleştirmiştir. Bunun sonucunda aidiyetleri güçlenmekte ve aynı zamanda bir aradalığın ve dernek faaliyetlerinin etkisiyle kültürel süreklilik de devam etmektedir. Bu durum sonraki kuşaklara da sirayet etmekte ve özellikle Ordu’da doğmadığı için orayla bağı anne babasına göre daha zayıf olan kuşakların memleketlerine yönelik aidiyetlerinin güçlenmesini de sağlamaktadır.

Hemşehrilerin oluşturmuş olduğu yapılar olan STK’lar da dolayısıyla bireylerin kendilerini yalnızlık hissinden kurtardıkları ve ait oldukları bir mekân hâline gelmektedir. STK’lar aracılığıyla memleketindeymiş gibi hissederek aidiyetsizlik sorunu ile karşılaşmamış olmaktadırlar. STK’ların mekân sunumu, etkinlikleri, bireyleri bir araya getiren sosyalleştirici ve kaynaştırıcı yapısı sayesinde birey burada bir aidiyet alanı keşfetmektedir.

Özellikle yeni kurulan ilişkilerde bireylerin birbirlerine sordukları ilk sorulardan birisi de “Nerelisin?” olmaktadır. Bu soruya verilen cevap bireyin coğrafi olarak nereye yönelik bir aidiyet hissettiğini gösterir. Çalışmamız kapsamında katılımcılara yöneltilen “*Kendinizi hangi şehirli olarak tanıımıyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplar içinde “*Ordulu*” baskınken, ardından “*Her ikisi*” cevabı gelmekte ve sonuncu olarak ise yalnızca “*İstanbul*” cevabı gelmektedir.

Kendinizi hangi şehirli olarak tanımlıyorsunuz?
53 yanıt

Şekil 3.11: İstanbul'daki Orduluların Ordu ve İstanbul'a yönelik aidiyet duyguları.

Bu bakımdan İstanbul'da yaşayan Ordulularda Ordu'ya yönelik güçlü bir aidiyet söz konusudur. Bu aidiyetin oluşmasında STK'nın gerçekleştirdiği faaliyetlerin ve STK'ların içinde bulunup etkinliklerine katılım sağlamanın önemli bir rolü vardır. STK'lar toplumsal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerçekleştirdikleri faaliyetler ile üyelerinde Ordu kimliğini canlı tutmakta veya yeniden üretmekte, aynı zamanda kültürel belleğin korunması ve sürdürülmesine katkı sunmaktadır. Bu hareketliliğin sonucunda ise üyeler Ordu'yu yansıtan unsurlara maruz kaldıkça kendilerinde var olan Ordu kimliği canlı kalmakta ve aynı zamanda aidiyetleri de sürmektedir. Diğer taraftan bireyler de ait olma ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyaç da STK'lar aracılığıyla karşılanmış olmaktadır. Kendine benzer olanlarla bir arada olarak daha rahat hisseden bireyler, göç etmeden önce ait oldukları memleketlerinin bir temsilini İstanbul'daki STK'larda bulmakta ve buralarda oluşan çevreye bir yakınlık duymaktadır. Aslında hemşehri derneklerinin oluşmasının sebebi de insanların kendilerine yakın olanlarla bir arada olmak istemesi, bir gruba ait olma ihtiyaçlarıdır. Kaynak kişi hemşehri derneklerinin işleviyle ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

“Derneğin amacı köylüleri bir araya getirmek bir arada tutmak, birlik ve beraberliğin devamını sağlamak. Gelenek ve görenekleri yaşatmak. Kültürümüzü devam ettirmek. Esas amaç bu ama bu kültür biraz köyden çıktığı için İstanbul'da olduğumuz için, İstanbul'da herkes nasıl yaşıyorsa, ortak bir kültür oluşmuş vaziyette şu anda ama biz düğünlerde, cenazelerde, etkinliklerde insanlarımızı bir araya getirebiliyoruz. Mesaj hattımız var. Bir de dernek üyeliği olduğu için, aynı köyden olmaktan dolayı. Bir aidiyet duygusu oluşuyor. Burada bana göre bizim yaptığımız en büyük insanları bir arada tutabilmek. İstedığımız anda istediğimiz köylümüze ulaşabilmek. En önemlisi bu diye düşünüyorum” (KK 2).

STK'ların en önemli işlevlerinden biri insanları bir arada tutmaktır. Bu bir aradalık hemşehrilik etrafında oluşmaktadır. Bunun sonucunda ise kültürlerini koruyabilmekte ve kimliklerini sürdürebilmektedirler. Aynı zamanda bir aradalık ve örgütlü yapı sayesinde şehir hayatının güçlükleriyle mücadele etmekte daha başarılı olmaktadır. Bu dayanışmanın ve

birlikteliğin hemşehrilik bağlamında gerçekleşiyor olması memleketlerine olan aidiyet duygularının da artmasına neden olmaktadır. Çünkü dernekte hemşehrileriyle birlikte olduklarından ve maruz kaldıkları kültürel çevre yine memleketlerinin kültürel yapısı olduğundan dolayı süreç içinde memleketlerine olan aidiyet duyguları memleketlerinden uzakta olmalarına rağmen devam etmektedir. Bu aidiyet duygusunun oluşmasında derneğin örgütleyici yapısının önemli bir işlevi bulunmaktadır. Konacık Köyü Derneği'nin üyeleri ile yapılan görüşmede de bu hususa dikkat çekmişlerdir.

“Günümüzde köydeki sosyal alan, çocuk parkı, okulun önündeki geniş alan vs. olunca şunu fark ettik. 80’li yıllarda biz futbol takımında oynarken, İstanbul çok büyük bir şehir biz birbirimizi göremiyoruz, unutuyoruz. Futbol takımı ile biz bir araya geldik, aileler bir araya geldi, Mesudiye’liler bir araya geldi, gençler bir araya geldi. Bütünleştik. Çocuklar köye gittiklerinde ilgilerini çekecek bir şey lazım, oyun parkı, akşam oynanan voleybol vs. gençler 10-15 yaşlarındakiler köye gitmek istiyorlar. Orada çok güzel arkadaşlıkları oldu. Orada özgürce yaşıyorlar. Özellikle bazı büyüklerimiz orada alıyor, onları gezdiriyorlar. Dağ yürüyüşü yaptırıyorlar. Bunlar dernek aracılığıyla oluyor” (KK 20).

Kaynak kişinin sözlerinden anlaşıldığı üzere İstanbul’da yaşayan ama bir araya gelemeyen, birbiri ile iletişimi olmayan ve memleketlerine yönelik aidiyet hissi fazla olmayan insanlar dernek çatısı altında bir araya geldikten sonra birlik içinde olabilmişler ve hatta birbirlerini tanımaya o zaman başlamışlardır. Bu durum yalnızca yetişkinlere değil çocuklara da sirayet etmiş ve onlarda da memleketlerine yönelik bir aidiyet hissi oluşmaya başlamıştır. Bunun oluşmasında ise derneğin hemşehrileri bir araya toplaması ve hem İstanbul hem de Ordu’da gerçekleştirdiği faaliyetlerin katkısı olmuştur. Bir dernek yöneticisi bu konuyla ilgili olarak değerlendirilebilecek şu sözleri aktarmıştır: “*Gençlerimizin başka derneklerle futbol maçı yapmaları, beraber kahvaltı yapmaları, başka derneklerin etkinliklerine toplu halde gitmeler. Bak mesela gençler, adaya gidiyorlar, bisikletle geziyorlar, toplu halde. Bunlar dernek sayesinde oluyor*” (KK 7). İstanbul’daki gençlerin dernekler aracılığıyla bir araya gelmesi ve diğer derneklerin gençleriyle buluşmalar yapıp kaynaşması hemşehrilik bağlamında aidiyet duygularının güçlenmesini sağlayıcıdır. Aynı şehrin gençleri olarak bir araya geldiklerinde aynı zamanda sonraki süreçlerde de memleket bilinçleri bulundukları çevrenin etkisiyle devam edecektir. Hemşehrilerin çoğunlukta bulunduğu bir çevre dolayısıyla oraya olan aidiyeti de güçlendirir.

Dernek Binalarının Aidiyet Hissinin Tesisindeki Etkisi

Bir olay ya da anı bellekte yer tutarken, olayın yaşandığı mekân ile ilişkilendirilerek kodlanmaktadır. Hatırlamak için bu mekânı çağırmak gerekmektedir. Bellek, her zaman bir mekâna tutunmaktadır (Assmann, 2015). Bu bakımdan mekânlar kişilerin kimliklerinin oluşmasında ve sürekliliğin sağlanmasında katkı sağlar. İnsanlar bir mekâna, hissettirdiği duygular ve hatırlattığı anılar ve hisler nedeniyle bağlılık duyabilir veya tam tersi olabilir. Mekân bağlamsal bir yapı olarak kültürün oluştuğu ve devam ettiği bir alandır. Bireyler kendi kültürel ağlarının örülü olduğu mekânların içinde kendilerini daha güvende hissetmekte ve yabancılaşmaktan çekmemektedir. Bireylerin mekân ile arasındaki ilişkinin algılanabilmesi için toplum yapısı, aidiyet, kültürel uyum ve kimlik gibi kavramların da eş zamanlı şekilde ele alınması gerekmektedir (Hanifehnezhad, 2019).

Hemşehri derneklerinin üyelerini ve hemşehrilerini bir araya getirdiği, toplantılar ve etkinlikler düzenledikleri ve birlikte zaman geçirdikleri mekânlar, dernek binaları veya lokalleridir. Bu mekânlar dernekte değişik olmakla birlikte yörenin kültürel özelliklerini yansıtacak şekilde dizayn edilmekte; fotoğraflar ve yöreyi yansıtan çeşitli simgesel ürünler bulunmaktadır. Bu sayede dernekler aracılığıyla İstanbul'a göç eden Orduluların özlemini duyduğu köylerinin bir temsili dernek binaları aracılığıyla mekânsal bir bağlamda gerçekleştirilmiş olmaktadır. Bazı dernekler bu mekânları çok daha detaylı ve özenli şekilde oluştururken bazılarında ise daha gelişigüzel bir mekân tasarımı ve planlaması görülmektedir. Buna rağmen aynı memlekette insanların bir araya geldiği bir mekân olmasından dolayı dernek binalarının tamamı hemşehrilerinde bir aidiyet hissi uyandırmaktadır.

Pierre Nora'nın ortaya koymuş olduğu hafıza mekânları kavramı dernek binalarının işlevini göstermesi bakımından üstünde durmaya değerdir. Nora'ya göre, hafıza mekânları arasında “Müzeler, arşivler, mezarlıklar, koleksiyonlar, bayramlar, yıl dönümleri, anlaşımlar, kutsal yerler, anıtlar ve anma törenleri, övgü söylevleri, sözlükler” sayılabilir (Nora, 2006: 9). Bu bakımdan dernek binaları içerdiği hatırlatıcı unsurlarla, ürünlerle ve aynı memleketin insanlarını bir araya getiren yapısıyla hafıza mekânı olarak düşünülebilir. Burada gerçekleşen etkinlikler ve yapılan sohbetler bireylerin hafızalarını canlandırıcı ve diri tutucu niteliktedir. Dernek binaları sayesinde bireyler kültürel belleklerdeki unsurları tekrar hatırlamakta veya onlara idman yaptırmaktadır.

Dernek binaları tıpkı bir konsolosluk gibi o şehrin veya köyün farklı bir şehirdeki temsilciliğidir. Bu bağlamda lokalleri oluşturan malzemeler ve buralardaki eşyalar ait olduğu

şehri yansıtır bir mahiyettedir. İnsanlar bu yerlere geldiklerinde kendilerini memleketlerinde hissettirecek bir atmosferi yaşarlar ve rahat hissederler. Aynı zamanda derneklerin de onlara karşı kucaklayıcı olması bireyde ait olduğu yere ulaşma isteğini uyandırmaktadır.

Görsel 3.68: Dernek binasının girişi (Kişisel Arşiv).

Alan araştırması sırasında ziyaret edilen bir dernek binası örneği üzerinden derneklerin aidiyet hissinin oluşmasına olan katkısı somutlanabilir. Ziyaret edilen dernek binasının giriş kapısının üstünde şu yazı yer almaktadır:

“Burası sizin eviniz,

Sayın hemşehrilerimiz

İkinci evinize

Hoş geldiniz”

Hemen girişe asılan bu yazı aracılığıyla insanlara istedikleri zaman ikinci evleri gibi derneğe gelebilecekleri ve orada kendilerini evlerinde ve memleketlerinde hissedebilecekleri

mesajı verilmektedir. Giriş kısmının ardından dernek binasının girişindeki geniş salon kısmında ilçeyle ilgili yöresel eşyalar ve ilçenin önde gelen doğal yerlerinin görselleri yer almaktadır.

Görsel 3.69: Dernek binasında sergilenen yöresel ürünler (Kişisel Arşiv).

Yukarıdaki görselde yer alan eşyalar Ordu ilini yansıtmaları bakımından kayda değerdir. Görseldeki ürünler Ordu ilinin coğrafyasını, yaşam biçimini, ekonomik uğraşlarını yansıtan hatırlatıcı unsurlardır. Farklı bir kentte bu eşyaları görmek Ordulu insanlarda memleketlerine olan aidiyet duygusunu artırıcı bir etki sunmaktadır.

Görsel 3.70: Bazı yöresel ürünlerin fotoğrafları (Kişisel Arşiv).

Geçmişten geleceğe adıyla dernek binasının duvarına asılan ve derneğe gelen misafirlere de gösterilip açıklanan görselde ise Ordu'ya ait yöresel ürünlerin birçoğu tek çatı

altına toplanmıştır. Dernek başkanı gelen konuklara bu görselleri göstermekte ve görseldeki eşyaları tanıtip ne amaçla kullanıldığını anlatmaktadır. Bu görseller aynı zamanda İstanbul’da doğup büyümüş olan genç kuşakların memleketlerine dair kültürel miraslarını öğrenmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda kültürel belleğin korunabilmesi için hatırlamayı sağlayan görsel unsurlardır. Görsellerdeki gibi Ordu’nun kültürel belleğindeki unsurların dernek binasında yer alması bu mekânların Ordulular için memleketlerinin küçük bir temsili olmaları durumunu güçlendirmektedir. Derneklerin faaliyetler gerçekleştirmesi ve hemşehrilerin hep bir arada bulunması ise memleketlerine yönelik bağlılıklarını güçlendirmektedir.

Bazı dernek binalarının mimari tarzı ve renkleri Ordu şehrine yönelik aidiyet duygusunu gösterir tarzdadır. Örneğin Ataşehir Ordulular Derneği, dernek binasını Orduspor’un renkleriyle yani mor ve beyaz olarak boyamıştır. Orduspor’u temsil eden renkler Ordu’ya aidiyet duymada önemli bir göstergedir. Zira hem Ordu’da hem Ordu dışında birçok binanın bu renklere boyandığı gözlemlenmiştir. Dernek binaları da memleketlerine olan özlemlerini, sevgilerini ve aidiyetlerini gösterir şekilde binalarını boyamışlardır. Bu renk seçimi hemşehriler tarafından ilgi çekici ve kültürel kimliklerini hatırlatıcı niteliktedir.

Görsel 3.71: Ataşehir Ordulular Derneği binası (URL-100).

Ordu’dan İstanbul’a göç eden insanlar kentte yeni bir hayat kurarken Ordu ile bağlarını devam ettirmişler ve kültürlerini de sürdürmeye devam etmişlerdir. Ancak yeni bir kültür alanına girmeleri ve ilk kültür alanlarından uzaklaşmaları dolayısıyla kültürlerini sürdürmeleri Ordu’da yaşayanlarla kıyaslandığında aynı oranda olmamaktadır. Bir metropol olan İstanbul’un kozmopolit yapısı ve buradaki yaşam şartları insanların kültürlerini etkilemektedir. Aynı zamanda içinde bulunulan çağın yarattığı küreselleşme, tek tipleşme gibi

çeşitli olgular hızlı ilerleyen teknoloji ve kentleşme ile birleştiğinde insanların kültürlerini sürdürmeleri giderek zorlaşmaktadır. Aynı zamanda modern çağın getirdiği yeniliklerle birlikte yeni nesiller de bu yeni çağın bir bireyi oldukları için kültürel bellekte var olan eski bilgileri yeni modern kuşaklara aktarmak mümkün olamamaktadır (Oğuz, 2007: 32). Bireyler kültüre dair bazı uygulamaları unutup bazılarını devam ettirirken güncel uygulamaları da belleklerine eklemekte ve yeni eklemeler ve geçmiştekilerin yaşadığı dönüşümlerle beraber yaşadıkları kültürel bellek form kazanmaktadır. STK'lar ise kente taşınan insanların kültürlerini sürdürmesine ve kimliklerini korumasına katkı sağlayarak kültürel çeşitliliğin korunmasında yardımcı olmaktadır. Özellikle hemşehri derneklerinin kendi köyleri özelinde yaptığı faaliyetler kültürel belleğin korunmasında ve Ordu kimliğinin üretilmesinde fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda İstanbul'da bir merkeze sahip olan ve bu merkez aracılığıyla da insanları bir araya toplayan STK'lar İstanbul'da küçük bir Ordu yaratarak küreselleşmenin ve kentleşmenin yol açtığı kültürel yok olmanın etkisini azaltmaktadır. Bu noktada dernek binaları, kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği alanlar olması bakımından önemli kültürel bir mekândır ve Nora'nın tabiri ile hafıza mekânı görevi görmektedir (Nora, 2006: 9). Aynı zamanda açık alanlarda da gerçekleştirilen etkinliklerde Ordu'nun kültürel belleğini yansıtan içerikler yer almakta, Ordulu hemşehriler bir araya gelmekte ve bu sayede kültürün kuşaklar arası aktarımı sağlanmış olmakta ve Ordu kimliği korunabilmektedir. Kentte yaşayan insanlar ise kentte yaşadıkları zorluklarla ve uyum sorunlarıyla baş edebilmede hemşehriliğin gücünden yararlanmakta; STK'lar aracılığıyla oluşturulan ve bir Ordu temsili olan bu hafıza mekânlarında kendilerini yalnız hissetmemektedir.

3.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik İşlevleri

Sivil Toplum Kuruluşlarının toplumsal ve kültürel işlevlerinin yanı sıra ekonomik alanda da bireysel ve toplumsal bağlamda işlevleri bulunmaktadır. Özellikle toplumsal işlevleri, ekonomik alandaki işlevleri ile birçok açıdan kesişim göstermektedir. STK'ların ekonomik açıdan işlevsel olabilmeleri için bunu gerçekleştirebilecek güce sahip olmaları gerekmektedir. Maddi kazanç amaçlı olmayan ancak ekonomik açıdan onları işlevsel hâle getirecek ve faaliyette bulunmalarını sağlayacak yollar oluşturabilmek STK'ların işlevsel bir şekilde ve aktif olarak varlıklarını sürdürebilmelerinde büyük önem taşımaktadır. STK'ların toplum yararına olan faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde maddi kaynaklarının yeterliliği önem taşımaktadır. Diğer taraftan çeşitli STK'ların mevcudiyeti toplumdaki ekonomik dengelerin korunması bakımından da önem taşır. Ergil'in ifadesiyle siyasal alan ile ekonomik

alan arasında yer alan sivil toplum, devletin gücünü kontrol altında tutan bir mekanizma görevi yaparken bir yandan da kâr amaçlı kazanç iştahını kamu yararı anlayışı ile terbiye eder (Ergil, 2001: 49). Bu bakımdan STK'lara ekonomik açıdan bakıldığında kendi süreklilikleri için oluşturmaları gereken kaynak, üyelerine veya kitlelerine yönelik sağladığı ekonomik fayda ve toplumdaki ekonomik dengeyi kamu yararına sağlama şeklindeki üç işlev göze çarpmaktadır.

STK'ların çeşitli gelir kaynakları bulunmaktadır. Var olan bu kaynaklar aracılığıyla varlıklarını sürdürebilmekte ve işlevlerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. STK'ların gelir kaynakları türlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Derneklere bakıldığında en önemli gelir kaynakları aidatlar ve bağışlardır. Eğer söz konusu derneğin etki alanı genişse ve güvenilir ve nüfuzlu bir yönetime sahipse derneğin bağışçıları ve bağış gelirleri fazla olabilmektedir. Aidat ise derneklere üye olanlardan alınan belirli miktardaki paradır. Aidat ile derneklerin düzenli bir geliri olmaktadır. Derneklerin belirledikleri aidat fiyatları, üye sayılarının niceliği gibi faktörler aidat gelirlerinin azlık ya da çokluğunu belirleyen etmenlerdir. Ordu ilinde bir federasyon başkanı gelir kaynaklarını şöyle ifade etmektedir:

“Bazı derneklerin giriş aidatı var. Tüzüklerinde var veya aidat. O da tüzükle belirlenir veya genel kurulda şey edilir. Bir diğer gelir kaynağı bağışlardır. Bir de yaptıkları faaliyetlerden elde ettikleri kazançlar ama o genelde kazanç olmuyor zarar oluyor. Mesela sanatçı geliyor. Orada biri bağışçı olursa, sponsor olursa oluyor olmazsa zarar oluyor” (KK 3).

Bir köy derneğinin başkanı ise maddi gelirlerini şöyle ifade etmektedir:

“Derneğimizin mülkiyeti bize ait. Arka tarafta bir yer var, oradan da belli bir ücret, kira alıyoruz. 300-350 üyemizden de aidat alıyoruz. Ayrıca bir şey yapacak olursak da salgın yapıyoruz, ayrıca topluyoruz falan” (KK 2).

Derneklerin gelir kaynaklarında bazı önde gelen kişilerin sponsorlukları da önemli yer tutabilmektedir. Bu kişiler aracılığıyla sürekli bir arayış içine girmeye gerek kalmadan derneğin yapacağı etkinlikler için bir kaynak oluşturulabilmektedir.

“En önemli gelir kaynağımız, her yaptığımız büyük faaliyetlerde köyümüzün 25-30 önde gelen iş insanı vardır. Onların sponsorluğunda yapılır. Yoksa üye aidatları sadece işletme giderlerini karşılar” (KK 6).

Derneklerin gelirlerinde önemli payı olan bağışlar çeşitli yöntemlerle toplanmaktadır. Hemşehri dernekleri genellikle ilişki içinde oldukları hemşehrilerini ziyaret ederek ihtiyaç duyulan gereksinimleriyle ilgili taleplerde bulunmaktadır.

“Her derneğin dışarıdan muhabbeti varsa dışarıdaki insanlardan da alıyor. Dernek yönetiminin veya başkanının ilişkisine, muhabbetine bağlı. Eskiden gidip istiyorduk ama şimdi bilmiyorum ben kendim isteyemiyorum ama isteyen arkadaşlar var. Ama o insanlar da (bağışçı) bu işten bıktı. Çünkü devamlı gidiyorsun, istiyorsun ama bir teşekkür bile etmiyorsun, sadece işin düşünce gidiyorsun. Şimdi zor. İnsanların mali durumu da sıkıntı” (KK 3).

Bu şekilde bağış toplamak her zaman istenilen hedefte olmamaktadır. Bu nedenle farklı yöntemler kullanılarak bağışların oranı artırılmaya çalışılmaktadır. Örneğin piknik şöleni gibi etkinliklerde çekilişler gerçekleştirilerek bilet satılmakta ve buradan derneğin hedefleri için gelir elde edilmektedir. “*Etkinliklerde bilet paralarıyla derneğe katkı oluyordu. Açık artırmayla bir televizyon ortaya konuyor ya da herhangi bir obje. Kazanan kişi onu da derneğe veriyordu sonunda yine*” (KK 21). Katılımlı gözlemin gerçekleştirildiği piknik şölenlerinde de bu doğrultuda bilet satışları gerçekleştirilmekte ve çekilişler yapılmaktadır.

Diğer bir gelir elde etme yolu ise ürün satışlarıdır. Dernekler burs vermek, sosyal yardım yapmak ya da bir etkinlik gerçekleştirmek için kaynak ihtiyacı duyduklarında çeşitli yollarla ürün üretip hitap ettikleri kesime ya da genele bunları satmaktadırlar. Bu ürünleri almak isteyenler de bunu bir yardım olarak gördükleri için değerinin üstünde fiyata almaktalar ve aslında bir nevi bağışta bulunmaktadırlar. Örneğin görüşme gerçekleştirilen bir köy derneği yöneticisi duvar saati yaptırıp köyde bunu sattıklarını belirtmiştir (KK 7). Farklı bir köy derneğinin üyesi ise öğrencilere burs verebilmek için nasıl çalıştıklarını şöyle ifade etmiştir:

“Burs vermeye ilk başladığımızda biraz daha durumu iyi olanlardan yardım eder misiniz vs herkes gönlünce yardım ediyor ama biz kadınlar gece üçe kadar burada çalışıp işte ahşap boyadık, kumaş boyadık, dikişler diktik, kermesler yaptık, sattık. Hem boyalarımızı kendimiz alıyorduk, bir tane kendimiz alıyorsak bir tane derneğe onu da satıp tekrar bursa aktarıyorduk. Sonra erişte, makarna, kuşburnu, 2. El eşyalar, aklınıza ne gelirse, değeri olan ne varsa, para edecek çoğu şeyi sattık, kermesler yaptık. Pandemi biraz engelledi. 2. el eşyalardan iyi para kazandık” (KK 22).

Bir başka köy derneği sponsorlar bularak takvim oluşturmaktadır. Buna karşılık sponsorlara takvimde yer vermektedir. Bu takvimleri de eğitime destek adına hazırlattıklarını belirtmektedirler.

Görsel 3.72: Bir derneğin hazırlattığı takvim (URL-101).

Derneklerin en büyük kaynağı insandır. Birçok insanı bir çatı altında ve aynı motivasyon içinde bir noktada buluşturan dernekler; farklı statüde, yaşta ve özellikte birçok insanla etkileşim içindedir. Ortak bir sivil toplum paydası altında bir araya gelen insanların oluşturduğu bu örgütlenme modelinin içinde var olan farklı statüdeki insanlar, gruba bir güç kazandırmaktadır. Bu güç sayesinde gurubun içindeki veya çevresindeki bireylerin sorunlarının çözülmesi ve taleplerinin karşılanması için daha güçlü adımlar atılabilmektedir. Sahip olduğu insan kaynağı, derneğin ekonomik gücünün de kapsamını belirlediği için önemlidir. Dernek mensuplarının ekonomik güçleri aynı zamanda derneğin gücünü ve etki alanını da genişletmekte ve aynı zamanda insan gücünü artırmasını da sağlamaktadır.

Derneklerin maddi güce sahip olmalarının gerekliliğini göstermesi ve bu amaç doğrultuda nasıl bir strateji ve yol izleyebildiklerini genel hatlarıyla göstermesi bakımından bir köy derneğinin yer almak için oluşturduğu şu stratejiye bakmakta yarar vardır:

“Yer almakla alakalı stratejimiz 3 basamaklı. İlki bir gece düzenlemek, onu yaptık. Oradan bir bütçemiz oluştu. Bu gece için bütün esnafı gezdik. Gölköy’deki bütün esnafı ben dernek başkanı olarak gezdim, bilet sattım. Gece şöyle: 250 TL bilet ile yemekli bir gece yaptık. Katılımcılar içinde farklı siyasi partilerden milletvekilleri veya adaylar vardı. Hem siyasileri çağırdığımız hem de toplumumuzu birleştirici olsun diye yaptık. Beklentilerimizin altında olsa da maddi getirisi oldu. Getiri şöyle: Bilet alan oldu, Gölköy esnafından, gelemeyen esnaflarımızdan 3 bin, 10 bin veren oldu. Orada Gölkey’e bağlı STK başkanlarımızdan, iş

insanlarımızdan bağışlar oldu. Bu gece bir start oldu. Çünkü bugünkü şartlarda bu parayla hemen yer almak mümkün değil. Ama toplumu bir şeye inandırmak lazımdı. Bunu yapmış olduk. İkinci ayağı ise, şimdi çeşitli ilişkilerle çeşitli iş insanlarımıza gideceğiz. Onlardan vade farksız, TL olarak borç alacağız. Bunu bir avukat tarafından, protokol halinde düzenleteceğiz. Örneğin 50 iş insanımıza gideceğiz, 2 yıl sonra geri ödemeli borç alacağız. Üçüncü ayağı ise bu borç aldığımız parayla ve şu anki hali hazırdaki parayla yeri satın alacağız. Sonra toplumumuza 1000'er TL salgın diyoruz biz eskiden, 1000'er TL bağış toplayacağız. Her kişinin verme zorunluluğu olan. Artık yerimiz var ve buranın borcu var. Bunu ödememiz gerekiyor diyerek para isteyeceğiz. Yeri satın alıp tapuyu aldığımızda toplumumuzun her biri bağış verecektir" (KK 10).

Vakıflarda ise üyelik sistemi bulunmadığı için aidat gelirleri yoktur. Ancak vakıflar maddi ve manevi yardım amaçlı kurulan STK'lar olduğu için bağışçıları ve topladığı yardımlar fazladır. Bu bağışlar nakdi olabilirken taşınmaz da olabilmektedir. Bunun neticesinde vakıfların kira geliri gibi sabit gelirleri de olabilmektedir. Aynı zamanda düzenli bağış kanalları da açarak insanlardan düzenli şekillerde de bağışlar toplanabilmektedir. Örneğin Ordulular Vakfı'nın internet sayfasında **Bağış Yap** başlığı açıp bunun altında **Acil Yardım, Zekât Ver, Eğitim Yardımı, Sosyal Yardımlar, Eğitim Bursu, Nakdi Yardım** şeklinde seçenekler sunmaktadır (URL-102). Bu bağışların oranı nispetinde vakıflar yardım kampanyalarını ve diğer faaliyetlerini gerçekleştirebilmektedir.

STK'ların maddi gelirlerini sağlamalarında güvenilir olmalarının etkisi büyüktür. Özellikle STK'lara bağışta bulunarak toplum yararına faaliyette bulunmak isteyen ya da ihtiyaç sahiplerine ulaşmak isteyen kişiler, yardımlarının doğru şekilde değerlendirilmesini beklemekte; dolayısıyla güvene ihtiyaç duymaktadırlar (Greenhalgh ve Montgomery, 2024: 127). Bir dernek yöneticisi bu durumla ilgili şunu ifade etmektedir: *"Gelir kaynağı aidatlar haricinde geliri, ekonomisi iyi olan insanların bağışlarıyla oluyor. Biz burs almak için gidiyoruz. 20-30-40 bin bağış yapanlar oluyor. Bunun için yönetimde güvenilir insanların olması gerekiyor"* (KK 9).

STK'ların faaliyetlerini sürdürebilmeleri için kaynak oluşturmaları gerekmektedir. Kaynak oluştururken ise insanlarla kurulan ilişkiler, kaynak oluşturmak için gerçekleştirilecek faaliyetlerin niteliği ve niceliği ve STK'ya ve onun yöneticilerine olan güven önem taşımaktadır. STK'lar sahip oldukları kaynakları ve güçleri aracılığıyla üyelerine veya hemşehrilerine maddi bakımdan fayda sunabilmektedir.

Yeterli derecede imkâna ve güce sahip olan STK'ların hemşehrilerine ekonomik açıdan çeşitli katkıları olabilmektedir. Ordulu STK'lar kurdukları sosyal medya grupları

aracılığıyla ve gerçekleştirdikleri etkinliklerle farklı meslek kollarındaki insanların birbirlerini tanımasına aracılık etmektedir. Bu doğrultuda hemşehriler arasında oluşan ilişkiler neticesinde alışverişte birbirlerini tercih etme durumu ortaya çıkmaktadır. Hemşehrilerin birbirlerine karşı olan kökenselel aidiyetlerinden dolayı farklı bir şehirde birbirlerine daha fazla güvenmeleri, birbirlerine destek olmak istemeleri ve dayanışma içinde olmaları ve aynı zamanda memleketlerine ve oranın insanlarına katkıda bulunmak istemeleri bu duruma sebep oluşturmaktadır. Aynı zamanda hemşehrileri ile olan ortak kültürel belleklerinin ve aynı dili konuşuyor olmalarının ticari ilişkilerde kolaylık ve fayda sağlayacağı düşüncesi de bu durumu etkilemektedir. STK'ların hemşehrileri yüz yüze ve dijital mecralar aracılığıyla bir araya getirmesi ve hemşehriler arasında bir etkileşim oluşturmaları sonucunda da insanların içlerinde var olan bu hisler ve düşünceler eyleme geçme fırsatını bulmaktadır. Özellikle hemşehri derneklerinin sosyal medya gruplarında İstanbul'da iş yapan insanlarla ilgili çeşitli paylaşımlar olabilmekte veya dernek yöneticileri bu kişilere yaptıkları ziyaretleri paylaşmaktadır. Kişilerin meslekleri ile ön plana çıktıkları bu gruplar aracılığıyla hemşehriler birbirlerinin iş kollarını öğrenmekte ve kendi içlerinde bir dayanışma ağı oluşmaktadır.

STK'lar yöresel ürünlerin pazarlanmasına çeşitli açılardan destek olmaktadır. Aynı zamanda yöresel ürün satışı yapan hemşehrilerini de desteklemektedir. Bununla ilgili kaynak kişi şunları ifade etmiştir:

“Bizim orada süttten başka bir şey yok. Bizim orada bir peynirci var. Arada o geliyor. Ayda bir falan geldiğinde buraya yardımda bulunuyoruz. Mesela Üsküdar'ın bir organizasyonu vardı. Stant açmışlardı, hemşehri standı. Orada Ordulular standı diye açtık. Aybastı'dan peyniri, bizim oradan fındık kırma için bir yer açılmıştı onu. Getirdik oraya. Ürünlerini pazarladılar, sattılar” (KK 4).

Hemşehri dernekleri aracılığıyla Ordu'dan yöresel ürün getiren hemşehriler bunları İstanbul'da satabilecekleri alan ve imkân bulabilmektedir. Bunun için en uygun olan yer ise etkinlikler olabilmektedir. Özellikle Ordu Tanıtım Günleri aracılığıyla Ordu'nun yöresel ürünleri İstanbul'daki Ordulular ve diğer ziyaretçilerle buluşmaktadır. Bunun dışında diğer hemşehri derneklerinin organize ettikleri etkinliklerde de bir pazar alanı oluşabilmekte ve özellikle yöresel ürünlerin alışverişi yapılmaktadır. Katılımlı gözlemin gerçekleştirildiği bir piknik şöleninde Ordu'nun Kumru ilçesinden etkinliğe katılan belediye başkanı Kumru'dan İstanbul'a peynirlerin, kırılmış fındıkların geldiğini belirtip İstanbul'daki hemşehrilerinden de gelen bu ürünlerden almalarını ve bu şekilde girişimci hemşehrilerine destek olmalarını istemiştir (URL-103).

STK'ların yöresel ürünlerin tanıtımına ve İstanbul'da pazarlanmasına olan faydası Ordu'nun yöresel ürünlerinin daha geniş kitleye ulaşmasını sağlarken aynı zamanda bu ürünlerin ticaretini yapan hemşehrilerinin ekonomik açıdan ilerlemesine katkı sunmaktadır. Ordu'da ticaret yapan veya İstanbul'da ticaret yapan birçok Ordulu esnaf veya iş insanı STK'lar aracılığıyla hem çeşitli etkinlikler vasıtasıyla bir pazar imkânına kavuşmakta hem de STK'ların İstanbul ve Ordu'daki hemşehriler arasında sağladığı iletişimin etkisiyle yaptıkları işten hemşehrilerini haberdar edebilmektedir. Bir başka dernek yöneticisi de yöresel ürünlerin pazarlanması ile ilgili şu örneği vermiştir:

“Geçen sene yazın belediyenin etkinlik alanı var, orada bütün derneklere ve bize de yer verdi. Oraya memleketten kendi yöresel ürünlerimizi getirterek pazarlanmasını sağladık. Satışımız vardı. Mesudiye Belediyesi aracılığıyla ürünler getirildi. Biz hiçbir ücret talep etmedik, memleketimiz tanıtılsın dedik. Erişte, kuru ekmek, kestane balı, fındık, çay, helva, çökelek, peynir, yağ, turşu çeşitleri gibi birçok ürün getirilip orada pazarlandı” (KK 8).

STK'ların ekonomik açıdan sağladıkları en önemli faydalardan bir tanesi ise hemşehrilerine iş imkânı sunmaktır. Bu çeşitli yollarla olabilmektedir. STK'nın iletişim kanalları aracılığıyla çeşitli iş duyuruları paylaşılmakta ve iş arayan hemşehriler buraya yönlendirilmektedir. Bunun dışında özellikle STK yöneticilerine gelen talepler doğrultusunda hemşehrilerin iş bulmalarına katkı sunulmaktadır. STK yöneticileri konumları gereği geniş bir iletişim ağına sahip olmaktadır. Bu sayede iş imkânlarından da haberdar olabilmekteler veya iş arayacak kişilere referans da olabilmektedirler. Aynı zamanda hemşehrilerin içinde işveren konumunda olup bu doğrultuda arayış içinde olanlar da olmaktadır. STK'lar ve yöneticileri de bu noktada bir aracı görevinde olmaktadır (KK 4).

STK'lar İstanbul dışında memleketlerinde de çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde ekonomik açıdan katkı sunmaktadır. Bununla ilgili kaynak kişi şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ordu'daki etkinliklere ekonomik olarak da katkımız oluyor. Örneğin belediye başkanımız geliyor, 1 sanatçı yazıyor, 1 güreşçi yazıyor vs. Dernekçilerimiz iş adamları aracılığıyla ilçemize çok büyük katkıları oluyor, maddi ve manevi” (KK 13).

STK'lar İstanbul'da yer alan iş insanlarını bir çatı altında toplamaları, onları organize edebilmeleri ve onlarla iletişim hâlinde olmalarının etkisiyle memleketlerindeki ekonomik katkı gerektiren birçok hususta destek sunabilmektedir.

STK'ların ekonomik işlevleri arasında toplumsal boyutu daha ön planda olan yardım ve dayanışma rolü ön plandadır. Ordulu STK'ların en temel misyonu yardımlaşma ve

dayanışma üzerine kuruludur. Bu yardımlar hem maddi hem de manevi boyutludur. STK yöneticileri ve üyeleriyle yapılan görüşmeler ve yapılan gözlem ve doküman incelemeleri sonucunda STK'ların şu başlıklarda ekonomik açıdan destek sağlayıcı konumda oldukları tespit edilmiştir:

- Burs ve eğitim desteği
- Gıda yardımı
- Kıyafet yardımı
- Ulaşım yardımı
- Sağlık yardımı
- Özel günlere yönelik yardımlar
- Kira yardımları
- Üyelerine veya hemşehrilerine pazar oluşturmak konusundaki yardımlar
- İstihdam sağlama

Ancak burada her dernek ve vakıf özelinde genel bir söylem oluşturmak yerine daha mikro bir şekilde dernek ve vakıfları ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Kimi kuruluşlar birçok alanda aktifken kimileri yalnızca ekonomik alanda aktif olmakta, bazıları ise hiçbir alanda aktif olmamaktadır. Bu nedenle ekonomik açıdan dernek ve vakıflar değerlendirildiğinde her kuruluşun aynı oranda bir etkililik derecesinde olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim derneklerle yapılan görüşmelerde ve yapılan doküman incelemelerinde bazılarının maddi konularda hemşehrilerine katkı sağlamada daha ileri seviyede olduğu sonucuna varılırken bazı derneklerin ise eylem noktasında zayıf oldukları fark edilmiştir. Bu konuda dernek ve vakıflarda yöneticilik yapan bir kaynak kişiye göre bazı dernekler ilçe derneği olarak veya federasyon olarak kurulmasına ve hitap ettiği kitlenin geniş olmasına rağmen hiçbir faaliyette bulunmamakta; ancak öte yandan bazı köy dernekleri küçük çaplı olmalarına ve köy dernekleri olmalarına rağmen faaliyetler bakımından ve sahip oldukları imkânları bakımından daha ileri seviyede olmaktadır (KK 12). Dolayısıyla dernek ve vakıfların ekonomik imkânlarının fazla olması ekonomik faaliyetlerinin de artmasını sağlamaktadır. Ancak ekonomik açıdan işlevsel olmaksızın tek etken bu değildir. Asıl önemli nokta dernek veya vakıf yöneticilerinin yaptıkları işi sahiplenmeleri, kuruluşlarının amacı ve hedefleri doğrultusunda faaliyet içinde bulunma arzusu ve heyecanına sahip olmalarıdır. Nitekim bu yönde bir istek olduğunda gerekli imkân da oluşturulabilmektedir. Şu anda maddi açıdan yeterli imkâna sahip olanlar, bunu önceki yıllarda yapmış oldukları çalışma ve

mücadeleye borçludurlar. Bunun neticesinde dernek veya vakıfları için elde etmiş oldukları kazanımları hemşehrilerine hizmet noktasında kullanabilmektedirler. “*STK’lar hemşehrilere ekonomik açıdan destek olmalı mı?*” Sorusuna katılımcıların verdikleri cevap oranları şu şekilde olmuştur:

Şekil 3.12: STK’lar hemşehrilerine ekonomik açıdan destek olmalılar mı?

STK’ların ekonomik açıdan işlevselliği hemşehrilerin kentte birbirleri ile olan kenetlenmelerini ve birbirlerine olan bağlılıklarını artırıcı bir etkiye de sahiptir. Dernekler ve vakıflar aracılığı ile birbirleri ile tanışan hemşehriler günlük hayattaki ticari işlerini, alışverişlerini de birbirlerinden yapmakta ve bunun sonucunda hem hemşehrilik bağları güçlenirken hem de birbirlerine ekonomik bakımdan destek de olmuş olmaktadır. Bu durum aynı zamanda Ordulu kimliklerinin sürdürülmesine de katkı sağlarken aynı zamanda birbirleri ile iletişim halinde kalıyor olmaları neticesinde kültürel belleklerini de korumalarına olumlu şekilde etki etmektedir. Kalabalık kent nüfusu içinde güvenebilecekleri kişiler olarak hemşehrilerini tercih etmeleri neticesinde bu alışverişten ticari olarak fayda gören hemşehriler de olmakta; bunun sonucunda ise memleketlerine olan aidiyet duygusunda da bir artış görülmektedir. Neticede hemşehriler kent hayatında STK’lar aracılığı ile birbirlerinden haberdar olabilmekte, tanışabilmekte ve bunun sonucunda kendi aralarında bir ekonomik alan oluşturabilmektedirler.

SONUÇ

Bu çalışmada İstanbul'daki Ordu ili sivil toplum kuruluşları, sosyo-kültürel açıdan incelenmiş ve özellikle hemşehri derneklerinin yoğun olduğu tespit edilmiştir. Çalışma bu nedenle hemşehri dernekleri odağında yürütülmüş, ancak federasyonlar, konfederasyonlar ve az sayıdaki vakıflar da analiz edilmiştir.

Ordu, İstanbul'a yoğun göç veren illerden biridir. Göçlerin başlaması 1940'lı yıllara dayanmaktadır ve özellikle iş imkânları ile daha önce İstanbul'a yerleşmiş hemşehrilerin etkisiyle bu göçler artarak devam etmiştir. Göç edenler, genellikle önceden yerleşmiş yakınlarının yanında kalıp iş bulduktan sonra yakın yerlerde kendi evlerine taşınmakta ve böylece İstanbul'un belirli semtlerinde memleketlerinin bir temsilini oluşturmaktadır. Bu süreçte hemşehriler birbirlerine destek olmuş, zamanla dernekler kurarak dayanışmayı kurumsallaştırmışlardır. Derneklerin oluşması ile birlikte hemşehrileri İstanbul'da bir arada tutacak, çeşitli sebeplerle bir araya toplayacak bir alan da oluşmuştur. Zira zaman geçtikçe hemşehriler İstanbul'un farklı ilçelerine dağılarak birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Hatta yeni kuşaklarda bu uzaklaşma daha görünür olmuştur. Bu bakımdan çeşitli STK'ların kurulması zamanın ve mekânın etkisiyle birbirinden uzaklaşmaya başlayan hemşehrileri çeşitli etkinliklerle ve faaliyetlerle bir araya getirme fırsatı sunmuştur.

İstanbul'da çok sayıda Ordulu hemşehri derneği bulunmaktadır. Bu derneklerin temel amacı hemşehrileri bir araya getirmek, destek olmak, kültürel faaliyetler düzenlemek ve öğrencilere burs sağlamaktır. Ancak derneklerin faaliyet düzeyleri ve üyelerin aidiyet duygusu arasında farklılıklar mevcuttur. Bazı dernekler daha aktif ve katılımcıyken, bazılarında etkinlikler sınırlı kalmakta ve katılım düşük olmaktadır. Federasyonlar ve konfederasyonlar ise üst merci olmaları dolayısıyla daha geniş bir kapsama sahiptir. Vakıflar ise genellikle sosyal yardım faaliyetlerine ağırlık vermektedir.

STK'ların temelinde yardımlaşma yatmaktadır. Bu yardımlaşma maddi ve manevi, doğrudan ve dolaylı olabilmektedir. İstanbul'daki Ordu ili STK'ları da bu bakımdan yardımlaşma ve dayanışmayı ön plana koymaktadır. En önde geleni ise öğrencilere sağlanan burslardır. Birçok dernek ve vakıf imkânları ölçüsünde öğrencilere burs vermeye çalışmaktadır. Burs vermek, STK'ların itibarını artıran ve toplumsal faydasını gösteren bir uygulamadır. Görüşmelerde yöneticiler burs verdikleri öğrenci sayısını özellikle

vurgulamışlardır. Diğer yandan sosyal yardımlar özellikle vakıfların daha fazla ilgilendiği alandır. Ramazan ayında ve afet zamanlarında yapılan yardım faaliyetleri hemşehrilerin dayanışmasını güçlendirmektedir. Bu yardımların oluşturulmasında hemşehrilerin sağladığı katkı ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra STK'lar ve özellikle hemşehri dernekleri, üyelerinin kentte yalnız hissetmemesi ve kendine yakın kişilerle bir arada bulunmasına katkı sağlamaktadır. Bu bakımdan manevi açıdan da destek sağlayıcıdır. Bu destek her STK için eşit düzeyde değildir; özellikle birlik ve beraberliğin güçlü olduğu köy derneklerinde bu durum daha belirgindir. Ancak Covid-19 pandemisi boyunca etkinliklerin kısıtlanması, STK'ların faaliyetlerini zorunlu olarak kısıtlamış ve bu durum dayanışma ve kültürel paylaşım açısından zorluklar yaratmıştır. Bu süreç, STK'ların dijital platformlarda daha aktif rol almasının gerekliliğini ortaya koymuştur ve bazı STK'lar bu doğrultuda faaliyetler gerçekleştirmiştir.

STK'lar çok sayıda hemşehriyi bir arada toplayan organizasyon yapıları dolayısıyla siyasetçiler tarafından oy kaynağı olarak görülmektedir. Bu durum STK'ları, siyasetçiler gözünde önemli bir konuma taşımaktadır. Çeşitli partilerden siyasetçiler STK'ların faaliyetlerine katılım sağlamak ve bu alanlarda kendilerini anlatma fırsatı bulup oy istemektedirler. STK'lar ise bu durumu kendi lehlerine kullanmayı amaçlarlar. Bu yakınlığı hem üyeleri için hem memleketleri için kullanırlar. Diğer taraftan STK yöneticileri şahsi olarak da bu durumu kullanırlar. Zira birçok STK yöneticisi siyasete atılmış ve birçoğu da atılmaya devam etmektedir. Hem yerel yönetimlerde hem de genelde STK'larda görev almış birçok insan bulunmaktadır. İnsanların hemşehrilerini siyaseten önemli noktalarda görmek istemesinden dolayı bu durum anlaşılırdır. Zira görüşme yapılan kişilerin ve yerel medyadaki birçok yazı ve konuşmaların da gösterdiği üzere insanlar hemşehrilerinin siyasette yükselmesini kendi lehlerine görmekteler ve bunu istemektedirler. Hatta seçimlerde hemşehrilerinden aday olup da başarılı olanlar olmadığında bu durum eleştirilmektedir. STK'ların siyaset ile hemşehrileri arasında sağladığı en doğrudan fayda ise aralarında kurduğu köprüdür. Birçok insan bireysel olarak taleplerine karşılık bulamadığında, özellikle yerel yönetimlere STK kanalı ile ulaşmakta ve STK'nın sahip olduğu nüfus gücünün bir baskı unsuru hâline dönüşmesi ile talebine karşılık bulabilmektedir.

STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin ve insanları bir araya getirmesinin Ordu kimliğini sürdürmede ve korumada etkisi bulunmaktadır. Memleketten uzakta gerçekleştirilen faaliyetlerde memleket kavramı ön plana çıkmakta ve kültürel belleği yansıtan maddi ve

maddi olmayan çeşitli unsurlar yer almaktadır. Bu minvaldeki faaliyetlerin sürekliliği STK'ların toplumsal ve ekonomik işlevleri ile birleştiğinde hemşehrilerdeki Ordu kimliğinin sürmesine veya bazılarında yeniden yaratılmasında katkı sunmaktadır. Zira İstanbul'da doğmuş olan Ordu kökenli bazı hemşehriler STK'lar aracılığı ile kimliklerini yeniden üretebilmektedir. Diğer yandan STK'ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin Ordu kültürünü korumada, kültürel belleği canlı tutmada ve gelecek kuşaklara aktarmada rolü bulunmaktadır. Gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerde Ordu'nun kültürel belleğinde var olan ancak bazılarının unutulmaya yüz tuttuğu bazılarının ise yeni kuşaklar tarafından bilinmediği çeşitli pratikler, maddi ve manevi unsurlar canlandırılmakta, tekrar edilmekte ve bazıları ticari bir değer hâline getirilerek kültür ekonomisi bağlamı içinde canlı tutulmaktadır. Ancak STK'ların bu yöndeki faaliyetlerinin niteliği ve niceliği tartışmalıdır. Zira daha planlı, sistemli, STK'ların kendi içlerinde ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde bulunduğu ve doğrudan kültürü koruyup geleceğe aktarmayı hedefleyecek faaliyetlere ihtiyaç vardır. Bazı dernekler bu hususta daha kapsamlı çalışıyor olmakla birlikte onlar da çok genele hitap etmeyip yalnızca kendi köylerine hitap etmekle kalmaktadır. Ancak yine de STK'ların bu yöndeki çalışmaları kültürel unsurların daha görünür olmasına katkı sağlamak ve insanlarda kültürlerine yönelik bir merak ve heyecan uyandırmaktadır.

STK'lar İstanbul'un farklı noktalarındaki insanları bir çatı altında bir araya getirmekte, birbirleri ile tanışmalarını ve kaynaşmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucunda bu kişiler hemşehrilik paydası altında İstanbul'da birbirlerini tanıdığından aralarında bir kökensel yakınlık meydana gelmektedir. Bunun sonucunda ise kendinden olana daha çok güvenme hissi ortaya çıkmakta ve bu durum alışverişlerde ilk olarak birbirlerini tercih etmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bunun sonucunda ise ekonomik açıdan hemşehriler arasında bir iş birliği meydana gelmiş olmaktadır. Tabii ki alışverişte iki tarafın tutumu, yaklaşımı ve kişiliği bu ticaretin devamlılığı noktasında belirleyicidir. Ancak insanlar ilk olarak hemşehrilerini tercih etmektedirler. STK'ların sosyal medya kanallarında da farklı iş dallarından kişilerin bilgilerinin verilmesi ya da bu kişilerin kendilerini tanıtmaları ile bu alandaki birbirini destekleme durumu daha da yaygınlaşmaktadır.

Alandaki kişilerle yapılan görüşmeler, gözlemler ve dijital mecra taramaları ile oluşturulan bu çalışma sonucunda sıralanabilecek öneriler şu şekildedir:

- İstanbul'daki Ordu ili STK'ları arasında bir uyum olmalı ve bu uyum çerçevesinde ve dayanışma içinde hareket edilmelidir. Bu iş birliklerine yerel yönetimler de dahil edilmelidir. Örneğin ortak projeler geliştirilebilir; ekonomik ve kültürel üretim sağlanabilir ve istihdama katkıda bulunulabilir.
- STK'ların iş birliği içinde çalışabilmeleri ve birbirlerine karşı destekleyici olabilmeleri için STK'ların birbirleri ile çalışmayan ahenkli bir yapı içinde yer almaları, birbirlerinin rakibi olmayıp tamamlayıcısı olmaları gerekmektedir.
- Yeni kuşakların STK'lara aktif katılımını sağlayacak planlamalar gerçekleştirilmelidir. Bu doğrultuda gençlik kolları kurup onlara sorumluluklar vermek ve STK çatısı altında kendi faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri alanı ve imkânı yaratmak yarar sağlayıcıdır.
- İstanbul'a eğitim için gelen öğrencilere yönelik burs hizmetleri artırılmalıdır. Ancak yalnızca burs vermekle kalmayıp öğrencilere rehberlik de yapılmalı ve çeşitli eğitimlerle ve yardımlarla öğrencilerin hem iş hayatına hazırlanması sağlanmalı ve aynı zamanda Ordu kimliklerini sürdürmeleri hedeflenmelidir.
- Kadınlara STK'ların içinde daha fazla rol vermek, özellikle yönetim kademelerine de dahil etmek gerekmektedir. Aynı zamanda ev hanımı olan birçok kadın için çeşitli sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyet alanları oluşturulabilir.
- Kadınlara ve gençlere STK'ların yönetim kademelerinde görevler verilmelidir.
- Dernek lokallerinin herkesin kullanımına açık hâle getirilmesi gerekmektedir. Zira bazı dernek lokallerine kadınlar dahil olamamaktadır. Aynı zamanda lokaller kapalı tutulmayıp insanların gün içinde sosyalleşebileceği, vakit geçirebileceği sosyal alanlar haline getirilmelidir.
- STK'lar hemşehrilerinin şehre dengeli bir şekilde uyum sağlamalarında yani şehre adapte olurken Ordu kültürünü de yaşatmalarında bir aracı konumundadır. Bu bakımdan hemşehrilerin hem İstanbul'a hem de Ordu'ya yönelik aidiyetlerini artıracak şekilde çalışmalar gerçekleştirmeleri, insanların memleketleri ile bağlarını sürdürürken aynı zamanda hayatlarını sürdürdükleri şehirden de uzaklaşmadan orayla da uyum içinde yaşamaya devam edebilmeleri açısından katkı sağlayıcı olacaktır.
- STK'ların profesyonel ve başarılı bir imaj ortaya koymaları, Ordu ilinin imajına da katkı sağlayıcı nitelikte olacaktır. Bu bakımdan STK'ların hem kendi imajlarını geliştirecek nitelikte çalışmalar ortaya koymaları hem de Ordu imajını geliştirecek çabalar içinde olmaları gerekir. Ordu ilinin kültürü, sanatı, tarihi, doğal güzellikleri

diijital yöntemlerin de kullanıldığı çeşitli etkili yollarla tanıtılmalıdır. Bu çabalar aynı zamanda Ordu kültürünün sürdürülebilirliği açısından ve Ordu kimliğinin korunması açısından da katkı sağlayıcı olacaktır. Ayrıca STK’ların gerçekleştirdiği faaliyetlerin Ordu ilini yansıtacak kültürel içerikte olması ve STK’nın kurumsallığını ve imajını yükseltecek nitelikte olması gerekmektedir.

- Özellikle hemşehri derneklerine yönelik var olan “oyun yeri” gibi olumsuz düşüncelerin ve algıların sona ermesini sağlamak için faaliyetler yürütülmeli.
- STK’lar siyasi amaçlardan uzak tutulmalıdır. STK’lar farklı görüşlerden insanları barındıran örgütlenmelerdir. Bu bakımdan STK’ları siyasi bir eğilime indirgemek kapsayıcılığına ve aynı zamanda STK kavramının doğasına zarar verecektir.
- Kültürel faaliyetler konusunda daha sistemli çalışmalar yapılmalı, popüler kültür unsurları yerine Ordu’yu simgeleyen unsurlara yer verilmeli ve bunlar bir süreklilik içinde devam ettirilmelidir.
- STK’ların faaliyetleri arasında sanatsal etkinlikler az sayıda ve çeşitlilik bakımından sınırlı bir şekilde yer almaktadır. Bu bakımdan Ordululara yönelik çeşitli atölyeler ve gösteriler düzenlenebilir. Kısa film yarışması, fotoğraf yarışması, hikâye yarışması, bilgi yarışması gibi çeşitli sanatsal ve yaratıcı etkinlikler düzenlenebilir. Sanatçıları ve zanaatkârları destekleyecek çalışmalar gerçekleştirilebilir veya bir araya gelmelerini sağlayacak organizasyonlar düzenlenebilir. Bu şekilde gerçekleştirilecek çalışmalar yerel kimliğin sürdürülmesi bakımından da fayda sağlayıcı niteliktedir. Bu bakımdan STK’ların Ordu’nun kültürel belleğini sürdürme noktasında katkısı olacak alanlara ve kişilere gerekli alt yapıyı ve desteği sağlaması önem taşımaktadır.
- Fındık Ordu’nun en önemli geçim kaynağı arasındadır. Bunun yanı sıra yörenin ve insanların kültürel kimliğinin de bir parçasıdır. Bu bakımdan fındığın kültürel ve ekonomik değerini tanıtmayı amaçlayan çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir. Ancak İstanbul’daki STK’ların bu kapsamdaki faaliyetleri ve çalışmaları sınırlıdır. STK’ların katkısıyla gerçekleştirilebilecek birçok faaliyet bulunmaktadır. Örneğin fındık temalı festivaller ve paneller düzenlenebilir, Ordu fındığını tanıtacak tanıtım kampanyaları düzenlenebilir, tarımı teşvik etmek ve insanları bilinçlendirmek amacıyla eğitim programları ve seminerler organize edilebilir, üreticilerle iş birlikleri kurularak fındığın işlenmiş ürün olarak markalaşması konusunda teşviklerde ve desteklerde bulunulabilir ve üreticilerin karşılaştığı sorunlarla ilgili tespit çalışmaları yapıp çözüm için destek sağlanmaya çalışılabilir. Bu şekilde gerçekleştirilecek

alışmalar ilgili kişilerin bir araya gelmelerini sağlayacak ve yeni ve özgün fikirlerin ve girişimlerin ortaya çıkmasına da katkı sağlayacaktır.

- Ordu’nun yöresel rnlerinin İstanbul’da tanınması ve Ordu ürünü şeklinde markalaşması ve bilinirliğinin artması için STK’ların iş insanları, üreticiler ve girişimcilerle ortak çalışmalar yürütüp projeler üretmesi faydalı olacaktır.

Bu alışmada, İstanbul’daki Ordu ili STK’larının toplumsal, kültürel ve ekonomik işlevleri üzerinden incelenmesine odaklanılmıştır. Gelecekte İstanbul dışındaki Ordu ili STK’larının incelenmesi bu alandaki literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Abuzar, Celil: “Şanlıurfa'da Değişen Toplumsal Yapıda Taziye Geleneği-Bir Toplumsal Yapı Çözümlemesi-”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, S.2, 2010, s. 259 □274.

Acıpayamlı, Orhan: “Türkiye’de Yürüyemeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri”, **Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri**, Ankara, 1974, s.357-364.

Aça, Mehmet: “Türklerde Ölü Aşı Verme Geleneğinin Bir Parçası Olarak Helva Dağıtma”, **Türk Kültüründe Helva**, Ed. Sebahat Deniz, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2021, s. 6-10.

Akçay, Cengiz: “Yeni Vakıfların İşlevselliği: Seçilmiş Vakıflar İçin Bir İnceleme”, **Asbider Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.20, 2020, s.58-81.

Akpınar Gönenç, Ayşenur: **Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi**, Elektronik Kitap, Altkitap, 2001. www.altkitap.com

Akşit, Bahattin vd.: **Sivil Toplumun ve Katılımın Güçlendirilmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**, (Araştırma Projesi), Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 2002.

Alkan, Mehmet Öznur: “İstanbul’da Sivil Toplum Kurumları”, **Tanzimat’tan Günümüze İstanbul’da STK’lar**, Ed. Ahmet N. Yücekök vd., İstanbul, Tarih Vakfı, 1998.

Anbarlı, Şeniz: “Küreselleşme Karşısında Ulus Devletin Yeni Konumu: Türkiye için Bir Perspektif”, **Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.1, 2004, s. 127-146.

Anheier, Helmut K.: **Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy**, Londra, Routledge, 2022.

Arargüç, M. Fikret: “Festival”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ed. Ahmet Cevizci, C. 6, Ankara, Ebabil, 2009, s. 464-468.

Argan, Mehpere Tokay- Deniz Yüncü: **Etkinlik Pazarlama Yönetimi**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2015.

Arslan Keskin, Fatma Betül: “Sivil Toplumun Kavramsal Analizi ve Türkiye’deki İzdüşümü”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.25, S.3, 2024, s.1253-1272. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1300644>

Arslan, Seyfettin: “Osmanlı’dan Günümüze Sivil Toplum Kuruluşları ve Vatandaşlık Eğitimine Katkıları”, **Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.5 S.9, 2018, s. 59-76.

Aslan Mehmet- Gazanfer Kaya: "1980 Sonrası Türkiye'de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.5, S1, 2004, s. 213-223.

Aslan, Namık- Meryem Arslan: “Yağ Yakma (Yapma/Çekme) Deyiminin Kültürel Kodları Üzerine”, **Milli Folklor**, C. 18, S. 142, 2024, s. 112-122.

Assmann, Jan: **Kültürel Bellek**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2018.

Atabeyoğlu, Cem: “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Spor”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C.6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985.

Atalay, Besim: **Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1985.

Aydınalp, Halil: “Bir Karşıt Kültür Unsuru Olarak Türkiye’de Çağdaş Tekfircilerin Dini Hayata Bakışı ve Anlamları”, **Toplum Bilimleri Dergisi**, C.7, S.14, 2013, s.27-50.

Aydın, Suavi: **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve “Türk Kimliği”**, Ankara, Öteki Yayınevi, 1998.

Bachelard, Gaston: **Mekânın Poetikası**, Çev. Alp Timurtekin, İstanbul, İthaki Yayınları, 2013.

Baş, Mithat- Ahmet Gürsoy: **Ordu Yöresinde Oğuz Boyları**, Ankara, Pelin Ofset ve Tipo Matbaacılık, 2008.

Barutçugil, İsmet: **Farklılıkların Yönetimi**, İstanbul, Kariyer Yayıncılık, 2011.

Bascom, William R.: “Folklorun Dört İşlevi”, Çev. Ferya Çalış, **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2**, Ed. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır Teke, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 71-86.

Bauman, Zygmunt: **Parçalanmış Hayat**, Çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001.

Bayat, Ali Haydar: **Tıp Tarihi**, İstanbul, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği Yayınları, 2010.

Bayhan, Vehbi: “Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri, Demokrasi ve Patronaj”, **Sivil Toplum ve Demokrasi**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005.

Beckman, Björn: “Demokratikleşmeyi Açıklamak: Sivil Toplum Kavramı Üzerine Notlar”, Çev. Ahmet Fethi, **Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası**, Ed. Elisabeth Özdalga, Sune Persson, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998.

Belge, Murat: “Sivil Toplum Örgütleri”, **Merhaba Sivil Toplum**, Ed. Taciser Ulaş, İstanbul, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, 1997.

Biber, Ayhan: **Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Folkloru**, Ankara, BilgeSu Yayınları, 2015.

Cengiz, Kurtuluş vd.: “Türkiye ve Ortadoğu’da Sivil Toplum Tartışmaları”, **Sivil Toplum ve Demokrasi**, Ed. Lütü Sunar, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005.

Chhabra, Deepak: **Heritage Tourism: An Analysis of Perceived Authenticity and Economic Impact of the Scottish Highland Games in North Caroline**, Doktora Tezi, Department Of Forestry, North Caroline State University, 2001.

Collins, Randal: **Interaction Ritual Chains**, New Jersey, Princeton University Press, 2004.

Connerton, Paul: **Modernite Nasıl Unutturur**, Çev. Kübra Kelebekoğlu, 2. bs., İstanbul, Sel Yayınları, 2014.

Connerton, Paul: **Toplumlar Nasıl Anımsar**, Çev. Alâeddin Şenel, 3. bs., İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2019.

Corsino, Daniel: “Uluslararası İşbirliğinde STÖ’lerin Payı”, Çev. Işık Ergüden, **Sivil Toplum Örgütleri Neoliberalizmin Araçları mı Halka Dayalı Alternatifler mi?**, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı, 1998.

Counihan, Carole M.: **The Anthropology of Food and Body: Gender, Meaning, and Power**, Routledge, 2021.

Çaha, Ömer: “Osmanlı’da Sivil Toplum”, **A.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 49, S. 3, 1994, s. 79-99.

Çaha, Ömer: **Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı: Sivil Toplumun Türkiye ve Dünyadaki Serüveni**, İstanbul, Mana Yayınları, 2017.

Çaha, Ömer: “Sivil Toplum Üstüne”, **Sivil Toplum ve Demokrasi**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005.

Çaha, Ömer: **Türkiye de Sivil Toplumun Oluşumu ve Gelişimi**, Ankara, Friedrich Naumann Vakfı Yayınları, 2001.

Çalışkan, Vedat: “Modern Fuarlar ve Festivaller Arasında Giderek Kaybolan Organizasyonlar: Geleneksel İlçe ve Köy Panayırları”, **Millî Folklor**, C.31, S.121, 2019, s. 65-80.

Çalışkan, Vedat: “Türkiye’de Geleneksel Panayırlar: Birbirine Bağlı Bir Sistemde Çözülme ve Kültürel Fonksiyonlarda Kayıp”, **TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu International Geography Symposium on the 30th Anniversary of TUCAUM**, Ankara, 2018, s.1318-1332.

Çebi, Sıtkı: **Ordu Tarihi ve 50. Yılda Ordu Şehri**, Ordu, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, 1973.

Çiftçi, Dilan- Filiz Soyer: “Kültürel Bellek Mekânı Olarak Festivaller ve Destinasyon Pazarlaması”, **İletişim Çalışmaları**, Ed. Aytekin İşman vd., Konya, Eğitim Yayınevi, 2022.

Çobanoğlu, Özkul: **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, 7.bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 2015.

Dellaloğlu, Besim F: **Poetik ve Politik – Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2020.

Demirel, Ersin: **Ordu Doğa ve Kültür Rotaları**, Ordu, T.C. Ordu Valiliği, 2013.

Demir, Necati: **Ordu İli ve Yöresi Ağızları: İnceleme-Metinler-Sözlük**, Ankara, TDK Yayınları, 2001.

Derrida, Jacques: **Öteki Hedef**, Çev. Melih Başaran, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2013.

Doğan, İlyas: **Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler**, 4. bs., Ankara, Astana Yayınları, 2015.

Doğan, İsmail: **Sivil Toplum**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 2000.

Doğan, İsmail: **Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar**, Ankara, 14.bs., İletişim Yayınları, 2016.

Doğan, Süleyman: “Bireysel ve Toplumsal Açılardan Kültür; Kültürlenme, Kültürleşme, Uyum, Kültür Endüstrisi, Kültürel Çoğulculuk, Postmodernizm ve Medya”, **Kültür ve Dil**, Ed. Mustafa Güneş – Hatice Güneş, Konya, Eğitim Yayınevi, 2022, s.83-119.

Dorson, Richard M.: “William John Thoms ve “Folklor” Başlıklı Yazısı”, Çev. Serpil Aygün Cengiz, **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar-2**, Haz.: M. Öcal Oğuz-Selcan Gürçayır Teke, 3. bs., Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2014.

Dural, A. Baran: “A. Gramsci Düşüncesinde Tarihsel Blok/ Hegemonya/ Aydınlar ve Bunalım Süreçleri Kavramları”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.9, S.2, 2007, s. 55-68.

Durkheim, Émile: **Toplumsal İş bölümü**, Çev. Özer Ozankaya, İstanbul, Cem Yayınevi, 2020.

Eagleton, Terry: **Kültür Yorumları**, Çev. Özge Çelik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000.

Eliade, Mircea: **Dinler tarihine giriş**, Çev. Lale Arslan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2003.

Eren, Selim: “Ordu’da Toplumsal Yaşam”, **Dünden Bugüne Ordu İli**, Ed. Öcal Selim Yıldırım, Konya, 2001, s.121-147.

Erlor, Mehmet Yavuz- Selahattin Özyurt: “Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salavatçılıktan Cazgırlığa”, **Studies Of The Ottoman Domain**, C: 2, S. 2, 2012, s.39-56.

Erözden, Ozan: “STK’lar ve Hukuki Çerçeve Yenilik Talepleri Üzerine Notlar”, **Merhaba Sivil Toplum**, Ed. Taciser Ulaş, İstanbul, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, 1997.

Ersoy, Ruhi: “Türklerde Ölüm ve Ölü ile İlgili Rit ve Ritüeller”, **Milli Folklor**, S.54, 2002, s.86-101.

Eyuboğlu, İsmet Zeki: **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1991.

Falassi, Alessandro: “Festival”, **Folklore an Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art**, Ed. Thomas A. Green, California, ABC-CLIO, 1997, s.295-302.

Falasi, Alessandro: **Time Out of Time: Essays on the Festival**, Albuquerque, University of New Mexico, 1987.

Fincancı, Yurdakul: “Sivil Toplum-Asgari Devlet-Sivil Devlet”, **Sivil Toplum**, Ed. Yurdakul Fincancı, İstanbul, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1991.

Ful, Şengül Dilek: **Antik Devirde Lydia’da Panayırılar, Fuarlar ve Pazar Yerleri**, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998.

Geertz, Clifford: **Kültürlerin Yorumlanması**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2020.

Getz, Donald: **Event Management and Event Tourism**, New York, Van Nostrand Reinhold, 1997.

Getz, Donald: **Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events (1.)**, UK, Elsevier Ltd., 2007.

Giddens, Anthony: **Üçüncü Yol: Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2000.

Glassie, Henry: “Tradition”, **The Journal of American Folklore**, C. 108, S.430, 1995, s. 395-412.

Gleason, Philip: “Identifying Identity: A Semantic History”, **The Journal of American History**, C.69, S.4, 1983, s. 910-931.

Goldblatt, Joe Jeff: **Special Events: Best Practice in Modern Event Management**, Van Nostrand Reinhold, New York, 1997.

Goody Jack: **Yemek, Mutfak, Sınıf**, İstanbul, Pinhan, 2013.

Gramsci, Antonio: **Hapishane Defterleri**, Çev. Kenan Somer, İstanbul, Onur Yayınları, 1986.

Greenhalgh, Caroline -Paul Montgomery: “How Trust and Relationships Impact on the Giving Decisions of Philanthropists”, **Nonprofit Management & Leadership**, C.34, S.2, 2024, s. 123-145.

Gökalp, Ziya: **Türkçülüğün Esasları**, Haz. Mehmet Kaplan, İstanbul, MEB Yayınları, 1976.

Gökyay, Orhan Şaik: **Dedem Korkudun Kitabı**, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000.

Göncüler, Fatma Jale Gül: “Halkbilimsel Unsurlar Açısından Aksu Festivali’nin Değerlendirilmesi”, **Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu**, C.2, Ankara, 2009, s. 622-635.

Gözübüyük Tamer, Mine: “Tarihsel Süreçte Sivil Toplum”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.27, S.1, 2010, s. 89-105.

Güder, Nafiz: **Sivil Toplumcunun El Kitabı**, (Sivil Toplum Geliştirme Programı, Yerel Sivil Girişimler Projesi), Ankara, 2004.

Gümüş, Korhan: “STK’lar Sivil Toplumun Yerine Geçemez, Sivil Toplumun Katılımı İçin Çalışırlar”, **Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları**, Haz. Murat Şentürk-Aynur Erdoğan, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2008.

Günay, Muzaffer: **Tarihi, Kültürü ve Doğası ile Ordu**, İstanbul, Alkan Matbaası, 2005.

Günay, Umay: “Ritüeller ve Hıdrellez”, **Millî Folklor**, S.72, 1990, s. 10-12.

Günay, Ünver- Harun Güngör: **Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dini Tarihi**, Ankara, Berikan Yayınları, 2015.

Günay, Veli Doğan: **Kültürbilime Giriş: Dil, kültür ve ötesi**, İstanbul, Papatya Yayıncılık Eğitim, 2016.

Güneş, Adem: **Tutunma Çabası: Aidiyet**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2015.

Güneş, İsmail – Yelda Bugay Tekgül: "Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimler", **II.Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi**, Çanakkale, 2005, s. 325-343.

Güngör, Erol: **Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik**, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1986.

Güngör, Nazife: **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar**, Ankara, Siyasal Kitapevi, 2013.

Günindi Ersöz, Aysel: “Kutlama ve Hediyeleşme Pratiklerinin Tüketim Toplumundaki Yeni

Görünümleri: Baby Shower (Hoşgeldin Bebek) Partileri”, **Millî Folklor**, S.142, 2024, s.15-26.

Gürbüz, Elif: “Diş Hediği Geleneğinin Ritüel Karakteri ve Fonksiyonları”, **Milli Folklor**, S. 28, 2003, s. 81-83.

Gürsoy, Ahmet: **Şehir Coğrafyası Yönünden Ordu**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1998.

Güvenç, Bozkurt: **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2020.

Halbwachs, Maurice: **Hafızanın Toplumsal Çerçevesi**, Çev. Büşra Uçar, 2. bs., İstanbul, Heretik Basın Yayın, 2019.

Hanifehnezhad, Hamid: **Kentsel Tasarımda Kullanıcı Algısı ve Yaşam Çevresine Aidiyeti Belirleyen Bileşenlerin Analizi: Ankara Bahçelievler Örneği**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2019.

İbn Haldun: **Mukaddime**, Çev. H. İnalçık, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2020.

İçduygu Ahmet- İbrahim Sirkeci: “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Ed. Oya Baydar, İstanbul Tarih Vakfı Yayını, 1998, s. 269-276

İçduygu, Ahmet- Turgay Ünalın: “Türkiye’de İç göç: Sorunsal Alanları ve Yöntemleri”, **Türkiye’de İç Göç İçinde**, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1998, s. 38-55.

İnan, Abdülkadir: **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1995.

Kalafat, Yaşar: **Azerbaycan-İran-Anadolu-İrak Halk İnançları Hattı**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2012.

Karagöz, Deniz: **Etkinlik Turizmi ve Etkinlik Turizmi Bağlamında Yabancı Ziyaretçi Harcamalarının Ekonomiye Etkisi: Formula1 2005 Türkiye Grand Prix Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2006.

Kaynar, Mete Kaan: “Sivil Toplumun Kavramsal Tarihi ve Sivil Toplumla İlgili Güncel Tartışmalar”, **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.23, S. 1, 2005, s. 339-369.

Keane, John: “Sivil Toplum ile Devlet Arasındaki Ayrımın Kökenleri ve Gelişimi 1750-1850”, Çev. Levent Köker, **Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar**, Ed. John Keane, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993, s.47-83.

Keyman, Fuat: **Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum**, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2003.

Kırılmış, Yasin: **Rize Festivalleri Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.

Kongar, Emre: **Kültür Üzerine**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005.

Kongar, Emre: “**21.Yüzyılda Türkiye, 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**”, 26.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.

Kuçuradi, İoanna, **Uludağ Konuşmaları**, Ankara, TFK Yayınları, 1988.

Kurt, Süleyman: **STK’larda İnsan Kaynakları Yönetimi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.

Malinowski, Bronislaw: **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Çev. Deniz Uludağ, 2. bs., Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2020.

Malinowski, Bronislaw: **Büyük, Bilim ve Din**, Çev. Saadet Özkal. İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1990.

Manzo, Lynne C.: “Beyond House and Haven: Toward a Revisioning of Emotional Relationships with Places”, **Journal of Environmental Psychology**, C.23, S.1, 2003, s. 47-61.

Mardin, Şerif: “Sivil Toplum”, **Türkiye’de Toplum ve Siyaset**, 23. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2017.

Maslow, Abraham: “A Theory of Human Motivation”, **Psychological Review**, C.50, S.4, 1943, s.370-396.

Maslow Abraham: **Motivation and Personality**, Harper and Row, New York, 1954.

Mejuyev, Vadim: **Kültür ve Tarih**, Çev. Suat H. Yokova, Ankara, Başak Yayınları, 1987.

Mekanlı, Gülbeyaz: **Örgütlerin Tanıtımında Bir İletişim Yöntemi Olarak Etkinlik Yönetimi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2005.

Meydan Larousse: Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, “Panayır”, Ed. Safa Kılıçlıoğlu, Nezihe Araz, Hakkı Devrim, C.15, İstanbul, Sabah Yayınları, 1992.

Millî Eğitim Bakanlığı: **İllere Göre Geleneksel El Sanatlarımız**, Sosyal ve Kültürel Eğitimler ve Faaliyetler Grup Başkanlığı, 2012.

Musgrave, James- Razaq Raj: “Introduction to a Conceptual Framework for Sustainable Events”, **Event Management and Sustainability**, Ed. Razaq Raj, James Musgrave, Oxfordshire, CABI, 2009.

Nora, Pierre: **Hafıza Mekânları**, Çev. Mehmet Emin Özcan, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2006.

Ocak, Ahmet Yaşar: **İslam Ansiklopedisi**, C.17, 1998, s. 313-315.

Onbaşı, Funda: **Sivil Toplum**, İstanbul, LM Yayınları, 2005.

Ong, Walter J.: **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü Teknolojileşmesi**, İstanbul, Metis Yayınevi, 2010.

Ordu 2005 Kültür – Turizm Envanteri, Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005.

Oğuz, M. Öcal: “Folklor ve Kültürel Mekân”, **Milli Folklor**, S.76, 2007, s. 30-32.

Oğuz, M. Öcal: “Halk Biliminde Koruma Yaklaşımları ve SOKÜM Sözleşmesinde Kuşaktan Kuşağa Aktarım”, **Millî Folklor**, C.17, S.132, 2021, s. 5-15.

Oğuz, M. Öcal: **Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?**, Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2013.

Oğuz, M. Öcal: “Türkiye’nin Doğu Karadeniz Kıyısında Mayıs Yedisi Bayramı”, **Millî Folklor**, C.18, S.69, 2006, s. 5-14.

Ordu İl Yıllığı, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1973.

Ögel, Bahaeddin: **Türk Kültür Tarihine Giriş IV**, Ankara, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.

Örnek, Sedat Veyis: **Etnoloji Sözlüğü**, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.

Örnek, Sedat Veyis: **Geleneksel Kültürümüzde Çocuk**, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1979.

Örnek, Sedat Veyis: **Türk Halk Bilimi**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.

Öter, Zafer: “Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Millî Folklor**, C. 22, S.86, 2010, s. 174-185.

Özbay, Ferhunde: **Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017.

Özbudun, Ergun “Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon”, Çev. Ahmet Fethi, **Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası**, Ed. Elisabeth Özdalga, Sune Persson, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998.

Özdemir, Gökçe: **Destinasyon Yönetimi ve Pazarlaması**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2014.

Özdemir, M. Çağlar -Oğuzhan Dura: “Sosyal Politika Aracı Olarak Dernek ve Vakıflarda Gıda Bankacılığı”, **İnsan Hakları Yıllığı**, C.28, S., 2010, s. 45-66.

Özdemir, Nebi: **Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü**, Ankara, Akçağ, 2005.

Özdemir, Nebi: “Kent kültürü, yerel medya ve kültür ekonomisi”, **Kültür ekonomisi ve yönetimi (Seçki)**, Ankara, Hacattepe Yayıncılık & Kitapçılık Ltd. Şti., 2012.

Özkul, Osman: **Kültür ve Küreselleşme, Kültür Sosyolojisine Giriş**, İstanbul, Açılım, 2008.

Özlem, Doğan: **Kültürbilimleri ve Kültür Felsefesi**, İstanbul, İnkılap, 2000.

Öz, Mehmet: **XV -XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.

Pirenne, Henri: **Orta çağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**. Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Püsküllüoğlu, Ali: **Çağdaş Türkçe Sözlük**, 2. bs., Ankara, Arkadaş Yayınevi, 2013.

Ricoeur, Paul: **Hafıza, Tarih, Unutuş**, Çev. M. Emin Özcan, İstanbul, Metis, 2012.

Rousseau, Jean-Jacques: **Toplum Sözleşmesi**, Çev. Vedat Günyol, 13. bs., İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

Sağır, Adem: “Bir Yemek Sosyolojisi Denemesi Örneği Olarak Tokat Mutfacı”, **Electronic Turkish Studies**, C.7, S.4, 2012, s. 2675-2695.

Sağır, Adem: “Ölüm sosyolojisi bağlamında yemek, cenaze ve ölümün sofraya pratikleri üzerine”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.20, S.1, 2016, s. 271-298.

Salmış, Ferhan: **21. Yüzyıl Sivil Toplumun Şafağı**, İstanbul, Yeniakım, 2013.

Salamon, Lester M.- Anheier, Helmut K.: “In search of the non-profit sector II: The problem of classification”, **Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations**, S.3, 1992, s. 267-309.

Sarıbay, Ali Yaşar: **Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994.

Savarin, Jean Anthelme Brillat: **Lezzetin Fizyolojisi ya da Yüce Mutfak Üzerine Düşünceler**, İstanbul, Oğlak Yayıncılık. 2016.

Seyidoğlu, Bilge: “Hıdırellez”, **Milli Kültür**, S.72, 1990, s. 23-24.

Shone, Anton- Bryn Parry: **Successful Event Management: A Practical Handbook**, United Kingdom, Cengage Learning Emea, 2004.

Smith, Philip-Alexander Riley: **Kültürel Kurama Giriş**, Çev. Selime Güzelsarı-İbrahim Gündoğdu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2009.

Smith, Robert Jerome: “Festival ve Kutlamalar”, Çev.: Sibel Keskin, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3**, Ed. Öcal Oğuz vd., Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2009.

Stoeltje, Beverly J.: “Festival”, Çev. Petek Ersoy, **Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar 3**, Ed. Öcal Oğuz vd., Ankara, Geleneksel Yayınları, 2009.

Sümer, Faruk: “Ağa”, **İslam Ansiklopedisi**, C.1, İstanbul, TDV Yayınları, 1988, s. 451-452.

Şahin, Halil İbrahim: “Türkmenistan’da Nasrettin Hoca ve Timur Fıkraları”, **Bilig**, S.55, 2010, s. 135-146

Şahin, Hüseyin: **Geleneksel Karakucak Güreşlerinin Tarihsel Kökenleri, Yayılma Alanları ile Organizasyon Biçimlerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Şahin, Seda- Özcan Özdemir: “İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri İnternet Sitelerinde Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerinin Tanıtılması”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.7, S.2, 2018, s.563-583.

Şemseddin Sami: **Kâmûs-ı Türkî**, Haz. Raşit Gündoğdu vd., İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık, 2017.

Şenkal, Abdülkadir: “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.45, 2003, s. 97-123.

Şen, Ömer: **Osmanlı Panayırları (18.-19. Yüzyıl)**, İstanbul, Eren Yayıncılık, 1996.

Şimşek, Esmâ: “Meddahlıkta, Yaşayan İnsan Hazineleeri Listesine Eklenmesi Gereken Bir İsim: Kadirilili Yusuf Sıra”, **Millî Folklor**, S.106, 2015, s. 5-13.

Şimşek, Esmâ: “Türk Kültüründe “Alkarısı” İnancı ve Buna Bağlı Olarak Anlatılan Efsaneler”, **Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi**, S.12, 2017, s. 99-115.

Şişman, Bekir: “Anadolu’da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma”, **Türk Kültürü**, S. 448, 2000, s. 472-478.

Tekeli, İlhan: **Göç ve Ötesi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.

Tekeli, İlhan: “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine”, **Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne**, Ed. F. Bayramoğlu Yıldırım, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD) Yayınları, 1996. s.15-29.

Tellioğlu, İbrahim: **Osmanlı Hakimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler**, Trabzon, Serander, 2004.

Teyin, Gökem: “Kültürel Bir Miras; Tören Keşkeği Geleneği”, **Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research**, C. 4, S.2, 2020, s. 313-321.

Topaloğlu, Ahmet: **Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2014.

Tosun, Gülgün Erdoğan: “Türkiye’de Devlet-Sivil Toplum İlişkisi ve Demokrasinin Pekişmesinin Önündeki Engeller”, **Sivil Toplum ve Demokrasi**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2015.

Triandis, Harry C.: “Cognitive Similarity and interpersonal communication in industry,” **Journal of Applied Psychology**, C.43, S.5, 1959, s. 321-326.

Tufantoz, İbrahim: “Orta Asya’dan Balkanlar’a Türklerde Pişi ve Helva Pişirme Geleneği”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S.45, 2008, s.69-82.

Tuncel, Gökhan: “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi”, **21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat**, Ed. Selahaddin Bakan vd., İstanbul, Aktüel Yayınları, 2005.

Turan, Şerafettin: **Türk Kültür Tarihi**, 7. bs., Ankara: Bilgi Yayınevi, 2014.

Turhan, Mümtaz: **Kültür Değişimleri**, 2. bs., Ankara, Altınordu Yayınları, 2016.

Tylor, Edward Burnett: **Primitive Culture. Researches into the Development of Mithology, Philosophy, Religion, Language, Art and Custom**, Londra, 1871.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV): **Sivil Toplum İzleme Raporu 2013-2014**, İstanbul, 2015.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV): **Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu II**, İstanbul, TÜSEV Yayınları, 2011.

Uca, Alaattin: “Türk Toplumunda Hıdırellez- I”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.34, 2007, s.113-138.

Uğur, Aydın: “Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri”, **Merhaba Sivil Toplum**, Ed. Taciser Ulaş, İstanbul, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını, 1997.

Ulukan, Ayşe: “Farklılığın Renk ve Sayılarda Buluşan Aynılığı”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 48, 2012, s. 165-190.

Uzun, Gamze: “Bir Büyükşehir Hikâyesi: Ordu”, **Kamu Yönetimi Sempozyumu KAYSEM 10 Bildiriler Kitabı**, İzmir, 2016, s. 302-322.

Wernick, Andrew: **Promosyon Kültürü, Reklam, İdeoloji ve Sembolik Anlatım**, Çev. Osman Akınhay, Ankara, Bilim Sanat Yayınları, 1996.

Williams, Raymond: **Culture and Society: 1780-1950**, Middlesex, Penguin Books, 1977.

Williams, Raymond: **Keywords**, New York, Oxford University Press, 1976.

Yaşama Dair Vakıf YADA: **Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları**, YADA Vakfı, İstanbul, 2015.

Yediyıldız, Bahaeddin: **Hacıemiroğulları Beyliği’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Ordu Tarihinden İzler**, Ordu, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları, 2018.

Yediyıldız, Bahaeddin: **Ordu Kazası Sosyal Tarihi**, Ankara, Sanem Matbaası, 1985.

Yener, Sabri: “Ordu’da Folklor”, **Dünden Bugüne Ordu İli**, Ed. Öcal Serdar Yıldırım, Konya, 2001.

Yıldıran, İbrahim: “Geleneksel Yağlı Güreşlerin, Kültürel, Yapısal ve Bilimsel Açından Modern Minder Güreşleriyle Farklılıklarının Değerlendirilmesi”, **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, C.1, S. 53, 2000, s. 53-62.

Yıldırım, İbrahim: **Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Ankara, Seçkin, 2004.

Yıldız, Özkan: “Sivil Toplum Örgütleri, ‘Özerklik’: Kavramsal Bir Açılım”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.1, 2007, s. 53-58.

Yusuf Has Hacıp: **Kutadgu Bilig**, Çev. R. Rahmeti Arat, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006.

Yuval-Davis, Nira: “Belonging and the Politics of Belonging”, **Patterns of Prejudice**, C.40, S.3, 2006.

Yücekök, Ahmet N: “19. Yüzyılda Osmanlı Toplumundan Günümüz Türkiye’sine Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyaset Sosyolojisi İlişkileri”, **Tanzimat’tan Günümüze İstanbul’da STK’lar**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Zelan, Zeynep: “Yeni Medyanın Kültürel Bellek Aktarım Aracı Olarak Kullanımı: Kültür Portalı Örneği”, **Eren Dergisi**, C.1, S.1, 2022, s.14-30.

Zelan, Zeynep: **Kültürel Bellek ve Sosyal Medya İlişkisi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.

Çevrim İçi Kaynaklar

URL-1: Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>

URL-2: Dernekler Kanunu.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

[Erişim: 02.12.2023]

URL-3: <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>, [Erişim: 03.12.2023]

URL-4: <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-bolgelere-gore-dagilimi> [Erişim: 03.12.2023]

URL-5: <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi> [Erişim: 03.12.2023]

URL-6: Dernekler Yönetmeliği.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8038&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

[Erişim: 03.12.2023]

URL-7: Vakıflar Kanunu.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5737&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

[Erişim: 04.12.2023]

URL-8: https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/01-vakifların-turlerine-gore-dagilimi--14072023.pdf [Erişim:14.07.2023]

URL-9: https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/03-yeni-vakiflari-cografi-bolgelere-gore-dagilimi.pdf [Erişim: 03.12.2023]

URL-10: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685> [Erişim: 18.07.2023]

URL-11: İstanbul Büyükşehir Belediyesi: **İstanbul Hemşehri Dernekleri İstatistikleri, 2020.**

<https://mediabox.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/09/Istanbul-Hemsehari-Dernekleri-Istatistikleri-2020.xlsx> [Erişim: 20.07.2023]

URL-12: <https://www.vgm.gov.tr/vakif-sorgulama/vakif-sorgulama?Page=1&SearchKeyword=ORDU&CityId=34&FoundationCategoryId=5> [Erişim: 02.11.2023]

URL-13: <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarına-gore-dernekler> [Erişim: 03.12.2023]

URL-14: <https://www.vgm.gov.tr/vakif-sorgulama/vakif-sorgulama?Page=3&CityId=52&FoundationCategoryId=5> [Erişim: 01.11.2023]

URL-15: T.C. Ordu Valiliği. <http://www.ordu.gov.tr/ilcelerimiz> [Erişim: 12.02.2022]

URL-16: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> [Erişim: 12.02.2022]

URL-17: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): **31 Aralık 2021 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021.** <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> [Erişim: 20.09.2022]

URL-18: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10155408822453888&set=g.5700419756> [Erişim: 22.09.2022]

URL-19: <https://www.facebook.com/share/p/1WzPqkDwAU/> [Erişim: 25.09.2022]

URL-20: <https://www.facebook.com/share/18V1AXx7Uh/> [Erişim: 16.08.2023]

URL-21: <https://www.facebook.com/share/p/15FvTn8DJL/> [Erişim: 24.09.2023]

URL-22: <https://www.instagram.com/kozorenkoyu/reel/CxxSjBFsQOp/> (30.10. 2023)

URL-23: <https://www.facebook.com/share/p/isrZyUyFDNXRFne7/> [Erişim: 17.09.2024]

URL-24: <https://www.facebook.com/share/BtqCFFj1tJ6SED4h/> [Erişim: 26.09.2024]

URL-25: <https://www.facebook.com/share/n3gF65dxMXNqBB7/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-26: <https://www.ordulularvakfi.org.tr/100-yilinda-canakkale-sehitligindeydik-i-559.html> [Erişim: 01.09.2024]

URL-27: <https://www.facebook.com/share/npqaCZEzbAdYdbKU/> [Erişim: 05.09.2024]

URL-28: <https://www.facebook.com/share/p/S2XaBbKRgjaGKL5D/> [Erişim: 30.09.2024]

URL-29: <https://www.facebook.com/share/p/be7cHVR86ggQywjD/> [Erişim: 06.10.2024]

URL-30: <https://www.facebook.com/share/kPEWi4ML45679Bzn/> [Erişim: 26.08.2024]

URL-31: <https://www.facebook.com/share/p/8uDdhN9Ys5JGf3C6/> [Erişim: 26.08.2024]

URL-32: <https://www.facebook.com/share/KVTpvqBVxwJiBRa6/> [Erişim: 26.08.2024]

URL-33: <https://www.facebook.com/100009345432415/videos/1665636963757802/> [Erişim: 26.08.2024]

URL-34: <https://www.facebook.com/share/KVbbusE4zZfZTvM8/> [Erişim: 07.10.2024]

URL-35: <https://www.facebook.com/share/p/3yfeDXesz9p3bq7v/> [Erişim: 07.10.2024]

URL-36: <https://www.facebook.com/share/p/oJohA9jb1qDqt6E4/> [Erişim: 07.10.2024]

URL-37: <https://www.facebook.com/share/ZqfLTJZoc4rPxU4W/> [Erişim: 07.10.2024]

URL-38: <https://www.facebook.com/share/uCr46QpM85pf9yyY/> [Erişim: 10.10.2024]

URL-39: <https://www.facebook.com/share/p/1DS4Qd2NTB/> [Erişim: 10.10.2024]

URL-40: <https://www.facebook.com/share/v/EoS2imGjHyGzqaEr/> [Erişim: 10.10.2024]

URL-41: UNESCO: **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi**, 2003.

<https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> [Erişim:03.02.2023]

URL-42: <https://www.facebook.com/share/p/Qk6HbvMo7wcRvwpc/> [Erişim: 18.08.2024]

URL-43: <https://www.facebook.com/share/p/nRcce6pPAxgo3CtK/> [Erişim: 25.09.2024]

URL-44: <https://www.facebook.com/share/p/8tXbfaHwW9Q4dPA5/> [Erişim: 05.10.2024]

URL-45: <https://www.facebook.com/share/by5hVAXRJFSmyqJQ/> [Erişim: 22.09.2024]

URL-46: <https://tggf.org.tr/karakucak-guresi/> [Erişim: 15.10.2024]

URL-47: <https://ordu.ktb.gov.tr/TR-191318/ordu-tanitim-gunleri-etkinligi-basladi.html>
[Erişim: 12.10.2024]

URL-48: <https://www.facebook.com/share/p/15h5b9xhva/> [Erişim: 15.10.2024]

URL-49: <https://www.facebook.com/share/p/ZXGwndjJKLfPZ3fz/> [Erişim: 12.10.2024]

URL-50: <https://www.facebook.com/share/ugD2HGKfJcv6VgHd/> [Erişim: 12.10.2024]

URL-51: <https://www.facebook.com/share/14EatDC9Dn/> [Erişim: 13.10.2024]

URL-52: <https://www.facebook.com/share/p/Pzdot9sGp1M6VqPB/> [Erişim: 29.05.2024]

URL-53: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): **Bitkisel Üretim İstatistikleri**, 2023.
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1> [Erişim 30.05.2024]

URL-54: <https://www.facebook.com/share/p/WRovz1qfY8wU6uG8/> [Erişim: 30.05.2024]

URL-55: <https://www.facebook.com/share/p/X7nfdJYhipqfyfa/> [Erişim: 30.05.2024]

URL-56: <https://www.facebook.com/share/p/ViysXhvKkFGXrBYK/> [Erişim: 30.05.2024]

URL-57: <https://www.facebook.com/share/rmmoRpG1fYnE3FhJ/> [Erişim: 30.05.2024]

URL-58: <https://www.facebook.com/share/p/HQBAnm6icCVa9Vpz/> [Erişim: 30.05.2024]

URL-59: <https://www.facebook.com/share/p/W6cTBUgHXwXc9xTA/> [Erişim: 20.10.2024]

URL-60: <https://www.facebook.com/share/sgG9dbjZrr7Xopfz/> [Erişim: 20.10.2024]

URL-61: <https://www.facebook.com/share/p/tGpRWT8B4j85bgxW/> [Erişim:29.10.2024]

URL-62:
<https://www.facebook.com/photo?fbid=1651175471870618&set=pcb.10154265403009757>
[Erişim: 20.10.2024]

URL-63: <https://www.facebook.com/share/p/14Znob4Lwz/> [Erişim: 20.10.2024]

URL-64: <https://www.facebook.com/share/7AZ1ofh2bTkowjFF/> [Erişim: 20.10.2024]

URL-65: <https://www.facebook.com/share/p/mgFcmsGYMPZqJ6yd/> [Erişim: 27.10.2024]

URL-66: <https://www.facebook.com/share/p/udZpT4SgDrxfb5VB/> [Erişim: 27.10.2024]

URL-67: <https://www.facebook.com/share/Cm7xCoxn4FY7JAQH/> [Erişim: 28.10.2024]

URL-68: <https://www.facebook.com/share/V7f5GsmqjAnsGMJG/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-69: <https://www.facebook.com/share/2ujfi4xLnKhmVYV5/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-70: <https://www.facebook.com/share/3Cc7qPNzuDZrMErp/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-71: <https://www.facebook.com/share/p/hM3vY7EmDgZETv6y/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-72: <https://www.facebook.com/share/p/bwbyQhNjMmEwV9tq/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-73: <https://www.facebook.com/share/p/kikZFe99ura18MTx/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-74: <https://www.facebook.com/share/p/Zhg2yntQsCpRubaD/> [Erişim: 01.09.2024]

URL-75: <https://www.facebook.com/share/p/S33NmmnXfZT52ArX/> [Erişim: 28.10.2024]

URL-76: <https://www.facebook.com/share/aic8TrxBvaEmVngf/> [Erişim: 28.10.2024]

URL-77: <https://www.facebook.com/share/p/j8UhGcCUGJKcgYTK/> [Erişim: 11.09.2024]

URL-78: <https://www.facebook.com/share/p/pqBz2u4JFnfxkBSa/> [Erişim: 11.09.2024]

URL-79: <https://www.facebook.com/share/p/zuWAb5N2uisFEkhN/> [Erişim: 11.09.2024]

URL-80: <https://www.facebook.com/share/p/Sh7TD8FJg4LdCcKK/> [Erişim: 11.09.2024]

URL-81: <https://www.gzlordu.org/>

URL-82: <https://www.facebook.com/share/p/17oj1FGCAq/> [Erişim: 03.11.2024]

URL-83: <http://konacikkoyu.com/index.php/yemeklerimiz> [Erişim: 03.11.2024]

URL-84: <https://www.facebook.com/share/18kVGUevR6/> [Erişim: 03.11.2024]

URL-85: <https://www.facebook.com/share/p/1DRvr5bFod/> [Erişim: 07.11.2024]

URL-86: <https://www.facebook.com/reel/355402153415874> [Erişim: 07.11.2024]

URL-87: <https://www.facebook.com/share/p/17xVB9DR4V/> [Erişim: 07.11.2024]

URL-88: <https://www.facebook.com/share/15MmXpjm3z/> [Erişim: 07.11.2024]

URL-89: <https://www.facebook.com/share/p/19ZFz3jAor/> [Erişim: 08.11.2024]

URL-90: <https://www.facebook.com/share/1F3bYwip9o/> [Erişim: 09.11.2024]

URL-91: <https://ordu.ktb.gov.tr/TR-340272/halk-kulturu--hayatin-donum-noktalari.html>
[Erişim: 15.11.2024]

URL-92: <https://www.facebook.com/share/p/14DeykowCA/> [Erişim: 09.11.2024]

URL-93: <https://www.facebook.com/share/p/19nTRPKq91/> [Erişim: 09.11.2024]

URL-94: <https://www.facebook.com/share/1GJCXtzQjK/> [Erişim: 09.11.2024]

URL-95: <https://www.facebook.com/share/p/1YQDJ3MiWb/> [Erişim: 10.11.2024]

URL-96: <http://konacikkoyu.com/index.php/muezemiz> [Erişim: 14.11.2024]

URL-97: <https://www.facebook.com/share/13xzmK2RXB/> [Erişim: 14.11.2024]

URL-98: <http://konacikkoyu.com/index.php/manilerimiz> [Erişim: 14.11.2024]

URL-99: <http://konacikkoyu.com/index.php/tuerkuelerimiz> [Erişim: 14.11.2024]

URL-100: <https://www.instagram.com/atasehirordululardernegi/p/B28pGpKBBnO/> [Erişim: 07.08.2024].

URL-101: <https://www.facebook.com/share/p/1BuiX35r8Y/> [Erişim:20.01.2025].

URL-102: <https://www.ordulularvakfi.org.tr/index.php> [Erişim 20.01.2025].

URL-103: <https://www.youtube.com/watch?v=tOhbV2D7y7Y> [Erişim: 21.08.2024]

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KK-1:

Adı, Soyadı: H.İ.

Doğum Yılı: 1980

Doğum Yeri: İstanbul

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Orta okul

Mesleği: Emlakçı

STK'daki rolü: Başkan Yardımcısı

İstanbul'a geliş tarihi: İstanbul doğumlu

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05/2023

KK-2

Adı, Soyadı: M.U.

Doğum Yılı: 1971

Doğum Yeri: İstanbul

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Yüksek Lisans

Mesleği: Devlet memuru

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: İstanbul doğumlu

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 03/2023

KK-3

Adı, Soyadı: A. A.

Doğum Yılı: -

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: İktisatçı

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi:

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-4

Adı, Soyadı: A. D.

Doğum Yılı: 1962

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise Mezunu

Mesleği: Ticaret

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04/2023

KK-5

Adı, Soyadı: S. B.

Doğum Yılı: 1981

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Tekstil Sektörü

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06/2023

KK-6

Adı, Soyadı: M. D.

Doğum Yılı: 1973

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Tekniker

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1976

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 03/2023

KK-7

Adı, Soyadı: A. S.

Doğum Yılı: 1975

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise mezunu

Mesleği: Muhasebeci

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1994

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 02/2023

KK-8

Adı, Soyadı: T. B.

Doğum Yılı: 1988

Doğum Yeri: İstanbul

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: İnşaat sektörü yöneticisi

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: İstanbul doğumlu

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05/2023

KK-9

Adı, Soyadı: M. Y.

Doğum Yılı: 1952

Doğum Yeri: Fatsa

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Üniversite

Mesleği: Avukat

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1973

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 08/2023

KK-10

Adı, Soyadı: Ş. A.

Doğum Yılı: 1979

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Mesleği: Gayrimenkul

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05/2023

KK-11

Adı, Soyadı: O. C.

Doğum Yılı: 1979

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lisans

Mesleği: -

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04/2023

KK-12

Adı, Soyadı: Z. E.

Doğum Yılı: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: -

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 07/2022

KK-13

Adı, Soyadı: N. Ö.

Doğum Yılı: -

Doğum Yeri: -

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu:

Mesleği: -

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 04/2023

KK-14

Adı, Soyadı: H. G.

Doğum Yılı: 1956

Doğum Yeri: Sivas Suşehri

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: -

Mesleği: Ev Hanımı

STK'daki rolü: Oğlu üye

İstanbul'a geliş tarihi: 1970

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05/2023

KK-15

Adı, Soyadı: İ. K.

Doğum Yılı: 1960

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Lise Mezunu

Mesleği: Yazar, Şair

STK'daki rolü: Üye

İstanbul'a geliş tarihi: 2005

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 30.06.2024

KK-16

Adı, Soyadı: E. C.

Doğum Yılı: 1993

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Üniversite mezunu

Mesleği: Mühendis

STK'daki rolü: Üye değil ama etkinliklere katılım sağlıyor

İstanbul'a geliş tarihi: 2017

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 09.12.2022

KK-17

Adı, Soyadı: T. K.

Doğum Yılı: 1961

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Üniversite mezunu

Mesleği: Ticaret

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1983

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 05/2023

KK-18

Adı, Soyadı: G. B.

Doğum Yılı: 1964

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Lise Mezunu

Mesleği: Emekli

STK'daki rolü: Üye değil ama etkinliklere katılım sağlıyor

İstanbul'a geliş tarihi: 1972

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 11/2022

KK-19

Adı, Soyadı: A.Ö.

Doğum Yılı: -

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Üniversite Mezunu

Mesleği: Elektrik Mühendisi

STK'daki rolü: Başkan Yardımcısı

İstanbul'a geliş tarihi: 1975

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-20

Adı, Soyadı: M. A.

Doğum Yılı: 1959

Doğum Yeri: Sivas

Cinsiyet: Erkek

Öğrenim Durumu: Üniversite Mezunu

Mesleği: Mimar

STK'daki rolü: Üye / Eski Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1973

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-21

Adı, Soyadı: Ş. K.

Doğum Yılı: 1949

Doğum Yeri: Tokat

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Üniversite Mezunu

Mesleği: Emekli öğretmen

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: 1972

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-22

Adı, Soyadı: D. Ö.

Doğum Yılı: 1966

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu:

Mesleği: Ev Hanımı

STK'daki rolü: Üye

İstanbul'a geliş tarihi: 1968

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-23

Adı, Soyadı: G. Ö.

Doğum Yılı: 1965

Doğum Yeri: Ordu

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Üniversite Mezunu

Mesleği: Şair, Yazar, Eğitimci

STK'daki rolü: Üye

İstanbul'a geliş tarihi: 1988

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 12/2022

KK-24

Adı, Soyadı: Ö. Ö.V.

Doğum Yılı: 1978

Doğum Yeri: İstanbul-Adalar

Cinsiyet: Kadın

Öğrenim Durumu: Üniversite mezunu

Mesleği: Avukat

STK'daki rolü: Başkan

İstanbul'a geliş tarihi: -

Görüşmenin Yapıldığı Tarih: 06/2023

ÖZ GEÇMİŞ

İlk, orta ve lise eğitimlerini Ordu’da tamamladı. 2016 yılında Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Ardından İstanbul Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitimine başladı. 2018 yılında ise aynı üniversitede doktora eğitimine başladı. 2020 yılından 2025 yılına kadar Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜMER)’nde Öğretim Görevlisi olarak çalıştı. Şu anda Marmara Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

